BETÆNKNING

ANGÅENDE

REVISION AF VÆRNEPLIGTSLOVGIVNINGEN

AFGIVET AF
INDENRIGSMINISTERIETS VÆRNEPLIGTSUDVALG

J. JØRGENSEN & CO.
BOGTRYKKERI
KØBENHAVN 1952

INDHOLD

Side

Indledning 5

Kapitel I. Historisk oversigt.

1. Udviklingen mod almindelig værnepligt i Danmark 8
2. Begrundelsen for en revision af værnepligtsloven af 8. juni 1912 12

Kapitel II. Værnepligt og indfødsret.

1. Historisk udvikling 19
2. Fremmed ret 22
3. Udvalgets synspunkter 23
   A. Personer uden dansk indfødsret, men med fremmed statsborgerret. 23
   B. Statsløse personer 26
   C. Personer, der både har dansk indfødsret og fremmed statsborgerret. 27

Kapitel III. Udelukkelse fra tjeneste i forsvaret som følge af straf.

1. Historisk udvikling 30
2. Fremmed ret 32
3. Udvalgets synspunkter 34
4. Statistiske oplysninger m. v. 35
5. Udvalgets forslag 37

Kapitel IV. Udskrivningsmyndighederne.

A. Den nugældende ordning 42
   1. Udskrivningskredsene 42
   2. Lægdsvæsenet 42
   3. Mønstringsforretningerne 43
   4. Sessionerne 43

B. Udvalgets forslag til den fremtidige ordning 43
   1. Udskrivningskredsene 43
   2. Lægdsvæsenet 44
   3. Mønstringsforretningerne 47
   4. Sessionernes sammensætning m.v.. 47
      a. Ordentlige sessioner 47
      b. Faste sessioner 48
      c. Fælles regler 50
   5. Sessionens afgørelser. Rekursadgangen. Værnepligtsnævnet 51

Side

Kapitel V. Værnepligtens indhold.

1. Optagelse i lægdsrulLen 57
   a. De nugældende regler 57
   b. Udvalgets forslag til den fremtidige ordning 58
2. Fremstilling for sessionen 60
   a. Den nugældende ordning 60
   b. Udvalgets forslag til den fremtidige ordning 61
      1 °. Pligten til at fremstille sig for sessionen 61
      2 °. Retten til at fremstille sig for sessionen 63
3. Sessionens beføjelser 64
   a. Sessionsbehandlingen (bedømmelsen) 65
      1 °. Sessionsanordningen af 25. februar 1938 m.v. 65
      2 °. Forretningsgangen på sessionen 66
      3 °. Den lægelige undersøgelse . . . 66
      4 °. Intelligensmæssige undersøgelser 66
      5 °. Refusion af udgifter til lægeattester m.v. 73
   b. Sessionsresultatet 76
      1 °. Afvisning 76
      2 °. Foreløbig bedømmelse 77
      3 °. Forbigåelse 78
      4 °. Kassation 81
      5 °. Udskrivning (vedtegninger). . 82
4. Fremstilling til bedømmelse udenfor sessionen 86
5. Fordelingen af det udskrevne mandskab 88
   1 °. De nugældende regler 88
   2 °. Udvalgets forslag til de fremtidige lovregler 90
6. Mandskabets indkaldelse 92
   1 °. De nugældende regler 92

Side

2 °. Udvalgets forslag til de fremtidige regler 94
7. Udsættelse og fritagelse. Bytning 96
A. Udsættelse 96
1 °. Udsættelse med udskrivning . . 96
2 °. Udsættelse med indkaldelse . 98
B. Fritagelse 102
C. Bytning m. v. 107
8. Udslettelse af lægdsrullen 109
9. Flytninger 112
10. Rejser til udlandet m.v. 113
11. Særlige regler om søfarende 116
12. Frivillig tjeneste i forsvaret 120
13. Straffebestemmelser m.v. 121

Kapitel VI. Forenkling af udskrivningsvæsenets forretningsgang 125

Udkast til lov om værnepligt 128
Bemærkninger hertil 143
Sammenstilling af de gældende lovregler og udkastet 156

Bilag.

Bilag 1. Oversigt over udenlandske værnepligtsregler 159
A. Sverige 159
B. Norge 166
C. Finland 173
D. Schweiz 178
E. Belgien 184
F. Frankrig 190
G. England 197
H. U.S.A. 201

Bilag 2. Forslag fra forvaltningsnævnets sekretariat til en forenkling af udskrivningskredsenes arbejdsforhold 207

Bilag 3. Udvalgets skrivelse af 15. juni 1950 med bilag til krigsministeriet og marineministeriet vedrorende koordination mellem den militære lovgivning og værnepligtslovgivningen. Krigsministeriets svar herpå af 18. september 1950 239

Bilag 4. Justitsministeriets skrivelse af 9. februar 1952 vedrørende udvalgets forelobige lovudkast m.v... 242
Underbilag.
Straffelovskommissionens skrivelse af 31. oktober 1951 til justitsministeriet vedrørende udvalgets udkast til nye regler om udelukkelse fra tjeneste i forsvaret som folge af straf 244

Bilag 5. Udkast til cirkulære om udelukkelse fra tjeneste i forsvaret som følge af straf m.v. 248

Bilag 6. Oversigt over udfaldet af den af udvalget foretagne statistiske undersogelse vedrorende straffede personers forhold under tjenesten m.v. 252

Bilag 7. Udvalgets skrivelse af 22. november 1949 til indenrigsministeriet vedrørende spørgsmålet om indførelse af intelligensmæssige undersøgelser på samtlige sessioner 254

INDLEDNING

Ved skrivelse af 9. december 1948 nedsatte indenrigsministeriet et udvalg til overvejelse af spørgsmålet om en revision af værnepligtslovgivningen og til i samarbejde med forvaltningsnævnets sekretariat at undersøge mulighederne for en forenkling af udskrivningskredsenes arbejdsforhold.

Til medlemmer af udvalget beskikkedes:

kontorchef i indenrigsministeriet *K. O. Møller,* formand,
udskrivningschef A7. *E. C. Djarnø,* Aarhus,
kommandørkaptajn — nu kommandør — *H. V. Kaalund,* marineministeriet,
udskrivningschef *F. A. Madsen,* Roskilde,
kaptajn — nu oberstløjtnant — *Orla Nielsen,* krigsministeriet,
fuldmægtig — nu ekspeditionssekretær — i indenrigsministeriet *B. H. Rossel.*

Efter at kaptajn Orla Nielsen med udgangen af oktober 1949 havde fratrådt tjenesten i krigsministeriet, beskikkedes i stedet kaptajn — nu oberstløjtnant — 7. *Hoffmann,* forsvarsministeriet, til at indtræde som medlem af udvalget.

Til at fungere som udvalgets sekretær beskikkedes sekretær i indenrigsministeriet *Folmer Nielsen.*

Udvalget har afholdt 64 møder.

Politimester *E. Jersing,* Frederikssund, der af foreningen af politimestre i Danmark var udpeget til at forhandle med udvalget om de spørgsmål, der berører de af lægdsforstanderierne varetagne forretninger, har deltaget i et af udvalgets møder.

Det i kommissoriet forudsatte samarbejde med forvaltningsnævnets sekretariat med hensyn til en undersøgelse af mulighederne for en forenkling af udskrivningskredsenes arbejdsforhold har været tilrettelagt på den måde, at man indledningsvis, efter at udvalget var nået til enighed om et foreløbigt udkast til den nye værnepligtslov, i nogle møder med repræsentanter for forvaltningsnævnets sekretariat drøftede og nåede **til** enighed om fastlæggelsen af de principielle retningslinier i et forenklingsforslag. Under den detaillerede udarbejdelse af forenklingsforslaget har forvaltningsnævnets sekretariat med hensyn til udskrivningstekniske

spørgsmål været bistået af udskrivningschef *F. A. Madsen,* ligesom sekretariatet gennem besøg på 1. og 2. udskrivningskreds' kontorer har søgt orientering om udskrivningsvæsenets arbejdsopgaver og forretningsgang.

Med særligt henblik på reglerne om udelukkelse fra tjeneste i forsvaret på grund af straf, fastlæggelsen af lægdsvæsenets ordning, oprettelsen af værnepligtsnævnet og formuleringen af straffebestemmelser for overtrædelser af loven har et foreløbigt lovudkast i sin helhed været forelagt for justitsministeriet, jfr. dettes erklæring af 9. februar 1952 (bilag 4). Justitsministeriet havde forinden afgivelsen af denne erklæring indhentet en udtalelse fra straffelovskommissionen om udkastets regler om udelukkelsesspørgsmålet, og repræsentanter for værnepligtsudvalget har i forbindelse hermed deltaget i et møde i straffelovskommissionen, jfr. dennes erklæring af 31. oktober 1951 (underbilaget til bilag 4).

De i lovudkastet (kapitel XI) indeholdte særlige regler om søfarende værnepligtige har været forhandlet med ministeriet for handel, industri og søfart. I forbindelse hermed har mønstringsbestyreren i København, *E. Jakobsen,* deltaget i et af udvalgets møder.

Af hensyn til det ønskelige i en koordinering mellem de værnepligtsmæssige og militære straffebestemmelser, særligt med hensyn til spørgsmålet om forældelse af de herhenhørende lovovertrædelser, har man endelig ført forskellige forhandlinger med det af forsvarsministeriet nedsatte udvalg til overvejelse af forslag til ændring af militær straffelov og militær retsplejelov. Repræsentanter for værnepligtsudvalget har i denne anledning deltaget i et af det nævnte udvalgs møder.

Sideløbende med selve arbejdet med værnepligtslovens revision har udvalget i ret vidt omfang medvirket til løsningen af forskellige spørgsmål af principiel rækkevidde, der ikke kunne afvente revisionsarbejdets afslutning. Eksempelvis kan i denne henseende nævnes: kgl. anordning af 7. marts 1949, jfr. bekendtgørelse af 21. marts 1949 om udskrivning af mandskab til hjemmeværnet, forsøgsvis anvendelse af psykotekniske høreprøver ved udtagelse af mandskab til telegraftropperne, bekendtgørelse af 10. september 1949 angående indkaldelse og kassation m. v. af civilforsvarspligtige, sessionslægernes lønningsforhold og ansættelsesvilkår, forsøgsvis udsendelse af udskrivningspas gennem postvæsenet, nedsættelse af værnepligtsalderen med 1 år over en 4-årig periode, kgl. anordning af 25. januar 1952 om ændring af sessionsanordningen af 1938, m. fl. I adskillige tilfælde har udvalget endelig udtalt sig om værnepligtsmæssige spørgsmål af mere konkret karakter, der underhånden har været forelagt udvalget af indenrigs- eller forsvarsministeriet.

I overensstemmelse med sit kommissorium har udvalget begrænset sig til alene at beskæftige sig med revisionen af den egentlige værnepligtslovgivning, således som dennes område historisk er fastlagt, d. v. s. værnepligtsloven af 1912 med senere ændringer, den midlertidige værnepligts-

lovgivning siden 1945 samt loven af 20. december 1924 om indkaldelse af værnepligtige til søværnet. Man har derimod ikke drøftet sådanne regler vedrørende værnepligtiges forhold, der efter deres indhold traditionelt er placeret i love udenfor den egentlige værnepligtslovgivning, f. eks. i forsvarsloven, hjemmeværnsloven, fribefordringsloven af 1907, socialovgivningen, sundhedslovgivningen o. s. v. Regler om de værnepligtiges retsstilling med hensyn til afskedigelse på grund af indkaldelse til tjeneste i forsvaret og genansættelse efter hjemsendelsen, der i flere fremmede lande er optaget i selve værnepligtslovgivningen, må det ligeledes efter udvalgets opfattelse fortsat her i landet være overladt til lovgivningen om retsforholdet mellem arbejdsgivere og funktionærer at fastsætte, jfr. § 6 i funktionærloven af 9. juni 1948 og den til grund herfor liggende udvalgsbetænkning af 19. november 1947. På samme måde har man anset det for at ligge udenfor udvalgets opgave at behandle spørgsmål om eventuelle ændringer i den gældende lovgivning om værnepligtiges anvendelse til civilt arbejde, jfr. lov nr. 187 af 20. maj 1933, samt om tjeneste i civilforsvaret udenfor civilforsvarskorpset, jfr. lov nr. 336 af 25. juni 1940 om civilbeskyttelsestjeneste m. v. og § 29 i lov nr. 152 af 1. april 1949 om civilforsvaret.

Nærværende betænkning vedrørende forslag til en revision af værnepligtslovgivningen er tiltrådt af samtlige udvalgets medlemmer. Det er udvalgets hensigt at fortsætte sit arbejde bl. a. med udarbejdelsen af en ny anordning vedrørende det værnepligtige mandskabs tjenstdygtighed og det udskrevne mandskabs fordeling til afløsning af den gældende anordning af 25. februar 1938 samt med udarbejdelsen af et forslag til visse ændringer af grænserne mellem udskrivningskredsene, ligesom man vil medvirke ved gennemførelsen af det foreliggende forslag til en forenkling af udskrivningskredsenes arbejdsforhold, navnlig med henblik på de hermed forbundne personaleproblemer; udvalget har allerede i denne henseende i et af sine møder haft en orienterende forhandling med repræsentanter for *foreningen af tjenestemænd ved udskrivningsvæsenet.*

København, den 8. april 1952.

Djarnø	I. Hoffmann	Kaalund
Fr. A. Madsen	K. O. Møller Formand	Rossel
		Folmer Nielsen.

KAPITEL I. HISTORISK OVERSIGT

1. Udviklingen mod almindelig værnepligt i Danmark.

Medens værnepligten, der har ældgammel rod i Danmark, i sin oprindelse var ganske almindelig, idet den i ufredelige tider påhvilede enhver våbenfør mand (opbudssystemet), havde forholdene — i lighed med hvad der var tilfældet i de fleste andre lande — efterhånden udviklet sig derhen, at de landmilitære styrker i Danmark i århundrederne før Christian IV så godt som udelukkende bestod af lejetropper, hovedsagelig sammensat af udlændinge. Alene for adelens vedkommende var der tale om en pligtig ryttertjeneste, den såkaldte rostjeneste.

Først efter Kalmarkrigens ophør blev der i 1614 oprettet en national hær, der blev rekrutteret alene fra bondestanden. Udskrivningen foregik fra 1621 på den måde, at et vist antal bøndergårde dannede et lægd, der skulle stille en karl, hvis militære pligter dog i fredstid alene omfattede våbenøvelser om søndagen på lægdets bekostning. Mandskab til flåden blev udskrevet på de mindre øer, i kystdistrikterne og i et vist omfang blandt bybefolkningen.

I tidens løb trådte den nationale bondehær dog mere og mere i baggrunden for en pånyoprettet stående lejehær, og efter Skånske Krig 1675—79 blev den helt ophævet.

Ved en forordning af 22. februar 1701 genindførte Frederik IV den nationale hær under navnet Landmilitsen. Af hver 20 tønder hartkorn skulle der stilles en bondesoldat, der ikke måtte forlade sit lægd i de 6 år, **i** hvilke han var forpligtet til at gøre tjeneste (væsentligst i form af lokale øvelser om søndagen).

Efter at landmilitsen var blevet ophævet i 1730, idet man derved håbede at kunne bringe de unge karles flugt fra landet på grund af den tyngende militærtjeneste til ophør, måtte den — efter stærkt krav fra godsejerne, der henviste **til,** at det nu tværtimod var blevet helt umuligt at holde bønderkarlene på godserne — genindføres i 1733. Samtidig blev det overladt til godsejerne at udpege rekrutterne, og for at sikre dem det nødvendige antal egnede folk hertil indførtes stavnsbåndet, der forbød alle bønderkarle i en vis alder — oprindelig fra det 14. til det 36., senere fra det 4. til det 40. år— at forlade det gods, hvor de hørte hjemme.

Soldaterne i den nationale landmilits var til at begynde med fortsat alene forpligtet til at deltage i lokale øvelser, idet den mere byrdefulde

garnisonstjeneste blev varetaget af den stående lejehær. Ved hærloven af 13. april 1764 blev det imidlertid bestemt, at de nationale, udskrevne tropper skulle indlemmes i de hvervede, således at disse sidste lå inde til stadighed, medens de udskrevne bønderkarle alene blev indkaldt til en rekrutskole, som varede 8 uger, og derpå til 5 ugers øvelse hvert andet år.

Fra omkring 1780 begyndte man endelig af økonomiske grunde at udskrive en del bondesoldater til en langvarig garnisonstjeneste, og ved hærloven af 1785 blev denne ordning lovfæstet. Fra nu af sondrede man inden for det nationale mandskab mellem »landsoldaterne«, der alene blev indkaldt til få ugers årlig øvelse ved regimenterne, og »landrekrutterne«, som kunne indkaldes til stadig garnisonstjeneste.

Ved forordningen af 20. juni 1788 om stavnsbåndets løsning blev værnepligten, der hidtil havde været en byrde på bondejorden, forandret til en personlig forpligtelse, idet det nu ikke længere påhvilede godsejerne at udtage rekrutterne, der i stedet blev udskrevet på sessionerne rundt omkring i landet. Selvom stavnsbåndets ophævelse naturligvis må ses i sammenhæng med de øvrige store landboreformer, der blev gennemført i slutningen af det 18. århundrede, er der i denne forbindelse grund til at fremhæve, at forordningen af 20. juni 1788 i første række var en værnepligtslov, og at så godt som alle dens bestemmelser vedrører udskrivningsvæsenet.

Det var dog så langt fra den almindelige værnepligt, der blev gennemført ved stavnsbåndsforordningen. I overensstemmelse med den århundredgamle tradition påhvilede værnepligten stadig alene dem, der ifølge fødsel tilhørte bondebefolkningen, hvorimod købstadbefolkningen og de højere klasser på landet — godsejere, fogeder, embedsmænd o. s. v. — var fritaget for udskrivning til landmilitsen. Den eneste form for værnepligt, der påhvilede købstadborgerne, var dels pligten til at forrette tjeneste i borgervæbningskorpsene, hvor sådanne var oprettede (der var dog en let adgang til at købe sig fri for denne pligt), og dels den pligt til at lade sig optage i sømilen, der påhvilede de i købstæderne bosatte lodser, søfolk og fiskere; mandskab til søkrigstjenesten blev iøvrigt tilvejebragt ved udskrivning blandt befolkningen på sø- og fjordkysterne samt småøerne (de såkaldte sølimitdistrikter).

Selv for den egentlige bondebefolknings vedkommende var der endvidere ved 1788-forordningen og forordningen af 8. maj 1829, der nærmere fortolkede denne, gjort en række undtagelser, der i stærkeste modstrid med stavnsbåndsforordningens egen karakteristik af værnepligten som »en almindelig og personlig Pligt imod Os og Fædrelandet« favoriserede de store på de smås bekostning. For det første var der til besiddelsen af en gård, d. v. s. en landbrugsejendom med mindst 1 tønde hartkorn, knyttet en række muligheder for at opnå hel eller delvis fritagelse for tjeneste i den stående hær; tilsvarende fritagelsesmuligheder bestod derimod ikke for husmændene. En anden betydelig favorisering af den

besiddende del af bondebefolkningen fulgte af det såkaldte stillingsvæsen, hvorefter der var adgang til at blive fritaget for udskrivning ved — eventuelt i forbindelse med indbetaling til landmilicefondet af en sum penge — i sit sted at skaffe en anden duelig person, der enten havde udtjent eller ikke var pligtig at tjene.

I de første år efter 1829 blev spørgsmålet om gennemførelse af almindelig værnepligt jævnlig rejst i den offentlige debat, men fortrinsvis fra militær side og alene begrundet i ønsket om at styrke landets forsvarsevne. Det var først, efter at bondestanden gennem stænderinstitutionens gennemførelse i 1835 havde fået mulighed for at gøre sine krav gældende, at spørgsmålet om indførelse af almindelig værnepligt for alvor kunne rejses som et socialt retfærdighedskrav.

Ved Christian VIII's tronbestigelse i 1839 var kravet om alle klassers ligestilling i henseende til værnepligten vokset til en sådan styrke, at han besluttede sig til at nedsætte en blandet militær-civil kommission til at udarbejde et udkast til en lov om almindelig værnepligt, efter at en rent militær kommission havde udtalt sig for dennes indførelse.

Udkastet, der opretholdt en lang række fritagelser for de hidtil værnefri klasser, blev forelagt stænderne i 1844. I betragtning af dets stærke sociale slagside kunne bonderepræsentanterne naturligvis ikke gå ind for det, og det tilfredsstillede heller ikke de priviligerede stænders ønske om, at almindelig værnepligt i alt fald måtte gennemføres på en for den enkelte borger mindre byrdefuld måde som et almenvæbningssystem i forbindelse med hvervede garnisonstropper. Udkastet blev derfor med et stort flertal forkastet af alle stænderne.

Kongen holdt imidlertid trods det stærkt udtrykte ønske om et almenvæbningssystem fast ved den bestående hærorganisation. Han lod derfor på grundlag af denne udarbejde et nyt udkast til værnepligtsbestemmelser, der blev forelagt stænderne i 1846.

Under hensyn til, at det måtte antages, at et almenvæbningssystem i forbindelse med hvervede garnisonstropper ville kræve betydelige økonomiske ofre, opgav hovedparten af de deputerede ønsket om den lempelige almenvæbningsordning og gik ind for det nye udkast.

Alene fra købstadsrepræsentanternes side blev udkastet mødt med stærk modstand som følge af, at det kun for hovedstadens vedkommende opretholdt den tidligere adgang for indbyggerne i de større byer til at aftjene værnepligten i egne borgerkorps.

Uanset byrepræsentanternes modstand blev udkastet dog vedtaget med stort flertal i alle stænderne, og bondestandens lighedskrav syntes — selv om udkastet opretholdt visse lempelser for de mere velstillede dele af befolkningen — at være meget nær sin løsning gennem kongens stadfæstelse af udkastet.

Inden loven blev underskrevet, døde imidlertid Christian VIII, og snart

efter udbrød Treårskrigen, der hurtigt og i endnu højere grad skulle føre til gennemførelsen af den almindelige værnepligt.

Den 23. september 1848 underskrev Frederik VII den såkaldte septemberanordning, hvorved der for at forøge hærstyrkerne blev givet adgang til at foretage en ekstraordinær udskrivning af den hidtil værnefri mandlige befolkning af årgangene 1823—25. Som følge af våbenstilstanden, der var blevet sluttet den 26. august, kom septemberanordningens bestemmelser imidlertid ikke straks til anvendelse, og snart efter — den 23. oktober — trådte den grundlovgivende rigsforsamling sammen, for hvilken justitsministeren den 8. november kunne forelægge et i mellemtiden udarbejdet nyt udkast til en lov om almindelig værnepligt.

Dette udkast byggede ligesom udkastene af 1844 og 1846 på den bestående hærorganisation og tilfredsstillede således ikke det ønske, som utvivlsomt også en stor del af rigsforsamlingens medlemmer tilsluttede sig, at den almindelige værnepligt skulle gennemføres i form af det for borgerne mindre byrdefulde almenvasbningssystem. Imidlertid indså forslagets modstandere, at de måtte bøje sig under hensyn til, at krigen endnu ikke var afsluttet, hvorfor det var af vigtighed ikke at udsætte hæren for svækkelse ved at skabe misstemning blandt bondesoldaterne.

Udkastet blev derfor ved den endelige behandling i rigsforsamlingen vedtaget med et meget stort flertal (104 stemmer mod 5), og den 12. februar 1849 blev det underskrevet af kongen som »Lov om almindelig Værnepligt for Kongeriget Danmark«.

Samtidig med behandlingen af udkastet til værnepligtsloven havde den grundlovgivende rigsforsamling også beskæftiget sig med spørgsmålet om septemberanordningens opretholdelse. Med værnepligtslovens vedtagelse var også dette spørgsmål afgjort, og straks efter at loven var underskrevet af kongen, kunne man derfor gå i gang med udskrivningen blandt de hidtil værnefrie mænd af årgangene 1823—25. Disse mødte til rekrutuddannelse allerede i marts 1849, hvorimod udskrivningen i henhold til den nye værnepligtslov (af de hidtil værnefrie af årgangen 1826) først kunne begynde i april måned; det blev således i virkeligheden i henhold til anordningen af 23. september 1848, at den almindelige værnepligt blev en realitet i Danmark.

Loven af 12. februar 1849, der fastslog det senere ved junigrundlovens § 76 gentagne princip om værnepligtens almindelighed, indeholdt dog stadig nogle bestemmelser, der betegnede en fravigelse fra dette princip. Først og fremmest opretholdtes således ved lovens § 26 adgangen for enhver udskreven til i sit sted at stille en anden tjenstdygtig mand, der var frigjort for tjeneste i den stående hær og endeligt overført til forstærkningen. Endvidere var efter lovens § 6 ordinerede gejstlige og gejstlige af anerkendte religionssamfund samt fast ansatte skolelærere fritaget for al krigstjeneste og blev slettet af rullen.

Ved lov om værnepligt for kongeriget Danmark af 2. marts 1861 blev

fritagelsen for skolelærere indskrænket til kun at gælde tjeneste i forstærkningen, medens de øvrige undtagelsesbestemmelser opretholdtes. Ved 1861-loven ophævedes iøvrigt også den ligeledes i en vis forstand mod princippet om værnepligtens almindelighed stridende ordning, at mandskab til søværnet blev udskrevet alene blandt befolkningen i sølimitdistrikterne — uden hensyn til, om de havde særlige forudsætninger for søkrigstjenesten; fra **nu** af skulle søværnets mandskab rekrutteres blandt de halv- og helbefarne, der blev optaget i en særlig sørulle. Denne sømile blev først ophævet ved værnepligtsloven af 1912.

Først ved lov om værnepligt af 6. marts 1869 ophævedes stillingsvæsenet; samtidig begrænsedes undtagelserne for lærer- og præstestanden til kun at gælde dem, der ved lovens ikrafttræden var omfattet af dem, idet dog præsteviede i den danske folkekirke og anerkendte religionssamfunds gejstlige fortsat var fritaget for tjeneste i forstærkningen og blev udslettet af rullen, **når** de havde tjent 5 år **i** linien. Den sidstnævnte stærkt begrænsede undtagelse fra princippet om værnepligtens almindelighed ophævedes først ved lov om værnepligt af 8. juni 1912, men iøvrigt var det altså ganske i overensstemmelse med den allerede bestående tilstand, at denne lov ikke indeholdt nogensomhelst undtagelsesbestemmelser.*)

Kravet om, at værnepligten skal være almindelig, indeholder — som det historisk har udviklet sig — ikke andet og mere end, at denne den mest personligt tyngende af alle borgerpligter skal hvile med samme vægt på alle dele af befolkningen, og at derfor ingen vilkårlig eller i særlige befolkningsklassers — stænders — interesser begrundet undtagelse må gøres. Det er derfor naturligvis ikke i strid med princippet om værnepligtens almindelighed, at den nugældende lovgivning åbner mulighed for, at en bestemt del af de udskrevne i det omfang, forsvarets aktuelle behov tillader det, ved lodtrækning fritages for indkaldelse, eller at værnepligtige, der har deltaget i modstandsbevægelse m. v. eller har forrettet militærtjeneste i udlandet, helt eller delvis fritages for værnepligt her i landet, jfr. lov nr. 150 af 30. marts 1946 og lov nr. 120 af 23. marts 1948.

Med hensyn til princippets forenelighed med en med tilstrækkelige kauteler forsynet dispensationsadgang i ekstraordinære undtagelsestilfælde henvises til bemærkningerne nedenfor i kapitel V. 7. B.

2. **Begrundelsen for en revision af værnepligtsloven af 8. juni 1912.**

I de snart 40 år, værnepligtsloven af 1912 har været gældende, er der kun blevet foretaget ganske enkelte og stærkt begrænsede ændringer i den; dette gælder såvel de midlertidige værnepligtslove under og efter de

*) Foranstående historiske oversigt er i det væsentlige bygget på Rudi Thomsens i 1949 udkomne bog: Den almindelige værnepligts gennembrud i Danmark, til hvis udførligere fremstilling der henvises.

to verdenskrige som de ændringer, der gennemførtes ved lovene af 20. december 1924 og 7. maj 1937. Når hertil kommer, at værnepligtsloven af 1912 i sig selv kun repræsenterede en meget begrænset revision af den tidligere lov af 1869, må det forekomme ret klart, at den gennemgribende ændring, der i de forløbne godt 80 år er sket i samfundets økonomiske og sociale struktur, i forbindelse med ændringerne i de militære krav nødvendigvis har haft til følge, at tiden på adskillige punkter er løbet fra denne gamle lovgivning på et så centralt område som værnepligtens.

For det første bærer værnepligtsloven af 1912 på forskellige punkter i sin formulering præg af at være bygget på forlængst *forladte retlige begreber*. Dette gælder navnlig bestemmelserne om, hvilke personer værnepligten påhviler, og i forbindelse hermed reglerne om optagelse i lægdsrullen. Uanset det ved indfødsretsloven af 1898 indførte afstamningsprincip er disse regler ganske øjensynligt formuleret i harmoni med den i 1869 gældende retstilstand, hvorefter indfødsret med enkelte begrænsede undtagelser kun erhvervedes ved fødsel på det danske territorium, og efter hvilken tab af indfødsret ikke kendtes; ligeledes havde iøvrigt selve begrebet »indfødsret« dengang et ganske andet indhold end nu. Denne disharmoni mellem værnepligtslovens affattelse og de gældende indfødsretlige regler har måttet afhjælpes gennem en rimelig fortolkning i praksis af de uklare bestemmelser.

I sammenhæng hermed står det særlige spørgsmål, om en opretholdelse af bestemmelsen om, at værnepligt også påhviler ikke-danske mænd, kan forenes med den skete udvikling på *folkerettens område* og med det danske forsvars velforståede interesser, jfr. nærmere nedenfor i kapitel II. 3.

Værnepligtsloven har dernæst som følge af sin alder ganske *andre samfundstilstande* end nutidens for øje. Man kan i denne henseende eksempelvis pege på de sidste årtiers betydelige udvikling indenfor strafferet og kriminologi henimod en langt mere fordomsfri opfattelse af de straffede personers stilling i samfundet; de gældende stive regler om udelukkelse fra tjeneste i forsvaret på grund af straf, der i denne periode ikke er undergået ændringer af principiel karakter, harmonerer kun dårligt hermed. Man kan endvidere nævne udbygningen af de kommunale folkeregistre, der gør det nærliggende at søge tilvejebragt et samarbejde mellem udskrivningsvæsenet og folkeregistrene, således at de værnepligtige fritages for selv at melde sig til optagelse i lægdsrullen og for at foretage anmeldelse af flytninger m. v. også til lægdsvæsenet. På samme måde har f. eks. også den nyere lovgivning om sønæringsforhold været medvirkende til, at værnepligtslovens regler om søfolks særlige værnepligtsmæssige forhold er blevet ganske forældede.

Endelig må det fremhæves, at værnepligtsloven bygger på en *forlængst forladt forsvarsorganisation* og på dennes nu forældede krav til mandskabet. Det moderne forsvars stærkt differentierede opbygning, hvor hver

mands placering så nøje som muligt skal svare til hans specielle evner og forudsætninger, stiller så store krav til udvælgelses- og fordelingsapparatets smidiglied, at den nugældende værnepligtslovs for stive regler på flere punkter må komme til kort. Hertil kommer, at de traditionelle former for militærtjeneste, som værnepligtsloven har til forudsætning (tjeneste i hæren og søværnet), under og efter krigen — foruden med tjenesten i flyvevåbnet — er blevet suppleret dels med den hermed i enhver henseende ligestillede tjeneste i civilforsvarskorpset og dels med de mindre krævende former for tjeneste i civilbeskyttelsen og i hjemmeværnet, hvortil også hidtil som tjenstudygtigt betragtet mandskab kan anvendes. Disse ved en særlig lovgivning indførte nye tjenesteformer har medført såvel rent terminologiske som reelle vanskeligheder ved anvendelsen af værnepligtslovens almindelige regler på de til disse former for tjeneste bestemte personer.

Værnepligtslovens forældede bestemmelser er som nævnt kun i meget begrænset omfang *lovgivningsmæssigt* blevet å jour-ført. Ved en lov af 20. december 1924 fastsattes visse særlige regler for udskrivning og indkaldelse af mandskab til søværnet. Ændringsloven af 7. maj 1937 gav hjemmel til at afslutte gensidige overenskomster om fritagelse for værnepligt for personer med dobbelt statsborgerret, indførte adgang til at meddele den såkaldte »ønskevedtegning« og åbnede mulighed for dels ved fordelingen forlods at udtage de særligt egnede af de ubetinget tjenstdygtige (»krydsvedtegninger«) og dels i en noget højere grad end hidtil at fravige den sædvanlige fordelingsorden, i det omfang gennemførelsen af særlige uddannelses- eller livsstillingskrav nødvendiggør det; lovens øvrige bestemmelser var hovedsagelig blot redaktionelle ændringer som følge af udviklingen siden 1912 (afståelsen af de dansk-vestindiske øer og Islands anerkendelse som selvstændig stat, den nyere strafferetslovgivning, nye lovregler om sønæring m. v.). Ved de forskellige hærlove og senere ved hjemmeværnsloven af 16. juli 1948, jfr. forsvarsloven af 18. juni 1951 (personellet ved værnene, korpsene m. fl.), ændredes reglerne om udslettelse af lægdsrullen på grund af alder. Lov nr. 88 af 15. marts 1939 indeholdt endelig en ændret affattelse af værnepligtslovens regler om udelukkelse fra militærtjeneste på grund af straf.

Ved den stadig forlængede midlertidige værnepligtslov af 16. juni 1945 (jfr. iøvrigt allerede loven af 2. september 1939) er bl. a. den ubetingede adgang efter værnepligtslovens § 14 for de værnepligtige til uden nogensomhelst begrundelse at kræve udsættelse med sessionsmødet suspenderet, og der er fastsat smidigere regler om tidspunkterne for optagelsen i lægdsrullen og sessionsmødet samt med hensyn til tidsrummet mellem udskrivning og indkaldelse; disse ændringer, der oprindelig var begrundet i de særlige forhold efter krigen, er imidlertid i deres tendens i overensstemmelse med, hvad såvel udviklingen indenfor forsvaret som hensynet til

de værnepligtige kræver, og de er derfor — med visse modifikationer — indarbejdet i udvalgets forslag til en ny permanent værnepligtslov.

I *praksis* har det imidlertid været nødvendigt også herudover at søge at tilpasse de endnu uændrede, men forældede lovbestemmelser til de nye samfundstilstande. Administrationen har således allerede inden værnepligtsloven af 1912 anset sig for beføjet til, hvor særlige grunde i det enkelte tilfælde talte derfor, at meddele udskrevne værnepligtige udsættelse med indkaldelsen, uanset at en sådan udsættelsesordning ikke er direkte omtalt i lovgivningen. I tilfælde, hvor der fra udskrivningsvæsenets side i forholdet til en værnepligtig er begået en fejl, således at en indkaldelse af ham (f. eks. på grund af det forrykkede tidspunkt) ville være væsentlig mere byrdefuld end ellers, har man fritaget ham for værnepligten under konstruktionen, at han betragtedes som »havende frinummer«. De stive og som følge af udviklingen efterhånden uanvendte regler om bytning i værnepligtslovens § 22 er i praksis efterhånden blevet afløst af en smidigere ordning, hvorefter de militære ministerier i vidt omfang har imødekommet andragender fra værnepligtige om at møde ved en anden afdeling, eventuelt til et andet tidspunkt, end ifølge indkaldelsen. Adskillige spørgsmål, hvorom loven ikke direkte har udtalt sig, f. eks. den værnepligtsmæssige stilling for personer, der indenfor den værnepligtige alder generhverver dansk indfødsret, muligheden for forbigåelse, hvor der mangler dokumentation for en påstået eller formodet svaghed eller sygdom o. s. v., har måttet løses ved konkrete enkeltafgørelser.

Den omstændighed, at der i det sidste tiår og navnlig siden krigens afslutning fra værnenes side er blevet stillet langt større mandskabskrav end tidligere, har medført, at også størstedelen af de betinget tjenstdygtige har måttet indkaldes, og at derfor kassationerne har måttet underbygges stærkere end forhen. Man har herved i vidt omfang kunnet drage nytte af vor tids lettere adgang til specialist- og hospitalsundersøgelser; sådanne undersøgelser vil selvsagt kunne blive langt mere indgående end selv den grundigste undersøgelse på sessionen. I forbindelse hermed har udvalget for at begrænse antallet af forbigåelser på sessionen foreslået, at man lovfæster den hidtidige regel i sessionsanordningen af 25. februar 1938 § 2. III, hvorefter det kan pålægges en værnepligtig at give møde på-ny ved samme session på samme eller et andet sessionssted, således at han derved får lejlighed til at fremskaffe dokumentation for angivne eller formodede legemsfejl m. v. Da foretagelsen af sådanne mere indgående undersøgelser i virkeligheden i overvejende grad er i det offentliges interesse, har man samtidig foreslået tilvejebragt hjemmel for, at udgifter til sådanne efter pålæg af udskrivningsmyndighederne foretagne lægeundersøgelser m. v. kan godtgøres de værnepligtige af det offentlige.

På flere punkter indeholder værnepligtsloven af 1912 bestemmelser, der må anses for bortfaldne, fordi de enten rent faktisk ikke i lang tid har været anvendt, refererer sig til længst bortfaldne ordninger eller er afløst

af senere lovbestemmelser. De meget indviklede regler i værnepligtslovens §§ 29—31 om »stopning« af værnepligtige, der opfylder betingelserne for at blive udskrevet som »befarne«, var således allerede faktisk gået af brug længe før, de ved lov af 20. deeember 1921 om indkaldelse af værnepligtige til søværnet mistede enhver betydning. På samme måde har bestemmelserne i §§ 39 og 40 om mønstringer og om fritagelse for tjeneste i borgervæbninger og politikorps i en lang årrække været uden nogensomhelst praktisk betydning. Reglen i værnepligtslovens § 6, stk. 4, om mønstringsforretningerne må anses for afløst af § 7 i lov nr. 76 af 31. marts 1937 om forhyring og mønstring af skibsmandskab, uagtet den ikke formelt er ophævet ved denne lov.

Hertil kommer, at loven af 1912 ligesom de tidligere værnepligtslove indeholder en del bestemmelser, der efter naturlig opfattelse må have deres plads i den militære lovgivning. Der henvises herom til udvalgets som bilag 3 aftrykte brevveksling med krigsministeriet og marineministeriet. Med hensyn til den særlige »opbudsbestemmelse« i 1912-lovens § 5, der ikke er omtalt i den nævnte brevveksling, bemærkes, at der allerede forud for udvalgets henvendelse til de militære ministerier af disse var givet udtryk for, at reglen burde udgå af værnepligtsloven.

Ved udarbejdelsen af sit udkast til en ny værnepligtslov har udvalget for det første udeladt sådanne forældede og værnepligtslovgivningen uvedkommende bestemmelser, men man har også på anden måde bestræbt . sig for at klargøre og forenkle lovbestemmelsernes formulering, hvor dette har været muligt. De indviklede og i praksis efterhånden ganske betydningsløse regler om varierende udskrivningsår er således opgivet til fordel for enkle og faste regler med hensyn til tidspunktet for udslettelse af lægdsrullen, ligesom man har erstattet det legalt definerede begreb »lægdsrullealder« med klare tidsangivelser. Man har endvidere navnlig bestræbt sig for at tilvejebringe så skarp og entydig en afgrænsning som muligt af kriterier af retlig relevans, som f. eks. betingelserne for pligten til selv at melde sig til optagelse i lægdsrullen og for pligten til at fremstille sig for session.

Den stærke udvikling såvel teknisk som organisatorisk, der må forudsættes også fremover at ville foregå på forsvarets område, vil til stadiglied stille ændrede og på nuværende tidspunkt uforudseelige krav til de regler, der gælder for tilvejebringelsen af det nødvendige mandskab; som omtalt har erfaringerne — navnlig i det sidste tiår — under den nugældende, i realiteten i ca. 80 år uændrede værnepligtslov tydeligt vist vanskelighederne ved at tilpasse stive og detaillerede udskrivningsregler til varierende forsvarsordningers behov.

Efter udvalgets opfattelse må det være af værdi at tilstræbe, at en værnepligtslov ikke nødvendigvis må ændres — eller underkastes mere eller mindre tvivlsomme fortolkninger og administrative korrektioner - hver gang dens mere tekniske udskrivningsregler ikke længere honore-

rer forsvarets ændrede behov. Udvalget har derfor med hensyn til lovudkastets *tekniske regler* (navnlig aldersbetingelser for optagelse i lægdsrullen, udskrivning og indkaldelse, bedømmelses- og fordelingsregler m. v.) fulgt det hovedsynspunkt, at disse regler kun bør affattes som rammebestemmelser, der overlader den nærmere afgrænsning til administrationen efter forsvarets skiftende behov.

På den anden side har udvalget bestræbt sig for, at de *bestemmelser, der fastlægger og sikrer den værnepligtig es rettigheder og pligter,* formuleres så skarpt og udtømmende som muligt. I denne forbindelse skal man pege på, at udvalget i sit lovudkast har foreslået, at den endelige afgørelse af nogle af de vigtigste værnepligtsspørgsmål, nemlig om udelukkelse på grund af straf, der i første instans afgøres af sessionen, og om fritagelse, henlægges til et særligt organ, værnepligtsnævnet, medens sessionens øvrige afgørelser, der ikke vedrører tjenstdygtighedsbedømmelsen, skal kunne prøves ved de almindelige domstole (vedkommende landsret som 1. instans); det er udvalgets bestemte formening, at der herved vil blive tilvejebragt en sikring af de værnepligtiges rettigheder, der i modsætning til den nuværende vanskelige og derfor gennem lange tider ubenyttede appeladgang til højesteret kan få reel betydning.

I de værnepligtiges interesse oprettes endvidere efter udvalgets forslag en fast session, således at de til sessionerne henlagte værnepligtsspørgsmål også mellem de ordinære sessioner straks kan afgøres.

De foranstående almindelige bemærkninger kan sammenfattes i følgende hovedpunkter, der navnlig adskiller udvalgets udkast til en ny værnepligtslov fra den hidtidige lovgivning:

1. Værnepligt bør alene påhvile mænd med dansk indfødsret. Formuleringen af bestemmelserne herom bringes i overensstemmelse med de gældende indfødsretsregler.
2. Den tidligere stive og skematiske ordning af spørgsmålet om udelukkelse fra tjeneste i forsvaret på grund af straf afløses i overensstemmelse med tidens bestræbelser for i højere grad at varetage hensynet til lovovertrædernes resocialisering af en smidig ordning, hvorefter afgørelsen træffes efter den bedst mulige bedømmelse i hvert enkelt tilfælde af lovovertræderens karaktermæssige egenskaber.
3. Der tilvejebringes hjemmel til at etablere et samarbejde mellem udskrivningsvæsenet og folkeregistrene, således at de værnepligtiges optagelse i lægdsrullen sker gennem folkeregistrene, der derefter tillige holder udskrivningsvæsenet underrettet om de værnepligtiges flytninger. I forbindelse hermed gennemføres ad administrativ vej en gennemgribende rationalisering af udskrivningsvæsenets daglige forretningsgang.

4. Lovens formulering forenkles og bringes terminologisk og reelt i overensstemmelse med forsvarets nuværende organisation. Den på grundlag af den gamle lov dannede praksis og dele af den senere tillægslovgivning indarbejdes i den nye lov. Værnepligtslovens regler af teknisk karakter udformes så elastiske, at de i videst muligt omfang kan finde anvendelse, selv om forsvarsorganisationen ændres.
5. Regler, der fastlægger og sikrer grænserne for de værnepligtiges rettigheder og pligter, affattes så skarpt og udtømmende som muligt. Til afgørelse af spørgsmål om fritagelse for værnepligt oprettes et særligt organ, værnepligtsnævnet, der tillige fungerer som appelorgan for sessionernes afgørelser i sager om udelukkelse fra tjeneste på grund af straf. Med hensyn til sessionernes andre afgørelser, der ikke vedrører bedømmelsen af en persons tjenstdygtighed, afløses den nuværende appeladgang til højesteret af en adgang til at få afgørelsen prøvet af vedkommende landsret som første instans.

KAPITEL II. VÆRNEPLIGT OG INDFØDSRET

1. Historisk udvikling.

Den gældende værnepligtslov nr. 123 af 8. juni 1912, således som den er ændret ved lov nr. 152 af 7. maj 1937, indeholder følgende bestemmelser om, hvilke personer værnepligten påhviler:

»§ 1.

Enhver mand, der har dansk indfødsret, er værnepligten undergiven. Dog er de, der er født på Færøerne eller Grønland, fritaget for værnepligten, så længe de ikke erhverver fast hjem i den øvrige del af den danske stat.

s 2.

De, der ikke har dansk indfødsret, bliver, for så vidt ikke overenskomst med en fremmed stat eller undersåtligt forhold til en sådan er til hinder derfor, værnepligten undergivet, når de erhverver fast hjem her i landet udenfor Færøerne eller Grønland.

Gensidig overenskomst med fremmed stat om fritagelse for værnepligt kan ligeledes afsluttes, for så vidt angår personer, der har statsborgerret såvel i vedkommende stat som. her i landet.«

Disse bestemmelser svarer — med blot sproglige ændringer — ganske til reglerne i de tidligere værnepligtslove af 12. februar 1849, 2. marts 1861 og 6. marts 1869.

Hovedgruppen af de værnepligtige har altså til stadighed været mandlige *personer med dansk indfødsret,* og værnepligten påhviler dem — alene med undtagelse af de på Færøerne og i Grønland fødte personer — *principielt* uden hensyn til, om de har bopæl indenfor Danmarks grænser. Som omtalt nedenfor i kapitel V er det dog en forudsætning for, at værnepligten medfører aktuelle virkninger med hensyn til pligt til optagelse i lægdsrullen, møde for session og møde efter indkaldelse, at den pågældende på et eller andet tidspunkt indenfor de herfor fastsatte aldersgrænser har haft bopæl i det egentlige Danmark.

Det må dog i denne forbindelse påpeges, at der uanset lovens omtrent uændrede formulering gennem mere end 100 år som følge af den ændrede betydning gennem tiderne af begrebet »indfødte« er sket en udvidelse af den kreds af personer, værnepligten påhviler. Efter den på de

første værnepligtsloves tid gældende indfødsretslovgivning forstod man med enkelte begrænsede undtagelser ved »danske indfødte« kun her i landet fødte personer, der enten var børn af danske forældre, eller som fra fødslen havde boet her uafbrudt til deres fyldte 18. år; det er først med det ved indfødsretsloven af 19. marts 1898 gennemførte afstamningsprincip, at personer, der fødes af danske i udlandet, får dansk indfødsret.

Ved det ved 1937-loven indføjede 2. stk. til lovens § 2 er der åbnet mulighed for ved gensidig overenskomst med fremmed stat at gøre en undtagelse fra princippet om danske statsborgeres værnepligt, forsåvidt angår sådanne personer, der tillige har statsborgerret i vedkommende stat. Med hjemmel i denne bestemmelse er hidtil kun afsluttet en enkelt traktat, nemlig med Frankrig af 22. juni 1949, ratificeret 13. september s. å. I henhold til denne traktat anses personer, der er i besiddelse af såvel dansk som fransk statsborgerret, for at have af tjent deres værnepligt i det ene land, såfremt de har af tjent værnepligt i det andet lands væbnede styrker.

I visse tilfælde kan endvidere repræsentanter og embedsmænd m. fl. ved De Forenede Nationer og dennes særlige institutioner være fritaget for værnepligt, uanset at de er i besiddelse af dansk indfødsret, jfr. nedenfor.

For at *udlændinge* kan blive værnepligtige her i landet, er det efter loven, i modsætning til hvad der gælder for de danske indfødte, en betingelse, at de har erhvervet *fast hjem* her i landet udenfor Færøerne eller Grønland.

Indholdet af begrebet »fast hjem« er ikke nærmere fastlagt i loven, og dets fortolkning i praksis har voldt adskillige vanskeligheder i tidens løb. Det er næppe heller muligt på forhånd og i almindelighed at fastslå, hvad der må kræves, for at betingelsen kan anses for opfyldt.

I henhold til værnepligtslovens § 9 afgøres spørgsmålet om, hvorvidt en person er værnepligten undergivet eller ikke, af sessionen med dømmende myndighed. Udskrivningskredsenes praksis ved fortolkningen af udtrykket »fast hjem« er utvivlsomt efterhånden blevet stadig strengere. Medens man tidligere i alt fald statuerede, at der var erhvervet fast hjem, hvis den værnepligtige selv vedgik, at han havde besluttet sig til at blive her i landet, jfr. således *Hillestrøm: Om Værnepligten og Udskrivningsvæsenet efter dansk Ret 1907 side 77,* kræver man nu tillige, at der foreligger objektive indicier for, at han virkelig har sit faste hjem her i landet. I denne henseende er der navnlig blevet lagt vægt på, om han ejer fast ejendom her i landet, har fast erhverv eller stilling, har indgået ægteskab med en dansk kvinde o. s. v. En udlænding, der for sin uddannelses skyld — selv gennem længere tid — opholder sig her i landet, vil

ikke være værnepligtig, såfremt det må antages at være hans hensigt at forlade landet igen, når uddannelsen er afsluttet.

Ved forhandlingerne på rigsdagen i 1937 om ændringsforslaget til værnepligtsloven blev det da også fra indenrigsministerens side understreget, at bestemmelsen om udlændinges værnepligt var blevet overordentlig liberalt praktiseret, og at denne praksis også fremtidig ville blive opretholdt, jfr. landstingsudvalgets betænkning over lovforslaget, rigsdagstidende 1936—37 tillæg B sp. 2961—66.

Reglen om, at udlændinge, der har erhvervet fast hjem her i landet, er værnepligten undergivet, er ifølge loven undergivet de *2 indskrænkninger,* at ikke overenskomst med fremmed stat eller undersåtligt forhold til en sådan er til hinder derfor.

Traktater om gensidig fritagelse for værnepligt består for tiden mellem Danmark og følgende stater: Belgien, Bolivia, Danzig, Finland, Grækenland, Holland og hollandsk Indien, Italien, Japan, Letland, Lithauen, Mexico, Persien, Polen, Schweiz, Sovjetunionen, Storbritannien med tilhørende besiddelser, Thailand, Tyrkiet, Tyskland*) og Østrig.

I kraft af visse ældre traktaters vidtgående mestbegunstigelsestilsagn kan andre landes statsborgere muligvis have krav på fritagelse for dansk værnepligt; dette gælder således ifølge traktat med Liberia af 21. maj 1860, jfr. indenrigsministeriets cirkulære af 10. januar 1928.

Samtlige disse traktater omfatter kun tilfælde, hvor den pågældende fremmede statsborger ikke tillige har dansk indfødsret.

I dansk-islandsk forbundslov af 30. november 1918 indeholdtes i § 6, stk. 2, bestemmelse om, at hvert af landenes statsborgere var fritagne for værnepligt i det andet land. Efter at forbundsloven ved lov nr. 205 af 16. maj 1950 er ophævet, er denne værnepligtsfritagelse med visse begrænsede undtagelser bortfaldet, men indenrigsministeriet har dog efter forhandling med statsministeriet og forsvarsministeriet i skrivelse af 23. november 1950 udtalt, at man under hensyn til, at danske statsborgere ikke er undergivet værnepligt i Island, finder det rimeligt, at islandske statsborgere, der ikke tillige har dansk indfødsret, indtil videre fremdeles ikke indkaldes til aftjening af værnepligt i Danmark.

Mellem Danmark og U.S.A. har der aldrig været afsluttet traktat om gensidig værnepligtsfritagelse. Ifølge en mangeårig praksis vil personer, der kan dokumentere at være i besiddelse af statsborgerret i U.S.A., og som ikke tillige har dansk indfødsret, imidlertid ikke blive betragtet som værende dansk værnepligt undergivet.

Ved lov nr. 43 af 20. februar 1948 om rettigheder og immuniteter for internationale organisationer m. m., jfr. kgl. anordning af 7. oktober 1950,

*) Udenrigsministeriet har i skrivelse af 28. juni 1948 udtalt, at den formelle ugyldighed af traktaten ikke for tiden bør hævdes, men at man bør afvente den endelige ordning af traktatforholdet med Tyskland.

er der endelig truffet bestemmelse om fritagelse for dansk værnepligt for repræsentanter og embedsmænd m. fl. ved De Forenede Nationer og dennes særlige institutioner; i visse tilfælde kan denne fritagelse også omfatte personer med dansk indfødsret.

Den anden indskrænkning i reglen om, at her bosatte udlændinge er undergivet værnepligt her i landet, er bestemmelsen om, at *»undersåtligt forhold«* til en fremmed stat kan være til hinder derfor. Denne bestemmelse er i praksis blevet fortolket således, at de pågældende er fritaget for dansk værnepligt, såfremt de er våbenøvede i deres hjemland, hvilken betingelse er blevet anset for opfyldt, når blot den militære uddannelse i hjemlandet er påbegyndt.

2. Fremmed ret.

Udvalget har fra en række lande indhentet oplysninger om fremmede landes regler vedrørende værnepligtsforhold, jfr. de som bilag 1 optagne samlede oversigter. I henseende til spørgsmålet om, hvilke personer (alene egne eller tillige fremmede statsborgere) værnepligten påhviler, er de forskellige retsforfatningers regler følgende:

Norge: Værnepligten påhviler »enhver mandlig norsk statsborger, som har indfødsret«. Andre mænd, som er hjemmehørende i Norge, *kan* (af generalkrigskommissariatet) pålægges værnepligt i samme omfang, forsåvidt ingen konvention med eller undersåtligt forhold til fremmed stat er til hinder derfor; disse udlændinge er dog fritagne for militærtjeneste, sålænge Norge er i krig med deres fødeland.

Bestemmelsen er nogenlunde uændret foreslået opretholdt ved det af den dertil nedsatte komité udarbejdede udkast til en ny værnepligtslov, jfr. nærmere i bilag 1.

Sverige: Værnepligten påhviler mandlige svenske statsborgere. Hvis en svensk mand tillige er statsborger i en anden stat og har bopæl (»hemvist«) der, bestemmer kongen, hvorvidt værnepligt skal påhvile ham i Sverige.

Finland: Værnepligtig er enhver finsk mand. Udlændinge, der erhverver finsk statsborgerret ved naturalisation, er i værnepligtsmæssig henseende ligestillet med finskfødte. Statsløse personer, der er fast bosiddende i Finland, *kan* af lensstyrelsen erklæres for værnepligtige.

England: Værnepligten påhviler mandlige britiske statsborgere, der har fast bopæl i Storbritannien. For personer med dobbelt statsborgerret har man administrativt gennemført den lempelse, at deres eventuelle indkaldelse til militærtjeneste, hvis de ønsker det, kan suspenderes, indtil de fylder 21 år, idet de nemlig først på dette tidspunkt opnår habilitet til at søge om løsning fra deres britiske statsborgerskab.

U. S. A.: Værnepligten påhviler enhver mandlig amerikansk statsborger og enhver anden i U.S.A. fast bosat mand (normalt mænd, der har immigrationsvisum). Endvidere påhviler værnepligten principielt fremmede statsborgere, der — selvom de ikke har fast bopæl — har opholdt sig i U.S.A. i mere end 1 år. Denne sidste gruppe kan dog fritages, dersom de fraskriver sig retten til nogensinde at blive amerikanske statsborgere, og en del fremmede personer af denne gruppe (diplomater m. fl.) er endvidere i medfør af loven eller de i henhold hertil udfærdigede administrative bestemmelser særlig fritaget.

Schweiz: Værnepligtig er enhver mandlig schweizisk statsborger.

Belgien : Værnepligtig er enhver mandlig belgisk statsborger.

Frankrig: Værnepligten påhviler enhver mandlig fransk statsborger. Statsløse, der bor i Frankrig, er ligeledes fransk værnepligt undergivet.

Holland: Værnepligtige er hollandske statsborgere, der har bopæl i Holland (er optaget i eller skulle være optaget i et hollandsk folkeregister).

Af de nævnte lande er det således kun Norge, Finland, U.S.A. og Frankrig, der pålægger andre end egne statsborgere værnepligt, og af disse lande er det endda kun Norge og U.S.A., der ligesom Danmark pålægger personer med *fremmed statsborgerret* (og altså ikke blot statsløse) værnepligt. I denne forbindelse må det yderligere understreges, at reglen om udlændinges værnepligt i Norge som nævnt kun er fakultativ, således at Danmark —• bortset fra immigrationslandet U.S.A., jfr. nedenfor — altså er det eneste blandt de lande, om hvis værnepligtslovgivning oplysninger foreligger for udvalget, hvor værnepligt obligatorisk og uden hjemmel for fritagelse er pålagt fremmede statsborgere.

3. Udvalgets synspunkter.

Hele spørgsmålet om udlændinges værnepligtsmæssige stilling her i landet har i tidens løb og navnlig i forbindelse med rigsdagsforhandlingerne om ændringsloven af 7. maj 1937 været genstand for adskillig diskussion, jfr. således *Berlin i U. f. R. 1937 B. s. 145f. /.* Idet der iøvrigt henvises hertil og til rigsdagsforhandlingerne om 1937-loven (rigsdagstidende 1936—37 landstinget sp. 2459—72 og landstingsudvalgets betænkning tillæg B sp. 2961—66) skal følgende hovedpunkter af de overvejelser, der for udvalget har været afgørende, fremhæves:

A. Personer uden dansk indfødsret, men med fremmed statsborgerret.

Der er ingen tvivl om, at den nuværende regel i værnepligtslovens § 2, stk. 1, har sin historiske begrundelse i den indtil indfødsretsloven af 1898

herskende opfattelse af statsborgerretsbegrebet, hvorefter alle i det danske rige bosatte personer betragtedes som kongens undersåtter og derfor underkastet de samme pligter, herunder værnepligt, uden hensyn til om de havde indfødsret her i landet eller ikke. Uanset at indfødsretsloven af 1898 i princippet havde opgivet dette territorialprincip til fordel for afstamningsprincippet, var det dog først i årene op mod 1920 gennem de nyere statsforfatningsretlige fremstillinger, at en klarlæggende teoretisk adskillelse af begreberne fandt sted. Det er derfor forståeligt, at værnepligtsloven af 1912 i sin formulering endnu bygger på det ældre princip.

Efter udvalgets mening må det erkendes, at reglen i værnepligtslovens § 2, stk. 1, herefter som en med nyere statsretlig opfattelse uforenelig retsantikvitet bør bortfalde, såfremt der ikke kan påvises anden begrundelse for dens opretholdelse.

Udvalget kan derimod ikke tiltræde, at bestemmelsen, som det er blevet hævdet, skulle være folkeretsstridig og tillige uforenelig med grundlovens § 88, jfr. udtrykket *»Fædrelandets* Forsvar«. Uden at man finder anledning til at komme nærmere ind på den herom førte teoretiske diskussion, skal man i førstnævnte henseende blot påpege, at adskillige stater, således f. eks. endnu i 1924 England og Tyskland, der tilmed på dette tidspunkt ikke kendte værnepligt indenfor deres egne grænser, har fundet anledning til at afslutte traktater med bestemmelser om gensidig værnepligtsfritagelse; sådanne bestemmelser ville jo være meningsløse, såfremt værnepligt for udlændinge var stridende allerede mod folkerettens almindelige regler. Man kan i denne forbindelse også henvise til, at U.S.A. som nævnt i sin allernyeste lovgivning er gået meget vidt i retning af at pålægge udlændinge værnepligt. Forsåvidt angår påstanden om bestemmelsens grundlovsstridighed, må det formentlig være tilstrækkeligt at henvise til, at reglen, der som nævnt hidrører allerede fra værnepligtsloven af 12. februar 1849, er vedtaget af netop den grundlovgivende rigsforsamling, der på samme tid behandlede grundlovsforslaget med den til den nuværende § 88 svarende bestemmelse, og at der i tiden siden 1849 er vedtaget såvel flere grundlove som værnepligtslove med omtrent uændrede bestemmelser på dette område.

Skønt værnepligtslovens § 2 således efter udvalgets opfattelse ikke kan betegnes som ligefrem folkeretsstridig, skal det dog understreges, at man finder den mindre vel forenelig med de principper, der efter nyere opfattelse bør være gældende for statsmagtens behandling af de fremmede statsborgere, der lovligt har bopæl eller opholder sig indenfor territoriets grænser. Bestemmelsens indskrænkninger — afslutning af traktater og fortolkningen af udtrykket »undersåtligt forhold« — åbner vel mulighed for, at man i de fleste tilfælde vil kunne undgå den konfliktsituation, som indkaldelse af en fremmed statsborger til aftjening af værnepligt her i landet ville kunne skabe for ham i forholdet til hans hjemland; men bestemmelsens princip muliggør dog, at sådanne alvorlige konflikter kan opstå og ikke på det bestående lovgrundlag kan afhjælpes.

Der foreligger intet fuldstændigt statistisk materiale fra nyere **tid** til belysning af reglens betydning. En omkring **1916** foretagen opgørelse viste, at der i een årgang for hele landet var blevet optaget i lægdsrullen 260 svenskere og 40 nordmænd samt et forsvindende antal andre udlændinge.

Ved en gennemgang af akterne vedrørende ialt 526 i rigsdagssamlingen 1949/50 på forslagene til love om indfødsrets meddelelse optagne mandlige ansøgere har det vist sig, at ialt kun 49 ifølge deres besvarelse af den dertil bestemte rubrik i ansøgningsskemaet har af tjent dansk værnepligt; af disse var 9 ifølge det foreliggende formentlig statsløse. Herudover har ialt 51 ansøgere med fremmed statsborgerret og 12 statsløse andragere i rubrikken oplyst at have været på dansk session, men ikke at være blevel indkaldt på grund af kassation, som frinumre, eller fordi de på ansøgningstidspunktet havde udsættelse.

Ved bedømmelsen af disse tal må det naturligvis erindres for det første, at en betydelig del af ansøgerne har været fritaget for værnepligt ifølge traktat, og for det andet at nogle først er indvandret efter det 32. år og af den grund ikke har været pligtige at melde sig til optagelse i rullen, jfr. værnepligtslovens § 7, stk. 2. Alligevel giver tallene formentlig et fingerpeg om, at der i praksis ikke er lagt afgørende vægt på at håndhæve værnepligtslovens § 2; en indskriden fra indenrigsministeriets side på foranledning af oplysninger i en indfødsretssag vides aldrig at være forekommet.

Bestemmelsens ringe talmæssige betydning skyldes naturligvis som nævnt først og fremmest den omstændighed, at statsborgere i en lang række lande som omtalt under 1. ved traktat eller på grund af deres undersåtlige forhold til en fremmed stat er fritaget for værnepligt her i landet. Men dernæst må det også erindres, at udskrivningskredsene ved administrationen af bestemmelsen utvivlsomt i almindelighed har fulgt en så liberal linie som muligt, bl. a. som tidligere omtalt ved fortolkningen af udtrykket »fast hjem«.

Reglens positive betydning for værnene og civilforsvaret er således utvivlsomt ganske ringe. Det må endda tværtimod fremhæves, at den i mange tilfælde vil kunne virke direkte uheldigt. Selvom en udlænding — og det gælder uanset en eventuel anvendelse af den nævnte fortolkning — anerkendes at have erhvervet fast hjem her i landet, vil der dog gennemsnitligt i højere grad for hans vedkommende end for danske være risiko for, at han på et eller andet tidspunkt flytter til udlandet. Sker dette, vil det dels medføre, at en kostbar militær uddannelse er spildt, og dels — hvad der er endnu alvorligere — at den plads i forsvarets styrker, hvor man havde regnet med ham i givet fald, nu vil stå tom.

Efter udvalgets opfattelse bør man endelig heller ikke se bort fra, at det fra et sikkerhedsmæssigt synspunkt må være betænkeligt *i almindelighed* at give udlændinge adgang til at forrette tjeneste indenfor de danske værn — ikke mindst i betragtning af de i den nyere militære

lovgivning gennemførte lempelser i adgangen til at blive værnepligtig befalingsmand. At dette på den anden side ej heller på forhånd bør være udelukket er nærmere omtalt nedenfor.

Den ovenfor gengivne påvisning af, at bestemmelsens opretholdelse ikke længere harmonerede med dens oprindelige begrundelse, blev under rigsdagsforhandlingerne i 1937 i og for sig akcepteret fra regeringens side. Når man alligevel mente at måtte holde fast ved ønsket om at bevare bestemmelsen, var begrundelsen herfor da også den særlige, at dens tilstedeværelse mentes at sikre Danmark et forhandlingsgrundlag — et »bytteobjekt« —, når der opstod spørgsmål om ved gensidig traktat at opnå værnepligtsfritagelse for danske statsborgere i et land, efter hvis lovgivning udlændinge ligesom her er værnepligtige.

Denne begrundelse, der på forhånd kunne synes at burde tillægges en vis betydning, er imidlertid næppe af afgørende vægt under hensyn til, at langt de fleste lande som nævnt ikke pålægger udlændinge værnepligt. Hertil kommer, at bytteobjektsynspunktet under forhandlingerne med de amerikanske myndigheder i tiden efter, at U.S.A. i 1948 havde genindført tvungen værnepligt, har vist sig kun at have en begrænset værdi, idet det ikke var muligt under henvisning til dette at opnå en værnepligtsmæssig særstilling for danske statsborgere i U.S.A.

Det bør efter udvalgets opfattelse herefter erkendes, at der ikke længere foreligger tilstrækkelig begrundelse for overfor de fremhævede vægtige modhensyn at opretholde bestemmelsen om fremmede statsborgeres værnepligt her i landet.

B. Statsløse personer.

Det spørgsmål kunne rejses, om dansk værnepligt dog ikke i alt fald bør pålægges herboende statsløse personer. Til støtte for en sådan regel kunne det hævdes, at flere af de under A. nævnte argumenter gør sig gældende med ringere styrke for statsløse personer end for personer med fremmed statsborgerret. For den statsløses vedkommende er der jo således intet hensyn at tage til hans pligter overfor en fremmed stat, og den konflikt, som en indkaldelse af en fremmed statsborger til aftjening af værnepligt her i landet i givet fald vil kunne betyde for ham i hans forhold til hjemlandet, vil enten slet ikke eller dog i almindelighed kun i ringere grad kunne opstå for den statsløse.

På den anden side må det dog fastholdes, at de statsløses tilknytning her til landet i princippet er af samme art som andre udlændinges. Selvom Danmark i tidens løb har været i stand til at give et stort antal statsløse personer asyl her i landet og har kunnet tillade dem at tage arbejde, således at de med tiden skulle kunne assimileres og eventuelt opnå dansk indfødsret, vil det dog aldrig kunne udelukkes, at forholdenes udvikling, f. eks. en stærkt stigende arbejdsløshed, kan nødvendiggøre sådanne re-

striktioner (inddragelse eller begrænsning af arbejdstilladelse) overfor de statsløse, at de i vidt omfang vil udvandre til andre lande. Forholdene er i denne henseende i Danmark som i de øvrige europæiske lande af en ganske anden art end i U.S.A., hvis karakter af et udpræget indvandringsland giver reglen om, at værnepligt skal påhvile også udlændinge — såvel fremmede statsborgere som statsløse — sin særlige baggrund.

Man kan ligeledes heller ikke se bort **fra** den mulighed, at personer, der af politiske grunde har mistet deres tidligere statsborgerret, kan generhverve denne i tilfælde af et politisk systemskifte i hjemlandet.

I sådanne tilfælde vil de pågældendes uddannelse i forsvaret være spildt for Danmark, og deres plads i mobiliseringsstyrken må søges udfyldt med andre.

Det må endelig fremhæves, **at** den væsentligste begrundelse for bestemmelsens opretholdelse i 1937, dens værdi som »bytteobjekt«, slet ikke gør sig gældende for de statsløses vedkommende.

Udvalget må herefter tage det standpunkt, at man — også forsåvidt angår herboende statsløse personer — fuldtud bør følge det i de fleste andre lande gældende princip, at værnepligt kun bør pålægges personer, der har borgerret i staten.

I lovudkastets § 1, stk. 1, har man herefter stillet forslag om en regel, hvorefter værnepligten alene påhviler mænd, der har dansk indfødsret.

C. Personer, der både har dansk indfødsret og fremmed statsborgerret.

Som følge af de forskellige landes afvigende regler om statsborgerret vil det ret ofte kunne forekomme, at en person samtidig har statsborgerret i to lande. For Danmarks vedkommende vil dette således navnlig kunne forekomme i forholdet **til** England, U.S.A. og de sydamerikanske stater, hvor statsborgerret erhverves ved fødsel på territoriet. Situationen har endvidere foreligget i forhold til Tyskland, der har hævdet den opfattelse, at tyskfødte personer ikke mistede deres tyske statsborgerret ved i henhold til den indtil 1. januar 1951 gældende danske indfødsretslovgivning automatisk at erhverve dansk indfødsret gennem fødsel og uafbrudt ophold her i landet.

Da muligheden for konflikter i sådanne tilfælde er nærliggende, må udvalget gå ind for, at den ved 1937-loven åbnede adgang til afslutning af gensidige overenskomster med fremmede stater om fritagelse for værnepligt for personer med dobbelt statsborgerret opretholdes (jfr. lovudkastets § 1, stk. 2) og søges udnyttet i videst muligt omfang.

Det er udvalget bekendt, at forhandlinger om afslutning af sådanne overenskomster — formulerede omtrent som den foran omtalte med Frankrig under 22. juni 1949 indgåede — for nylig på indenrigsministeriets foranledning af udenrigsministeriet er indledt med bl. a. de nævnte staters regeringer.

Med hensyn til den nærmere afgrænsning og formulering af de herhenhørende bestemmelser skal udvalget iøvrigt bemærke:

Den hidtil i værnepligtslovens § 1, 2. pkt, indeholdte særlige regel, hvorved der er indrømmet mænd, der er født på Færøerne og i Grønland en særstilling, idet de er fritaget for værnepligten, sålænge de ikke erhverver fast hjem i den øvrige del af den danske stat, bør bortfalde. De pågældende bør — efter det ved indfødsretsloven af 1898 indførte afstamningsprincip — ikke være stillet principielt anderledes i henseende til værnepligten end danske, der er født i udlandet; den af praktiske grunde nødvendige begrænsning med hensyn til værnepligtens aktualitet indeholdes for begge gruppers vedkommende i §§ 10 og 11 i udvalgets lovudkast, hvorefter pligten til optagelse i lægdsrullen og fremstilling for session er betinget af bopæl eller ophold her i landet uden for Færøerne og Grønland. Man finder dog anledning til i denne forbindelse at fremhæve, at den foreslåede ændring mere er af systematisk karakter, end den er udtryk for en reel forandring, idet de pågældende personers faktiske stilling i henseende til værnepligten vil være i alt væsentligt uændret. Så længe de bliver boende på Færøerne eller i Grønland, er det kun rent principielt, man kan sige, at værnepligten påhviler dem, idet der som nævnt ingensomhelst aktuelle pligter er forbundet hermed. Men dernæst må det understreges, at lovudkastet ej heller tilsigter at medføre nogen ændring i den hidtidige tilstand for de færinger og grønlændere, der rejser til det egentlige Danmark, f. eks. i uddannelsesøjemed. Selvom de under deres ophold hernede bliver optaget i lægdsrullen og eventuelt også må gå på session, vil der ikke blive tale om nogen indkaldelse af dem, dersom de overfor udskrivningsmyndighederne oplyser, at det er deres hensigt igen at rejse tilbage til deres hjemstavn; i så fald må man give dem udsættelse, eventuelt fritagelse, efter lovudkastets §§ 26—29, jfr. nedenfor i kapitel V. 7. A og B.

Medens værnepligten således principielt må påhvile enhver mand med dansk indfødsret, uanset hvor han er født eller opholder sig, bør der dog efter udvalgets opfattelse være adgang til at meddele hel eller delvis fritagelse for aftjening af dansk værnepligt til personer, der, forinden der bliver tale om, at de skal aftjene værnepligt her i landet, har gennemgået en tilfredsstillende uddannelse i en fremmed stats forsvar; reglen bør omfatte såvel værnepligtige mænd, der inden opnåelsen af maksimumsalderen for optagelse i lægdsrullen, sessionsmøde eller indkaldelse, jfr. herom nedenfor i kapitel V, tager bopæl her i landet, som her bosatte udlændinge, der inden det nævnte tidspunkt bliver værnepligten undergivet ved erhvervelse af dansk indfødsret. En fornyet uddannelse her i landet ville i sådanne tilfælde dels være overflødig og dels være en urimelig byrde for de pågældende.

Afgørelsen af disse fritagelsessager har udvalget i lovudkastets § 2, stk. 1,

foreslået henlagt til det nedenfor i kapitel IV. B. 5. omhandlede værnepligtsnævn. Begrundelsen herfor er i første række, at man under hensyn til disse afgørelsers vidtrækkende betydning for de enkelte værnepligtige, har fundet det rigtigst, at de trajffes af dette særlige, af administrationen uafhængige organ. Hertil kommer, at afgørelsen i reglen først og fremmest må bero på et skøn over arten og effektiviteten af den gennemgåede udenlandske uddannelse; udøvelsen af dette skøn vil forudsætte en sagkundskab, som netop værnepligtsnævnets sammensætning sikrer tilstedeværelsen af.

Af begrundelsen for den foreslåede regel følger det, at fritagelsen i almindelighed kun bør omfatte indkaldelse til egentlig, første uddannelse og normale genindkaldelser, men ikke ekstraordinære indkaldelser, hjemmeværnstjeneste eller andre af værnepligtsforholdet følgende pligter (optagelse i rullen, møde på session m. v.).

I forhold til den samlede værnepligtsniasse er den talmæssige betydning af den foreslåede fritagelsesadgang yderst begrænset.

Hvor ganske særlige omstændigheder taler derfor, bør der efter udvalgets mening omvendt være hjemmel **til,** at indenrigs- og boligministeren efter forhandling med forsvarsministeren kan tillade personer, der ikke er dansk værnepligt undergivet, efter forudgående sessionsbehandling og iøvrigt i overensstemmelse med de herfor almindeligt gældende regler at indtræde i tjeneste i forsvaret. Bestemmelsen kan navnlig tænkes at finde anvendelse på personer, der har boet i Danmark så længe, at de indenfor en kortere årrække kan forvente at opnå naturalisation, eller som snart ved afgivelse af erklæring i henhold til § 3 i indfødsretsloven af 17. maj 1950 efter det fyldte 21. (18.) år vil erhverve indfødsret, og som godtgør en særlig interesse i straks at blive indkaldt til tjeneste.

I den af udvalget herom foreslåede regel i lovudkastets § 2, stk. 2, er det dog som en betingelse for, at tilladelsen kan gives, opstillet, at overenskomst med en fremmed stat ikke er til hinder for, at den pågældende indtræder i tjeneste i det danske forsvar. Det har hermed været hensigten at fastslå, at tilladelsen ikke kan gives i tilfælde, hvor den med vedkommende stat indgåede overenskomst ligefrem forbyder, at statens borgere underkastes eller påtager sig værnepligtsmæssige forpligtelser i Danmark; den omstændighed, at ansøgeren foruden sin danske indfødsret tillige har statsborgerret i et land, med hvilket overenskomst om gensidig værnepligtsfritagelse i henhold til udkastets § 1, stk. 2, er afsluttet, bør derimod ikke i sig selv være til hinder for, at tilladelsen meddeles.

KAPITEL III. UDELUKKELSE FRA TJENESTE I FORSVARET SOM FØLGE AF STRAF.

1. Historisk udvikling.

Allerede i værnepligtsloven af 12. februar 1849 (§ 7) var det bestemt, at retten til at gøre militærtjeneste faldt bort, når de pågældende var »dømt på æren eller havde lidt straf af offentligt arbejde«.

I værnepligtsloven af 1912 fik reglen om fortabelse af ret til at gøre militærtjeneste følgende affattelse:

»De, som efter det fyldte 15. år har udstået strafarbejde efter dom for en i den offentlige mening vanærende handling, vil være at udelukke fra tjenesten i hæren og søværnet. Der gives dem vedtegning derom i rullen, for at de i fornødent fald kan anvendes ved særlige arbejdskommandoer eller på lignende måde, indtil de opnår den alder, med hvilken værnepligten i almindelighed ophører.

Når der meddeles dem æresoprejsning, bortfalder udelukkelsen fra tjeneste i hæren eller søværnet, og vedtegningen udslettes.«

Denne bestemmelse gjaldt indtil 1. januar 1938 med de modifikationer, der fulgte af reglerne i borgerlig straffelov af 15. april 1930 og den dertil knyttede ikrafttrædelseslov af samme dato, hvormed bl. a. indførtes institutet fortabelse af de borgerlige rettigheder ved dom i stedet for den tidligere administrative afgørelse af, om vedkommende havde begået »en i den offentlige mening vanærende handling«.

Ved lov nr. 152 af 7. maj 1937 om ændringer i værnepligtsloven foretoges en à jour-føring af § 3, ligesom betingelserne for udelukkelse blev noget strengere.

Restemmelsen fik følgende ordlyd:

»Den, der dømmes til fængsel i mindst 4 måneder eller til hensættelse i arbejdshus eller sikkerhedsforvaring, og hvem de borgerlige rettigheder samtidig frakendes, udelukkes fra tjeneste i hæren og søværnet, indtil han har generhvervet de nævnte rettigheder.

Der gives den, der således er udelukket fra tjeneste i hæren og søværnet, vedtegning derom i rullen, for at han i fornødent fald kan anvendes ved særlige arbejdskommandoer eller på lignende måde.

Når udelukkelsen bortfalder, slettes vedtegningen«.

Kriteriet for indtrædelsen af rettighedsfortabelsen i medfør af værnepligtslovens § 3 til og med loven af 7. maj 1937 var — i overensstemmelse med reglerne vedrørende fortabelse af borgerlige rettigheder i den øvrige lovgivning — om det begåede forhold var af en sådan art, at den pågældende person måtte anses for uværdig til at forrette tjeneste i hæren eller søværnet, idet dog forholdet yderligere forudsattes karakteriseret ved straf af strengere art og af en vis størrelse. Der var herved lagt ensidigt vægt på vedkommendes uværdighed, således som denne var karakteriseret ved den begåede, i den offentlige mening vanærende handling, uden at hensyn iøvrigt blev taget til forbrydelsens art.

Allerede fra 1. juli 1939 blev værnepligtslovens § 3 pány forandret ved ikrafttrædelsen af lov nr. 88 af 15. marts 1939 om ændret affattelse af forskellige bestemmelser i borgerlig straffelov nr. 126 af 15. april 1930 m. fl. love. Loven af 1939 var i modsætning til de tidligere regler baseret på det synspunkt, at kriteriet for fortabelse af rettigheder på grund af strafbare handlinger måtte være forskelligt under hensyn til de enkelte rettigheders karakter, idet der gjorde sig forskellige hensyn gældende for de enkelte rettigheder og deres betydning for samfundsordenen.

Efter lovens motiver skulle rettighedstab kun indtræde i tilfælde, hvor dette krævedes for direkte at beskytte samfundets interesser, derunder samfundsmoralen.

Loven fastsatte herefter for hver af de enkelte, i de forskellige love indeholdte rettigheder, hvorledes betingelserne for fortabelse skulle være. Samtidig afskaffedes i lovgivningen begrebet den vanærende handling og institutet fortabelse af de borgerlige rettigheder.

Ved § 17 i loven af 15. marts 1939 fik værnepligtslovens § 3, 1. stk., sin nuværende affattelse:

»Den, der for en forsætlig lovovertrædelse dømmes til fængsel i 4 måneder eller derover eller til hensættelse i arbejdshus eller sikkerhedsforvaring, udelukkes fra tjeneste i hæren og søværnet i 5 år fra straffens udståelse, eftergivelse eller forældelse eller fra den endelige løsladelse fra arbejdshus eller sikkerhedsforvaring.«

I medfør af §§ 1 og 50 i loven af 15. marts 1939 indtræder udelukkelsen ikke ved idømmelse af betinget straf, ungdomsfængsel eller fængsel for en før det fyldte 18. år begået strafbar handling.

Spørgsmålet om en ændret affattelse af værnepligtslovens § 3 er senere blevet behandlet i et af indenrigsministeriet under 10. marts 1943 nedsat udvalg, der imidlertid inden afgivelse af betænkning under 9. december 1948 blev ophævet samtidig med nedsættelsen af nærværende udvalg.

Ved § 3 i et af justitsministeren i rigsdagssamlingen 1949—50 fremsat forslag til lov om ændring af reglerne om fortabelse af rettigheder som

følge af straf var bestemmelsen i værnepligtslovens § 3 foreslået ophævet.

Af bemærkningerne til lovforslaget, der byggede på en betænkning afgivet af den ved kgl. resolution af 8. februar 1950 nedsatte permanente straffelovskommission, fremgik det, at man havde ment, at de hensyn, der ville kunne fremføres til støtte for bibeholdelsen af vandelskrav på dette område, og som man iøvrigt fuldtud havde øje for vægten af, ikke indeholdt tilstrækkelig begrundelse for at opretholde en regel, der knytter udelukkelse fra retten til at gøre militærtjeneste til idømmelse af straf af en vis størrelse eller for visse forbrydelser. Man støttede sig her navnlig til erfaringerne fra Sverige, hvor der i en årrække ikke har eksisteret regler om udelukkelse fra militærtjenesten som følge af straf, samt til erfaringerne fra ungdomsarbejdet og arbejdet med mennesker med sociale tilpasningsvanskeligheder. Det fremhævedes endelig, at de berettigede hensyn, der kræver udskillelse af værnepligtigt mandskab med alvorlige karakterdefekter eller afvigelser fra det normale, ville kunne varetages bedre på anden måde end gennem en vandelsregel som værnepligtslovens § 3.

Efter at værnepligtsudvalget under henvisning til de nedenfor anførte synspunkter og gengivne statistiske oplysninger m. v. havde haft lejlighed til at gøre justitsministeriet bekendt med hovedpunkterne af **de** regler på dette område, som det var udvalgets hensigt at foreslå optaget i den nye værnepligtslov, udgik bestemmelsen om ophævelse af værnepligtslovens § 3 ved genfremsættelsen i rigsdagssamlingen 1950—51 af lovforslaget om rettighedsfortabelse, jfr. nu lov nr. 286 af 18. juni 1951.

2. **Fremmed ret.**

Udvalget har fra en række lande indhentet oplysninger om fremmede retsforfatningers regler på dette område:

Norge: Der er ikke i værnepligtsloven regler om, at straf udelukker fra aftjening af værnepligt, men der skal i hvert enkelt tilfælde i dommen tages stilling til, om tab af ret til at gøre militærtjeneste skal idømmes som en tillægsstraf. Betingelsen for, at dette kan ske, er, at dommen går ud på fængsel eller på hæfte i mindst 3 år eller tab af offentlig tjeneste, og at den pågældende ved den strafbare handling har vist sig uværdig til at gøre militærtjeneste. Udelukkelsen er for et tidsrum af 10 år.

Den af en til udarbejdelse af udkast til en ny værnepligtslov m. v. nedsat komité den 21. december 1951 afgivne betænkning indeholder ikke noget forslag om en ændring af disse regler.

Sverige: Der findes ikke i den svenske værnepligtslov eller i straffeloven nogen bestemmelse om betydning af straf som udelukkende værnepligt. Fra det svenske forsvarsdepartement har man derimod modtaget

oplysning om, at den svenske værnepligtslovs almindelige fritagelseshjemmel givetvis vil blive bragt i anvendelse, hvis man modtager *ansøgning* om fritagelse fra en mand, der på grund af afsoning af en langvarig frihedsstraf er blevet så gammel, at det ikke kan lønne sig at uddanne ham.

Finland: Personer, der er dømt til tab af medborgerlig tillid eller er erklæret for ikke vidnedygtige, eller som er tiltalt for en forbrydelse, der kan medføre sådan følge, er udelukket fra at forrette militærtjeneste og kan i stedet for beordres til arbejde, der direkte eller indirekte gavner forsvarsmagten. Under mobilisering eller i tilfælde af krig eller fare derfor kan de pågældende dog indkaldes til militærtjeneste, når der er behov for det.

England: Der findes ingen lovregler om betydningen af straf. Det er dog for udvalget oplyst, at man efter omstændighederne administrativt vil kunne udelukke en mand, hvis kriminelle fortid gør det særlig påkrævet.

Schweiz: Med hensyn til personer, der er straffet for alvorlige forbrydelser, træffer militær departementet bestemmelse om udelukkelse fra militærtjeneste. Herudover kan der af militærretten træffes bestemmelse om udelukkelse fra militærtjeneste af den, der ved sin livsførelse har gjort sig uværdig til sit tilhørsforhold til hæren. De efter disse regler udelukkede personer kan dog i krigstilfælde anvendes til hjælpetjeneste.

I praksis anvendes reglerne således, at personer, der dømmes for en i den offentlige mening vanærende handling, udelukkes for stedse fra tjeneste, idet en passus herom optages i selve dommen.

U. S. A.: Personer, der er kendt skyldige i en forbrydelse, for hvilken straffen *kan blive* strengere end fængsel i 1 år, er definitivt udelukket fra militærtjeneste.

Belgien:

I. Ubetinget udelukket er:

1) den, der er fradømt retten til at gøre militærtjeneste eller er dømt til militær degradation eller er afskediget fra militærtjenesten på grund af disciplinære forseelser,
2) den, der er dømt »à une peine criminelle«, d. v. s. straf af tvangsarbejde, deportation, fæstningsarrest, tugthus, landsforvisning, tab af borgerret,
3) den, der ved een eller flere domme er idømt een eller flere ubetingede fængselsstraffe på tilsammen mindst 6 måneders varighed for tyveri, underslæb, bedrageri, voldtægt, prostitution, blufærdighedskrænkelse eller offentlig usædelighed.

II. Udelukkes *kan* endvidere den, der ved een eller flere domme er idømt

een eller flere ubetingede fængselsstraffe på tilsammen mindst 12 måneder for forsætlig overtrædelse af den belgiske straffelov eller af særlovgivningen. Udelukkelsen besluttes af vedkommende »conseil de milice« med appelmulighed til »conseil supérieur de milice« (der henvises om disse organers sammensætning m. v. til oversigten i bilag 1. E.).

Udelukkelsen er i alle tilfælde definitiv, men de udelukkede er i tilfælde af hel eller delvis mobilisering stillet til rådighed for forsvarsministeriet.

Frankrig: Følgende er definitivt udelukket fra arméen, men stillet til rådighed for krigs- og koloniministerierne i krigstid og i tilfælde af mobilisering:

1) Personer, der er dømt »ä une peine criminelle« (se ovenfor),
2) personer, som er idømt 2 års fængsel eller derover, og som desuden helt eller delvis er fradømt de borgerlige rettigheder,
3) personer, der i udlandet er dømt for en forbrydelse, der efter fransk ret ville medføre »une peine criminelle« eller fængsel i mindst 2 år, for så vidt dommens legalitet er fastslået ved en fransk domstol på den pågældendes hjemsted,
4) personer, idømt en straf af mindst 3 måneders fængsel for tilskyndelse til rømning eller for handlinger, der har til formål at støtte eller provokere til lydighedsnægtelse,
5) personer, som er ikendt 2 eller flere straffe, hvis samlede varighed er mindst 3 måneder, for bagtalelse eller injurier mod hæren eller flåden, for fornærmelse mod armeen eller for provokation overfor militærpersoner med det formål al få dem afledet fra deres militære pligter eller den lydighed, som de skylder deres chefer.

Holland: Udelukket fra militærtjeneste er den, der ved hollandsk dom eller ved en i de hollandske kolonier afsagt dom er idømt een eller flere straffe, der alene eller tilsammen svarer til mere end en hollandsk fængselsstraf på 6 måneder.

Af de nævnte lande er det således alene Sverige, der overhovedet ikke kender udelukkelse fra militærtjeneste på grund af straf.

3. Udvalgets synspunkter.

Udvalget erkender, at vægtige hensyn til resocialiseringen af straffede personer — således som nærmere i straffelovskommissionens betænkning begrundet — taler for, at der sker en indskrænkning i fortabelsen af rettigheder som følge af straf i forhold til gældende ret. Udvalget er ligeledes enig med straffelovskommissionen i, at der kan forekomme tilfælde, hvor det vil være af væsentlig betydning for mulighederne for en straffet persons resocialisering, at der ikke gennem udelukkelsen fra tjeneste i forsvaret skabes en følelse af deklassering og mindreværd hos den

pågældende. Det kan endelig næppe på forhånd udelukkes, at uddannelsen i forsvaret, der bringer de unge straffede under ordnede forhold, og som bl. a. jo netop lægger vægt på mandskabets karaktermæssige udvikling, i visse tilfælde vil kunne bidrage til de pågældendes moralske genrejsning.

Heroverfor står imidlertid hensynet til værnenes interesser og til den påvirkning, de øvrige værnepligtige udsættes for under tjenesten. Disse hensyn må man efter udvalgets opfattelse tillægge betydelig vægt.

I denne forbindelse må det for det første bemærkes, at den moderne uddannelse i forsvaret i langt højere grad end tidligere stiller karaktermæssige krav til mandskabet. Det er en almindelig erfaring, at selv ganske enkelte karaktersvage elementer i en nyindkaldt enhed gennem deres optræden og deres påvirkning af kammeraterne i allerhøjeste grad kan forsinke og besværliggøre hele enhedens uddannelse.

Kaserneringen af mandskabet rummer dernæst i sig selv en betydelig fristelse for den karaktersvage, idet adgangen til berigelsesforbrydelser, særlig tyveri, såvel fra værnene som mellem de indkaldte indbyrdes er særlig let, samtidig med at risikoen for opdagelse normalt er temmelig ringe. Det økonomiske tab ved disse kasernetyverier er ganske vist som regel af mindre betydning, men den store fare ligger i sådanne uheldige elementers indflydelse på det øvrige mandskab. Dette forhold tillægges fra forsvarets side den allerstørste betydning.

Det bør endelig fremhæves, at det er uheldigt såvel for forsvaret som for den pågældende selv, når en værnepligtig bliver indkaldt i en væsentlig højere alder end normalt, fordi han først skal udstå en lang frihedsstraf. I mange tilfælde må man endda regne med, at det vil kunne modvirke den pågældendes resocialisering, at han, der i forvejen af straffen er sat tilbage i forhold til sine jævnaldrende, nu yderligere skal forsinkes af en indkaldelse til tjeneste i forsvaret og eventuelt må opgive et arbejde eller et erhverv, han i mellemtiden har påbegyndt. Disse synspunkter taler efter udvalgets mening i afgørende grad for, at udelukkelsen, når den indtræder, bør være *definitiv* og ikke som efter den hidtidige regel bortfalde automatisk 5 år efter straffens udståelse m. v.

Man bør efter udvalgets opfattelse i det hele taget ved overvejelserne angående reglerne om udelukkelse fra tjeneste i forsvaret ikke overse, at der på dette område ikke alene er tale om en ret, men tillige og efter den almindelige opfattelse i langt højere grad om en *pligt.* Det er derfor naturligt, at dette udelukkelsesspørgsmål må indtage en særstilling blandt de øvrige regler om rettighedsfortabelse, jfr. således også motiverne til den nævnte lov nr. 286 af 18. juni 1951.

4. Statistiske oplysninger m. v.

Udvalget har gennem udsendte spørgeskemaer fra hærens afdelinger og fra søværnet indhentet oplysninger til belysning af spørgsmålet om straffede personers forhold under militærtjenesten.

Oplysningerne, der vedrører det til møde ved hæren i maj 1948 og ved søværnet i hele 1948 indkaldte mandskab, omfatter dels værnepligtige, der før mødedagen var idømt frihedsstraf (uden udelukkelsesvirkning efter værnepligtslovens § 3), og dels værnepligtige, der inden mødet var ustraffede, men som under tjenesten ved civil domstol blev straffede for borgerlige forbrydelser. For de før mødet straffede værnepligtiges vedkommende er det oplyst, hvor mange af disse der under tjenesten ei blevet straffede for dels borgerlige forbrydelser og dels militære forseelser.

a. Resultatet af *udvalgets undersøgelse* er samlet på de som bilag 6 optagne skemaer.

1°. Det fremgår heraf, at af 14.152 mand var de 264 idømt *frihedsstraf inden mødet.* Af disse 264 værnepligtige blev under tjenesten ialt *26* straffede for borgerlige forbrydelser, heraf 22 for berigelsesforbrydelser, og 130 for militære forseelser og heraf igen 7 for »kaserneuorden 1«, d. v. s. en mindre berigelsesforbrydelse. Af 25 tidligere ungdomsf anger blandt de nævnte 264 værnepligtige blev under tjenesten 2 dømt for borgerlige forbrydelser og 14 for militære forseelser.

2°. Af de 13.888 *ved mødet ustraffede* værnepligtige blev 58 under tjenesten straffede for en borgerlig forbrydelse, heraf 39 for berigelsesforbrydelser.

Medens således ca. *10* °/o af de før mødet straffede (1°.) påny under tjenesten har begået en borgerlig forbrydelse, er kun ca. *(JA* °/o af de ved mødet ustraffede (2°.) under tjenesten blevet dømt for en borgerlig forbrydelse. Med hensyn til forbrydelsens art viser undersøgelsen en tydelig tendens til, at recidivister, der før mødet var straffet for berigelsesforbrydelser, også under tjenesten begår forbrydelser af denne art.

b. Efter udvalgets opfattelse er det af en vis interesse at forsøge en sammenligning mellem disse tal og de foreliggende oplysninger om *recidivismen blandt lovovertrædere i almindelighed.* Af kriminalstatistikken for 1948 fremgår det, at af 9.313 domfældte mænd (frihedsstraf) var 4.736 recidivister. De tilsvarende tal for 1947 er henholdsvis 9.718 og 4.558 og for 1946 9.128 og 3.832. Inden for aldersgruppen 21—24 år ligger recidivtallene således:

	domfældte mænd	heraf recidivister
1948	1745	951
1947	1795	864
1946	1965	805

Recidivprocenten i almindelighed for mænd i aldersklassen 21—24 år har således i de senere år ligget på ca. 40—55 $^0/_0$. I denne forbindelse må det imidlertid erindres, at kriminalstatistikken ved recidiv forstår gen-

tagen forbrydelse indenfor en årrække (indtil 10 år) fra udståelsen af den forudgående straf, medens det af udvalget indhentede materiale kun angår et tidsrum på ca. et årstid, og dernæst må det fremhæves, at mænd, der har fået så alvorlige straffe, at de er udelukkede fra militærtjeneste efter værnepligtslovens § 3, efter sagens natur jo ikke indgår i den af udvalget foretagne recidivundersøgelse. Det er derfor ikke muligt at drage en sikker sammenligning mellem de to procenttal, men man må dog kunne fastslå, at undersøgelsen ikke giver noget grundlag for en antagelse om, at recidivismen under militærtjenesten er væsentlig ringere end i almindelighed.

c. Det foreliggende materiale med hensyn til de under tjenesten idømte *militære (arbitrære) straffe* viser et ganske tilsvarende billede med hensyn til recidivforholdene. Af de 264 inden mødet straffede blev som nævnt 130 eller ca. *49* °/o straffet arbitrært under tjenesten. Efter indhentede oplysninger fra forsvarsministeriet er af de 13.888 ved mødet ustraffede derimod ialt kun 2.902 eller ca. *21* °/o blevet straffet arbitrært under tjenesten.

d. I samarbejde mellem udskrivningsvæsenet, fængselsvæsenet og forsvarsministeriet er der endelig iværksat en særlig undersøgelse af *tidligere ungdomsfangers forhold under militærtjenesten.* Det foreliggende materiale omfatter de prøveløsladte fra ungdomsfængslet på Søbysøgaard, der i tiden maj 1945 til maj 1949 har været indkaldt til hæren eller søværnet (ialt 113). Af disse er 10 på grund af deres forhold under tjenesten blevet hjemsendt og genindsat i ungdomsfængslet, og 11 er efter hjemsendelsen påny blevet straffet (deraf 9 med en straf af en sådan størrelse, at de er blevet udelukkede efter værnepligtslovens § 3). Af de 113 tidligere ungdomsfanger er under tjenesten ialt 74 blevet idømt tilsammen 122 militære (arbitrage) straffe.

5. Udvalgets forslag.

Ud fra de under 3. anførte synspunkter og på baggrund af foranstående statistiske oplysninger må udvalget holde for, at det ikke er forsvarligt at opgive ethvert vandelskrav som betingelse for adgangen til at forrette tjeneste i forsvaret.

Det må vel erkendes, at den omstændighed, at en værnepligtig er idømt selv en større straf, ikke i alle tilfælde er ensbetydende med, at han er uegnet til at gøre tjeneste i forsvaret, og at omvendt ustraffede værnepligtige under uddannelsen kan afsløre alvorlige karakterbrist, der gør dem uskikkede til at deltage i uddannelsen. Det har derfor også stået udvalget klart, at den tidligere regel i værnepligtslovens § 3 er uhensigtsmæssig og for skematisk. Men oplysningerne om en værnepligtigs hidtidige vandel er dog efter udvalgets opfattelse af en sådan betydning, at

de bør indgå i afgørelsen af, om en person er egnet til at forrette tjeneste i forsvaret.

I straffelovskommissionens betænkning (side 29) bemærkes det, at de berettigede hensyn, der kræver udskillelse af værnepligtigt mandskab med alvorlige karakterdefekter eller afvigelser fra det normale, kan varetages bedre på anden måde end gennem en vandelsregel som værnepligtslovens § 3. Der tænkes herved efter det for udvalget oplyste på muligheden for at foretage udskillelsen gennem kassation af de værnepligtige.

Udvalget kan tiltræde det fra straffelovskommissionens side fremsatte synspunkt, at karaktermæssige defekter kan forekomme både hos straffede og ustraffede personer på en sådan måde, at de pågældende er uegnede til at gøre tjeneste i forsvaret. Forså vidt kunne den rigtige løsning derfor synes at være, at der blev gennemført en almindelig militærpsykologisk undersøgelse med henblik på kassation af karaktermæssigt uegnede personer. De praktiske forudsætninger for en sådan ordning kan imdlertid ikke ventes foreløbig at være til stede, hvorfor afgørelse om kassation måtte træffes overvejende på grundlag af selve dommen og de foreliggende oplysninger om den pågældendes opførsel under afsoningen m. v.

Efter udvalgets opfattelse ville det herefter være en uheldig fiktion at anvende kassationsinstitutet på dette område, da kassation kun bør ske, hvor der hos den pågældende værnepligtige foreligger fysiske eller psykiske defekter, der lægeligt kan erkendes af eller dokumenteres overfor sessionen. Hertil kommer, at afgørelsen i disse tilfælde, hvor det navnlig er oplysningerne om den tidligere straf, der er bestemmende, har en sådan retslig karakter, at den ikke bør fremtræde som et led i sessionens rent bedømmende funktion — uden mulighed som nu og efter udvalgets forslag til den fremtidige regel for appel til en højere instans. Endelig må det ikke overses, at selve hensynet til de pågældende værnepligtige i nogen grad taler imod at lade disse spørgsmål afgøre ved kassation, der i endnu højere grad end den hidtidige udelukkelsesregel ville indeholde en deklasserende stempling af den kasserede som karaktermæssigt afvigende.

Under hensyn til de fremhævede synspunkter havde udvalget herefter udarbejdet et foreløbigt udkast til en regel, hvorefter den, der for en forsætlig lovovertrædelse ved dansk eller fremmed domstol er dømt til ubetinget fængselsstraf, herunder straf af ungdomsfængsel, arbejdshus, sikkerhedsforvaring eller psykopatforvaring eller hertil svarende udenlandsk frihedsstraf, for stedse kunne udelukkes fra tjeneste i forsvaret. Afgørelsen om udelukkelse eller (efter den værnepligtiges begæring om sagens genoptagelse) om bortfald af denne skulle træffes af sessionen efter nærmere af indenrigs- og boligministeren efter forhandling med forsvarsministeren givne retningslinier. Sessionens afgørelse skulle endvidere af

den værnepligtige og af ethvert af sessionens medlemmer kunne indbringes for værnepligtsnævnet.

I et samtidigt udarbejdet cirkulæreudkast havde man dernæst opstillet de nærmere retningslinier, der efter udvalgets opfattelse af sessionerne og værnepligtsnævnet burde følges på dette område. Hovedsynspunktet var i udkastet udtrykt således, at afgørelse om udelukkelse kun burde træffes, hvor der efter de foreliggende oplysninger var en nærliggende mulighed for, at den pågældende ville begå alvorlige lovovertrædelser under indkaldelsen, påvirke de øvrige værnepligtige i uheldig retning eller kunne ventes at ville give anledning til disciplinære vanskeligheder eller forsinkelse eller besværliggørelse af uddannelsen.

Ud fra ønsket om, at sessionerne i videst muligt omfang skulle kunne følge en ensartet praksis, havde man endvidere i cirkulæreudkastet medtaget en række vejledende regler for visse hovedgrupper af tilfælde, f. eks. med hensyn til arbejdshus, sikkerhedsforvaring og psykopatforvaring, hvor udelukkelse måtte være reglen, og længere fængselsstraffe for særlig grove lovovertrædelser eller for flere berigelsesforbrydelser, der i almindelighed burde medføre udelukkelse.

Såvel lovudkastet som cirkulæreudkastet har været forelagt for justitsministeriet, der i sit svar af 9. februar 1952 henholder sig til en fra straffelovskommissionen indhentet erklæring om spørgsmålet, jfr. bilag 4.

Straffelovskommissionen har på følgende punkter stillet forslag om ændringer i udvalgets udkast:

1) Dom til arbejdshus, sikkerhedsforvaring og psykopatforvaring for en forsætlig lovovertrædelse bør altid udelukke fra tjeneste.

Dette var som nævnt i overensstemmelse med udvalgets cirkulæreudkast, men man finder intet at indvende imod, at det optages i selve loven.

2) Ungdomsfængsel i sig selv bør — som hidtil — ikke kunne begrunde udelukkelse.

Uanset at de foreliggende erfaringer med hensyn til tidligere ungdomsfangers forhold under tjenesten som ovenfor omtalt ikke har været synderlig gode, har værnepligtsudvalget — overfor den meget afgørende vægt, der efter det for udvalget oplyste fra fængselsmyndighedernes side lægges på opretholdelse af den tidligere regel og den i forbindelse hermed udviklede praksis — ikke ment at burde modsætte sig straffelovskommissionens ændringsforslag.

3) Alene straf af fængsel i 5 måneder eller derover bør kunne tages i betragtning ved afgørelsen om udelukkelsen.

Da det antagelig alligevel kun ville være i få tilfælde, at en udelukkelse ved mindre straffe ville være begrundet, har udvalget intet at indvende imod indførelsen af en sådan mindstegrænse, hvorved sessionerne jo også aflastes for at skulle tage stilling til udelukkelsesspørgsmålet ved mindre fængselsstraffe. Udvalget kan derimod ikke tiltræde, at indførelsen af denne

minimumsgrænse som i straffelovskommissionens erklæring anført skulle kunne medføre en begrænsning i det omfang, hvori udskrivningsvæsenet efter de gældende regler, jfr. justitsministeriets cirkulære af 28. december 1932, modtager indberetning om frihedsstraffe, der overgår værnepligtige personer. For værnene og civilforsvaret er det — selv bortset fra udelukkelsesspørgsmålet — af den største betydning, at disse oplysninger stadig foreligger, navnlig med henblik på udtagelsen af befalingsmandselever; af praktiske grunde er det nødvendigt, at oplysningerne passerer udskrivningsvæsenet, der alene har overblikket over, hvor den pågældende på det givne tidspunkt værnepligtsmæssigt »hører til«. Det af justitsministeriet nedsatte strafferegisterudvalg er da også — efter forhandling med repræsentanter for nærværende udvalg — i sin betænkning af 22. juni 1950 (side 73—74) gået ind for opretholdelse af det nuværende indberetningssystem under forudsætning af, at der tilvejebringes en ordning, hvorved der skabes sikkerhed for, at strafoplysningerne kun kommer den strengt nødvendige kreds af personer i hænde; en sådan ordning er gennemført ved indenrigsministeriets skrivelse af 14. februar 1951 til samtlige udskrivningskredse.

4) Straffelovskommissionen har endelig foreslået, at de i udvalgets cirkulæreudkast gengivne hovedsynspunkter for afgørelsen optages i selve lovbestemmelsen, samt at cirkulæreudkastets bemærkninger vedrørende enkelte hovedgrupper af tilfælde udgår.

Udvalget har intet at indvende herimod.

Forslaget til den fremtidige regel om udelukkelse fra tjeneste i forsvaret på grund af straf er herefter i overensstemmelse med foranstående optaget i lovudkastets § 3, jfr. § 9. I § 3, stk. 2, er der foreslået en særlig genoptagelsesregel, og i lovudkastets § 45 er optaget en overgangsregel for de værnepligtige, der ved den nye lovs eventuelle ikrafttræden er udelukket i henhold til den hidtidige lovgivning.

Den hidtidige regel om, at der om udelukkelsen skal gives en særlig vedtegning i rullen, for at den pågældende i fornødent fald kan anvendes ved særlige arbejdskommandoer eller på lignende måde, er foreslået ophævet. Reglen herom er i alt fald i en meget lang årrække ikke blevet benyttet, og det er efter udvalgets opfattelse overhovedet uhensigtsmæssigt og lidet stemmende med resocialiseringstanken på denne måde at samle de straffede værnepligtige i særlige enheder.

Når man i lovudkastets § 9, stk. 1, har stillet forslag om, at sessionens afgørelse i disse sager skal kunne indbringes for værnepligtsnævnet foruden af den værnepligtige selv af ethvert af sessionens medlemmer, jfr. bemærkningen herom i straffelovskommissionens erklæring, er det en konsekvens af den omstændighed, at de forskellige interesser på sessionen (som iøvrigt også i værnepligtsnævnet) er repræsenteret direkte i selve den afgørende myndighed — modsat domstolene.

Med hensyn til de ligeledes i straffelovskommissionens erklæring indeholdte bemærkninger om det ønskelige i, at det ikke af det den værnepligtige udleverede bevis kan ses, at han er udelukket på grund af straf, henvises til de nedenfor i kapitel V. 3. b. 4° (side 82) og 8 (side 111) anførte bemærkninger herom, hvorefter beviser for udslettelse af rullen kun må angive dette, men intet om hvorvidt udslettelsen skyldes kassation, alder, straf m. v.

Som bilag 5 er optaget et af udvalget udarbejdet udkast til et cirkulære til udskrivningskredsene om strafudelukkelsesreglerne.

KAPITEL IV. UDSKRIVNINGSMYNDIGHEDERNE

A. Den nugældende ordning.

Administrationen af udskrivningsvæsenet, der fra 1848 havde henhørt under justitsministeriet og før den tid under Danske Kancelli, blev ved konseilspræsidiets bekendtgørelse af 26. marts 1914 henlagt til indenrigsministeriet.

1. Ifølge værnepligtslovens § 6, jfr. lov nr. 303 af 28. juni 1920, er landet delt i *7 udskrivningskredse,* hvoraf landsdelene øst for Store Bælt udgør 2, landsdelene vest for Store Bælt 4 og Bornholm 1 kreds. Grænserne mellem kredsene fastsættes iøvrigt ved kgl. anordning. Den i 1912 gældende inddeling af udskrivningskredsene var bestemt ved værnepligtsloven af 6. marts 1869, der udtrykkelig i sin § 6 opregnede hver af kredsenes område; heri er der siden 1912 sket ændringer ved kgl. anordninger af 5. januar 1914 (1.—2., 3.—4.—5. kreds), 13. oktober 1920, jfr. 19. oktober 1921 (7. kreds), og 20. juni 1941 (1.—2. kreds).

Hver udskrivningskreds forestås af en af kongen udnævnt udskrivningschef. Kommandanten på Bornholm er tillige udskrivningschef for øen.

2. Såvel værnepligtsloven af 1912 som de tidligere værnepligtslove indeholder med hensyn til ordningen af *lægdsvæsenet* kun en bemærkning om, at det herom har sit forblivende ved det hidtil bestående; ved 1912-lovens § 6 blev der dog givet hjemmel til administrativt at foretage ændringer heri.

Lægdsvæsenets ordning er herefter for landlægdernes vedkommende stadig i hovedsagen baseret på forordningen af 20. juni 1788 § 8 og for købstadlægderne på grundsætningerne i plakaten af 10. maj 1843; ved en række administrative bestemmelser er der dog senere på forskellige punkter foretaget ændringer heri.

1. januar 1952 var antallet af lægder i Danmark 2088. Lægderne falder på landet som regel sammen med sognefogeddistrikterne.

Lægdsvæsenet er underlagt vedkommende politiembedsmand (efter retsplejelovens ikrafttræden vedkommende politimester, jfr. indenrigsministeriets cirkulære af 27. september 1919) som lægdsforstander. Udskrivningschef en i København er dog tillige lægdsforstander for København og Frederiksberg, ligesom udskrivningschef en (kommandanten) på Bornholm tillige er lægdsforstander på øen.

Hvert landlægd bestyres af en af udskrivningschefen og lægdsforstan-

deren beskikket lægdsmand. I købstæderne bestyres lægdsforretningerne af lægdsforstanderen (politimesteren). Lægdsvæsenet for København bestyres dog direkte af udskrivningschefen i København.

3. I henhold til § 71 lov nr. 76 af 31. marts 1937 om forhyring og mønstring af skibsmandskab, der har afløst reglen i værnepligtslovens § 6, stk. 4, varetages *mønstrings forretningerne* i København af en dertil særlig udnævnt mønstringsbestyrer. Udenfor København varetages disse forretninger af den tjenestemand, for hvilken toldklareringen foregår, men ministeren for handel, industri og søfart kan dog, når omstændighederne taler derfor, med indenrigsministeriets samtykke overdrage forretningerne til vedkommende udskrivningschef på de steder udenfor København, hvor en sådan har bopæl. I overensstemmelse hermed varetager udskrivningscheferne i Aalborg, Aarhus, Sønderborg, Svendborg og Rønne tillige mønstringsforretningerne.

4. I hver udskrivningskreds afholdes årlig en ordentlig *session,* ligesom overordentlige sessioner kan afholdes efter indenrigsministerens nærmere bestemmelse.

Sessionen består af udskrivningschefen som formand, et af vedkommende byråd eller amtsråd af dets egen midte valgt medlem (i København og på Frederiksberg 2 af kommunalbestyrelserne af deres egen midte valgte medlemmer), lægdsforstanderen, lægdsmanden og en officer. Undersøgelsen af mandskabet foretages af een eller to læger.

Sessionens afgørelser er dels af dømmende og dels af udøvende karakter. I de tilfælde, hvor sessionen handler med dømmende myndighed, kan dens afgørelser indankes for *højesteret.* Denne appeladgang ses under værnepligtslovene af 1869 og 1912 kun at have været benyttet een eneste gang (HRD i U.f.R. 1875 side 366).

B. Udvalgets forslag til den fremtidige ordning.

1. Efter udvalgets opfattelse må det anses for mindre hensigtsmæssigt, at *udskrivning skr eds enes* antal (herunder deres fordeling øst og vest for Store Bælt og på Bornholm) ikke kan aindres, uden at man i hvert enkelt tilfælde skal skride til en lovajndring. Ud fra det hovedsynspunkt, at de med en ændring i forsvarsorganisationen følgende ændrede krav til udskrivningsvæsenets organisatoriske opbygning så vidt muligt ikke bør berøre selve værnepligtsloven, har man derfor foreslået, at udskrivningskredsenes antal og grænser skal kunne fastsættes ved kgl. anordning. Man henleder dog herved opmærksomheden på, at en udvidelse af antallet af udskrivningskredse naturligvis forudsætter, at hjemmel ved normeringslov tilvejebringes for oprettelsen af de hertil nødvendige yderligere tjenestemandstillinger.

Udvalget har nøje overvejet spørgsmålet om, hvorvidt der bør gennemføres en ændring i landets nuværende inddeling i udskrivningskredse.

Man har herved ment at måtte lægge afgørende vægt dels på, såvidt det er muligt, at søge opnået et sammenfald mellem udskrivningskredsenes grænser og den militære, regionale inddeling, og dels på at søge tilvejebragt en mere ligelig størrelsesorden mellem de enkelte udskrivningskredse i henseende til geografisk udstrækning og navnlig indbyggerantal end **hidtil.**

Ud fra disse synspunkter er udvalget nået til den opfattelse, at der bør gennemføres en omlægning af grænserne mellem de jydske udskrivningskredse, hvorimod der —• så vidt ses — i alt fald næppe i større udstrækning er anledning til at foretage grænseændringer mellem udskrivningskredsene på øerne. Man har imidlertid — bl. a. under hensyn til, at de enkelte værns behov for mandskab fra de enkelte regioner endnu ikke er endeligt fastlagt i alle enkeltheder — ikke anset det for muligt allerede i nærværende betænkning at afgive indstilling om den nævnte grænseændring mellem de jydske udskrivningskredse; det er udvalgets hensigt senere at fremsætte forslag herom.

2. I den af forvaltningskommissionen af 1946 afgivne 3. betænkning er spørgsmålet om en rationalisering af *lægdsvæsenet* i korthed berørt (side 231—32) i den af arbejdsudvalget vedrørende politi- og retskontorernes område afgivne betænkning.

Indenfor arbejdsudvalget var der enighed om, at et fra politimestrenes side fremsat forslag om fuldstændig afskaffelse af lægdsforstanderierne ikke kunne gennemføres. Selv i rolige tider ville det ikke være muligt for udskrivningskredsene — uden en ganske uforholdsmæssig personaleudvidelse — at føre tilsyn med og vejlede det store antal lægdsmænd, der er under hver udskrivningskreds; i urolige tider med ekstraordinære indkaldelser, evt. mobilisering, ville en ordning, hvorefter lægdsmændene står direkte under udskrivningskredsene, slet ikke være brugelig.

Der var ligeledes i udvalget enighed om, at lægdsmændenes forretninger ikke ville kunne overlades til folkeregistrene, således som der havde været fremsat forslag om. Særlig i situationer, hvor ekstraordinære indkaldelser o. lign. skal gennemføres, påhviler der lægdsmændene opgaver, som man næppe vil kunne henlægge til de kommunale folkeregistre. Hertil kommer den særlige betydning, som det må tillægges, at lægdsmændene er medlemmer af sessionen; heller ikke her kan det på forhånd antages, at folkeregisterføreren vil kunne erstatte lægdsmanden.

Udover forskellige mindre ændringsforslag, der kunne gennemføres — og senere er blevet gennemført— uden lovændring, har forvaltningskommissonens arbejdsudvalg på dette område indskrænket sig til at henstille, at der i forbindelse med værnepligtslovens revision foretages overvejelser med hensyn til muligheden for at gennemføre et samarbejde mellem udskrivningsvæsenet og folkeregistrene med hensyn til optagelse i lægds-

rullen og registrering af flytninger samt af muligheden for i sammenhæng hermed at afskaffe lægdsforstanderiernes rulleføring.

Værnepligtsudvalget kan ganske tilslutte sig de i forvaltningskommissionens betænkning indeholdte bemærkninger om nødvendigheden af, at lægdsmænd og lægdsforstandere bevares som et led i udskrivningsvæsenets organisation. Af udvalgets militære medlemmer er det med særlig styrke understreget, at muligheden for formeringen af en beredskabsstyrke eller gennemførelsen af en mobilisering i givet fald i ganske afgørende grad vil være afhængig af, at mødebefalingerne kan være de værnepligtige i hænde på kortest mulig tid; dette vil kun kunne gennemføres ved lægdsforstandernes og lægdsmændenes medvirken; jfr. de herom udstedte instrukser af 19. marts 1914 og 3. august 1915. Hvad særligt angår lægdsforstandernes tilsynsopgaver overfor lægdsmændene under normale forhold, skal man pege på, at alene gennemførelsen af det nedenfor i kapitel VI omtalte forslag til en rationalisering af udskrivningsvæsenets forretningsgang i en årrække fremover vil stille så store krav til lægdsmændene, at lægdsforstandernes vejledende og tilsynsførende medvirken vil være ganske uundværlig.

Udvalget har derimod intet at indvende imod, at lægdsforstanderiernes rulleføring i overensstemmelse med det nævnte rationaliseringsforslag bortfalder, således at politiet derved aflastes for den så langt mest arbejdskrævende af dets opgaver indenfor udskrivningsvæsenet. De grunde, der har været anført for bevarelsen af lægdsforstanderiernes rulleføring, navnlig ønskeligheden af at have et ekstra sæt ruller til brug ved revisionen af lægdsmændenes ruller eller ved en evt. rekonstruktion af dem i tilfælde af deres ødelæggelse ved brand eller lignende, vil efter udvalgets opfattelse ikke med nogen større vægt gøre sig gældende, såfremt forvaltningskommissionens omtalte forenklingsforslag gennemføres; denne nyordning forudsætter nemlig — og den moderne maskinelle teknik muliggør — at lægdsrullerne fremtidig føres på kartoteksblade, hvoraf enslydende eksemplarer i almindelighed vil findes flere forskellige steder: hos lægdsmanden, udskrivningskredsen, i forsvarsministeriet eller indenrigsministeriet og ved den militære afdeling m. v., som den værnepligtige måtte blive tildelt.

Som hovedregel bør lægdsforstanderierne som hidtil være sammenfaldende med politikredsene og bestyres af vedkommende politimester, idet dog den hidtidige ordning, hvorefter udskrivningschefen i København tillige er lægdsforstander for København og Frederiksberg, og udskrivningschefen på Bornholm tillige er lægdsforstander for øen, af praktiske grunde bør opretholdes.

Efter udvalgets opfattelse må det imidlertid antages at være en heldig forenkling, at lægdsforstanderiforretningerne også i andre større byer som f. eks. Aarhus og Aalborg henlasgges direkte under vedkommende udskrivningschef, og udvalget har derfor stillet forslag om, at indenrigs- og bolig-

ministeren bemyndiges til efter forhandling med justitsministeren at træffe hertil sigtende bestemmelse.

Fastsættelsen af lægdernes antal og grænser og den nærmere ordning af lægdsvæsenet er som hidtil foreslået overladt til indenrigs- og boligministeren.

Med hensyn til beskikkelsen af lægdsmænd er der efter udvalgets opfattelse ikke tilstrækkelig grund til at opretholde den hidtidige ordning, hvorefter beskikkelsen skal foretages af udskrivningschefen og lægdsforstanderen i forening, hvorfor man har stillet forslag om, at beskikkelsen skal foretages af udskrivningschefen efter forhandling med lægdsforstanderen. Da vedkommende sognefoged som hidtil af praktiske grunde i langt de fleste tilfælde vil blive beskikket som lægdsmand, og den særlige lægdsmandsbeskikkelse således i realiteten ofte vil være en ren formalitet, finder udvalget i denne forbindelse anledning til at understrege det ønskelige i, at vedkommende udskrivningschef omvendt så vidt muligt altid får adgang til at udtale sig, forinden beskikkelse af sognefogeder foretages.

I overensstemmelse med den hidtidige ordning, jfr. grundsætningerne i plakaten af 10. maj 1843, bør lægdsforretningerne i købstæderne varetages af vedkommende politimester, ligesom lægdsforretningerne i København fortsat bør varetages af udskrivningschefen. Parallelt med den ovenfor omtalte adgang til at henlægge provinslægdsforstanderier eller dele heraf under vedkommende udskrivningschef har udvalget fundet det hensigtsmæssigt at foreslå, at indenrigs- og boligministeren også iøvrigt kan træffe bestemmelse om, at lægdsforretninger skal henlægges til vedkommende udskrivningschef eller — efter forhandling med justitsministeren — til vedkommende lægdsforstander.

Det er naturligvis herved forudsat, at såfremt man træffer bestemmelse om henlæggelse af lægdsforstanderiforretningerne i en købstad til vedkommende udskrivningschef, bør tillige købstadens lægdsforretninger henlægges til ham. Forsåvidt det nedenfor i kapitel V. 6. 2°. omtalte, i visse af de større byer iværksatte forsøg med udsendelse af ordinære indkaldelsesordrer gennem postvæsenet får et sådant udfald, at ordningen kan gennemføres permanent, vil politiet i sådanne købstæder udover strafforfølgning mod overtrædere af værnepligtsloven og politimesterens medlemsskab af sessionen ikke få andre opgaver vedrørende udskrivningsvæsenet end medvirken ved udbringeisen af ekstraordinære indkaldelsesordrer og ved mobilisering.

Den foreslåede ordning vil — i forbindelse med afskaffelsen af lægdsforstanderiernes rulleføring — efter udvalgets opfattelse betyde *en væsentlig lettelse i lægdsforstanderiernes (og dermed politiets) arbejdsopgaver*, navnlig i de større byer. Udvalget er klar over, at det heroverfor vil kunne hævdes, at politiets vanskeligheder ved at klare de til det henlagte opgaver navnlig vil komme frem i netop de kritiske situationer, hvor der kan

blive tale om medvirken ved udsendelsen af ekstraordinære indkaldelsesordrer m. v.; de egentlig politimæssige opgaver med opretholdelsen af ro og orden o. s. v. vil under sådanne forhold stille krav, der selv med indsatsen af hele den disponible styrke kun vanskeligt vil kunne honoreres.

Efter udvalgets formening må det imidlertid være berettiget at fastslå, at en hurtig og sikker udbringelse af ekstraordinære indkaldelsesordrer m. v. må være en af de vigtigste opgaver, der overhovedet kan foreligge i en situation som den beskrevne; forsvarets mulighed for at kunne yde en indsats af effektiv betydning mod et påbegyndt eller truende angreb er som tidligere nævnt i aldeles afgørende grad afhængig af den hurtigst mulige formering af de kamp dygtige styrker.

Udvalget, der nøje har overvejet hele dette spørgsmål, ser — i alt fald som forholdene er i øjeblikket — ingen mulighed for en ændring af den bestående ordning med hensyn til ekstraordinære indkaldelser og mobilisering, idet udskrivningskredsene ikke råder over fornødent mandskab og materiel til overtagelsen af de herhenhørende opgaver; man må derfor med bestemthed fraråde, at der gives afkald på politiets medvirken i denne henseende. Man skal imidlertid understrege, at de fremhævede synspunkter alene har taget sigte på at fastslå, at udbringeisen til de værnepligtige af de ekstraordinære indkaldelsesordrer må ske på politiets ansvar, og at det ligeledes må påhvile politiet forud at have planlagt og forberedt, hvorledes udbringeisen skal gennemføres. Efter udvalgets mening vil der derimod ikke være betænkelighed forbundet med, at der til selve udbringeisen ikke anvendes politipersonale, men i stedet for benyttes andet pålideligt mandskab.

3. Den hidtidige regel i værnepligtslovens § 6, stk. 4, om bestyrelsen af *mønstringsforretningerne* må udgå under hensyn til § 7 i lov nr. 76 af 31. marts 1937 om forhyring og mønstring af skibsmandskab.

4. *a.* Med hensyn til *sammensætningen af den ordentlige session* er udvalget af den opfattelse, at den kommunale repræsentation bør bevares, da man ikke kan se bort fra værdien af den tryghedsfølelse, dens tilstedeværelse kan give de sessionsmødende værnepligtige; for de fleste købstæders vedkommende og på landet kommer hertil betydningen af det personlige kendskab til de værnepligtige, som kommunalbestyrelsesmedlemmet — ligesom lægdsmanden — ofte vil have.

Man kan dog ikke finde tilstrækkeligt grundlag for at opretholde den hidtidige regel, hvorefter sessionen i København og på Frederiksberg — hvor i alt fald et personligt kendskab til de værnepligtige i almindelighed ikke kan forudsættes — skal tiltrædes af *2* kommunalbestyrelsesmedlemmer. Denne bestemmelse, der først blev indsat i forslaget til 1912-loven under dettes behandling på rigsdagen, var iøvrigt motiveret med, at sessionen i København og på Frederiksberg ellers ville komme til at bestå af et medlem færre end i det øvrige land, idet udskrivningschefen og

lægdsforstanderen er samme person; denne begrundelse bortfalder imidlertid efter udvalgets forslag, jfr. straks nedenfor, således at tilstedeværelsen af 1 kommunalbestyrelsesmedlem også lier må være tilstrækkelig.

Under hensyn til, at de sønderjydske flækker i flere henseender har en købstadlignende stilling, må man finde det naturligt, at sessionen dér tiltrædes af et af byrådet, i stedet for som nu af amtsrådet udpeget medlem.

Medens det københavnske og frederiksbergske politi som følge af, at udskrivningschefen tillige er lægdsforstander, ikke hidtil har været repræsenteret på sessionen, må udvalget — navnlig under hensyn til, at afgørelse om udelukkelse fra tjeneste i forsvaret som følge af straf som omtalt ovenfor i kapitel III foreslås henlagt til sessionen i 1. instans — finde det rigtigst, at dette fremtidig bliver tilfældet; det samme må naturligvis gælde i andre tilfælde, hvor udskrivningschefen i medfør af lovudkastets § 6, stk. 3, tillige er lægdsforstander. Man skal i denne forbindelse påpege, at det ikke hermed er meningen at ændre den hidtil bestående ordning, hvorefter politimesteren vil kunne møde ved sin autoriserede fuldmægtig, jfr. indenrigsministeriets cirkulære af 3. januar 1922, eller undtagelsesvis ved en anden i politiets tjeneste stående person, jfr. justitsministeriets skrivelse af 8. februar 1923; i sidstnævnte tilfælde må det dog forudsættes, at politimesteren eller fuldmægtigen hurtigt kan tilkaldes, dersom sessionen i forbindelse med behandlingen af spørgsmål af juridisk karakter måtte finde det ønskeligt.

b. I årene indtil den sidste verdenskrig var værnepligtslovens regel om, at der afholdes en ordentlig session årlig, eventuelt suppleret med overordentlige sessioner, i det væsentlige — for søfolks vedkommende i forbindelse med de særlige regler i 1924-loven — tilstrækkelig såvel for værnene som for de værnepligtige. I forhold til de værnepligtige har det dog efterhånden mere og mere måttet føles som en mangel, at afgørelse af forskellige under sessionen hørende spørgsmål ikke straks kan træffes, hvis de opstår udenfor den normale sessionstid. Udskrevne, men endnu ikke mødte værnepligtige, der anser sig for berettiget til at udslettes af rullen på grund af tjenstudygtighed eller af andre særlige grunde, må således, jfr. sessionsanordningens § 17, stk. 3, udenfor sessionstiden henvises til at fremstille sig for en militær kassationskommission — i strid med det principielle synspunkt, at de endnu ikke iøvrigt er det militære regelsæt undergivet; en række andre spørgsmål som f. eks. fornyet bedømmelse af værnepligtige, der ønsker og sands3[7]nliggør at opfylde betingelserne for at blive indkaldt til en anden våbenart end den, hvortil de er udskrevet, og behandlingen af andragender om overførelse til civilt arbejde må — med den deraf følgende forsinkelse — stilles i bero til den førstkommende ordentlige session. I ganske enkelte tilfælde, navnlig hvor den pågældende kun gennem indkaldelse til aftjening af værnepligt inden et bestemt tids-

punkt havde mulighed for at bevare sin danske indfødsret, jfr. indfødsretsloven af 18. april 1925 § 6, har man i praksis endda måttet lade bedømmelsen foregå for udskrivningschefen alene.

Denne mangel er i løbet af det sidste tiår blevet i væsentlig grad understreget med tilkomsten af de nye opgaver, som er pålagt sessionerne med bedømmelsen af de værnepligtiges egnethed til civilbeskyttelsestjeneste og hjemmeværnstjeneste; på samme måde forudsætter antagelsen af andragender om frivillig hjemmeværnstjeneste i en række tilfælde, at andrageren sessionsbedømmes (jfr. indenrigsministeriets cirkulære af 22. april 1949), og det er uheldigt, at andragenderne af denne grund ofte må stilles i bero til førstkommende session.

Efter udvalgets lovudkast, jfr. ovenfor i kapitel III. 5, foreslås nu yderligere afgørelsen af spørgsmålet om udelukkelse fra tjeneste i forsvaret på grund af straf henlagt til sessionen i 1. instans, og disse afgørelser bør kunne træffes på et hvilketsomhelst tidspunkt af året, idet i modsat fald indkaldelsen af de personer, der omfattes af bestemmelsens formelle rammer, let vil kunne blive udskudt et år eller mere til ulempe såvel for forsvaret som for de værnepligtige. Dette i forbindelse med det foran anførte må efter udvalgets opfattelse ubetinget nødvendiggøre, at der tilvejebringes et til stadighed virkende organ, hvis sammensætning gør det egnet til at træffe de til sessionerne henlagte afgørelser.

Man har derfor stillet forslag om, at der for hver udskrivningskreds med sæde i den by, hvor kredsens kontor er beliggende, nedsættes en *fast session* til behandling af de til sessionen henlagte spørgsmål, der foreligger til afgørelse udenfor tidsrum, hvor den (eller de) ordentlige sessioner i udskrivningskredsen holdes.

Med hensyn til sammensætningen af den faste session har man foreslået, at den skal bestå af udskrivningschefen som formand, politimesteren på det sted, hvor sessionen har sæde, en officer og 2 kommunale repræsentanter; som følge af, at der samme dag på den faste session vil møde værnepligtige såvel fra kredsens købstæder som fra dens landlægder, bør de kommunale repræsentanter efter udvalgets opfattelse være medlemmer af henholdsvis et byråd (borgerrepræsentationen i København) og et amtsråd indenfor udskrivningskredsen og være udpeget af indenrigs- og boligministeren for de kommunale råds funktionsperiode efter indstilling af henholdsvis Den danske Købstadforening (i København borgerrepræsentationen) og Amtsrådsforeningen i Danmark. Man finder det imidlertid unødvendigt og forbundet med for store besværligheder og omkostninger tillige at lade lægdsmanden for hvert af de lægder, fra hvilke værnepligtige fremstiller sig, tiltræde den faste session, der jo iøvrigt som nævnt — i modsætning til den ordentlige session — tiltrædes af *2* kommunalbestyrelsesmedlemmer.

De med afholdelsen af den faste session (der vil formentlig ikke blive tale om mere end 5—6 møder om året i hver udskrivningskreds) for-

bundne omkostninger vil næppe blive af større betydning, da alle sessionens medlemmer med undtagelse af amtsrådsmedlemmet normalt vil have bopæl i sessionsbyen, og da der antagelig ikke — som ved den ordinære session — vil fremkomme spørgsmål om leje af lokaler. Omvendt vil etableringen af den faste session som omtalt — med den heraf følgende økonomiske besparelse— aflaste de militære kassationskommissioner for deres arbejde med fornyet bedømmelse af udskrevne, endnu ikke mødte værnepligtige.

c. Under hensyn til, at den undersøgelse af de værnepligtiges tjenstdygtighed, der i øjeblikket er mulighed for at foretage på sessionerne, efter udvalgets skøn næppe på længere sigt vil være tilstrækkelig til fuldt ud at honorere forsvarets krav om en differentieret bedømmelse i såvel psykisk som fysisk henseende af hver enkelt mand, har man fundet det rigtigst, at der i loven gives indenrigs- og boligministeren bemyndigelse til at give nærmere regler om lægeundersøgelsen og om foretagelsen af undersøgelser af anden art; i sidstnævnte henseende har man navnlig haft de psykologiske prøver for øje, hvis indførelse på sessionerne udvalget som nærmere nedenfor i kapitel V. 3. a. 4°. omtalt må anse for særdeles ønskelig. Sådanne undersøgelser af anden art vil dog i det omfang, de medfører forøgede udgifter, naturligvis, selv om udkastets regel vedtages, kun kunne indføres med de bevilgende myndigheders tilslutning.

I den endnu gældende lov af 4. marts 1857 om »nogle Udskrivningsvæsenet vedkommende Udgifters Overtagelse af Kongerigets Finantser ni. v.« indeholdes en bestemmelse om, at de i købstæderne eller landjurisdiktionerne værende råd- eller tinghuse eller andre lignende kommunale bygninger, som egner sig til at benyttes til sessionens afholdelse, uden betaling bør overlades dertil. Hvis sådanne lokaler ikke findes, må egnede lokaliteter tilvejebringes af udskrivningskredsen ved lejemål for statskassens regning.

Denne bestemmelse er i praksis blevet fortolket således, at pligten til at stille egnede lokaler af den omhandlede art til rådighed i købstæderne påhviler byrådet og i landkommunerne amtsrådet. I nogle enkelte forekomne tilfælde, hvor et amtsråd vægrede sig ved at stille den i en købstad beliggende amtsrådssal til rådighed for sessionen, har man derfor ikke ment at have fornøden hjemmel til at pålægge amtsrådet at afgive lokalet til sessionen. Efter udvalgets opfattelse er det imidlertid af største vigtighed, at sessionen kan foregå under tilstrækkeligt værdige og for de sessionsmødende betryggende forhold, hvilket krav ofte ikke vil kunne opfyldes, dersom lokaler til sessionen må lejes på hoteller, kroer el. lign. Da forholdet yderligere for de fleste købstæders vedkommende vil være det, at det overvejende antal af de på sessionen mødende værnepligtige hører hjemme i landlægderne, kan udvalget ikke se nogen grund til, at der ikke

skulle kunne pålægges amtskommunen pligt til at stille den tilhørende lokaler til rådighed for sessionen i købstaden.

Man har derfor i lovudkastets § 7, stk. 6, stillet forslag om en regel, hvorefter kommunale bygninger og lokaliteter, der af udskrivningschefen efter deres beskaffenhed findes egnede dertil, vederlagsfrit skal stilles til rådighed for afholdelse af sessionen. Forsåvidt vedkommende kommunalbestyrelse måtte mene, at bygningen eller lokaliteten af hensyn til dens benyttelse til andre formål ikke kan undværes til sessionen, bør dette spørgsmål dog kunne forlanges forelagt indenrigs- og boligministeren til afgørelse.

5. I lovudkastets § 8 indeholdes udvalgets forslag til de nærmere regler om *sessionens afgørelser*.

Afgørelser, der af sessionen (såvel den ordentlige som den faste) træffes vedrørende en persons tjenstdygtighed, bør som hidtil være endelige. En værnepligtig, der mener, at en tidligere truffet afgørelse om hans tjenstdygtighed bør ændres, vil dog i henhold til udkastets § 12, stk. 1, 2), altid være berettiget til efter begæring overfor udskrivningschefen påny at fremstille sig.

Sessionen træffer endvidere afgørelse med hensyn til følgende spørgsmål:

a) om en person er værnepligten undergivet,
b) om en person er forpligtet til optagelse i rullen og til at fremstille sig til bedømmelse for session eller for en udskrivningschef,
c) om en person af grunde, der ikke vedrører tjenstdygligheden eller en ham overgået straf, er berettiget til at slettes af rullen,
d) om udelukkelse fra tjeneste i forsvaret som følge af straf.

Disse spørgsmål bør — udover ligesom hidtil af den værnepligtige — af ethvert af sessionens medlemmer kunne forlanges afgjort ved en af grunde ledsaget kendelse, ligesom indenrigs- og boligministeren bør kunne henvise sager af denne art til sessionens afgørelse ved kendelse.

Sessionens afgørelse af spørgsmål af den under a—d omhandlede art træffes efter den nugældende regel med dømmende myndighed og er i henhold til værnepligtslovens § 9 undergivet *appel* direkte til højesteret, men som tidligere nævnt har denne appeladgang i en lang årrække faktisk overhovedet ikke været benyttet. Denne manglende udnyttelse af lovens ankemulighed kan nu vel for en del skyldes, at der i de heromhandlede tilfælde efter sagens natur overhovedet ikke kan foreligge en sådan tvivl om rigtigheden af sessionens afgørelse, at en tilskyndelse for den værnepligtige til at søge appelvejen overfor en afgørelse, der er gået ham imod, har kunnet opstå. Man kan dog næppe heller se bort fra, at det i en række

tilfælde kan have været udsigten til selve den usædvanlige situation at skulle føre sin sag frem for landets højeste domstol, der har virket afskrækkende på de værnepligtige; i det omfang, dette har været tilfældet, må udvalget mene, at denne ganske særegne appelregel, der hiev indført allerede ved forordningen af 8. maj 1829 og vel oprindelig har været udtryk for et virkeligt ønske om at sikre de værnepligtiges stilling, i virkeligheden snarere må siges at være et dårligere retsværn for de værnepligtige end en mulighed for at indbringe sagen for lavere domstolsinstanser.

Under hensyn til, at de heromhandlede afgørelser i ret vidt omfang forudsætter en indgående specialviden og erfaring på værnepligts- og til dels også indfødsretslovgivningens område, var udvalget oprindelig inde på den tanke, at samtlige de af sessionen med dømmende myndighed trufne afgørelser af den værnepligtige og af ethvert af sessionens medlemmer skulle kunne påankes til et særligt sagkyndigt organ, værnepligtsnævnet, jfr. om dettes sammensætning m. v. nedenfor.

I sin over udvalgets foreløbige lovudkast afgivne erklæring af 9. februar 1952 (bilag 4) har justitsministeriet imidlertid givet udtryk for den opfattelse, at sessionens afgørelser i de ovenfor under a—c nævnte spørgsmål bør kunne prøves af domstolene, således at sag herom bør anlægges ved vedkommende ret som første instans ved indenrigsministeriets foranstaltning. Efter justitsministeriets formening bør sagen anlægges ved underretten, men justitsministeriet har dog, såfremt man fra udvalgets side måtte lægge afgørende vægt derpå, ikke villet modsætte sig, at sager af denne art behandles ved landsretten.

Udvalget har herefter ikke ment at kunne fastholde sit oprindelige forslag, hvorefter afgørelsen af de nævnte spørgsmål, der alle — i alt fald forudsætningsvis — angår egentlige retsspørgsmål, unddrages de almindelige domstole. Man har ligeledes efter omstændighederne ikke ment at burde modsætte sig justitsministeriets ønske om, at sag om prøvelse af de af sessionen trufne afgørelser skal anlægges ved de almindelige domstole som første instans, således at sessionernes afgørelser i disse sager, selvom de eventuelt måtte være sket i form af kendelse, ikke længere kan siges at være truffet med dømmende myndighed.

Under hensyn til, at sessionens afgørelser i disse sager kan forlanges — og antagelig så godt som altid vil blive — truffet i form af en af grunde ledsaget kendelse, må man derimod være af den opfattelse, at sag til prøvelse af disse afgørelser bør anlægges ved landsretten som det normale forum for appelbehandling af sager af retslig karakter.

Udvalget har derfor i lovudkastets § 9, stk. 1, foreslået, at sessionens afgørelse af de under a—c nævnte spørgsmål skal være undergivet *prøvelse* ved domstolene, og at sag herom inden visse frister skal anlægges

ved vedkommende *landsret som første instans* ved indenrigsministeriets foranstaltning mod den person, som afgørelsen angår.

Afgørelsen af det under d) omhandlede spørgsmål er derimod efter udvalgets forslag til de fremtidige regler om udelukkelse fra tjeneste i forsvaret på grund af straf, jfr. herom ovenfor i kapitel III, af udpræget skønsmæssig karakter, idet det afgørende for, om udelukkelse bør ske —• lovens minimumsbetingelser forudsat opfyldt — skal være udfaldet af en overvejelse af, om lovovertræderens personlighed, således som den på grundlag af dommen, sagens akter og navnlig fængselsvæsenets erklæring foreligger belyst, gør ham skikket til at forrette tjeneste i forsvaret.

Spørgsmål af denne art egner sig efter udvalgets opfattelse næppe til behandling og afgørelse ved de ordinære domstole, men bør henlægges til et særligt organ, der gennem sin sammensætning åbner mulighed for, at de forskellige interesser kan blive repræsenteret i seive den afgørende myndighed.

Man har derfor stillet forslag om, at der til appelbehandling af det under d) nævnte spørgsmål nedsættes et sådant særligt organ, *værnepligtsnævnet.* Som omtalt i kapitel II og kapitel V. 7. A og B skal dette nævn efter udvalgets lovudkast tillige træffe afgørelse i de ligeledes skønsmæssige spørgsmål om udsættelse med og fritagelse for aftjening af værnepligt.

Nævnet skal efter udvalgets forslag bestå af en af kongen udnævnt formand, der ved udnævnelsen skal være højesterets- eller landsdommer, og 8 andre medlemmer, hvoraf 4 udpeges af rigsdagen, 2 af forsvarsministeren, 1 af indenrigs- og boligministeren og 1 af justitsministeren. De af forsvarsministeren og indenrigs- og boligministeren udpegede medlemmer bør være henholdsvis officerer og en på udskrivningsvæsenets område sagkyndig person; med hensyn til det af justitsministeren udpegede medlem henviser man til justitsministeriets nævnte erklæring af 9. februar 1952 (bilag 4), hvor ønsket om en sådan repræsentation begrundes i hensynet til de resocialiseringsspørgsmål, der skal henhøre under nævnet.

Nævnets afgørelser bør være endelige, hvori der efter udvalgets opfattelse må ligge, at domstolene som hovedregel må være afskåret fra at tage stilling til afgørelsens indhold og alene vil kunne tage eventuelle påstande om, at den lider af formelle forvaltningsretlige mangler, herunder at nævnet har gjort sig skyldig i magtfordrejning, op til påkendelse.

I udvalgets udkast er endvidere indeholdt forskellige processuelle regler om ankefrister, behandlingsformen ved nævnet m. v.

Justitsministeriet har i sin erklæring af 9. februar 1952 under henvisning til en fra straffelovskommissionen indhentet udtalelse tiltrådt, at sessionernes afgørelser om udelukkelse på grund af straf undergives rekurs til værnepligtsnævnet i stedet for til domstolene.

Det er udvalgets anskuelse, at gennemførelsen af den foreslåede ordning med hensyn til rekurs overfor de af sessionerne trufne afgørelser, der ikke vedrører tjenstdygtighedsbedømmelsen, i væsentlig grad betegner en sikring af de værnepligtiges retsstilling. Det er dog ingenlunde udvalgets tro, at rekurssagerne efter nyordningen rent faktisk vil blive af nogen større talmæssig betydning, hverken forsåvidt angår de landsrettens prøvelse undergivne afgørelser eller de til værnepligtsnævnet henlagte appelsager vedrørende udelukkelse på grund af straf; sikringen for de værnepligtige ligger imidlertid dels deri, at nyordningen åbner en rekursmulighed, der i de —• sjældne — tilfælde, hvor der kan være begrundet tvivl om rigtigheden af sessionens afgørelse, virkelig kan få praktisk betydning for de værnepligtige i modsætning til den hidtidige appeladgang til højesteret, og dels deri, at disse rekursinstituter vil kunne indvirke på sessionernes afgørelser — bl. a. ved, at der derigennem i højere grad end hidtil vil kunne dannes en ensartet praksis.

Værnepligtsnævnets talmæssigt set vigtigste opgave vil derfor ikke blive appelbehandlingen af sessionernes afgørelser i udelukkelsessagerne, men derimod afgørelsen af de i kapitel II og kapitel V. 7. A og B. omhandlede fritagelses- og udsættelsessager. Som det i kapitel V. 7. B. nærmere er omtalt, må udvalget som en absolut forudsætning for, at en adgang til at meddele fritagelse for værnepligten kan indføres, fastholde det krav, at afgørelsen af dette meget vigtige spørgsmål henlægges til et organ, der i sin sammensætning og virkemåde opfylder de betingelser, som man ved forslaget om oprettelsen af et værnepligtsnævn har opstillet.

KAPITEL V. VÆRNEPLIGTENS INDHOLD

Grundlovens § 88 bestemmer: »Enhver våbenfør mand er forpligtet til med sin person at bidrage til fædrelandets forsvar efter de nærmere bestemmelser, som loven foreskriver.« Det er næppe muligt at give en stort mere udtømmende almindelig definition af værnepligtens begreb end denne.

For den enkelte borger er værnepligtens hovedindhold naturligvis pligten dels til i fredstid i nærmere fastsatte tidsrum at forrette tjeneste indenfor forsvaret og dels til derefter i en årrække at stå til rådighed for indkaldelse til deltagelse i landets forsvar i krigstid.

Grundlovens vide udtryk åbner mulighed for, at værnepligten også kan aftjenes ved anden form for tjeneste end i de militære værn (herunder hjemmeværnet), når blot denne tjeneste kan siges at »bidrage til fædrelandets forsvar«. Først og fremmest må dette gælde tjenesten i civilforsvarskorpset i henhold til civilforsvarsloven af 1. april 1949; civilforsvaret er en integrerende del af landets samlede forsvar, og tjeneste i civilforsvarskorpset må derfor i henseende til aftjening af værnepligt fuldtud sidestilles med tjeneste i de militære værn. Men dernæst vil det også være i overensstemmelse med grundloven, såfremt der — med fornøden lovhjemmel — træffes bestemmelse om, at værnepligten for visse grupper af personer skal opfyldes gennem andre former for tjeneste, der mere indirekte tjener et forsvarsformål, f. eks. arbejde i våbenproduktion, krigsvidenskabelig forskning, befæstningsbyggeri o. s. v.; forsvarsloven af 18. juni 1951 (personellet ved værnene, korpsene m. fl.) indeholder herom i § 7 den bestemmelse, at værnepligtige, der har en faglig uddannelse (særlig livsstilling), under deres militære tjeneste kan anvendes således, at denne uddannelse (livsstilling) udnyttes for forsvaret, i fredstid dog kun i det omfang, som er nødvendigt af hensyn til anvendelsen i krigstid, eller som kan forenes med den egentlige militære uddannelse eller tjeneste (jfr. også lovens § 6).

Pligten til at deltage i den almindelige civilbeskyttelsestj eneste (udenfor civilforsvarskorpset) i medfør af de ved civilforsvarsloven opretholdte bestemmelser i lov nr. 336 af 25. juni 1940 er forsåvidt også af værnepligtsmæssig karakter, som den må siges at gå ud på et bidrag »til fædrelandets forsvar«. Da deltagelse i civilbesk}'ttelsestjeneste imidlertid i henhold til den positive bestemmelse i den nævnte lovs § 4 ikke berører de pågældendes pligt til eventuelt at forrette militærtjeneste, må det fast-

holdes, at udførelse af civilbeskyttelsestjenesten i princippet ikke kan betragtes som aftjening af værnepligt; det tilsvarende gælder naturligvis den i civilforsvarslovens § 29 omtalte civilforsvarspligt, der jo bl. a. også påhviler kvinder. Udvalget har derfor anset det for rigtigst, at pligten til at udføre disse former for tjeneste — som hidtil — alene reguleres af den herom gældende specielle lovgivning og ikke berøres i værnepligtsloven.

Det heromhandlede spørgsmål om, på hvilken måde og under hvilke former selve aftjeningen af værnepligten skal foregå, er jo imidlertid i princippet værnepligtslovgivningen uvedkommende og må reguleres af de til enhver tid gældende forsvarslove. I overensstemmelse hermed har udvalget indskrænket sig til i lovudkastets § 5 at udtale, at værnepligten opfyldes ved tjeneste i forsvaret som udskreven eller frivillig efter de derom nærmere gældende regler. Udtrykket »tjeneste i forsvaret« er endvidere med henblik på værnepligtslovens terminologi i lovudkastets § 4 legalt defineret som den »tjeneste, der omhandles i de til enhver tid gældende love om forsvarets, herunder hjemmeværnets ordning, samt tjeneste i civilforsvarskorpset«; denne formulering tilsigter at undgå, at enhver ændring i forsvarsorganisationen, der ved eventuelle fremtidige forsvarslove måtte blive foretaget, tillige gør det nødvendigt at ændre værnepligtsloven. Ved § 4, stk 2, er endelig værnepligtslovens almindelige regler, hvor ikke andet **er** fastsat, foreslået gjort anvendelige også på værnepligtige, der i medfør af den derom gældende lovgivning er fritaget for militær tjeneste, fordi denne må anses for at være uforenelig med deres samvittighed.

Udover selve pligten til at forrette tjeneste indeholder værnepligtens begreb imidlertid adskillige andre pligter, der vel for den enkelte borger føles mindre byrdefuld, men som dog hver for sig er en forudsætning for, at hovedkravet, selve tjenestepligten, effektivt kan gennemføres overfor dem, det påhviler. Disse pligter, der navnlig vedrører optagelsen i lægds**rullen,** fremstilling for session, møde efter indkaldelse, flytninger og rejser, er det værnepligtslovens opgave at afgrænse og fastlægge.

I nærværende kapitel skal gives en fremstilling af indholdet af disse pligter i de forskellige relationer, hvori deres virkninger fremtræder.

Endvidere er der nedenfor under 12. givet en redegørelse for de særlige problemer, der knytter sig til spørgsmålet om, i hvilket omfang frivillig tjeneste i forsvaret kan træde i stedet for pligtig tjeneste; også dette spørgsmål er det værnepligtslovens opgave at give regler for, jfr. § 5, stk. 2, i forsvarsloven af 18. juni 1951 (personellet ved værnene, korpsene m. fl.).

1. Optagelse i lægdsrullen.

a. De nugældende regler.

Som omtalt i kapitel I hviler den nugældende værnepligtslov på det uden undtagelser gennemførte princip, at værnepligten skal være almindelig og hvile med så vidt mulig samme vægt på alle klasser af den mandlige befolkning.

Spørgsmålet om aftjeningen af værnepligten bliver dog naturligvis først *aktuelt,* når visse betingelser, navnlig med hensyn til alder og tjenstdygtighed, opfyldes. Disse betingelser for værnepligtens aktualisering er dog, som det vil fremgå af det følgende, ikke ens i de forskellige relationer (optagelse i rullen, møde for session, indkaldelse o. s.v.), hvori pligten ytrer sig.

I henhold til værnepligtsloven af 1912 er det for danske statsborgere — i modsætning til udlændinge — ikke en betingelse for, at de er værnepligten undergivet, at de har bopæl i det egentlige Danmark. Uanset at der herom har været nogen diskussion, og at lovens regler er uklare, må det imidlertid antages, at det allerede efter de gældende bestemmelser er en betingelse for værnepligtens aktuelle indtræden, at den pågældende, selvom han er dansk statsborger, på et eller andet tidspunkt har haft bopæl i det egentlige Danmark. Dette udelukker dog ikke, at der for danske statsborgere har været krævet mindre end for udlændinge for at anse bopælsbetingelsen for opfyldt.

Selvom det ikke har fundet ganske klart udtryk, kan der således efter § 7 i værnepligtsloven af 1912 ikke være tvivl om, at det er en forudsætning for, at en person er pligtig at melde sig til *optagelse i lægdsrullen,* at han har bopæl i det egentlige Danmark.

1912-lovens regler med hensyn til optagelsen i lægdsrullen går iøvrigt ud på, at de værnepligtige unge mænd efter forudgået offentlig kundgørelse i løbet af november og december i det år, i hvilket de fylder 17 år, skal melde sig hos lægdsbestyreren (lægdsforstanderen eller lægdsmanden) på det sted, hvor de er bosat. Ved anmeldelsen skal medbringes en (uden betaling udstedt) døbe- eller fødselsseddel, og bopæl eller adresse i lægdet skal opgives; lægdsbestyreren udleverer derefter de værnepligtige et indtegningsbevis om deres optagelse i rullen.

I henhold til lovens § 7, stk. 2, skal danske, der er født på Færøerne og Grønland, og værnepligtige udlændinge melde sig til optagelse i lægdsrullen, såfremt de erhverver fast hjem her i landet senest den 31. december i det år, i hvilket de fylder 32 år. Det samme gælder ifølge lovens § 42 for danske, der kommer til Danmark fra udlandet uden tidligere at være optaget i rullen.

I praksis har man iøvrigt fortolket disse bestemmelser så lempeligt for de værnepligtige, at man har anset pligten til at melde sig til optagelse for bortfaldet, dersom den pågældende vender hjem på et sådant tids-

punkt, at han først kan komme på ordinær session i det år, i hvilket han fylder 32 år (svarende til værnepligtslovens terminologi, hvorefter sessionen i et år betegnes som sessionen *for* det følgende år); de fleste mænd, der er vendt hjem, efter at de er fyldt 31 år, har derfor i de sidste årtier, hvor sessionen er blevet afholdt om foråret i stedet for som tidligere om efteråret, været anset for fritaget for optagelse i rullen (eller — hvis optagelsen allerede inden deres udrejse er sket — for udskrivning, jfr. værnepligtslovens § 43, stk. 2).

Ved den midlertidige værnepligtslov af 16. juni 1945 blev indenrigsministeren bemyndiget til at bestemme, at optagelsen i lægdsrullen sker i en senere alder end foreskrevet i værnepligtslovens § 7. Denne regel, der oprindelig var nødvendiggjort derved, at det af arbejdsmæssige grunde simpelthen var ugørligt for udskrivningsvæsenet straks at indhente forsinkelsen fra krigens tid, hvor 2 aldersårgange på grund af forholdene ikke som 17årige var blevet optaget i rullen, er blevet opretholdt i den midlertidige lov ved dennes senere forlængelser. Efterhånden som udskrivningsvæsenet er kommet ind under mere normale arbejdsforhold, har den oprindelige begrundelse ganske vist ikke fortsat kunnet anføres, men er blevet afløst af den motivering, at det er besværligt (for såvel den værnepligtige som for udskrivningsvæsenet) og uden værdi at optage de unge mænd i rullen allerede 3 år, før de skal møde på session — ikke mindst under hensyn til, at det her drejer sig om nogle af de aldersårgange, der erfaringsmæssigt hyppigst flytter.

Bemyndigelsen i den midlertidige lov er blevet anvendt således, at de unge mænd er blevet optaget i rullen om efteråret i året før, de har skullet møde på sessionen, d. v. s. som 19årige. Af hensyn til gennemførelsen af den ved den seneste forlængelseslov, lov nr. 491 af 19. december 1951, åbnede adgang til fra og med sessionen i 1952 at påbegynde en successiv nedsættelse af sessions- og indkaldelsesalderen med 1 år er dog nu i januar måned 1952 tillige de i 1933 fødte værnepligtige (der altså så godt som alle kun var 18 år) optaget i lægdsrullen.

b. Udvalgets forslag til den fremtidige ordning.

Som nærmere nedenfor i kapitel VI omtalt må udvalget stærkt gå ind for gennemførelsen af det af forvaltningsnævnets sekretariat udarbejdede forslag til en ordning, hvorefter de værnepligtiges optagelse i lægdsrullen fremtidig sker gennem folkeregistrene, således at de værnepligtige kun får en subsidiær pligt til selv at melde sig, såfremt de af en eller anden grund ikke er blevet medtaget ved den automatiske optagelse.

Den nødvendige hjemmel til gennemførelsen af denne ordning, om hvis detailler der iøvrigt henvises til bilag 2, er foreslået tilvejebragt ved lovudkastets § 10.

Som foran under a. nævnt må det anses for almindeligvis at være det

rigtigste, at de unge mænd tidligst optages i **lægdsrullen** året før, de skal fremstille sig for sessionen. **Det** hensigtsmæssigste tidspunkt for de unge mænds indkaldelse og dermed for deres møde for sessionen må imidlertid forudses at kunne ændre sig under hensyn til forsvarets skiftende behov; ved lovudkastets § 11 har man derfor, jfr. nedenfor under 2, foreslået, at indenrigs- og boligministeren bemyndiges til efter forhandling med forsvarsministeren at fastsætte, i hvilket år, dog tidligst det år, i hvilket de værnepligtige fylder 18 år, sessionsmødepligten skal indtræde.

I konsekvens heraf har man derfor i § 10, stk. 1, foreslået, at optagelsen i lægdsrullen ordnes på den måde, at der hvert år ved folkeregistrenes foranstaltning efter nærmere af indenrigs- og boligministeren givne regler tilvejebringes og afgives til udskrivningsvæsenet fuldstændige fortegnelser over alle mænd, der i det pågældende år opnår en af indenrigs- og boligministeren fastsat alder, dog mindst 17 år.

Således som forslaget **til** samarbejdet med folkeregistrene på dette område er udformet, må det antages at ville blive i et uvæsentligt antal tilfælde, at en person, der er i den pågældende alder, og som er tilmeldt folkeregistret, ved en fejltagelse ikke medtages på fortegnelserne til udskrivningsvæsenet, og i alt fald må man være berettiget til at gå ud fra, at sådanne fejltagelser vil blive opdaget ved den fornyede gennemgang af registrene ved optagelsen det følgende år. For imidlertid at tilvejebringe den størst mulige sikkerhed og hurtighed har man ved udkastets § 10, stk. 2, stillet forslag om en regel, hvorefter personer, der på grund af midlertidigt ophold udenfor landets grænser eller af andre grunde ikke er blevet optaget på de nævnte fortegnelser, selv skal melde sig til optagelse i lægdsrullen hos lægdsbestyreren på det sted, hvor de er (bliver) bosat eller opholder sig; det synes rimeligt, at de værnepligtige selv må bære ansvaret for, at de bliver optaget i lægdsrullen, hvorfor de selv må reagere, dersom de ikke til normal **tid** får den sædvanlige meddelelse om, at optagelsen er sket. Denne regel er endvidere udtrykkelig gjort anvendelig også på personer, der først efter at fortegnelserne for deres aldersklasse er udarbejdet, er blevet værnepligten undergivet; den gældende værnepligtslov udtaler sig — udover hvad der følger af en analogi af §§ 7 og 42 — ikke direkte herom.

Som nævnt ovenfor under a. indeholder værnepligtsloven for disse personers vedkommende den regel, at deres pligt til optagelse i lægdsrullen bortfalder med udgangen af det år, hvori de fylder 32 år.

Efter udvalgets opfattelse er denne regel ikke længere hensigtsmæssig på baggrund af den i de senere år foregå ede udvikling og de indvundne erfaringer.

Værnepligtsforholdet omfatter nu foruden den egentlige militærtjeneste og den i denne henseende hermed ligestillede tjeneste i civilforsvarskorpset tillige den mindre byrdefulde tjeneste i hjemmeværnet, ligesom der som omtalt foran er mulighed for, at personer, der af sessionen fin-

des egnede dertil, i medfør af den derom gældende specielle lovgivning kan blive anvendt til tjeneste i civilforsvaret udenfor civilforsvarsko rpset (civilbeskyttelsestjeneste). Det må forekomme urimeligt, om de heromhandlede personer allerede i en alder af 32 år skulle være fritaget for disse mindre byrdefulde former for tjeneste, der bl. a. normalt ikke forudsætter kasernering. I henhold til § 9 i lov nr. 336 af 16. juli 1948 om hjemmeværnets ordning, jfr. § 10 i forsvarsloven af 18. juni 1951 (personellet ved værnene, korpsene m. fl.), udslettes personer, der er pligtige at forrette tjeneste i hjemmeværnet, først af lægdsrullen den 31. december i det år, de fylder 50 år. Efter udvalgets mening er det imidlertid ikke nødvendigt, at aldersgrænsen for de heromhandlede personers optagelse i lægdsrullen sættes tilsvarende højt; det er næppe sandsynligt, at personer over ca. 40 år og uden forudgående militæruddannelse vil blive anvendt til tjeneste i hjemmeværnet, og tilsvarende betragtninger gør sig gældende med hensyn til civilbeskyttelsestjenesten i henhold til lov nr. 336 af 25. juni 1940.

Man har derfor foreslået, at maksimumsaldersgrænsen for optagelse i lægdsrullen fastsættes til 40 år.

Den ovenfor under a. omtalte fortolkningsusikkerhed er såvel i paragraffens stk. 1 som stk. 2 søgt afhjulpet ved udtrykkeligt at gøre pligten til optagelse i lægdsrullen afhængig af *bopæl eller ophold her i landet,* d. v. s. i kongeriget Danmark med undtagelse af Færøerne og Grønland, jfr. lovudkastets § 4, stk. 3. Indholdet af denne bopæls- og opholdsbetingelse må fastlægges i overensstemmelse med den sædvanlige fortolkning af den tilsvarende betingelse for pligten til at anmelde sig til et dansk folkeregister, jfr. § 2 i indenrigsministeriets bekendtgørelse af 25. oktober 1924.

2. Fremstilling for sessionen.

(Der bortses på dette sted fra de særlige regler om søfarende, jfr. herom nedenfor under 11).

o. *Den nugældende ordning.*

1) I henhold til værnepligtslovens § 10 er enhver værnepligtig, der i det år, i hvilket sessionen holdes, fylder 20 år og opholder sig her i landet, *forpligtet* til personlig at fremstille sig for sessionen på det sted, hvor han står i rullen; det er dog en forudsætning, at han ikke allerede er indtrådt i tjenesten til frivillig aftjening af værnepligt eller er endelig behandlet på en tidligere session.

Forpligtet til at fremstille sig er endvidere enhver værnepligtig, der af vedkommende afdeling eller militære myndighed har været hjemsendt over 1 år som for tiden tjenstudygtig, samt enhver værnepligtig, der af udskrivningschefen tilsiges dertil.

De øvrige i § 10 opregnede tilfælde er uden større selvstændig betyd-

ning, såfremt sessionsmødepligten — hvad den givetvis bør — betragtes som fortsat bestående fra og med det 20. år, indtil den opfyldes eller bortfalder med opnåelsen af en bestemt alder eller med værnepligtens ophør.

I § 36 indeholdes endelig den regel, at en værnepligtig, der ikke er behandlet til udskrivning inden udgangen af det år, hvori han fylder 36 år, skal udslettes af rullen.

Ved den seneste forlængelse ved lov nr. 491 af 19. december 1951 af den midlertidige værnepligtslovgivning er der tilvejebragt hjemmel til at pålægge de i 1933 fødte værnepligtige eller en del af disse pligt til at fremstille sig for session allerede i 1952.

2) *Berettiget* til at fremstille sig for sessionen er efter værnepligtslovens § 11:

— enhver værnepligtig, der i sessionsåret fylder mindst 18 år,

— enhver værnepligtig, der på en tidligere session har fået udsættelse, uagtet denne endnu ikke er udløbet,

— enhver i lægdsrullen optagen værnepligtig, der anser sig berettiget til på grund af tjenstudygtighed eller af andre særlige grunde at udslettes af rullen,

— enhver værnepligtig, der af vedkommende afdeling eller militære myndighed er hjemsendt som for tiden tjenstudygtig og endnu ikke er endelig behandlet.

Ved den midlertidige værnepligtslov af 16. juni 1945 blev der givet indenrigsministeren bemyndigelse til at bestemme, at personer, der endnu ikke er optaget i lægdsrullen, kun med udskrivningschefens tilladelse kan fremstille sig for sessionen. Denne bemyndigelse er ved den seneste forlængelseslov af 19. december 1951 blevet udvidet således, at det nu kan bestemmes, at personer, der ikke er pligtige at møde på session, kun med udskrivningschefens tilladelse kan fremstille sig for en sådan.

b. Udvalgets forslag til den fremtidige ordning.

1°. Pligten til at fremstille sig for sessionen.

Som tidligere nævnt må udvalget lægge vægt på, at den fremtidige værnepligtslovs regler af rent teknisk indhold affattes med en sådan elasticitet, at de ikke nødvendigvis skal ændres, hver gang forsvarets behov nødvendiggør en ændring af f. eks. indkaldelsesalderen. Ved § 2 i forsvarsloven af 18. juni 1951 (personellet ved værnene, korpsene m. fl.) er det bestemt, at indkaldelse af de på sessionen til forsvaret udskrevne værnepligtige sker efter nærmere forhandling mellem forsvarsministeren og indenrigsministeren, dog tidligst i det år, hvori de pågældende fylder 19 år. I konsekvens heraf har man derfor i lovudkastets § 11, stk. 1, foreslået den regel, at pligten til at fremstille sig for den ordentlige session indtræder i det år, hvori en værnepligtig fylder 18 år, medmindre indenrigs- og boligministeren efter forhandling med forsvarsministeren bestem-

mer, at den først skal indtræde i et senere år. Med hjemmel i denne bestemmelse vil sessionsalderen kunne afpasses efter indkaldelsesalderen, således som den til enhver tid med hjemmel i forsvarsloven måtte blive fastsat. Man skal i denne forbindelse bemærke, at udvalget ganske kan tiltræde det bl. a. i den militærpsykologiske kommissions betænkning af 1949 (side 18) og betænkningen angående de værnepligtiges rationelle uddannelse af 1950 (side 6) udtalte ønske om, at tiden mellem sessionen og indkaldelsen, der nu i adskillige tilfælde udgør op imod $1^1/_2$ år, forkortes, således at det mest muligt kan forebygges, at sessionsresultatet i mellemtiden forældes; den her foreslåede bestemmelse åbner mulighed for, at en sådan forkortelse af det omtalte tidsrum kan ske, i det omfang forholdene tillader det.

På tilsvarende måde som i lovudkastets § 10 med hensyn lil optagelsen i lægdsrullen har man — i modsætning til den gældende uklare bestemmelse —• udtrykkelig i § 11, stk. 1, fastslået, at sessionsmødepligtens indtræden er afhængig af, at den værnepligtige har *bopæl eller ophold her i landet,* d. v. s. i kongeriget Danmark med undtagelse af Færøerne og Grønland. Man finder i denne forbindelse anledning til at understrege, at den omstændighed, at pligt til optagelse i lægdsrullen og møde for session efter udkastet indtræder for en dansk statsborger, der blot tager ophold her i landet på en sådan måde, at han bliver pligtig at foretage anmeldelse til folkeregistret (jfr. foran under 1 b), ikke betyder, at den pågældende også bør indkaldes til aftjening af værnepligt. Såfremt han kan sandsynliggøre, at hans ophold her i landet kun vil blive af begrænset varighed, bør der efter ansøgning tilstås ham udsættelse efter de derom gældende regler, idet man ikke kan være interesseret i at ofre en uddannelse i forsvaret på en person, der ikke kan påregnes i givet fald at være til rådighed her i landet; selv bortset fra dette sidste er en vis varsomhed på dette område begrundet deri, at det er af værdi at undgå, at udlandsdanskere af truslen om en indkaldelse til aftjening af værnepligt lader sig afholde fra besøg i hjemlandet.

Efter den nugældende regel er værnepligtige, der er hjemsendt som *for tiden tjenstudygtige,* først forpligtede til pány at fremstille sig for sessionen, når der er forløbet over 1 år fra hjemsendelsen. I tilfælde, hvor 1 års fristen udløber kort tid efter, at sessionen i vedkommende udskrivningskreds er afsluttet, vil der således kunne hengå op imod 2 år, inden den værnepligtige får pligt til at fremstille sig; dette er uheldigt og går efter udvalgets opfattelse i betydelig grad ud over, hvad der må være formålet med at foretage kassationer for tiden.

Under hensyn hertil har man derfor foreslået den herhenhørende bestemmelse formuleret således, at pligten til at fremstille sig for den ordentlige session påhviler den, der mindst $^1/_2$ år før sessionens begyndelse i udskrivningskredsen af sessionen eller anden myndighed er blevet erklæret for liden tjenstudygtig. Det må iøvrigt forekomme hensigtsmæssigt,

at værnepligtige allerede inden mødedagen kan erklæres for tiden tjenstudygtige, såfremt der tilvejebringes oplysning om en (helbredelig) lidelse m. v., der enten ikke er blevet erkendt ved udskrivningen eller først senere er kommet til eksistens; i disse tilfælde bør kassationen, som det fremgår af den foreslåede regel, kunne foretages også af sessionen, hvor dette er det mest praktiske.

Den hidtidige adgang for udskrivningschefen til ved *individuel tilsigelse* at pålægge en værnepligtig sessionsmødepligt er opretholdt i udkastet, idet det dog særlig er fremhævet, at det er en forudsætning, at den pågældende har bopæl eller ophold her i landet. Denne tilsigelsesadgang kan have selvstændig betydning i en række tilfælde, hvor der ikke iøvrigt foreligger nogen sessionsmødepligt, f. eks. hvor udskrivningskredsen tilfældigt (eventuelt gennem en indberetning fra lægdsmanden) kommer til kundskab om, at en udskreven værnepligtig på grund af (senere indtrådte) legemlige eller mentale lidelser er aldeles uegnet til at forrette tjeneste; i sådanne tilfælde ville det være utilfredsstillende, om det — fordi den værnepligtige ikke selv tager noget initiativ — skulle være nødvendigt først at lade ham møde for derefter i løbet af ganske kort tid at måtte kassere ham.

Pligten til personligt at fremstille sig til bedømmelse og behandling er efter udkastet alene begrænset til den ordentlige session, idet der efter sammensætningen af den faste session og den omstændighed, at den alene afholdes i udskrivningskredsens by, ikke bør pålægges de værnepligtige pligt til at fremstille sig for denne.

Ved lovudkastets § 17, stk. 2, har man foreslået den regel, at værnepligtige, der ikke er blevet endeligt sessionsbehandlet inden deres fyldte 40. år, under ingen omstændigheder kan udskrives, jfr. heroin nærmere nedenfor under 3. b. 5°. (side 85). I konsekvens heraf ophører naturligvis også selve sessionsmødepligten med det fyldte 40. år.

2°. Retten til at fremstille sig for sessionen.

Med blot formuleringsmæssige ændringer har udvalget i lovudkastets § 12, stk. 1, opretholdt de hidtil gældende bestemmelser om de værnepligtiges ret til at fremstille sig på sessionen (den ordentlige eller den faste) i det år, hvori de fylder 18 år, eller iøvrigt, når de formener, at en dem tidligere overgået tjenstudygtighedsbedømmelse bør ændres.

Reglen om, at en værnepligtig, der på en tidligere session har fået udsættelse, har ret til at fremstille sig, uanset at udsættelsen endnu ikke er udløbet, bør derimod, da den kun indeholder en selvfølgelighed, udgå.

Efter den gældende lovs § 11, 4), har enhver værnepligtig, der er hjemsendt som for tiden tjenstudygtig og endnu ikke er endeligt behandlet, ret til at fremstille sig for sessionen. I henhold til lovens § 17 skal han i så fald enten atter udskrives eller som tjenstudygtig udslettes af rullen.

Disse regler kan i visse tilfælde virke højst uheldigt. En værnepligtig,

der efter en kassationskommissions afgørelse bliver **hjemsendt** som for tiden tjenstudygtig, vil efter de gældende regler eventuelt blot få dage efter kunne **fremstille** sig for en session med krav om i henhold til § 17 (hvis regel opretholdes ved lovudkastets § 14, stk. 2) at blive enten udskrevet eller endeligt kasseret; denne ganske meningsløse konsekvens, at sessionen skal træffe en afgørelse, som kassationskommissionen umiddelbart forinden ikke har ment at kunne træffe, må naturligvis i de fleste tilfælde resultere i, at man bliver nødt til at foretage en endelig og i en del tilfælde ubegrundet kassation af den pågældende.

Udvalget har imidlertid ikke fundet det rigtigt at søge denne mangel afhjulpet ved i loven at fastsætte et bestemt tidsrum, indenfor hvilket fornyet sessionsfremstilling ikke kan ske; størrelsen af dette tidsrum er jo nemlig i nøje grad forbundet med arten og graden af den legemlige eller psykiske mangel, der har dannet grundlaget for kassationsafgørelsen. Man har derfor i stedet for stillet forslag om en regel, hvorefter ret til fornyet sessionsfremstilling først indtræder, når den af kassationsmyndigheden (kassationskommission eller session) herfor fastsatte frist er udløbet; sådan frist, der dog naturligvis ikke bør gives en sådan længde, at pligt til sessionsfremstilling i medfør af udkastets § 11, stk. 3, 1), vil indtræde inden dens udløb, bør derfor altid fastsættes af kassationsmyndigheden efter de i hvert enkelt tilfælde foreliggende omstændigheder.

Af hensyn til sessionens tilrettelæggelse er det endvidere foreslået, at begæring om fremstilling for sessionen skal indgives til vedkommende udskrivningskreds senest 10 dage før sessionsdagen.

Endelig har udvalget for at sikre muligheden for i givet fald at kunne gribe regulerende ind overfor en truende sprængning af sessionens rammer derved, at de mødeberettigede, men ikke mødeforpligtede værnepligtige **i** for stort tal går forlods på session, foreslået, at indenrigs- og boligministeren bemyndiges til at bestemme, at sådanne værnepligtige kun med udskrivningschefens tilladelse kan fremstille sig på sessionen; en tilsvarende regel er som ovenfor under a. 2) nævnt ved forlængelsesloven af 19. december 1951 indføjet i den midlertidige værnepligtslov.

3. **Sessionens beføjelser.**

Med hensyn til sessionens *lokale kompetence* foreslås ved lovudkastets § 13, stk. 1, opretholdt den hidtil gældende regel, hvorefter fremstillingen for den ordentlige session — bortset fra de særlige regler for søfarende — skal ske på det sted, hvor den værnepligtige står i rullen; samtidig har man dog udtrykkeligt i lovudkastet optaget den allerede **i** praksis anvendte regel, at udskrivningschefen kan give tilladelse til, at fremstillingen sker andetsteds i udskrivningskredsen.

Den nye regel i udkastets § 13, stk. 2, tilsigter at forhindre, at en værne-

pligtig kan unddrage sig sessionsmødepligten ved at flytte fra et sted, hvor den ordentlige session endnu ikke er begyndt, til et sted, hvor den allerede er afsluttet.

a. Sessionsbehandlingen (bedømmelsen).

1°. De nærmere regler, der af sessionerne skal iagttages ved bedømmelsen af det værnepligtige mandskabs tjenstdygtighed, er i medfør af værnepligtslovens § 20 fastsat i en efter indstilling af indenrigsministeren efter forhandling med forsvarsministeren udstedt *kgl. anordning, for tiden af 25. februar 1938,* hvortil slutter sig et af indenrigsministeren efter forhandling med forsvarsministeren udstedt *regulativ* (for tiden af 24. februar 1947), der tjener til vejledning for sessionerne, idet det angiver de legemlige og åndelige betingelser for udskrivning som ubetinget eller betinget tjenstdygtig samt de beviskrav, der må opfyldes, for at en angiven eller formodet legemsfejl ni. m. kan tages i betragtning ved bedømmelsen.

Anordningen af 1938, der tillige indeholder en række regler om fordelingen af de værnepligtige, jfr. værnepligtslovens §§ 24—25, og om de regler, der af de militære myndigheder (kassationskommissionerne) skal iagttages ved bedømmelsen af mandskabets tjenstdygtighed, er senere ændret på forskellige punkter, jfr. kgl. resolution af 20. september 1947 (højdekrav, tillægsvedtegning Ta), anordning af 10. februar 1948 (højdekrav m. v.), anordning af 2. februar 1951 (hjemsendelse som »for tiden tjenstdygtig«) og anordning af 25. januar 1952 (à jour-føring i overensstemmelse med de nye forsvarslove m. v.). Ved kgl. anordninger af 7. marts 1949 og 28. maj 1949 er der endvidere givet regler om udskrivning og indkaldelse af mandskab til henholdsvis hjemmeværnet og civilforsvarskorpset, jfr. bekendtgørelse af 21. marts 1949 og cirkulære af 11. juni 1949.

Udvalget har ikke fundet det påkrævet allerede på indeværende tidspunkt at fremsætte et forslag til den nye sessionsanordning, der må udstedes efter den nye værnepligtslovs eventuelle ikrafttræden; forsåvidt angår reglerne om udskrivning og fordeling, vil den nye anordning nemlig i overvejende grad alene blive en å jour-føring af 1938-anordningen under hensyn til de nye forsvarslove (jfr. den ovenfor nævnte »nødanordning« af 25. januar 1952) og den nye værnepligtslov.

Derimod har udvalget måttet være af den opfattelse, at de i 1938-anordningens kapitel 3 indeholdte regler, der alene vedrører forhold efter mødedagen, burde udgå af den med hjemmel i værnepligtsloven udstedte anordning. Denne opfattelse er blevet tiltrådt af de militære ministerier, jfr. den som bilag 3 aftrykte brevveksling, og i § 8 i forsvarsloven af 18. juni 1951 (personellet ved værnene, korpsene m. fl.) er der nu tilvejebragt hjemmel for, at de fornødne regler på dette område kan fast-

sættes ved kgl. anordning efter indstilling fra forsvarsministeren efter forhandling med indenrigsministeren.

2°. Om selve *forretningsgangen på sessionen* er nærmere regler oprindelig blevet fastsat ved justitsministeriets cirkulære af 16. september 1869. Forskellige senere administrative bestemmelser og udviklingen i praksis har siden efterhånden ført til en fast udformet og indarbejdet forretningsgang, hvori der efter udvalgets skøn ikke er anledning til at foretage ændringer, udover hvad gennemførelsen af det nedenfor i kapitel VI omtalte forenklingsforslag måtte nødvendiggøre.

3°. På samme måde må selve den *lægelige undersøgelse* af de værnepligtige, således som den nu foretages på sessionerne, efter udvalgets opfattelse betegnes som tilfredsstillende. På grundlag af et af udvalget udarbejdet forslag har indenrigsministeriet under 17. april 1951 udstedt reviderede bestemmelser for sessionslæger til afløsning af de hidtil ifølge kundgørelse for hæren af 25. juli 1908 gældende. De nye bestemmelser indeholder navnlig en klarere afgrænsning af sessionslægernes pligter, bl. a. med hensyn til den udvidelse af deres virksomhed, der står i forbindelse med deres medvirken ved bedømmelsen udenfor sessionerne af CB-pligtigt mandskab og af hjemmeværnsfrivillige, og det har i sammenhæng hermed været muligt med bevillingsmyndighedernes tilslutning at foretage en forhøjelse af grundbeløbene for de sessionslægerne tillagte honorarer; man finder i denne forbindelse anledning til at understrege det nødvendige i, at der til enhver tid for sessionslægernes vilkår gælder sådanne regler, at der er mulighed for at sikre sig virkelig kvalificerede læger på dette vigtige område.

4°. Medens den undersøgelse, der foretages på sessionerne af de værnepligtiges fysiske egnethed, således er fuldtud tidssvarende, må det efter udvalgets opfattelse erkendes, at dette langt fra er tilfældet med hensyn til mulighederne for undersøgelse af mandskabets psykiske egenskaber; under den gældende ordning må således bedømmelsen af de værnepligtiges intelligens foretages alene på grundlag af det indtryk, der fås ved samtale med de pågældende, samt foreliggende oplysninger fra skolen og lignende, hvilket er aldeles utilstrækkeligt og rummer en stor risiko for fejlslutninger.

Som foran i kapitel IV. B. 4. c. (side 50) omtalt har udvalget derfor ved formuleringen af lovudkastets § 7, stk. 5, tilsigtet at tilvejebringe hjemmel for, at *intelligensmæssige undersøgelser* af det værnepligtige mandskab — med bevillingsmyndighedernes tilslutning — kan indføres som et fast led i sessionsbehandlingen.

Spørgsmålet om indførelse af psykologiske prøver på sessionerne blev her i landet første gang gjort til genstand for en undersøgelse på bredere

basis i et af indenrigsministerlet i 1946 nedsat udvalg angående udarbejdelse af forslag til nyt regulativ for bedømmelse af de værnepligtiges tjenstdygtighed. I en af udvalget under 10. december 1946 til indenrigsministeriet afgivet erklæring om spørgsmålet udtales bl. a. følgende:

»Ved skrivelse af 16. maj 1946 nedsatte indenrigsministeriet et udvalg med den opgave på grundlag af et af hærens lægekorps udarbejdet udkast at fremkomme med forslag til nyt regulativ til bedømmelse af de værnepligtiges tjenstdygtighed.

I skrivelse af 4. juni 1946 bemyndigede indenrigsministeriet chefen for 2. udskrivningskreds til i samarbejde med udvalget og hærens lægekorps under sessionen i sommeren 1946 forsøgsvis at foranstalte psykologiske prøver for det værnepligtige mandskab. Udvalget fandt det herefter naturligt at tage spørgsmålet om indførelse af psykologiske prøver ved sessionerne op til behandling, uanset at det ikke i kommissoriet udtrykkelig var tilkendegivet, at ministeriet ønskede dette spørgsmål undersøgt. Der nedsattes et arbejdsudvalg til nærmere drøftelse af dette spørgsmål.

Efter at indenrigsministeriet i skrivelse af 2. december 1946 har udbedt sig en udtalelse fra udvalget i anledning af, at krigsministeriet over for indenrigsministeriet har fremsat ønske om, at psykologiske prøver af det værnepligtige mandskab afholdes umiddelbart i forbindelse med sessionerne, tillader udvalget sig bl. a. på baggrund af resultater, der er fremkommet ved de i 2. udskrivningskreds forsøgsvis afholdte prøver, at fremkomme med følgende redegørelse og indstilling:

I tidligere tid lagde man i de forskellige landes hære og følgelig også på sessionerne overvejende vægt på de værnepligtiges fysiske egenskaber, hvorimod spørgsmålet om deres psyke (intelligens og karakter) var ret upåagtet. Var der vanskeligheder med en fysisk velegnet værnepligtig (han kunne ikke følge med, eller han virkede som et uheldigt element blandt kammeraterne), tilskrev man dette »ond vilje«, mod hvilken det rette middel var straf; man havde ikke den fulde forståelse af, at psykiske defekter kunne spille ind her, og at de i lige så høj grad som legemlige kunne gøre en mand uegnet eller i hvert fald uønsket til soldatertjeneste.

Efterhånden blev man dog klar over problemet, og i nogle lande (således i Sverige) indgik da »militærpædagogik og -psykologi« i officersuddannelsen. Befalingsmændene sættes herved i stand til i højere grad at forstå soldaterne og følgelig behandle dem på rette måde. Yderligere henledes deres opmærksomhed på eventuelle psykiske defekter og på den betydning, det har at få sådanne konstateret i rette tid, så at de pågældende værnepligtige kan udskilles af værnene.

Et særligt led i den psykologiske virksomhed ved værnene er de psykologiske udvælgelsesprøver, der bør danne et vigtigt led i bestræbelserne for at få »den rette mand på den rette plads«. Også her kan hentes værdifulde erfaringer fra udlandet.

Udlandet.

Det første i større stil anstillede forsøg foretoges i U.S.A. ved denne stormagts indtræden i krigen 1914—18. 1% million rekrutter underkastedes da psykisk prøve, inden de fordeltes til de forskellige hverv i hæren. Trods de åbenbare mangler ved prøverne —• der var ingen erfaringer at bygge på •— syntes disse dog at have gjort nytte. Derved at de værste rekrutter på basis af disse prøver kunne udskilles, syntes korpsene at opvise en lavere procent af forseelser og hysterisk betingede sygdomstilfælde end de britiske og franske armeer, hvor praktisk psykologi ikke havde været anvendt.

I mellemkrigstiden arbejdedes videre. Det talmæssigt set ubetydelige tyske »Reichswehr« prøvede de personer, der meldte sig, med ganske særlig omhu; i undersøgel-

serne indgik således ikke blot psykotekniske prøver, men også egentlige karakterprøver. Tilsvarende prøver anvendtes senere under krigen 1939—45 af englænderne og amerikanerne og udbyggedes yderligere.

Sverige.

Undersøgelse af rekrutter.

I Sverige foretog man psykiske prøver med de i året 1942 *mødte rekrutter.* Formålet med disse undersøgelser (der var tilrettelagt af det psykologiske institut i Lund) var et dobbelt:

a) dels ønskede man (med henblik på udtagelsen af befalingsmandsemner) at kunne *fordele de særligt egnede* ligeligt mellem de forskellige våben og korps, og

b) dels ønskede man på den anden side at *udskille dem, der ikke formodedes at kunne følge med i uddannelsen.* Endelig håbede man, at befalingsmændene gennem den orientering, der skabes ved prøveresultaterne, ville blive i stand til at give de enkelte soldater den rette behandling. —• Resultatet var over forventning; et betydeligt antal af de undersøgte rekrutter udskiltes til nærmere psykiatrisk undersøgelse, hvorefter den overvejende del af de således udskilte overførtes til hjælpetropperne eller kasseredes.

Betydningen af sådanne psykiske undermåleres fjernelse fra våbnene kan ikke vurderes højt nok[1]). Der var også tilfredshed med disse svenske prøver; men man erkendte dog hurtigt, at *prøverne burde henlægges til et tidligere tidspunkt, helst i forbindelse med sessionerne.*

Prøverne efter mødet ved afdelingerne var nemlig forbundet med nogle ulemper; dels greb de forstyrrende ind i uddannelsen, og dels viste det sig i praksis besværligt at gennemføre den omgruppering af rekrutterne, der efter hærledelsens direktiver skulle være formålet.

1943 foretog man derfor forsøgsvis psykologiske prøver ved nogle af sessionerne, og året efter gik man videre, idet *prøverne nu afholdtes ved samtlige sessioner.*

I den siden forløbne tid har man kunnet prøve disse intelligensundersøgelsers pålidelighed ved at følge de undersøgte personers udvikling under den senere soldatertjeneste, — altså gennem sammenligning af de givne intelligenspoints med de vidnesbyrd (forholds- og brugbarhedskarakterer), der er givet ved hjemsendelserne. Også her var resultatet godt, og intelligensprøverne har siden været *faste led af de svenske sessioner.*

Danmark.

Rekrutundersøgelser.

I Danmark har der gennem årene (første gang for ca. 30 år siden) været foretaget nogle forsøg med psykisk undersøgelse af de indkaldte rekrutter, men først efter den 2. verdenskrig har disse antaget fastere form. Resultatet af disse sidste prøver var ret nedslående; ved en prøve 1945 måtte således udskilles 868, der burde underkastes nærmere specialundersøgelse, d. v. s. ikke mindre end henimod 7 °/o af de mødte rekrutter, *et forhold, der kunne have været undgået, hvis prøverne var blevet afholdt allerede ved sessionerne* og ikke først efter indkaldelsen. Prøverne viste endvidere, at procenten for disse psykisk uegnede svingede voldsomt fra afdeling til afdeling, nemlig fra 0 °/o ved en afdeling til ikke mindre end 16,35 °/o ved en anden. Også inden for de enkelte afdelinger kan svingningerne være betydelige; således havde en husar-eskadron 1,6 °/o, medens en anden var oppe på 6,1 °/o. En sådan ujævn intelligensfordeling er meget uheldig, da de forskellige

[1]) »I kritiska situationer, under motganger og umbäranden svikta de psykiskt svaga først av alla. De kan bryta mot en order på ett ödesdigert s. 11 eller bli kroniskt misnöjda och olyckliga samt sedan tjena som vankelmodets och defaitismens kristallisationspunkter«. (Docent Rylander).

underafdelinger uddannelsesmæssigt så vidt muligt bør være ens stillet. Hertil kommer den ikke uvæsentlige omstændighed, at en underafdelings gennemsnitsintelligens vil influere på intelligensniveauet for de til befalingsmandselever udtagne.

Det således udviklede bekræfter ganske det svenske resultat: at intelligenssorteringen bør have fundet sted inden rekrutternes mødedag — altså med andre ord: på sessionen.

De værnepligtige kan da fordeles hensigtsmæssigt på våben, våbenarter, regimenter, batailloner o. s. v.

(Disse rekrutundersøgelser ophørte, efter at man i 1947 påbegyndte forsøgsmæssige undersøgelser på sessionen i 2 udskrivningskredse, jfr. nedenfor).

Psykiske prøver på danske sessioner.

På danske sessioner havde der aldrig været afholdt systematiske intelligensprøver. Man har selvfølgelig efter bedste evne og i det omfang", forholdene har tilladt det, søgt at udskille så mange »sinker« som muligt; men det hele har været præget af tilfældighed, og resultatet har derfor kun været lidet tilfredsstillende[1]). Den ejendommelige situation, hvori de **værnepligtige** befinder sig under mødet for selve sessionen, udløser ofte ret betydelig nervøsitet, der let kan bevirke et urigtigt indtryk af pågældendes faktiske intelligens. Sådanne tilfældige og primitive prøver tjener yderligere kun til at afsløre nogle intellektuelt underlødige; nogen rationel fordeling af de værnepligtige mellem de forskellige værn, våben og korps muliggør de ikke.

Selv om det her skildrede system ved danske sessioner bidrager til at udskille de psykisk dårligste værnepligtige, kan det dog kun blive meget mangelfuldt; det er noget tilfældigt, hvilke »sinker« man bliver opmærksom på; selve prøven er primitiv, fejlkilderne er mange, og endelig muliggør denne primitive prøve kun at løse en af de opgaver, som de svenske prøver løser: udskillelsen af de uintelligente; de andre opgaver: at finde de velbegavede (5—6 %), således at disse kan fordeles ligeligt mellem de forskellige våben og afdelinger, og at skaffe afdelingernes befalingsmænd noget forhåndskendskab til de mødende rekrutter, må man ganske lade ligge; og disse opgaver er måske trods alt de vigtigste.

Man står her over for et problem, hvis rette løsning er af største betydning for værnene. Man er her *med forholdsvis* små midler (de forholdsmæssigt ringe udgifter, som sådanne sessionsprøver vil medføre) i stand til at lette den militære uddannelse betydeligt og til at tilføre værnene fordele og værdier, der mange gange opvejer udgifterne —• altså til at indføre en virkelig reform[2]).

[1]) Vejledende for de danske sessioner har været:

a. De værnepligtiges reaktioner over for de mange spørgsmål, der stilles dem under sessionens forløb.
b. Oplysninger fra lokale politifolk, lægdsmænd etc., samt
c. De værnepligtiges udseende.

Såfremt der ad disse veje er opstået mistanke om psykiske **defekter, er** de pågældende værnepligtige blevet underkastet en (primitiv) mundtlig prøve (en lettere regneopgave, spørgsmål om forskel eller lighed mellem forskellige kendte begreber o.s.v.)

[2]) Af docent Gösta Rylander: »Militärpsykiatriska erfarenheter« skal (i sammentrængt til dansk oversat uddrag) anføres følgende:

»Man må forundre sig over, at psykiatrien ikke før har fundet anvendelse inden for forsvarsmagten. Samtidig med at de værnepligtiges fysiske tilstand undersøgtes i alle detailler, og man bestræbte sig for at frasortere de fysisk mindre egnede, synes man ganske at have overset, at man samtidig burde granske den psykiske egnethed, som doger af samme vigtighed«.——»Psykiske undersøgelser efter indkaldelse griber: orstyrrende ind i uddannelsen, og mange rekrutter er forvirrede på grund af det nye milieu; men ved sessionerne er de endnu civile. Da resultaterne af intelligensprøverne tilmed er en værdifuld hjælp ved fordelingen af de værnepligtige, bør prøverne afholdes sammen med

Det bør i denne forbindelse bemærkes, at der her ikke er tale om nogen *ny* klassifikation af mandskabet. Der er som andetsteds bemærket allerede indført intelligensprøver for de indkaldte rekrutter. *Nu* er der således kun tale om at *flytte* disse prøver frem til et tidligere tidspunkt, til sessionen, således at de meget svagt begavede straks i tide kan kasseres, medens de særligt intelligente kan fordeles ligeligt mellem de forskellige militære afdelinger[1]).

Om oprettelse af særlige afdelinger — nogle for de mere intelligente og andre for de mindre begavede — er der således slet ikke tale. Tværtimod tilsigter prøverne at muliggøre sammensætning af afdelinger, underafdelinger m. m. på en mere ensartet måde, således at intelligensfordelingen ikke bliver så ujævn som nu, hvor f. eks. et kompagni kan opvise en meget høj procent særligt intelligente, medens et andet næsten ganske savner disse og således har vanskeligt ved at fremskaffe det fornødne antal befalingsmandsemner og specialister.«

På grundlag af denne erklæring og efter tilvejebringelsen af den fornødne finansielle hjemmel blev der herefter forsøgsmæssigt på sessionerne i 1947,1948 og 1949 i 1. og 2. udskrivningskreds afholdt skriftlige, psykologiske prøver med samtlige fremmødende værnepligtige. Som grundlag for prøverne anvendtes et af Københavns universitets psykologiske laboratorium udarbejdet prøvehæfte med 45 skriftlige opgaver af fremadskridende sværhedsgrad.

I september 1949 modtog indenrigsministeriet fra krigsministeriet en henstilling om, at de psykologiske prøver fra og med sessionen i 1950 blev udvidet til at omfatte samtlige udskrivningskredse. Krigsministeriet henviste herved til, at prøverne ifølge indberetninger fra hærens afdelinger og befalingsmandsskoler måtte anses for at være en betydelig hjælp ved udtagelse af værnepligtige til militær specialuddannelse og til befalingsmandselever, men at det føltes som en ulempe, at ikke samtlige indkaldte værnepligtige eller elever havde været intelligensprøvede. Ønsket om permanent afholdelse af intelligensprøver på sessionerne fandt tillige stærk støtte i den af den militærpsykologiske kommission den 28. februar 1949 afgivne betænkning, hvis videregående forslag til etablering af et militærpsykologisk institut m. v. havde intelligensprøver på sessionerne som nødvendig forudsætning.

Efter indenrigsministeriets anmodning afgav værnepligtsudvalget derefter den som bilag 7 aftrykte erklæring af 22. november 1949, ifølge

sessionerne. Provehæfterne sendes siden til afdelingerne, hvor de er vejledende ved den første fordeling til de forskellige uddannelsesgrene.«

»Det bør understreges, at sessionerne er overordentligt betydningsfulde. Gennem dem skal de rekrutter leveres, som officererne siden skal forvandle til gode soldater. Alle foranstaltninger bør derfor trælles for at gøre sessionerne så moderne og effektive som muligt. Et led i disse bestræbelser er intelligensprøverne. Man kan derved straks kassere de psykisk abnorme i stedet for at belaste afdelingerne med disse. Uden intelligensprøverne ville de fleste af dem slippe gennem kontrollen på grund af den begrænsede tid, der er til disposition for hver mand«.

[1]) Som foran omtalt har sådanne rekrutprøver ikke været afholdt siden indførelsen i 1947 af forsøgsmæssige intelligensundersøgelser på sessionerne.

hvilken det efter udvalgets opfattelse allerede på baggrund af det foreliggende erfaringsmateriale kunne fastslås, at afholdelse af intelligensprøver på sessionen er en nødvendig forudsætning for gennemførelsen af en rationel udskrivning og fordeling af det værnepligtige mandskab.

Efter afgivelsen af den nævnte erklæring har udvalget i forbindelse med repræsentanter for Københavns universitets psykologiske laboratorium særligt overvejet spørgsmålet om muligheden for at erstatte de hidtil anvendte skriftlige intelligensprøver med såkaldte non-verbale prøver (matrixprøver), hvorved der skulle opnås mulighed for med en højere grad af sikkerhed at eliminere indflydelsen af skolekundskaber og lignende, således at de værnepligtige i videst muligt omfang stilles lige uanset eksamen og skolegang. Fra den psykologiske sagkundskabs side er det imidlertid herved blevet oplyst, at disse non-verbale prøver, der iøvrigt må antages at være velegnede til intelligensundersøgelse af de værnepligtige, ikke vil kunne benyttes som eneste grundlag for intelligensbedømmelse af de værnepligtige på sessionerne, før yderligere erfaringer i løbet af en kort overgangsperiode er indhøstet. Det må anses for nødvendigt for tilvejebringelsen af den fornødne sikkerhed, at de hidtil benyttede intelligensprøver, der er standardiserede, anvendes på sessionerne i mindst endnu eet år, således at der ved afprøvning af et antal (1000—1200) værnepligtige med begge sæt prøver kan indsamles et materiale, på grundlag af hvilket en standardisering af de non-verbale prøver kan foretages.

På grundlag af de for prøverne på sessionerne i 1947—49 i 1. og 2. udskrivningskreds foreliggende tal kan de *samlede årlige udgifter* til prøver på samtlige sessioner inclusive udgifterne til forsøgsvise supplerende interviews, en efterfølgende statistisk-videnskabelig analyse og til den nævnte afprøvning af et antal værnepligtige med non-verbale prøver efter en af udvalget foretagen beregning anslås at ville andrage:

Honorarer og dagpenge m. v. til ledere og medhjælpere ved de skriftlige intelligensprøver	ca.	55.000 kr.
leje af lokaler	ca.	16.000 kr.
interviews	ca.	10.000 kr.
honorar til statistiker	ca.	5.000 kr.
medhjælp til statistiker	ca.	5.000 kr.
udarbejdelse af prøvehefter	ca.	4.000 kr.
trykning af prøvehefter	ca.	5.000 kr.
	ca.	100.000 kr.

Værnepligtsudvalget må med den største vægt gå ind for, at der søges tilvejebragt mulighed for, at intelligensmæssige undersøgelser af det værnepligtige mandskab snarest kan indføres på samtlige sessioner.

Udvalgets standpunkt er for det første bestemt af de foreliggende op-

lysninger om de særdeles gunstige resultater, der er opnået i de lande, hvor intelligensundersøgelser er indført ved inandskabsudvælgelsen, som f. eks. i England, U.S.A., Belgien, Norge og Sverige.

Navnlig for Norges og Sveriges vedkommende foreligger fyldige oplysninger i 2 artikler i tidskriftet »Nordisk psykologi« nr. 5—6/1950.

I *Norge* er psykologiske undersøgelser af samtlige sessionsmødende værnepligtige gennemført i 1950 med de såkaldte »forbedrede sesjoner«, af hvilke en særlig sessionspsykolog ligefrem er medlem, ligesom en værnepligtig psykologistuderende er knyttet til sessionen som medhjælp. Hver enkelt mand gennemgår i løbet af sessionsdagen 2—3 timers gruppeprøvning og et interview med sessionspsykologen af 10—30 minutters varighed (der kan undersøges 20 mand om dagen); fra 1951 er der yderligere indført særlige, endnu mere indgående individualundersøgelser af de værnepligtige, der ved gruppeprøverne opnår særlig svage eller tvivlsomme resultater. Der bruges i Norge for tiden 200—300.000 kr. om året til militærpsykologi, og heraf vedrører ca. halvdelen sessionsundersøgelserne.

Også i *Sverige* er systematiske gruppeundersøgelser af samtlige sessionsmødende værnepligtiges intellektuelle egenskaber for længst en kendsgerning. Siden 1944 er ialt 400.000 mand blevet intelligensundersøgt, og fra 1950 har man endvidere indført supplerende interviewundersøgelser ved fagpsykologer.

Om de udenlandske ordninger på dette område henvises iøvrigt til oversigtsbilagene over fremmede værnepligtsregler.

Udvalget må endvidere — således som det også er sket i den nævnte erklæring af 22. november 1949 — pege på den rent økonomiske betragtning, at prøvernes indførelse på samtlige sessioner efter alt foreliggende vil medføre en betydelig nedgang i antallet af efterkassationer på grund af intellektuelle mangler, hvorved væsentlige udgifter vil blive sparet. Under den nugældende ordning vil der ofte kunne hengå 2—3 måneder efter mødedagen, inden en intellektuel mangel hos en værnepligtig er så sikkert konstateret, at man kan skride til kassation af ham; den gennemsnitlige manddagsudgift ved værnene er for tiden 21—23 kr., således at det beløb, der med blot et relativt ringe antal undgåede efterkassationer vil kunne spares, let kan overveje de samlede udgifter ved intelligensundersøgelser af alle værnepligtige på sessionerne.

Den *afgørende begrundelse* for ønsket om indførelse af intelligensmæssige undersøgelser af de værnepligtige på sessionerne må dog for udvalget være *dels hensynet til værnene* — også bortset fra det rent økonomiske — og *dels hensynet til de værnepligtige selv*.

I førstnævnte henseende må udvalget være af den opfattelse — således som det også er understreget i den omtalte betænkning fra den af krigsministeriet og marineministeriet nedsatte militærpsykologiske kommission — at en fuldt rationel udskrivning og fordeling af mandskabet i virkeligheden ikke lader sig fore lage, medmindre psykologiske undersøgel-

ser indgår som led i bedømmelsen af de værnepligtige. Den moderne militære udvikling går i retning af en stedse mere gennemført specialisering, og samtidig hermed vokser kravet om med så stor sikkerhed som muligt at kunne udvælge de værnepligtige til netop de opgaver, som de ikke blot efter deres fysiske og uddannelsesmæssige, men i mindst lige så høj grad efter deres intellektuelle egenskaber er bedst egnet til; dette udvælgelseskrav er det umuligt for sessionen at opfylde, medmindre man giver den det nødvendige hjælpemiddel i hænde — ligeså umuligt, som det er for sessionen at foretage den rent fysiske bedømmelse uden lægelig bistand.

Hvad særlig angår udvælgelsen af egnede befalingsmandselever må denne under den gældende ordning i overvejende grad baseres alene på de foreliggende oplysninger om eksamen og tidligere uddannelse; dette er efter udvalgets opfattelse uheldigt og i strid med det bag de nye forsvarslove liggende princip med hensyn til de indkaldte værnepligtiges adgang til en befalingsmandsuddannelse.

Imod indførelsen af psykologiske sessionsprøver kunne måske anføres, at det er uheldigt, at de værnepligtige ved sessionsbedømmelsen kan få et stempel hæftet på sig om mindreværdighed i intellektuel henseende. Hertil må for det første bemærkes, at sessionen og senere de militære myndigheder m. v. naturligvis må drage nøje omsorg for, at prøveresultatet ikke bliver bekendt for andre end dem, der nødvendigvis må kende det — således som det jo allerede nu er tilfældet for adskillige rent fysiske og iøvrigt også en del ps3ˢkiske lidelser. Men dernæst — og det er for udvalget det afgørende — må det fremhæves, at det for den værnepligtige selv er langt at foretrække, at hans eventuelle intellektuelle mangel, der måtte kunne begrunde kassation, bliver konstateret allerede på sessionen, således at han kan undgå at skulle give møde til tjeneste, hvor han jo i så fald alligevel før eller senere ville blive kasseret; menneskeligt set vil det sidste som oftest blive følt som en langt større ydmygelse, end hvis kassationen var sket på sessionen, hvor kun ganske få får kendskab til forholdet, og hertil kommer den økonomiske skade, der meget ofte vil være blevet tilføjet en sådan værnepligtig ved til ingen nytte at være blevet revet ud af sit civile erhverv, hvis varetagelse den intellektuelle mangel måske i forvejen har vanskeliggjort for ham.

Udvalget skal under henvisning til de anførte synspunkter udtale, at man finder det *meget ønskeligt, at psykologiske undersøgelser af de værnepligtige på samtlige sessioner snarest søges indført.*

5°. Som allerede omtalt ovenfor i kapitel I. 2. har de forøgede krav til mandskabets udvælgelse, som forsvarets udvikling i de senere årtier har medført, nødvendiggjort, at sessionsbedømmelsen må foretages langt mere indgående end tidligere, og at der må stilles større krav til de bevisligheder for angivne eller formodede lidelser, der kan anerkendes. I konse-

kvens heraf er sessionerne efterhånden kommet ind på i ret vid udstrækning at forlange tilvejebragt *lægeattester* eller foretaget *lægeundersøgelser* — ofte af specialister eller på hospitaler — i tilfælde, hvor en værnepligtig angiver at lide af eller have lidt af alvorligere sygdomme, uden at rigtigheden heraf kan konstateres af sessionslægen; i adskillige tilfælde tager de værnepligtige også selv initiativet til fremskaffelse af sådanne erklæringer m. v.

Efter udvalgets opfattelse er det ikke uden betænkelighed, at der på denne måde er åbnet en mulighed for, at en værnepligtig, der har råd til, f. eks. gennem en relativt kostbar speciallægeerklæring, at skaffe sig dokumentation for en tilstedeværende lidelse, kan blive kasseret, medens en anden, men mindre bemidlet værnepligtig med samme lidelse under den nugældende ordning, der ikke giver udskrivningsvæsenet mulighed for at lade den nødvendige specialundersøgelse foretage, må lade sig udskrive — med risiko for sit eget helbred og til ulempe for forsvaret, når lidelsen under indkaldelsen erkendes. I værnenes, de.enkelte værnepligtiges og i hele samfundets interesse må det lige så fuldt være et formål at søge at undgå, at værnepligtige med kassationsbegrundende lidelser bliver indkaldt, som at søge at forhindre, at nogen værnepligtig, der ikke er berettiget dertil, opnår kassation.

I konsekvens heraf må udgangspunktet være det, at de værnepligtige har krav på, at den lægelige undersøgelse, som i det enkelte tilfælde er påkrævet, foretages, og at dette sker uden udgift for dem selv. Den omtalte nødvendighed for, at sessionsbedømmelsen foretages langt mere indgående end tidligere, i forbindelse med lægevidenskabens tendens mod en stadig mere vidtgående specialisering umuliggør, at den faste sessionslæge i alle tilfælde selv kan foretage de fornødne undersøgelser.

Man kunne til løsning af dette problem tænke sig den mulighed, at der på en eller anden måde til selve sessionen blev knyttet det nødvendige antal speciallæger. Denne løsning må imidlertid efter udvalgets opfattelse afvises som uigennemførlig alene under hensyn til de meget betydelige omkostninger, hvormed den ville være forbundet; hertil kommer, at den tid, der står til rådighed til bedømmelsen af hver af de værnepligtige, ganske simpelt udelukker, at sådanne, efter omstændighederne ret tidkrævende specialundersøgelser kan foretages på selve sessionen.

Udvalget må herefter betragte det som givet, at specialundersøgelser af den heromhandlede art som hidtil må henvises til foretagelse uden for sessionen.

Det må da forekomme rimeligt og i overensstemmelse med sociale lighedsprincipper, at udgifter til fremskaffelsen af sådanne for sessionsbedømmelsen nødvendige bevisligheder afholdes af det offentlige — efter regler, der forhindrer misbrug.

I lovudkastets § 15 har udvalget derfor stillet forslag om en regel, hvor-

efter udgifter til lægeundersøgelser, attestudstedelser ni. v., der er foretaget efter pålæg af udskrivningsmyndighederne, kan godtgøres de værnepligtige efter regler, der fastsættes af indenrigs- og boligministeren efter indhentet tilslutning fra begge rigsdagens finansudvalg.

Således som reglen er formuleret, vil det ikke være nødvendigt, at pålæget om foretagelse af den pågældende lægeundersøgelse, attestudstedelse in. v. er givet af selve sessionen; også en værnepligtig, der ved en henvendelse til f. eks. udskrivningskredsens kontor inden sessionen har fået besked om at fremskaffe en bestemt lægeattest, vil således kunne få udgifterne hertil dækket.

I de i udkastet forudsatte særlige regler for refusionsordningen kan der for at forhindre misbrug f. eks. være tale om at træffe bestemmelse om, at refusionsberettigende lægeattester skal være udstedt på særlige blanketter, der bl. a. giver mulighed for at kunne konstatere, på hvilket grundlag lægen har afgivet sin erklæring.

Udvalget vil finde det rimeligt, at der ved disse særlige regler åbnes adgang til, at også nødvendige rejseudgifter (men derimod næppe tabt arbejdsfortjeneste) i forbindelse med undersøgelser m. v. efter omstændighederne kan refunderes den værnepligtige.

Med henblik på tilvejebringelsen af et skønsmæssigt overblik over de med den foreslåede ordning forbundne udgifter har udvalget ved et rundspørge til samtlige udskrivningskredse indhentet oplysning over antallet af krævede eller frivilligt medbragte lægeattester på sessionen i 1950. Resultatet af rundspørget er angivet i følgende skema:

	Forlangte attester		Frivilligt medbragte attester			
	Specialist	Almindelig	Specialist	Almindelig	Ialt	Heraf uden betydning for bedømmelsen
1. u.kreds	312	164	272	408	680	61
2. »	370	130	125	250	375	60
3. »	26	112	24	206	230	20
4. »	29	47	54	308	362	90
5. »	38	277	100	398	498	0
6. »	6	6	1	20	21	4
7. »	95	86	73	252	325	45
	876	822	649	1842	2491	280

Opgørelsen omfatter altså ialt 4189 attester, hvoraf 280 har været uden betydning for bedømmelsen. De resterende 3909 angiver formentlig nogenlunde størrelsesordenen for de udgifter, reglen om, at staten betaler alle relevante attester, vil medføre. Ganske vist går reglen jo ud på, at staten kun refunderer, hvor den værnepligtige af udskrivningsmyndighederne har fået pålæg om at tilvejebringe den pågældende attest, men

på den anden side må man forudse, at en meget stor del af de værnepligtige, der hidtil frivilligt og på egen bekostning har medbragt attester, fremtidig vil søge at nyde godt af refusionsordningen ved forud at henvende sig til udskrivningskredsen.

Regner man med, at hver attest i gennemsnit vil koste henimod 20 kr., skulle forslaget altså medføre en samlet udgift på ca. 80.000 kr.; denne beregning er dog naturligvis i høj grad af skønsmæssig karakter.

Det kan iøvrigt i denne forbindelse nævnes, at der med folketingets finansudvalgs efter indenrigsministeriets indstilling meddelte tilslutning fra foråret 1951 er gennemført en ganske tilsvarende refusionsordning, forså vidt angår udgifter til de af ansøgere om antagelse til frivillig hjemmeværnstjeneste efter udskrivningsmyndighedernes henstilling fremskaffede lægeattester ni. v. Udgifterne til denne ordning var anslået til 15.000 kr. årligt, men har iøvrigt efter de hidtidige erfaringer vist sig at blive væsentlig mindre.

b. Sessionsresultatet.

I henhold til de nugældende regler (værnepligtslovens §§ 15—19) kan scssionsbedømmelsen af de værnepligtige falde ud til et af følgende resultater:

1) Afvisning (§ 15, stk. 1).
2) Foreløbig bedømmelse (§ 15, stk. 2).
3) Forbigåelse (§ 16).
4) Udslettelse af rullen som for stedse uskikket til al krigstjeneste (§ 18).
5) Udskrivning som ubetinget eller betinget tjenstdygtig (§ 19).

Ved den ved civilforsvarsloven opretholdte lov nr. 336 af 25. juni 1940 om civilbeskyttelsestjeneste m. v., jfr. allerede lov nr. 180 af 29. april 1938, er hertil føjet et yderligere bedømmelsesresultat, idet personer, der er fundet for stedse uskikket til al krigstjeneste, vil kunne meddeles vedtegning C B I eller C B II, dersom de skønnes egnede til civilbeskyttelsestj eneste, jfr. stk. 10 i indledningen til sessionsregulativet af 24. februar 1947. På tilsvarende måde kan i medfør af hjemmeværnsloven af 16. juli 1948 vedtegning Hv. meddeles personer, der ikke opfylder betingelserne for udskrivning iøvrigt, men som findes egnede til tjeneste i hjemmeværnet, d. v. s. som hovedregel de samme personer, som ville kunne få vedtegning C B I, samt en del af dem, der ville kunne få vedtegning C B II, jfr. indenrigsministeriets bekendtgørelse af 21. marts 1949.

Om disse nyere former for bedømmelsesresultater henvises til bemærkningerne nedenfor under 4°.

1°. Afvisning.

I henhold til værnepligtslovens § 15 kan værnepligtige, der fremstiller sig for sessionen til bedømmelse og behandling, *forinden de /uir opnået*

den sædvanlige iidskrivningsalder, afvises, dersom de ikke enten findes at være ubetinget tjenstdygtige eller straks som for stedse uskikkede til al krigstjeneste kan udslettes af lægdsrullen.

Begrundelsen for denne særregel må antages at have været den, at man vel ved værnepligtslovens § 11 har villet give de unge værnepligtige mulighed for at blive udskrevet og indkaldt før det normale tidspunkt, men man har dog ikke villet gå så vidt, at de pågældende ved at møde på session før tiden skulle kunne opnå en afkortning i tjenestetiden (d. v. s. det antal år de efter udskrivningen står til rådighed), jfr. derimod nedenfor under 3° om forbigåelse i henhold til § 16. Bortset herfra er der ingen forskel på sessionens adgang til at afvise og forbigå, da betingelserne i begge tilfælde er de samme.

Da spørgsmålet om afkortning i tjenestetiden efter de nye regler (hjemmeværnslovens § 9, jfr. forsvarslovens § 10), hvorefter udslettelse af lægdsrullen (og dermed hjemmeværnspligtens ophør) først sker i 50-års alderen, nu er uden betydning, og da den særlige ordning efter § 15, stk. 2—4, med foreløbig bedømmelse som grundlag for antagelse til frivillig tjeneste i realiteten i praksis er bortfaldet, jfr. nedenfor under 2°, er der efter udvalgets opfattelse ingen principiel grund til at opretholde den systematiske sondring mellem afvisning (af de ikke-mødepligtige) og forbigåelse (af de mødepligtige). I begge tilfælde må de i § 16 for forbigåelse angivne kriterier være til stede.

Man har derfor i lovudkastets § 14 foreslået, at der såvel overfor personer, der er pligtige til at fremstille sig for sessionen, som overfor personer, der endnu ikke er det, alene kan anvendes forbigåelse, hvorimod afvisningsinstitutet bortfalder, således at forbigåelsesreglerne udformes med fornøden hensyntagen til de særlige forhold for de forlods mødende værnepligtige, jfr. nærmere nedenfor under 3°.

Rent faktisk er afvisning i de senere år kun blevet anvendt i et forholdsvis ringe omfang, således f. eks. på sessionen i 1950 kun overfor 202 værnepligtige, svarende til 0,6 °/o af samtlige bedømte (33.149) og 7,8 °/o af de 2.582 værnepligtige, der mødte på denne session i en tidligere alder end foreskrevet.

2°. Foreløbig bedømmelse.

Efter værnepligtslovens § 15, stk. 2, kan værnepligtige, der ellers ville være blevet afvist eller forbigået, efter begæring blive foreløbig bedømt og behandlet af sessionen uden at udskrives; en forudsætning herfor er det, at deres mangel på tjenstdygtighed ikke er begrundet i nogen svaghed eller legemsfejl, at de endvidere er sådan udviklede, at de kan forventes inden forløbet af 2 år at blive i det mindste betinget tjenstdygtige, og at det må antages, at de uden skade for deres helbred kan deltage i det udskrevne mandskabs øvelser, jfr. sessionsanordningens § 7. Virkningen af den foreløbige bedømmelse er, at de pågældende kan an-

tages som frivillige, men de begynder dog i så fald først at aftjene værnepligt fra den 1. januar, efter at de på en session eller af en kassationskommission er fundet endeligt tjenstdygtige; hvis de afskediges fra tjenesten, forinden de er fundet endeligt tjenstdygtige, har de pligt til efter de sædvanlige regler at fremstille sig for sessionen, når de opnår den dertil krævede alder.

I de sidste 10—15 år er denne bestemmelse praktisk talt ikke blevet anvendt (på sessionerne siden 1945 således kun i 1 tilfælde).

Efter udvalgets opfattelse er der ingen anledning til at opretholde denne særlige ordning af hensyn til de værnepligtige, der af en eller anden grund ønsker at blive indkaldt tidligere end normalt; de pågældende bør — således som praksis også i en længere årrække har været — principielt have den legemlige udvikling, der er en forudsætning for udskrivning, idet de ellers bør forbigås. I det omfang, der ikke fra forsvarets side er betænkeligheder ved at bortse fra manglende udvikling i bestemte henseender, f. eks. med hensyn til højden, kan særlige regler herom gives ved de i lovudkastets § 5, stk. 2, forudsatte nærmere regler for aftjening af værnepligt ved frivillig tjeneste, jfr. herom nedenfor under 12.

3°. *Forbigåelse.*

Værnepligtige, der ved deres første møde for sessionen *efter opnået normal udskrivning salder* ikke endnu findes at have den fornødne legemsdygtighed til at være ubetinget tjenstdygtige, derunder højden, eller som lider af en svaghed eller legemsfejl, der antages at kunne hæves (men dog ikke inden mødedagen, jfr. sessionsanordningens § 4 II), kan af sessionen forbigås med pålæg om at møde for næste års session; på denne session skal de da enten kasseres eller udskrives. Ingen kan dog efter 1. januar i det år, i hvilket han fylder 23 år, forbigås på grund af manglende legemsdygtighed.

Antallet af forbigåede har i en årrække nogenlunde konstant været 6—7 °/o af samtlige bedømte.

Foruden de i loven udtrykkelig nævnte kriterier for forbigåelse — manglende legemsdygtighed og helbredelig svaghed eller legemsfejl — har det efter mangeårig praksis, jfr. allerede justitsministeriets skrivelser af 19. august 1903 og 22. december 1906, været anerkendt, at forbigåelse tillige kan ske, hvis den værnepligtige ikke har fremskaffet fyldestgørende bevisligheder for en af ham påstået eller af sessionen formodet tilstedeværende eller forløben svaghed eller sygdom, hvis forekomst sessionen ikke kan tage stilling til; i sådanne tilfælde kan der gives ham pålæg (i form af en skriftlig vejledning) om ved sit næste møde for sessionen ved attest at godtgøre den pågældende lidelse, jfr. sessionsanordningens § 2 IV.

I sit forslag til den fremtidige bestemmelse om forbigåelse i lovudka-

stets § 14 har udvalget udtrykkeligt medtaget denne i praksis hyppigst forekommende forbigåelsesgrund, der iøvrigt med gennemførelsen af den ovenfor under a. omtalte refusionsordning med hensyn til udgifter til lægeattester må formodes at ville få en noget større betydning end tidligere; sessionerne må nemlig under hensyn til, at de værnepligtige hidtil selv har måttet bære de dermed forbundne udgifter, antages — ganske naturligt — at have været en del tilbageholdende med at kræve tilvejebragt lægeattester m. v., selv hvor dette i og for sig efter de foreliggende oplysninger ville have været ønskeligt.

I forbindelse hermed har udvalget endvidere foreslået lovfæstet den allerede i sessionsanordningens § 2 III indeholdte adgang for sessionen til i sådanne tilfælde, hvor forholdene gør det muligt, at pålægge den værnepligtige at møde påny ved samme session på samme sessionssted, medbringende de fornødne bevisligheder; det er dog en forudsætning, at han er pligtig til at møde for sessionen i henhold til udkastets § 11, stk. 1. Reglen i sessionsanordningens § 2 III om, at sessionen tillige kan tillade en sådan værnepligtig at møde på et andet sessionssted, er overflødiggjort ved den i lovudkastets § 13, stk. 1, foreslåede regel, jfr. ovenfor side 64.

Efter udkastets formulering vil forbigåelse kunne ske, hvad enten den manglende udvikling eller helbredelige lidelse er af fysisk eller psykisk karakter.

Da forbigåelsesreglerne må have til formål at sikre det bedst mulige sessionsresultat, hvilket bør omfatte lige så vel den rette fordeling mellem ubetinget og betinget tjenstdygtige som mellem udskrevne og kasserede, må forbigåelse efter udvalgets mening — som efter den nugældende værnepligtslovs § 16 — også kunne ske, selv om den foreliggende eller formodede mangel kun gør den pågældende betinget tjenstdygtig.

Den hidtidige regel i værnepligtslovens § 17, hvorefter den, der under tjenesten er hjemsendt som for tiden tjenstudygtig, enten skal kasseres eller udskrives på den første session, på hvilken han efter sin hjemsendelse giver møde, er opretholdt ved udvalgets lovudkast, idet det efter dettes § 14, stk. 2, er en betingelse for forbigåelse af en værnepligtig, at han ikke efter tidligere at være udskrevet er blevet erklæret for tiden tjenstudygtig.

Efter den hidtidige regel skulle de forbigåede (men ikke i alle tilfælde de afviste) værnepligtige i alle tilfælde møde på næste års session, på hvilken endelig afgørelse skulle træffes. I visse tilfælde vil det dog være rimeligt at kunne fastsætte en længere frist for pligten til fornyet fremstilling; dette vil således efter udvalgets lovudkast f. eks. gælde, hvis forbigåelsen er sket på den faste session. Ej heller kan det pålægges en værnepligtig at møde påny på session, før han har opnået den sædvanlige udskrivningsalder.

I udkastet har udvalget derfor blot foreslået, at der kan gives den

forbigåede *pålæg* om at fremstille sig for en senere ordentlig session (for den faste session kan der jo ikke pålægges pligt til at fremstille sig, jfr. ovenfor side 63); det må dog naturligvis i pålægget være udtrykkelig angivet, pä hvilken ordentlig session fremstillingspligten indtræder. Dette pålæg vedrører kun pligten, men ikke retten til at møde pány på session.

Af hensyn til de værnepligtiges eventuelle interesse i indenfor et begrænset tidsrum at få en endelig afgørelse af sagen, har man på den anden side i udkastets § 14, stk. 3, foreslået, at de skal være *berettigede* til at blive endeligt sessionsbehandlede på en ordentlig session i kalenderåret efter det år, i hvilket de er mødt på session; de bør derimod efter udvalgets opfattelse ikke kunne forlange sig endelig bedømt af den *faste* session, da fristen i så fald, dersom forbigåelsen er sket i slutningen af et år, vil kunne blive urimelig kort.

En forudsætning for, at en forbigået værnepligtig således kan kræve sig endeligt sessionsbehandlet, er det dog efter udkastet, at han efter sin alder i henhold til § 11, stk. 1, havde mødepligt for den session, på hvilken han blev forbigået; denne regel tager sigte på at forhindre, at en værnepligtig i medfør af udkastets § 12 fremstiller sig for sessionen f. eks. i det år, i hvilket han fylder 18 år, forbigås af denne session på grund af manglende udvikling og derefter i sit 19. år — da han ofte stadig ikke vil være fuldt udviklet — møder for session pány med krav om en endelig afgørelse, der da ofte måtte falde ud til kassation, uagtet der foreligger en nærliggende mulighed for, at han i løbet af 1 år eller 2 ville have den nødvendige udvikling til at blive udskrevet.

Reglen om, at de forbigåede — bortset fra de forlods mødende — har ret til at blive endeligt sessionsbehandlet senest i kalenderåret efter forbigåelsen, bør dog formentlig kun gælde med hensyn til de tilfælde, hvor forbigåelsen skyldes utilstrækkelig udvikling eller helbredelige lidelser.

For tilfælde, hvor forbigåelsen på en tidligere session derimod skyldes, at den værnepligtige ikke har fremskaffet fyldestgørende bevisligheder for en påstået eller formodet lidelse, finder udvalget det derimod rimeligt at foreslå, at den pågældende, såfremt han ikke inden sin næste fremstilling har fremskaffet den fornødne dokumentation, pány kan forbigås til den første ordentlige session i det følgende kalenderår; såfremt den tidligere omtalte refusionsordning med hensyn til udgifter til lægeattester m. v. gennemføres, har den værnepligtige jo ingen undskyldning for sin forsømmelse, og set fra det offentliges synspunkt er det af hensyn til at begrænse antallet af efterkassationer og de dermed forbundne ret betydelige udgifter af den største betydning, at sessionernes afgørelse kan træffes på det sikrest mulige grundlag.

Under hensyn til den fastholdte begrænsning med hensyn til fristen for en endelig afgørelse af tjenstdygtighedsspørgsmålet efter en forbigåelse har udvalget ikke anset det for nødvendigt at opretholde den hidtidige regel, hvorefter forbigåelse på grund af manglende legems-

dygtighed ikke kan ske efter 1. januar i det år, hvori den værnepligtige fylder 23 år. På den ene side kan det ikke på forhånd udelukkes, at en forbigåelse på grund af manglende udvikling — selvom den i almindelighed vil være formålsløs — i sjældne tilfælde *kan* være indiceret også efter opnåelsen af denne alder, og på den anden side vil sessionerne givetvis også uden en absolut aldersregel udvise stor forsigtighed med hensyn til forbigåelse på grund af manglende legemsdygtighed af sådanne ældre værnepligtige.

Reglen i den gældende lovs § 16, pkt. 2, om afkortning i tjenestetiden er udgået som følge af de allerede ved hjemmeværnsloven (og forsvarsloven) ændrede regler om tidspunktet for udslettelse af lægdsrullen, jfr. herom nærmere nedenfor under 8.

Den i værnepligtsloven 1912 § 16 indeholdte begrænsning, at forbigåelse kun kan ske ved den værnepligtiges første møde for sessionen, bevirker, at man ikke kan forbigå værnepligtige, der tidligere på en session har fået udsættelse med udskrivningen. Da der imidlertid ofte vil forekomme nye eller på den første session ikke oplyste lidelser i den årrække, udsættelsen omfatter, vil det være urimeligt, at der ikke kan forbigås i sådanne tilfælde. Man har derfor fundet det rigtigst i udkastet at udelade den nævnte begrænsning.

4°. *Kassation.*

I henhold til værnepligtslovens § 18 skal de værnepligtige, der har sådanne svagheder eller mangler, der gør dem for stedse uskikkede til al krigstjeneste, efter forudgående undersøgelse på sessionen udslettes af rullen.

Såfremt en sådan værnepligtig alligevel ønsker sig udskrevet til krigstjeneste, kan der dog i medfør af sessionsanordningens § 8 tages hensyn til en sådan begæring, når den forefundne fejl ikke er en *afgjort* hindring for udførelsen af tjenesten; den pågældende udskrives i så fald som betinget tjenstdygtig.

Som ovenfor omtalt har kassationsbegrebet efterhånden gennem den indførte adgang til at anvende også værnepligtige, der er kasserede til almindelig tjeneste, til tjeneste i hjemmeværnet mistet sin oprindelige absolute karakter. Dette nødvendiggør efter udvalgets opfattelse, at der fremtidig fastlægges en anden afgrænsning end hidtil mellem begreberne udskrivning og kassation. Der henvises herom til fremstillingen nedenfor under 5°.

De formelle regler om kassation indeholdes i lovudkastets §§ 16 og 30.

Den hidtidige regel om, at der af udskrivningschefen skal meddeles de kasserede et såkaldt tjenstudygtighedspas, er ikke medtaget i udkastet. Som et led i den nedenfor i kapitel VI omhandlede forenkling af udskrivningsvæsenets administration vil der blive foreslået gennemført en ordning, hvorefter enhver, der udslettes af rullen — hvad enten dette

skyldes alder, straf, kassation, eller at han (af andre grunde) ikke eller ikke længere er værnepligten undergivet — alene kan få udleveret et bevis for selve udslettelsen, men uden angivelse af grunden til denne. Dette skyldes — foruden ønsket om en forenkling — navnlig hensynet til dem, der udslettes på grund af straf, jfr. ovenfor i kapitel III. 5. (side 41).

5°. *Udskrivning (vedtegninger).*

I henhold til værnepligtslovens § 19 udskriver sessionen enhver tjenstdygtig værnepligtig som ubetinget tjenstdygtig eller som betinget tjenstdygtig. Sessionen afgør endvidere, til hvilken art af krigstjeneste han efter samtlige forhåndenværende forhold skønnes bedst skikket, og meddeler ham en tjenstdygtighedsvedtegning herom; også iøvrigt kan sessionen om fornødent udtale sig om hans anvendelighed.

Ved ændringsloven af 7. maj 1937 indførtes endvidere adgangen til at meddele den såkaldte »ønskevedtegning« (0) til værnepligtige, der på sessionen udtaler ønske om at blive indkaldt til at aftjene værnepligten, samt den såkaldte »krydsvedtegning« (x) til værnepligtige, der findes særlig egnede til den tjeneste, hvortil de udskrives som ubetinget tjenstdygtige.

Endelig indeholdes i værnepligtslovens § 19, stk. 3, som ændret ved 1937-loven de nærmere betingelser, der skal være opfyldt, for at en værnepligtig kan opnå vedtegningen »Befaren«, hvortil dels er knyttet den virkning, at han skal fordeles til søværnet (efter terminologien i 1912: flåden), jfr. § 24, og dels den virkning, at han får ret, eventuelt pligt til, hvis han kommer her til landet på en tid, hvor session ikke holdes, at underkaste sig bedømmelse ved søværnet eller for en udskrivningschef eller på anden af indenrigsministeren fastsat måde, jfr. lov af 20. december 1924.

Ved meddelelsen af vedtegning om, hvorvidt en værnepligtig kan anses for ubetinget eller betinget tjenstdygtig (den såkaldte hovedvedtegning), må sessionen naturligvis i vidt omfang støtte sig på sessionslægens erklæring, jfr. reglen i sessionsanordningens § 4 IV, hvorefter indberetning skal indsendes til indenrigsministeriet i tilfælde, hvor en værnepligtig i modstrid med sessionslægens udtalelse udskrives som ubetinget tjenstdygtig eller erklæres for stedse uskikket til al krigstjeneste.

Til vejledning for sessionens bedømmelse af de værnepligtiges tjenstdygtighed er som tidligere nævnt udstedt et regulativ af 24. februar 1947, der til enhver tid kan ændres administrativt.

Om meddelelse af hovedvedtegning I (ubetinget tjenstdygtighed) er det i sessionsanordningens § 6 A mere i almindelighed bestemt, at den udelukkende kan gives til sunde og veludviklede værnepligtige, om hvilke sessionen anser det for utvivlsomt, at de såvel i legemlig som i åndelig henseende fuldt ud kan tilfredsstille de fordringer, som krigstjenesten

stiller. Hovedvedtegning II (betinget tjenstdygtighed) gives til de værnepligtige, der efter det anførte ikke kan få hovedvedtegning I, men som iøvrigt anses for anvendelige til den tjeneste, hvortil de udskrives.

Udover selve den generelle tjenstdygtighedsbestemmelse — hovedvedtegningen —• skal sessionen endvidere i overensstemmelse med sessionsanordningens krav for de enkelte tjenestegrene foretage en mere specificeret bedømmelse af, til hvilken tjenestegren den pågældende efter det foreliggende skønnes bedst egnet. Herom meddeler sessionen en gruppevedtegning; såfremt han er ubetinget tjenstdygtig og findes særlig egnet til den pågældende tjeneste, kan som ovenfor nævnt gruppevedtegningen suppleres med en »krydsvedtegning«. Til gruppevedtegningen kan yderligere føjes en tillægsvedtegning, der navnlig angiver, at den pågældende opfylder visse særlige uddannelses- eller livsstillingsbetingelser m. v.

I henhold til sessionsanordningen, således som den er ændret ved anordning af 25. januar 1952, findes i øjeblikket 10 tjenesteklasser, der angiver søværnet, hærens forskellige tjenesteklasser, flyvevåbnet og civilforsvarskorpset. Meddelelse af vedtegning om egnethed til civilbeskyttelsestjeneste (C B I og C B II) eller til hjemmeværnet (Hv) kan derimod efter de gældende regler ikke betegnes som udskrivning i værnepligtslovens forstand, da disse vedtegninger kun kan tillægges personer, der er fundet for stedse uskikkede til al krigstjeneste.

Efter udvalgets opfattelse vil det være mere rationelt i en kommende værnepligtslov at følge den systematik, at enhver person, som af sessionen findes anvendelig til en tjeneste inden for forsvaret — det være sig i hæren, søværnet, flyvevåbnet, civilforsvarskorpset eller hjemmeværnet —• der betragtes som aftjening af værnepligt, bør betegnes som *udskreven*. Hjemmeværnet bør derfor i den anordning, der med hjemmel i den nye lov måtte blive udstedt til afløsning af den nugældende sessionsanordning, betegnes som en ny særlig tjenesteklasse indenfor forsvaret. Civilforsvars tjeneste udenfor civilforsvarskorpset (civilbeskyttelsestj eneste) er derimod ikke opfyldelse af vajrnepligt, jfr. § 4 i lov nr. 336 af 25. juni 1940 og ovenfor i indledningen til nærværende kapitel, og meddelelse om egnethed hertil bør derfor ikke betegnes som udskrivning.

Dette synspunkt er lagt til grund i udvalgets formulering i lovudkastets § 16 af de herhenhørende regler, jfr. udkastets § 4, stk. 1.

Den ved 1937-loven indførte adgang til at meddele ønskevedtegninger er opretholdt ved udkastets § 18, jfr. § 22. Denne bestemmelse skulle ifølge sine motiver åbne mulighed for, at man kunne lade hensynet til de værnepligtiges egne ønsker gå forud for den i sig selv betydningsløse omstændighed, om de har trukket et højere eller lavere lodtrækningsnummer; ordningen ændrer derimod intet med hensyn til, at den afgørende vægt ved udtagelsen af de værnepligtige må lægges på deres egnethed. Reglen har så godt som ingen betydning haft i de senere år, hvor praktisk talt samtlige tjenstdygtige værnepligtige er blevet indkaldt, men

det kan ikke udelukkes, at den igen kan komme til anvendelse, dersom det årlige antal udskrevne påny måtte overstige forsvarets samlede behov.

I udkastets § 18, stk. 2, har udvalget i forbindelse hermed foreslaet lovfæstet den allerede for nogle år siden i de værnepligtiges interesse administrativt gennemførte adgang til at tillægge værnepligtige, der på sessionen udtaler sig om, til hvilken af de normale indkaldelsesterminer de tidligst ønsker sig indkaldt, en særlig vedtegning herom.

Udvalget har derimod ikke fundet det nødvendigt og hensigtsmæssigt, at den hidtidige regel om meddelelse af vedtegningen »Befaren« fortsat findes i selve værnepligtsloven. Den militære udvikling har medført, at søværnet er særligt interesseret i også adskillige andre grupper af værnepligtige end de befarne, og det må forventes, at der heri fortsat vil kunne ske ændringer; det bør derfor — som det også hidtil med hensyn til mange andre livsstillinger har været tilfældet — være overladt til administrationen til enhver tid at fastsætte de hertil svarende udskrivnings- og fordelingsregler (jfr. om disse sidste nedenfor under 5. 2°). På det hejomtalte område kommer hertil særligt, at betingelserne for meddelelse af vedtegningen »Befaren« af praktiske grunde (sessionen har oftest kun søfartsbogen som oplysningskilde) må være overensstemmende med de til enhver tid gældende regler for, hvad der skal anses for kystfart, jfr. for tiden bekendtgørelse af lov om sønæring af 31. marts 1928; det ville være uheldigt, om selve værnepligtsloven skulle ændres, når der måtte ske ændringer i de sønæringsretlige regler.

De hidtil i lov af 20. december 1924 indeholdte særregler om søfarendes møde for session, der — med visse ændringer — er optaget i udkastets §§ 36—37, er i konsekvens heraf frigjort fra begrebet »befaren« og i stedet for knyttet til andre, mere hensigtsmæssige kriterier.

Ved værnepligtslovens § 36 er det bestemt, at en værnepligtig, der ikke er behandlet til udskrivning, forinden han har opnået 36-års lægdsrullealderen, skal udslettes af rullen. Ingen kan således efter de gældende regler udskrives efter 1. januar i det år, i hvilket han fylder 37 år.

Efter udvalgets opfattelse er denne regel ikke længere hensigtsmæssig på baggrund af den foregåede udvikling. Uddannelsen og tjenesten ved hæren, søværnet, flyvevåbnet og civilforsvarskorpset stiller i nutiden sadanne fysiske og psykiske krav til mandskabet, at de i almindelighed næppe fuldtud kan forventes honoreret af værnepligtige, der er ældre end 30—31 år. Hertil kommer, at en indkaldelse for sådanne ældre værnepligtige, der ofte har indgået ægteskab, opnået gode stillinger, påbegyndt egne virksomheder o. s. v., gennemsnitligt vil være en langt større byrde end en indkaldelse i en yngre alder; og endelig må det forudses, at de i adskillige tilfælde vil have sa betydelige tilpasningsvanskeligheder blandt det langt yngre øvrige mandskab, at de nærmest vil være til besvær for værnene og civilforsvarskorpset.

Talmæssigt set vil en nedsættelse af aldersgrænsen for udskrivning til egentlig militærtjeneste og til civilforsvarskorpset være uden større betydning. Dette vil formentlig i endnu højere grad gælde, såfremt det nedenfor i kapitel VI omtalte forslag til et samarbejde med folkeregistrene med hensyn til optagelse i lægdsrullen og flyttekontrol gennemføres, idet det i så fald vil være i yderst få tilfælde, at en værnepligtig, der opholder sig her i landet, vil kunne undgå inden sit 30. år at fremstille sig for sessionen. I de få tilfælde, hvor et sådant unddragelsesforsøg lykkes, må repressionen efter udvalgets opfattelse alene være straf og ikke den for alle parter i sådanne tilfælde ganske meningsløse indkaldelse til aftjening af værnepligt; til gengæld er det for udvalget en forudsætning, at straffen i sådanne tilfælde bliver af en sådan størrelse, at den kan virke som en virkelig effektiv sanktion.

På den anden side er det efter udvalgets opfattelse kun med henblik på udskrivning til egentlig militærtjeneste eller til tjeneste i civilforsvarskorpset, at en nedsættelse af den hidtidige aldersgrænse på 36 år er forsvarlig og begrundet; med henblik på den mindre byrdefulde og krævende tjeneste i hjemmeværnet, hvor der normalt ikke bliver tale om kasernering under indkaldelsen, må det tværtimod anses for rimeligt at forhøje aldersgrænsen til 40 år, jfr. bemærkningerne ovenfor side 59—GO med hensyn til maksimumsalderen for oplagelse i lægdsrullen.

Ved lovudkastets § 17 har udvalget derfor stillet forslag om en regel, hvorefter værnepligtige, der ikke er blevet endelig sessionsbehandlet inden deres fyldte 30. år, alene kan udskrives til tjeneste i hjemmeværnet. Ved §'ens 2. stk. er det yderligere foreslået, at ingen skal kunne udskrives efter sit fyldte 40. år. I sammenhæng hermed er det i § 24, stk. 3 foreslået, at en værnepligtig, der ikke inden sit fyldte 32. år har påbegyndt aftjeningen af værnepligten, alene skal kunne indkaldes til tjeneste i hjemmeværnet.

Fastsættelsen af disse aldersgrænser berører ikke adgangen til efter de specielle regler i lov nr. 336 af 25. juni 1940 at meddele personer, der ikke er blevet indkaldt til aftjening af værnepligten (frinumre), og kasserede vedtegning om egnethed til tjeneste i civilforsvaret udenfor civilforsvarskorpset (civilbeskyttelsestjeneste), jfr. lovudkastets § 30, stk. 1, hvorefter sådanne personer forbliver stående i lægdsrullen.

De nærmere regler, som sessionen skal iagttage ved bedømmelsen af (iet værnepligtige mandskabs tjenstdygtighed og ved den lodtrækning, der skal finde sted på den ordentlige session, er som hidtil ved udkastets § 19 foreslået fastsat ved kgl. anordning efter indstilling af indenrigs- og boligministeren efter forhandling med forsvarsministeren.

4. Fremstilling til bedømmelse udenfor sessionen.

I henhold til værnepligtslovens § 4, stk. 2, kan ingen udenfor de ved lov fastsatte undtagelser i fredstid antages til tjeneste ved hæren eller ved søværnet som frivillig, medmindre han forud er fundet tjenstdygtig af en session; bestemmelsen indeholder dog samtidig en udtrykkelig henvisning til adgangen efter værnepligtslovens § 15 til antagelse som frivillig efter forudgående foreløbig sessionsbedømmelse, jfr. ovenfor side 77—78.

I værnepligtsloven af 1869, hvorfra bestemmelsen er overtaget, var anvendt udtrykket »udenfor de i lovene om hærens og søværnets ordning nævnte undtagelser«, og det må antages, at det hermed har været tilsigtet at åbne mulighed for, at forskellige af datidens »specialister« (håndværkere, musikere o. s. v.) kunne antages til frivillig tjeneste uden forud at skulle have deres tjenstdygtighed bedømt på session eller på anden måde. Bestemmelsen udelukker derimod ikke, at aftjening af værnepligt anerkendes at foreligge, også hvor den pågældende, inden han påbegyndte tjenesten, er fundet tjenstdygtig på anden betryggende måde end af en session.

Dette følger for det første af andre lovbestemmelser, jfr. således den gældende værnepligtslov § 13, stk. 3, hvorefter en værnepligtig, der 3 gange uden lovligt forfald er udeblevet fra sessionen, kan afgives til tjeneste ved hæren eller søværnet, når han af udskrivningschefen skønnes tjenstdygtig; ved den midlertidige værnepligtslov af 1945, jfr. lov nr. 491 af 19. december 1951, er denne regel udvidet således, at den kan anvendes straks ved første udeblivelse uden lovligt forfald fra sessionen. Udskrivningschefen har derimod ingen adgang til at kassere sådanne værnepligtige.

På tilsvarende måde er det i lov af 20. december 1924 om indkaldelse af værnepligtige til søværnet bestemt, at værnepligtige, der opfylder betingelserne for på sessionen at få vedtegning »befaren«, men som ikke inden udgangen af det år, hvori de fylder 26 år, har fremstillet sig for en session, skal underkaste sig bedømmelse ved søværnet eller for en udskrivningschef eller på anden af indenrigsministeren fastsat måde, dersom de kommer her til landet på en tid, hvor session ikke afholdes; hvis de findes tjenstdygtige, indhentes indenrigsministeriets bestemmelse om deres indkaldelse. Ved den midlertidige værnepligtslov af 1945 er reglen udvidet til også at omfatte andre søvante værnepligtige, for så vidt de er eksaminerede maskinister eller har certifikat som radiotelegrafister, og samtidig er aldersgrænsen ændret fra 26 til 20 år. I modsætning til værnepligtslovens § 13 kan udskrivningschefen i disse tilfælde også på egen hånd kassere de pågældende værnepligtige.

En særlig adgang til at fremstille sig til bedømmelse på søværnets kaserne var endelig ved værnepligtslovens § 29, stk. 9, tillagt befarne værne-

pligtige, der efter derom udstedt offentlig kundgørelse havde afleveret deres søfartsbog til en mønstringsbestyrer (var »stoppede«); denne regel har dog i en længere årrække ikke haft nogeiisomhelst praktisk betydning, jfr. nedenfor under 11.

Men også uden direkte **lovhjemmel** er det antaget, at aftjening af værnepligt kan foreligge, selv om den pågældendes tjenstdygtighed ikke forud er fastslået af en session; efter mangeårig praksis er frivilligt mandskab til søværnet således blevet antaget på grundlag af en af søværnet selv foretagen bedømmelse, men de pågældendes tjeneste er desuagtet efter nærmere fastsatte regler blevet anset for aftjening af værnepligt, jfr. nærmere nedenfor under 12.

Indenrigsministeriet har endvidere i praksis i enkelte tilfælde tilladt, at fremstilling kunne ske for udskrivningschefen, således at denne eventuelt kunne erklære den pågældende for tjenstdygtig, men ikke kassere ham. Det har navnlig drejet sig om tilfælde, hvor en dansk mand, der var født i udlandet og aldrig havde boet her i riget, ønskede at aftjene dansk værnepligt for at undgå at miste sin danske indfødsret ved det fyldte 22. år, jfr. § 6 i lov om indfødsret af 18. april 1925, hvorefter aftjening af værnepligt i denne forbindelse ligefrem betragtedes som bopæl i Danmark; hvis ansøgning om indkaldelse fremkom på et sådant tidspunkt, at session ikke afholdtes inden den pågældendes 22 års dag, har man i reglen fundet det rimeligt at lade bedømmelsen ske for udskrivningschefen alene.

Efter udvalgets skøn er der ingen anledning til at foretage forandring i denne tilstand, hvorfor den i virkeligheden indholdsløse bestemmelse i værnepligtslovens § 4, stk. 2, er udgået i udvalgets lovudkast.

Udvalget har overvejet, om der måtte være grund til at stille forslag om en almindelig regel, hvorved indenrigs- og boligministeren bemyndiges til i det enkelte tilfælde at tillade, at fremstilling kan ske for udskrivningschefen alene, eventuelt i forbindelse med sessionslægen. Såfremt det i lovudkastets § 7, stk. 3, indeholdte forslag om oprettelse af en fast session for hver udskrivningskreds gennemføres, vil der imidlertid efter udvalgets mening ikke være trang til en sådan almindelig regel, idet værnepligtige, der i tiden mellem de ordinære sessioner ønsker sig bedømt, da må henvises til at fremstille sig for den faste session.

I de i værnepligtslovens § 13, stk. 3, i den midlertidige værnepligtslov af 1945 og i lov af 20. december 1924 omtalte særlige tilfælde vil dette dog næppe være fuldtud tilstrækkeligt. Det kan i disse tilfælde være af afgørende betydning, at tjenstdygtighedsbedømmelsen kan ske aldeles omgående — udebliveren **bef**rygtes måske igen at ville gøre sig usynlig, og sømanden er måske kun i land i få dage — således at man ikke kan afvente selv den meget korte tidsfrist, som etableringen af den faste session af praktiske grunde må forudsætte; de nævnte særregler er derfor foreslået opretholdt ved lovudkastets §§ 20 og 37 — forså **vidt** angår

udeblivelsestilfældet (udkastets § 20) svarende til 1945-lovens regel, hvorefter afgivelse til tjeneste i forsvaret kan ske straks efter udeblivelse fra den session ni. v., for hvilken *den* pågældende er mødepligtig.

5. Fordelingen af det udskrevne mandskab.

1. De *gældende regler* om fordelingen af det på sessionen udskrevne mandskab indeholdes i værnepligtslovens §§23 og 25, som ændret ved 1937-loven, samt i kapitel II i den i henhold til loven udstedte anordning af 25. februar 1938. På et enkelt punkt er der heri foretaget en ændring ved den seneste forlængelse af den midlertidige værnepligtslovgivning, og den i medfør deraf udstedte anordning af 25. januar 1952, jfr. herom nedenfor.

Hovedtrækkene i fordelingsprocessen er i praksis følgende:

Med visse mellemrum (som regel nogle år) udsendes til vejledning for sessionerne nogle af forsvarsministeriet efter forhandling med indenrigsministeriet udarbejdede oversigter (såkaldte behovsskemaer), dels over de enkelte tjenestegruppers samlede årlige behov for værnepligtige og dels over det samlede årlige behov for værnepligtige med særlig uddannelse eller livsstilling. På grundlag af disse oversigter søger sessionerne at tilrettelægge udskrivningen således, at der inden for rammerne af de fastsatte udskrivningsregler opnås den størst mulige dækning af de enkelte tjenestegruppers behov.

Efter sessionens afslutning udarbejder hver udskrivningskreds skematiske opstillinger over sessionens resultat (de såkaldte våbenkort). Disse opstillinger sendes til forsvarsministeriet, ligesom en række oplysninger afgives til statistisk departement til brug ved den årligt udarbejdede oversigt over sessionens udfald; denne oversigt er — udover dens almindelige statistiske interesse — af stor betydning for den fremtidige tilrettelæggelse af udskrivningen.

På grundlag af våbenkortenes oplysninger om det faktiske antal udskrevne værnepligtige til de forskellige tjenestegrupper udarbejder forsvarsministeriet herefter de såkaldte rekvisitioner, der angiver det antal værnepligtige, der ønskes indkaldt til hvert enkelt modested og -tidspunkt. Selve fordelingsarbejdet, der tidligere blev foretaget i et af indenrigsministeriets kontorer, er fra og med fordelingen af det på sessionen i 1935 udskrevne mandskab blevet udført af 1. udskrivningskreds på indenrigsministeriets vegne og med det af sessionerne iøvrigt udarbejdede sessionsmateriale (lodtrækningslister, livsstillingsfortegnelser m. v.) som grundlag.

For fordelingen af det udskrevne mandskab gælder iøvrigt ifølge loven og anordningen følgende regier:

Den principielle hovedregel for fordelingsordenen er, at værnepligtige, der er udskrevet som ubetinget tjenstdygtige med krydsvedtegning, ud-

lages forud for værnepligtige, der er udskrevet som ubetinget tjenstdygtige uden krydsvedtegning, og disse igen forud for de betinget tjenstdygtige. Inden for hver af disse klasser udtages igen de lavere lodtrækningsnumre fremfor de højere. Skal de til samme art af tjeneste udtagne indkaldes i forskellige hold, er det endvidere bestemt, at lodtrækningsnumrene i sådanne tilfælde skal tages således i betragtning, at de, der har fået lavere lodtrækningsnumre, indkaldes før dem, der har fået de højere.

Disse regler er imidlertid blevet fraveget i nogen grad som følge af den allerede ved § 24 i værnepligtsloven af 1912 hjemlede adgang til at fyldestgøre de krav, som stilles om værnepligtige med faglig uddannelse eller af særlige livsstillinger. Ved loven af 1937 har denne ordning fået endnu større betydning, idet det ved den i denne lovs § 6 indeholdte ændring af værnepligtslovens § 24 er udtrykkelig bestemt, at den ellers sædvanlige fordelingsorden kan fraviges i det omfang, det er nødvendigt for gennemførelsen af de krav, som stilles om værnepligtige med særlig uddannelse eller livsstilling. I henhold hertil er der da ved 1938-anordningens § 12 C tillagt livsstillingskravet prioritet fremfor tjenstdygtighedsklasse og lodtrækningsnummer.

Mandskab til civilforsvarskorpset er med hjemmel i civilforsvarsloven, jfr. lov nr. 336 af 25. juni 1940, hidtil blevet tilvejebragt dels ved direkte udskrivning hertil på lige fod med de militære værn, dels ved anvendelse af værnepligtige, der på grund af sessionsvedtegning og lodtrækningsnummer ikke har været bestemt til indkaldelse til de miltære værn.

Som hovedregel skal de værnepligtige i henhold til anordningen så vidt muligt fordeles til den tjenestegruppe, som de har fået vedtegning af sessionen om at være egnede til. Da det naturligvis er umuligt at opnå fuld overenstemmelse for hver enkelt tjenestegruppe mellem udskrivningen og rekvisitionerne, er der i anordningen givet bestemte regler for, hvorledes disse uoverensstemmelser skal udlignes under fordelingsarbejdet (den såkaldte supplering).

Særlige regler er endvidere givet for, hvilket hensyn der ved fordeling og supplering skal tages til meddelte tillægsvedtegninger.

Såvel i loven som i anordningen er det endelig udtrykkeligt bestemt, at værnepligtige med vedtegning »Befaren« kun kan tildeles søværnet (flåden).

Ved den midlertidige værnepligtslov af 1945 blev der givet hjemmel til at indkalde de værnepligtige allerede i det år, i hvilket de er udskrevet på sessionen. Som omtalt ovenfor under 2. a. (side 61) er der — bl. a. under hensyn til de vanskeligheder, der som følge af de meget lave fødselstal i årene 1932—35 i de nærmest kommende år vil komme til at foreligge med hensyn til tilvejebringelsen af det tilstrækkelige mandskab — ved den seneste forlængelse af den midlertidige værnepligtslovgivning givet hjemmel til som et led i en gradvis nedsættelse af værnepligtsalderen med 1 år at pålægge de i 1933 fødte værnepligtige at fremstille sig for session

allerede i 1952. I forbindelse med denne nedsættelse af værnepligtsalderen vil det yderligere være nødvendigt at udnytte den omtalte hjemmel til at indkalde en del af de værnepligtige til møde allerede i sessionsåret. Det er anset for rimeligt overfor de værnepligtige, at dette gennemføres på den måde, at de pågældende, der skal indkaldes allerede i sessionsåret, fortrinsvis udtages blandt de ældste på vedkommende session udskrevne; da en sådan fordelingsfremgangsmåde imidlertid var udelukket efter værnepligtslovens § 24, hvorefter prioriteten ved indkaldelser i flere hold altid skulle afgøres alene efter lodtrækningsnumrene, er der ved forlængelsesloven af 19. december 1951 givet hjemmel til i disse tilfælde at fravige den herom gældende regel i værnepligtslovens § 24. De nærmere regler herom er givet ved kongelig anordning af 25. januar 1952.

2°. Udvalgets forslag til de *fremtidige lovregler* om fordelingen af det udskrevne mandskab indeholdes i lovudkastets kapitel V (§§ 21—23).

I forbindelse med de i udvalget stedfundne drøftelser med repræsentanter for forvaltningsnævnets sekretariat om dettes forslag til en forenkling af udskrivningsvæsenets arbejdsform er man kommet ind på en overvejelse af, om den hidtidige ordning, hvorefter fordelingen foretages af indenrigsministeriet på grundlag af en af forsvarsministeriet bifaldet plan (værnepligtslovens § 23), er hensigtsmæssig og fuldtud forenelig med rationelle, administrative principper.

Af forsvarsministeriets repræsentanter i udvalget er det i denne henseende gjort gældende, at det under hensyn til, at fordelingen skal foregå på grundlag af de af forsvarsministeriet udarbejdede rekvisitioner, og til at alene forsvarsministeriet til enhver tid har overblik over forskydningerne i de enkelte tjenestegruppers mandskabsbehov, vil være mere hensigtsmæssigt, at udførelsen af fordelingsarbejdet henlægges fra indenrigsministeriet (1. udskrivningskreds) til forsvarsministeriet. De i tiden efter sessionen meddelte udsættelser med indkaldelse m. v. medfører, al det grundlag, på hvilket forsvarsministeriets rekvisitioner udarbejdes, og det, på hvilket fordelingen foretages, ikke svarer til hinanden. Der vil derfor uafbrudt, medens fordelingsarbejdet foregår, opstå spørgsmål om, på hvilken måde manglende dækning i de talrige enkelttilfælde skal tilvejebringes; disse spørgsmål må under det nuværende system af fordelingen (1. udskrivningskreds) underhånden (som regel telefonisk) forelægges for forsvarsministeriet, der — for ikke at sinke fordelingsarbejdet — som regel på stående fod må træffe afgørelse om spørgsmålet.

Selv om forsvarsministeriets repræsentanter i udvalget erkender, at der stort set intet har været at udsætte på det tempo, hvormed fordelingsarbejdet under den hidtidige ordning er blevet afviklet, har de dog fastholdt, at der fra et militært synspunkt af de angivne grunde ikke kan være tvivl om, at fordelingen vil blive udført lettere og hurtigere og med bedre overblik, såfremt den foretages af forsvarsministeriet selv.

Fra forvaltningsnævnels sekretariats side er der ligeledes givet udtryk for den opfattelse, at en henlæggelse af fordelingsarbejdet fra indenrigsministeriet til forsvarsministeriet ville betegne en heldig administrativ forenkling; forvaltningsnævnets samlede forenklingsforslag (bilag 2) går da også ud fra, at en sådan overflytning gennemføres.

Værnepligtslovgivningen og som følge heraf også den militære lovgivning har i hvert fald siden indførelsen af den almindelige værnepligt i 1849 bygget på det hovedprincip, at de værnepligtige først blev undergivet de militære myndigheder fra mødedagen ved den første indkaldelse til miltærtjeneste, medens værnepligtsadministrationen vedrørende de værnepligtiges forhold indtil denne dag har henhørt under et civilt ministerium (tidligere justitsministeriet og fra 1914 indenrigsministeriet), som dog ifølge sagens natur i principielle sager og i mange enkeltsager arbejder snævert sammen med forsvarsministeriet. På forskellige områder er det i lovgivningen udtrykkeligt fastslået, at indenrigsministeriets afgørelse i den enkelte sag skal træffes efter forhandling med forsvarsministeriet; dette gælder således f. eks. med hensyn til fritagelse for aftjening af værnepligt i fredstid i henhold til lov nr. 150 af 30. marts 1946. I visse tilfælde henhører endelig afgørelsen af andragender om udsættelse med indkaldelse under forsvarsministeriet, jfr. herom nærmere nedenfor under 7. A. 2°. (side 98).

Også efter de værnepligtiges hjemsendelse fra første indkaldelse, fra hvilket tidspunkt de i overensstemmelse med hovedprincippet påny sorterer under indenrigsministeriet, har forsvarsministeriet (henholdsvis de militære afdelinger) i visse tilfælde den afgørende myndighed. Dette gælder således med hensyn til udstedelse af rejsetilladelse til værnepligtige af de 8 yngste hjemsendte årgange (værnepligtslovens § 44, jfr. anordning af 23. april 1946), ligesom det er de militære myndigheder, der fastsætter tidspunktet for genindkaldelse og udsendelse af indkaldelsesordrer til de værnepligtige.

Efter udvalgets skøn bør hensynet til opretholdelsen af det fremhævede hovedprincip for kompetencefordelingen imidlertid ikke forhindre, at fordelingsarbejdet henlægges til forsvarsministeriet. For fordelingens vedkommende er forholdet nemlig det, at de afgørelser, der kan blive tale om at træffe, i ganske overvejende grad er af *generel* og *teknisk* karakter, som f. eks. prioriteten mellem de forskellige tjenesteklasser med hensyn til tildelingen af værnepligtige med særlige livsstillinger, anvendelsen af suppleringsreglerne o. s. v. Dette er i yderligere grad blevet understreget af den i det sidste tiår stedfundne udvikling, navnlig den ved 1937-loven indførte adgang til med hensyn til fordelingen af værnepligtige med særlig uddannelse eller livsstilling i fuldt omfang at bortse fra de gamle, skematiske prioritetsregler. Samtidig med, at fordelingen således nu i langt højere grad baseres på et smidigt skøn over en række om den værnepligtiges egnethed til forskellige arter af tjeneste forelig-

gende oplysninger, er der på dette omrade blevet mindre plads for juridisk betonede afgørelser.

Under hensyn hertil og **til,** at de påpegede rationaliseringshensyn efter udvalgets opfattelse med en betydelig styrke taler for fordelingsarbejdets henlæggelse til forsvarsministeriet, har man herefter i lovudkastets § 21 stillet forslag om en regel, hvorefter forsvarsministeren efter forhandling med indenrigs- og boligministeren foretager fordelingen af de udskrevne værnepligtige på grundlag af de i de til enhver tid gældende love om forsvarets, herunder hjemmeværnets og civilforsvarets, ordning indeholdte regler. Det er herved forudsat, at der fremtidig på sessionerne direkte udskrives et sådant antal værnepligtige til civilforsvarskorpset, at dettes samlede behov kan dækkes heraf; den nærmere fordeling af de til civilforsvarskorpset udtagne på de forskellige mødesteder og -tider må herefter ske efter nærmere forhandling med indenrigs- og boligministeriet (eventuelt civilforsvarsstyrelsen). På samme måde må det naturligvis som hidtil være indenrigs- og boligministeriet, der foretager fordelingen af de værnepligtige, der er overført til civilt arbejde.

Lovudkastets §§ 22 og 23 er i alt væsentligt overensstemmende med de hidtidige regler og opretholder således adgangen til at tillægge livsstillingsvedtegningerne afgørende prioritet og til at meddele de såkaldte »ønskevedtegninger«. Da den særlige vedtegning »Befaren« som omtalt ovenfor side 84 er bortfaldet ved udvalgets lovudkast, er dog naturligvis også den hidtidige regel om, at værnepligtige med denne vedtegning ubetinget skulle tildeles søværnet (flåden), udgået.

Under hensyn til, at værnepligtige, der alene er udskrevet som betinget tjenstdygtige til tjeneste i hjemmeværnet, ikke ved supplering bør kunne udtages til den langt mere **byrdefulde** tjeneste ved de egentlige værn (herunder civilforsvarskorpset), har man i lovudkastets § 22, stk. 3, optaget et udtrykkeligt forbud herimod.

6. Mandskabets indkaldelse.

1 . De *gældende regler* herom indeholdes i værnepligtslovens §§ 2G—31, og deres hovedindhold er i korthed følgende:

Indkaldelserne af det udskrevne mandskab sker normalt i løbet af året efter sessionen (»udskrivningsåret«), altså efter de hidtidige regler almindeligvis i det år, i hvilket de værnepligtige fylder 21 år. Denne regel har ganske vist ikke fundet positivt udtryk i loven, men fremgår forudsætningsvis bl. a. deraf, at sessionerne i værnepligtslovens terminologi tidsangives som sessionen for det følgende år, jfr. også den særlige regel om tjenestetidens beregning i værnepligtslovens § 32.

Med hensyn til indkaldelserne til søværnet er det dog i § 26, stk. 2, bestemt, at en mindre del af de hertil udskrevne, når tjenestens tarv kræver det, kan indkaldes ca. 2 måneder for 1. januar i det år, i hvilket

de normalt skolie indkaldes. Ved den midlertidige værnepligtslovgivning er indenrigsministeriet blevet stillet endnu friere med hensyn til intervallet mellem sessionen og indkaldelsestidspunktet, idet der efter forhandling med forsvarsministeriet kan træffes bestemmelse om indkaldelse af såvel mandskab, der er udskrevet i tidligere år, som af mandskab, der er udskrevet på sessionen i det pågældende år.

Ved § 2, stk. 2, i forsvarsloven af 18. juni 1951 (personellet ved værnene, korpsene ni. fl.) er der nu endelig givet den regel, at det udskrevne mandskab skal indkaldes til et efter nærmere forhandling mellem forsvarsministeren og indenrigsministeren fastsat lidspunkt, dog tidligst i det år, hvori de fylder 19 år.

Om den nærmere fremgangsmåde ved indkaldelsen bestemmer værnepligtslovens § 28, at indkaldelsen i reglen foregår gennem lægdsbestyreren (d. v. s. lægdsforstanderen eller lægdsmanden) for det sted, i hvis rulle den pågældende værnepligtige er indført, evt. ved møde hos lægdsbestyreren efter tilsigelse. Den, der ikke findes i lægdet eller ikke har bopæl på det af ham opgivne sted, skal selv skaffe sig underretning om sin indkaldelse og bliver at behandle og straffe efter den militære lovgivning som ulovlig udebleven, såfremt han indkaldes, men udebliver fra mødet uden lovligt forfald. Om indkaldelsesvarslet er det udtrykkeligt bestemt, at der under normale forhold skal gives den værnepligtige en frist af 3 døgn, forinden han behøver at forlade sin hjemstavn.

I §§ 29—31 indeholdes en række meget detaillerede særregler om indkaldelse af det fornødne befarne mandskab til søværnet. Hovedindholdet af disse regler vedrører det såkaldte »stopningsiiistitut«, hvorefter det, såfremt der ikke på sessionen er udskrevet et tilstrækkeligt antal værnepligtige med vedtegningen »Befaren«, kan pålægges enhver her i landet tilstedeværende værnepligtig, der efter sin alder ville være pligtig at møde for session, og som opfylder betingelserne for at få vedtegningen »Befaren«, at aflevere sin søfartsbog til en mønstringsbestyrer, hvorved han altså afskæres fra at blive udmønstret i længere udenrigsfart. Blandt de således tilbageholdte værnepligtige, der er berettigede til underholdspenge under tilbageholdelsen, kan det manglende mandskab derefter efter indenrigsministerens bestemmelse indkaldes uden forudgående sessionsbehandling.

Disse regler har i en meget lang årrække overhovedet ikke været anvendt og har med de nyere bestemmelser i lov af 20. december 1924 om indkaldelse af værnepligtige til søværnet mistet enhver betydning.

Den hidtidige regel i værnepligtslovens § 27 om fremgangsmåden ved genindkaldelser må efter sit indhold efter udvalgets opfattelse systematisk høre hjemme i den militære lovgivning og ikke i værnepligtsloven, jfr. udvalgets som bilag 3 aftrykte brevveksling med de militære ministerier herom; bestemmelsen, der er rent fakultativt formuleret, har iøvrigt næppe reel betydning og ses da heller ikke medtaget i de nye for-

svarslove. På tilsvarende måde har udvalget anset bestemmelsen i § 26, stk. 3, om, at ingen mod sin vilje kan befales til at være befalingsmandsoppasser, for at være værnepligtslovgivningen uvedkommende, jfr. nu § 7, stk. 2, i forsvarsloven af 18. juni 1951 (personellet ved værnene, korpsene m. fl.).

2°. Udvalgets forslag til *de fremtidige regler* om indkaldelserne indeholdes i lovudkastets kapitel VI (§§ 24—25).

I § 24, stk. 2, er indføjet den ovenfor omtalte regel fra den midlertidige værnepligtslov, hvorefter indkaldelserne kan omfatte såvel tidligere udskrevne værnepligtige som værnepligtige, der først er udskrevet på det pågældende års session.

Som omtalt ovenfor under 3. b. 5° (side 84—85) må udvalget være af den opfattelse, at det af forskellige grunde er uhensigtsmæssigt til egentlig militærtjeneste eller til tjeneste i civilforsvarskorpset at indkalde værnepligtige, der er ældre end 30—31 år, hvorfor man i lovudkastets § 17, stk. 1, har optaget en bestemmelse om, at værnepligtige, der ikke er blevet endelig sessionsbehandlet inden deres fyldte 30. år, alene kan udskrives til tjeneste i hjemmeværnet. I konsekvens heraf har udvalget i udkastets § 24, stk. 3, stillet forslag om, at værnepligtige, der ikke inden deres fyldte 32. år har påbegyndt aftjeningen af værnepligten, alene skal kunne indkaldes til tjeneste i hjemmeværnet.

I udkastets § 25 er i det væsentlige uændret fra den gældende værnepligtslov optaget de mere almindelige regler om, hvorledes indkaldelserne foregår, samt den særlige, af hensyn til strafsanktionens effektivitet nødvendige bestemmelse om, at de værnepligtige selv har risikoen for, at indkaldelser og andre meddelelser fra myndighederne vedrørende værnepligten kommer dem i hænde. Den hidtidige regel om det minimumsvarsel, der ved indkaldelse skal gives de værnepligtige, er derimod udgået; under *sædvanlige* forhold vil varslet altid være væsentlig længere end de i værnepligtsloven nævnte 3 døgn, og det er med henblik på *ekstraordinære* forhold efter udvalgets opfattelse vanskeligt og alligevel næppe af større værdi i loven at fastsætte et bestemt mindste varsel.

De nærmere regler om udsendelsen af de ordinære indkaldelsesordrer (udskrivningspas) til møde til første uddannelse indeholdes — bortset fra København — i justitsministeriets cirkulære af 22. marts 1873. Fremgangsmåden er den, at udskrivningspassene udfærdiges (bortset fra de værnepligtiges adresser) af vedkommende udskrivningskreds, der derefter gennem lægdsforstanderne udsender passene til lægdsmændene, hvem det påhviler at udbringe dem til de værnepligtige. I købstæderne, hvor politimesteren som lægdsforstander tillige er lægdsbestyrer, er det altså politiet, der skal foretage udbringeisen.

I København og på Frederiksberg har politiet, skønt lægdsforstanderiforretningerne iøvrigt dér er dette uvedkommende, i en lang årrække, jfr.

allerede plakat af 10. december 1845, foretaget udbringeisen til de værnepligtige af de af 1. udskrivningskreds udfyldte og med de værnepligtiges adresser forsynede udskrivningspas.

Det er udvalget bekendt, at der i indenrigsministeriet i nogen tid er foregået overvejelser med hensyn til muligheden for at foretage en ændring af den hidtil anvendte fremgangsmåde ved udskrivningspassenes udbringelse i de store byer og specielt i København, hvor dette arbejde betyder en væsentlig belastning af politiet. Ved 1. udskrivningskreds er der således for nogle år siden blevet udført en række forsøg med forskellige udbringelsesmåder.

Efter forhandling med justitsministeriet, forsvarsministeriet og generaldirektoratet for post- og telegrafvajsenet har indenrigsministeriet nu for ganske nylig iværksat et forsøg i større stil, hvorefter udskrivningspassene til værnepligtige, der har bopæl i Københavns og Frederiksberg kommuner samt Odense, Aarhus og Aalborg købstadkommuner, udsendes gennem postvæsenet som anbefalede breve i stedet for som hidtil ved politiets foranstaltning. Man har dog overfor justitsministeriet udtrykkelig forbeholdt sig at kunne vende tilbage til den gamle ordning, såfremt forsøget ikke falder tilfredsstillende ud, ligesom politiet naturligvis stadig må medvirke ved eftersøgning m. v. af adressater til udskrivningspas, der viser sig at være ubesørgelige.

I København og på Frederiksberg får politiet herefter intet med selve udsendelsen af udskrivningspassene at gøre, hvorimod det i Odense, Aarhus og Aalborg, hvor politimesteren er lægdsforstander, vil være nødvendigt, at politiet påfører de værnepligtiges adresser på udskrivningspassene, da udskrivningskredsene, der iøvrigt udfylder passene, under det nuværende lægdsrullesystem ingen oplysninger har herom.

Forsøget er begrænset til alene at omfatte udsendelse af udskrivningspas (indkaldelse til 1. uddannelse), hvorimod udbringelse af mødeordrer til ordinære og ekstraordinære genindkaldelser må foretages på den hidtil anvendte måde. Såfremt forsøget falder tilfredsstillende ud, vil de ordinære genindkaldelser kunne bringes ind under samme ordning, hvorimod udsendelse af mødeordrer til ekstraordinære indkaldelser fortsat må ske med politiets medvirken; der henvises iøvrigt til udvalgets ovenfor i kapitel IV. B. 2. gengivne synspunkter herom.

7. Udsættelse *og* fritagelse. Bytning rn. v.

A. Udsættelse.

1°. rdsivtlel.se med Udskrivning.

I værnepligtslovens § 14 er det bestemt, at enhver værnepligtig, når han for sessionen derom fremsætter eller lader fremsætte begæring, i fredstid kan få udsættelse med at blive udskrevet indtil sessionen i det år, i hvilket han fylder 25 år.

Denne regel er suspenderet ved den midlertidige værnepligtslovgivning, idet dog indenrigsministeren samtidig er blevet bemyndiget til i tilsvarende omfang at meddele udsættelse med udskrivningen, såfremt der ansøges derom, og forholdene i det enkelte tilfælde taler derfor. Baggrunden for denne suspension af de værnepligtiges *ret* til uden begrundelse at få udsættelse med sessionsmødet har været den, at reglen ville kunne medføre vanskeligheder med hensyn til at skaffe dækning for forsvarets store mandskabsbehov i disse år, hvor så godt som samtlige tjenstdygtige værnepligtige bliver bestemt til indkaldelse.

Det har derimod ikke været hensigten med den midlertidige lov at afskære værnepligtige, der har en anerkendelsesværdig begrundelse for deres andragende herom, at opnå udsættelse. Der henvises herom til den nærmere redegørelse nedenfor under 2°. for den af indenrigsministeriet på dette område fulgte praksis.

Efter udvalgets opfattelse foreligger der ikke tilstrækkeligt grundlag for — selv under normale forhold — at opretholde den hidtidige regel i værnepligtslovens § 14 om, at enhver værnepligtig uden at angive nogensomhelst begrundelse derfor, skal have ret til at få udsættelse med at blive udskrevet indtil det år, i hvilket han fylder 25 år. Såfremt en udsættelse ikke af særlige grunde er absolut påkrævet, er det utvivlsomt det heldigste såvel for værnene og civilforsvarskorpset som for de værnepligtige selv, at værnepligten aftjenes i en ung alder, og at så vidt muligt alle de indkaldte hører til samme aldersklasse. For værnene og civilforsvarskorpset giver dette de bedste muligheder for opretholdelse af disciplinen og for gennemførelsen af en effektiv uddannelse, og for de værnepligtige vil det som den langt overvejende hovedregel være bedst, at de indkaldes i en alder, hvor de normalt vil have let ved at indordne sig i det militære milieu og endnu som oftest ikke har indgået ægteskab, opnået betydeligere indtægter, påbegyndt selvstændig virksomhed o. s. v. I sammenhæng med dette sidste står det offentliges interesse i at undgå, at staten i alt for vidt omfang må træde til med økonomisk hjælp til indkaldte værnepligtige, der før indkaldelsen har påtaget sig forsørgerbyrder eller andre forpligtelser. Selv i en del af de tilfælde, hvor der også under suspensionen af udsættelsesretten i almindelighed er blevet givet udsættelse, er det for udvalget et spørgsmål, om dette ret beset har været i de værnepligtiges egen interesse. Man tænker herved navnlig på de til-

fælde, hvor udsættelse er blevet givet af hensyn **til** studier eller anden højere uddannelse. Efter udvalgets skøn **vil** det ofte være bedre for den værnepligtige, om værnepligten kunne være overstået inden påbegyndelsen af studiet, således at han umiddelbart efter dettes afslutning kunne gå over i sin livsgerning; dette vil i endnu højere grad komme til at gælde, dersom den tidligere omtalte i 1952 påbegyndte nedsættelse af værnepligtsalderen med 1 år bliver permanent.

På den anden side står det udvalget ganske klart, at en adgang til at meddele udsættelse i en række tilfælde ikke **vil** kunne undværes; det vil i de fleste tilfælde dreje sig om hensynet til ikke at afbryde en allerede påbegyndt uddannelse, men mangfoldige andre situationer, som det ikke er muligt på forhånd udtømmende at angive, vil kunne nødvendiggøre, at udsættelse meddeles. Udvalget finder i denne forbindelse anledning til at bemærke, at man fuldtud kan tiltræde hovedretningslinierne i indenrigsministeriets praksis på dette område, således som de nedenfor under 2°. (med henblik på udsættelse med indkaldelse) er gengivet.

Af forskellige grunde er det imidlertid efter udvalgets anskuelse at foretrække, at udsættelsen, hvor den findes rimeligt begrundet, i det størst mulige antal tilfælde gives *inden udskrivningen* — altså under den form, at der meddeles udsættelse med denne (eventuelt ligefrem med sessionsmødet, hvis sagen kommer til behandling inden tidspunktet for dette). Udsættelse med *indkaldelsen* bør derfor i hovedsagen kun gives, hvor udsættelsesgrunden først kommer til eksistens eller oplyses, efter at den pågældende er udskrevet. Begrundelsen herfor er dels det ønskelige i, at der for at undgå, at sessionsbedømmelsen forældes, hengår den kortest mulige **tid** mellem udskrivningen og indkaldelsen (jfr. herom også den militærpsykologiske kommissions betænkning af 1949 side 18), dels den omstændighed, at udsættelser, der i større tal meddeles i tiden mellem udskrivning og indkaldelse, i høj grad forstyrrer og vanskeliggør udarbejdelsen af rekvisitionerne og fordelingsarbejdet. Indenrigsministeriet har ud fra lignende synspunkter ved skrivelse af 10. april 1951 anmodet udskrivningskredsene om at tilstræbe, at udsættelse i videst muligt omfang meddeles som udsættelse med udskrivning (sessionsmøde) såvel i de tilfælde (studier, lærlingeforhold, anden uddannelse, sygdom), hvor kredsene er bemyndiget til i ministeriets navn selv at meddele udsættelse, som i de øvrige tilfælde, hvor kredsen derfor inden udskrivningen må forelægge sagen for indenrigsministeriet.

Udvalget har herefter ikke i sit lovudkast medtaget en til værnepligtslovens § 14 svarende regel om ubetinget ret for de værnepligtige til uden begrundelse at forlange udsættelse med udskrivningen i en årrække. Ved lovudkastets § 11, stk. 2, har man derimod foreslået, at indenrigs- og boligministeren bemyndiges til at tilstå værnepligtige udsættelse med at udskrives, dog længst indtil den ordentlige session i det år, i hvilken de fylder 26 år, når det godtgøres, at en sådan udsættelse af hensyn til deres

uddannelse eller af andre grunde **vil** være af særlig betydning for dem. Denne regel svarer i hovedsagen til den gældende regel i den midlertidige værnepligtslov, der dog kun giver hjemmel til at meddele udsættelse **indtil** sessionen i det år, hvori den pågældende fylder 25 år; når udvalgets udkast tillader udsættelse med sessionsmødet indtil den ordentlige session i den pågældendes 26. år, skyldes det sammenhængen med de særlige regler i udkastets §§ 27—29 om fritagelse for værnepligt, jfr. herom nedenfor under B.

2°. Udsættelse med indkaldelse.

Der indeholdes intetsteds i lovgivningen nogen udtrykkelig hjemmel til efter udskrivningen at give de værnepligtige udsættelse med indkaldelsen, men beføjelsen hertil har udviklet sig gennem en meget lang og fast praksis.

Kompetencen med hensyn til afgørelsen af disse sager er i praksis fordelt således, at indenrigsministeriet er beføjet til at meddele udsættelse med indkaldelse indtil 1. januar i det år, i hvilket den pågældende fylder 26 år. Udover dette tidspunkt kan udsættelse med indkaldelse (bortset fra civilforsvarspligtige og civile værnepligtige) kun meddeles af forsvarsministeriet. Denne fordeling af kompetencen er afledt af reglen i værnepligtslovens § 14, hvorefter udsættelse med udskrivning længst kan meddeles til sessionen i det år, i hvilket den værnepligtige fylder 25 år. Indenrigsministeriets kompetence med hensyn til udsættelse med indkaldelse er derfor begrænset til begyndelsen af det år, i hvilket den værnepligtige efter længst mulig udsættelse med sessionsmødet normalt vil blive indkaldt. Skal udsættelse meddeles udover dette tidspunkt, må der fra militærets side — i mangel af en til § 14, stk. 2, svarende adgang til yderligere at forandre den pågældendes udskrivningsår — gives afkald på et tilsvarende antal år af tjenestetiden (d. v. s. det tidsrum, hvori don pågældende står til rådighed ved ekstraordinære indkaldelser, mobilisering o. s. v.); det er derfor naturligt, at forsvarsministeriet har haft afgørelsen af disse udsættelsessager.

I visse tilfælde vil hensynet til den værnepligtige kunne varetages tilstrækkeligt ved en ændring af indkaldelsestidspunktet inden for det tidsrum, i hvilket de værnepligtige af samme sessionsårgang giver møde. Sådanne udskydelser af indkaldelsestidspunktet (der efter værnepligtslovens systematik ikke kan betragtes som egentlige udsættelser) f. eks. fra hærens maj indkaldelse til novemberindkaldelsen har — efter at fordelingen er foretaget, og bytning har vist sig umulig at gennemføre — ifølge praksis forsvarsministeriet kompetencen til at meddele.

Indenrigsministeriets kompetence til at meddele udsættelse med indkaldelse er i de fleste af de almindeligst forekommende tilfælde (studier eller uddannelse af længere varighed, der afsluttes med officielt aner-

kendt eksamen eller prøve, lærlingeforhold (med kontrakt) og sygdom) delegeret til udskrivningskredsene.

I andre (talmæssigt de færreste) tilfælde, hvor afgørelsen må træffes efter et på en individuel undersøgelse i det enkelte tilfælde beroende skøn, må udsættelsesandragendet forelægges for indenrigsministeriet for derved at sikre en så ensartet praksis som muligt i disse i høj grad nuancerede sager.

Hovedsynspunktet for indenrigsministeriets administration af udsættelsesinstitutet har været, at et andragende om udsættelse med indkaldelse kun bør imødekommes, hvor udsættelsen er af væsentlig betydning for den værnepligtige.

Til belysning af det reelle indhold af de heromhandlede problemer har man fundet det formålstjenligt på dette sted at give følgende kortfattede og langtfra udtømmende oversigt over de for udvalget foreliggende oplysninger om visse, mere typiske tilfælde, hvor udsættelse med indkaldelse efter indenrigsministeriets praksis normalt er blevet givet, henholdsvis nægtet:

I tilfælde, hvor den værnepligtige begrunder sit andragende med, at han agter at påbegynde (men altså endnu ikke *har* begyndt) en *uddannelse*, har indenrigsministeriet lagt vægt på, om det er af betydning, at dette sker netop nu, f. eks. for at bevare kontinuiteten til en forudgående teoretisk eller praktisk uddannelse. En værnepligtig, der er blevet student som 18-årig og først efter, at han som 20-årig har modtaget indkaldelsesordre, beslutter sig til at studere, vil således i almindelighed få afslag, hvorimod en »kursusstudent« (i samme alder), der først senere er begyndt at læse til studentereksamen med en akademisk uddannelse for øje, normalt vil få udsættelse, således at der kan blive sammenhæng mellem studentereksamen og studiet. En værnepligtig, der efter at være blevet indkaldt søger udsættelse for at påbegynde et lærlingeforhold, vil på samme måde i almindelighed få afslag, medmindre der foreligger ganske særlige forhold, f. eks. at han netop nu har mulighed for at få en læreplads, som ellers kun meget vanskeligt kan opnås, og som han efter soldatertiden måske kan komme til at vente i længere tid på.

I forståelse med forsvarsministeriet gives der altid udsættelse til værnepligtige, der inden indkaldelsen ønsker at gå på styrmandsskole; dette gælder også, forsåvidt de pågældende endnu mangler en del af den sejltid, der kræves for optagelse på skolen.

Som almindeligt princip gives der ikke udsættelse i tilfælde, hvor andragendet begrundes med, at den værnepligtige efter eksamen vil supplere den teoretiske uddannelse med praktisk virksomhed i sit fag.

Udsættelse er i en del tilfælde blevet meddelt også af hensyn til uddannelse, der ikke afsluttes med nogen prøve eller eksamen. Det har navnlig drejet sig om kunstmalere, sangere, videnskabsmænd o. lign., der søgte uddannelse i udlandet. En forudsætning har det dog været, at denne ud-

dannelse ikke kunne venle (f. eks. fordi det drejede sig om udnyttelse af et tildelt legat), samt at den pågældende værnepligtige ikke beskæftigede sig med vedkommende kunstretning, studium ni. v. alene som en fritidsinteresse.

Der vil i almindelighed ikke blive givet udsættelse af hensyn til, at den værnepligtige har *tyngende gældsforpligtelser*. I medfør af forsorgslovens § 281 er det sociale udvalg nemlig forpligtet til som særhjælp under indkaldelsen at afhjælpe den værnepligtiges eller hans families trang, og der kan herunder eventuelt blive tale om betaling af afdrag på gæld, jfr. nærmere arbejds- og socialministeriets cirkulærer af 3. august 1945 og 22. marts 1946. Hertil kommer, at der ofte ikke vil være nogen grund til at antage, at den værnepligtiges økonomiske forhold skulle bedre sig under udsættelsen.

Hvor indkaldelsen ville indebære fare for en varig forringelse af den værnepligtiges økonomi, kan der dog blive tale om udsættelse. Dette vil således kunne gælde, hvor den værnepligtige, inden han fik indkaldelsesordre, har overtaget eller påbegyndt en selvstændig virksomhed, for hvis skæbne de første år vil være afgørende, eller har fået tilbud om en stilling, som han kun vil kunne opnå, hvis arbejdsgiveren får sikkerhed for, at han kan beholde den værnepligtige et vist stykke tid, inden han skal ind til militærtjeneste; i disse sidste tilfælde vil der som oftest tillige foreligge erklæring fra arbejdsgiveren om, at den værnepligtige vil kunne vende tilbage til stillingen efter hjemsendelsen.

Med hensyn til særlige *personlige forhold* kan der blive tale om at give udsættelse på grund af dødsfald eller alvorlig sygdom i den nærmeste familie, indgåelse af ægteskab som folge af kærestens graviditet o. lign. Som oftest vil udsættelse i disse tilfælde tillige være begrundet i et økonomisk hensyn, idet den pågældende begivenhed har gjort det nødvendigt, at den værnepligtige kan fortsætte i sit erhverv, eventuelt overtage ledelsen af sin syge eller afdøde faders landejendom, forretning o. s. v., men det kan dog også tænkes, at udsættelse gives af rent personlige grunde, f. eks. hvor der foreligger lægeattest for, at hustruens nervetilstand gør den værnepligtiges tilstedeværelse i hjemmet absolut påkrævet.

Af hensyn til konsekvenserne er det klart fastholdt, at en udsættelse, der alene er begrundet i *hensynet til den pågældendes arbejdsgiver*, ikke kan meddeles. Dette princip er kun blevet fraveget i ganske ekstraordinære tilfælde, hvor der forelå en almen interesse i, at den værnepligtige fik mulighed for at fuldføre f. eks. en vigtig videnskabelig undersøgelse, eller hvor det var godtgjort, at indkaldelsen ville være velfærdstruende for arbejdsgiveren.

Værnepligtige, der har til hensigt og' kan dokumentere at have mulighed for varigt at *bosætte sig i udlandet*, vil altid få udsættelse, idet man ikke kan være interesseret i at ofre en kostbar uddannelse indenfor forsvaret på en person, der ikke i påkommende tilfælde kan påregnes at

være til disposition for landet. På tilsvarende **måde** vil man **i almindelighed** give udsættelse til en værnepligtig, der med fornøden rejsetilladelse opholder sig i udlandet og derfra meddeler, at det er hans agt efter rejsetilladelsens udløb at forblive i udlandet; dette gælder i alt fald, hvor han opholder sig så langt borte, at **en** hjemrejse ville betyde en væsentlig økonomisk belastning for ham.

En forudsætning for imødekommelse af et udsættelsesandragende er det, at den værnepligtige producerer *fornødent bevis* for de påberåbte grunde. Der kræves i almindelighed: attestation af 2 pålidelige personer og (alt efter forholdene) forevisning af attest fra universitetet eller skole, lærekontrakt, lægeattest, vielses- eler lysningsattest, visum og rejsehjemmel o. s. v. Hvor forholdene kræver det, sendes sagen ud til optagelse af politirapport med afhøring af andrageren og andre (forældre, arbejdsgiver m. fl.), der kan belyse forholdet nærmere.

I tilfælde, hvor den fornødne dokumentation (f. eks. visum) ikke straks kan fremskaffes, kan der blive tale om at give udsættelse på betingelse af, at dokumentationen senere forevises.

Det er altid en forudsætning, at et andragende om udsættelse *indgives af den værnepligtige selv* eller i alt fald af personer, der naturligt optræder på hans vegne (f. eks. familie, der modtager en indkaldelsesordre, medens den værnepligtige er i udlandet uden kendt opholdssted).

I vejledningerne for de værnepligtige og i udskrivningspassene er det udtrykkeligt anført, at udsættelsesandragender, der indgår til udskrivningskredsene senere end *2 måneder før mødedagen,* normalt ikke vil kunne forventes imødekommet. Selv om forholdene i enkelte tilfælde naturligvis kan nødvendiggøre en fravigelse fra denne frist, har man dog af hensyn til vanskeligheden ved så kort tid inden mødedagen at skaffe dækning for stedfunden afgang set sig nødsaget til at fastholde, at udsættelse efter denne frist kun ganske undtagelsesvis meddeles, og kun, hvis andragende indgives snarest efter, at udsættelsesgrunden er indtrådt.

Udvalget har anset det for rigtigst, at den i praksis udviklede adgang til at meddele udsættelse med indkaldelse nu lovfæstes og har derfor i lovudkastets § 26 stillet forslag om en hertil sigtende regel; når man i forhold til den hidtidige praksis har foreslået indenrigs- og boligministerens beføjelse udvidet således, at udsættelsen skal kunne meddeles til udgangen af det år, hvori den værnepligtige fylder 26 år (mod **hidtil** 25 år), skyldes dette — ligesom med hensyn til udsættelse med udskrivningen, jfr. ovenfor under 1°. — sammenhængen med fritagelsesreglerne i §§ 27—29, jfr. nedenfor under B.

Medens udvalget som omtalt ovenfor side 90—92 udfra et rationaliseringshensyn har fundet det rigtigst at stille forslag om, at udførelsen af arbejdet med fordelingen af det udskrevne mandskab overgår fra indenrigsministeriet til forsvarsministeriet, har man, som det fremgår af lov-

udkastet, ikke stillet forslag om nogen ændring i den hidtidige ordning med hensyn til kompetencen til at meddele udsættelse med indkaldelse.

Der er nemlig efter udvalgets skøn ikke af rationaliseringsmæssige grunde nogen anledning til at lade afgørelsen af disse sager overgå til forsvarsministeriet. Dels må deres antal antages at ville hlive væsentlig nedsat med gennemførelsen af den ovenfor omtalte ordning, hvorefter udsættelserne i videst muligt omfang bør tilstræbes meddelt allerede før sessionen, og dels gør selve rationaliseringshensynet det ønskeligt, at afgørelsen af størstedelen af disse sager — som hidtil — delegeres til udskrivningskredsene; en henlæggelse af kompetencen til forsvarsministeriet ville derfor næppe betyde noget væsentligt for dettes mulighed til hurtigere end nu at skaffe dækning for stedfunden afgang. Det her anførte omfatter kun de egentlige udsættelser, hvorimod andragender om ændring af mødetidspunktet indenfor det normale indkaldelsesår, jfr. ovenfor side 98, fortsat må afgøres af forsvarsministeriet, især da det efter udvalgets forslag i fremtiden vil være dette ministerium, der foretager fordelingen.

B. Fritagelse.

Lige siden gennemførelsen af den almindelige værnepligt ved loven af 12. februar 1849 har man fastholdt det princip, at fritagelse for værnepligt ikke kunne meddeles, hvor særlig lovhjemmel herfor ikke forelå. Som det fremgår af fremstillingen ovenfor i kapitel I. 1., indeholdtes i selve de første værnepligtslove nogle bestemmelser om adgang til fritagelse for værnepligt (stillingsvæsenet, præster og skolelærere), og først ved værnepligtsloven af 1912 bortfaldt enhver undtagelsesregel for særlige persongrupper.

Ved senere lovgivning er der imidlertid påny gennemført undtagelsesregler, ved hvilke særlige persongrupper ud fra forskellige synspunkter er blevet helt eller delvis fritaget for værnepligt. I henhold til lov nr. 303 af 28. juni 1920 om indførelse af indkvarterings- og værnepligtslovgivningen i de sønderjydske landsdele var således de ved lovens ikrafttræden i Sønderjylland fødte eller bosatte mænd, der havde gjort tjeneste i fremmed hær eller orlogsflåde, fritaget for pligt til at fremstille sig til sessionsbehandling, hvorimod de iøvrigt var underkastet de almindelige, formelle værnepligtsregler og endvidere eventuelt kunne blive sat i nummer ved en dansk militær afdeling. Nogenlunde tilsvarende fritagelsesregler indførtes ved lov nr. 120 af 23. marts 1948 for de værnepligtige, der efter hvervning gennem »Dansk-Engelsk Rekruteringskontor« indenfor tidsrummet 1. januar 1946 til 31. december 1948 havde forrettet tjeneste i de britiske væbnede styrker i mindst 240 dage.

Medens begge disse love overvejende var begrundet deri, at de pågældende havde gennemgået en sådan fremmed militæruddannelse, at det ville være urimeligt og ufornødent, om de her i landet skulle gennemgå

en første uddannelse (altså synspunkter ganske svarende til dem, der ligger bag den i lovudkastets § 2, stk. 1, foreslåede regel, jfr. herom ovenfor side 28—29) rækker den fritagelsesadgaiig, der blev givet ved lov nr. 150 af 30. marts 1946, noget videre.

Efter denne sidste lov kan indenrigsministeren for det første — efter samme synspunkter, som lå til grund for de 2 nævnte love — efter forhandling med forsvarsministeren efter ansøgning fritage værnepligtige for militærtjeneste i fredstid, når det godtgøres, at de pågældende indenfor tidsrummet 1. september 1939—31. december 1945 har forrettet tjeneste i en fremmed magts væbnede styrker; efter lovens motiver er begrundelsen herfor, at man har fundet det urimeligt, at disse personer, der allerede har fået en egentlig militæruddannelse, påny skulle indkaldes her i landet. Herudover giver loven imidlertid også adgang til at meddele fritagelse for militærtjeneste i fredstid til værnepligtige, der på grund af ophold i udlandet, på Færøerne eller i Grønland indenfor tidsrummet 1. september 1939—5. maj 1945 ikke har forrettet militærtjeneste her i landet, samt iøvrigt i andre tilfælde, hvor særlige omstændigheder, der står i forbindelse med de ekstraordinære forhold i det nævnte tidsrum, gør det ubilligt at indkalde den værnepligtige til militærtjeneste. I disse grupper af tilfælde er fritagelsen alene begrundet i et hensyn til de værnepligtige, for hvem en indkaldelse ville være særlig byrdefuld som følge af de særlige forhold under krigen (udskydelse af indkaldelsestidspunktet på grund af ophold i udlandet, arrestation af besættelsesmagten, illegal tilværelse m. v.).

Adgangen til efter den derom gældende særlige lovgivning at opnå fritagelse for militærtjeneste, fordi denne er stridende mod den pågældendes samvittighed, jfr. senest lov nr. 187 af 20. maj 1933 om værnepligtiges anvendelse til civilt arbejde, kan derimod ikke betragtes som en fritagelse for værnepligt, idet de af loven omfattede personer bl. a. må gennemgå en tjenestetid ved civilt arbejde, der er længere end den sædvanlige militære, og også iøvrigt er underkastet samtlige de af værnepligtsforholdet følgende pligter.

Udenfor disse særligt lovhjemlede tilfælde har indenrigsministeriet derimod altid besvaret andragender om fritagelse for værnepligt derhen, at der ikke var hjemmel til at meddele sådan fritagelse.

Grundlaget herfor har utvivlsomt været grundlovens § 27, hvorefter kun sådanne bevillinger og undtagelser fra loven kan meddeles, som enten ifølge de før 5. juni 1849 gældende regler er i brug, eller hvortil hjemmel indeholdes i en siden den tid udgiven lov. Bortset fra, at det vistnok er tvivlsomt, om der ikke faktisk før 5. juni 1849 *blev* givet dispensation fra værnepligten i enkelte særlige tilfælde, er det i alt fald et spørgsmål, om grundlovens § 27 overhovedet forudsætter en så streng fortolkning. Junigrundloven viser gennem alle sine regler en udpræget tendens til at håndhæve og sikre den enkelte borgers rettigheder, og det

ville være bedst i harmoni hermed at antage, at bestemmelsen i § 27 i første række har haft til formål at hindre, at regeringen gennem dispensationer til fordel for enkelte privilegerede klasser udhuler lovene til skade for befolkningens store flertal, hvorimod reglen ikke har haft til formål at hindre, at regeringen lemper offentlige byrder for borgerne i særlige tilfælde.

I et vist omfang er der da også fra værnepligtslovens regler gennem årene blevet meddelt dispensationer, der ikke har haft nogen sikrere hjemmel, end en fritagelse for selve værnepligten ville have haft. Dette gælder således først og fremmest den ovenfor under 7. A. 2°., omtalte mangeårige praksis, hvorefter man har anset sig for beføjet til at meddele udskrevne værnepligtige udsættelse med indkaldelsen,uanset at en udtrykkelig hjemmel hertil intetsteds findes i lovgivningen. I de særlige tilfælde, hvor en værnepligtig efter at være blevet udskrevet har taget bopæl i udlandet, har man i mangel af en fritagelsesadgang været tvunget til at anvende den fremgangsmåde, at man har givet ham udsættelse med indkaldelsen år efter år, lige indtil han på grund af alder udslettes af rullen — altså faktisk en fritagelse for værnepligten; det ville jo være ganske urimeligt at pålægge en f. eks. i U. S. A. fast bosat værnepligtig byrden og bekostningen ved at skulle rejse hjem til en militæruddannelse, der tilmed som regel ville være ganske spildt for Danmark, da man alligevel ikke ville kunne regne med hans tilstedeværelse her i en kritisk situation. Endelig har man i praksis meddelt fritagelse (under konstruktionen, at den pågældende betragtedes »som ej indkaldt«) i sådanne enkelte tilfælde, hvor indkaldelsen ville blive særlig byrdefuld for den værnepligtige på grund af forhold, der alene skyldtes det offentlige, f. eks. hvor han på grund af en fejltagelse ikke var blevet indkaldt i tide.

Udover dette juridiske hensyn til reglen i grundlovens § 27 har administrationens kategoriske stilling overfor fritagelsesspørgsmålet reelt været begrundet i det synspunkt, at det ikke er uden betænkelighed at indlade sig på at dispensere fra denne den mest personligt tyngende af samtlige offentligretlige byrder.

Udvalget må fuldtud anerkende vægten af dette synspunkt. Den skarpe og konsekvente regel giver myndighederne mulighed for at følge en klar og uangribelig praksis, hvorimod administrationen af en fritagelsesregel — medmindre denne udstyres med særlige, meget sikre kauteler — på et område som dette altid vil være meget vanskelig.

Da de første værnepligtslove kom, var det i og for sig af mindre betydning, at de ingen dispensationsbestemmelse indeholdt. For det første opretholdtes jo lige indtil 1869 det såkaldte stillingsvæsen, der, selv om det i reglen forudsatte en vis økonomisk evne, dog faktisk åbnede en fritagelsesadgang. Men dernæst og navnlig var (i alt fald — bortset fra en periode under krigen 1914—18 — i de förste 4 årtier af dette århundrede) dels

selve den militære tjeneste i reglen mindre byrdefuld og langvarig, end den er nu, og dels var samfundsforholdene langt mindre komplicerede. Arbejdsløshed og den deraf følgende vanskelighed for de hjemvendte værnepligtige ved igen at finde beskæftigelse forekom kun forholdsvis sjældent, og det var kun i få tilfælde, at de værnepligtige allerede i indkaldelsesalderen havde påbegyndt en selvstændig bedrift, hvis eksistensmulighed indkaldelsen alvorligt ville true.

I vor tid er ganske vist på den ene side den sociale forsorg udbygget i en sådan grad, at ingen værnepligtig eller hans familie udsættes for at komme til ligefrem at lide nød, medens han er indkaldt. Men samtidig er på den anden side samfundslivet blevet så kompliceret og den personlige og økonomiske konkurrence så skærpet, at muligheden for, at en indkaldelse til aftjening af værnepligt i sjældne undtagelsestilfælde kan komme til at virke ligefrem velfærdstruende for den værnepligtige, er en realitet på en helt anden måde end forhen.

Der har *i udvalget været fuld enighed om, at udviklingen således efterhånden har gjort indførehen af en dispensationsordning til et uafviseligt krav;* såvel udskrivningsvæsenet som de militære myndigheder har i en række tilfælde gennem årene været stillet overfor situationer, hvor det af menneskelige grunde måtte forekomme ganske urimeligt, at en fritagelse for værnepligten ikke kunne meddeles. På denne erfaringsbaggrund kan det efter udvalgets mening ikke være tilstrækkeligt at ville afvise indførelsen af en fritagelsesregel blot med den betragtning, at en sådan regel ville kunne åbne en farlig adgang til misbrug; i det omfang en sådan risiko er til stede, må det være lovgivningsmagtens opgave at udstyre fritagelsesreglen med de fornødne kauteler — ligesåvel som det må være administrationens pligt at anvende reglen på en sådan måde, at misbrug forhindres.

Indførelsen af en dispensationsregel kan efter udvalgets skøn *ej heller siges på nogen måde at være en tilsidesættelse af princippet om værnepligtens almindelighed.* Dette princip kan efter sin historiske baggrund og reelle begrundelse ikke indeholde mere end en regel om, at værnepligtens byrde må hvile med samme vægt på alle dele af befolkningen, og at derfor ingen vilkårlig eller i særlige befolkningsklassers interesser begrundet undtagelse må gøres. En adgang til at meddele fritagelse i ganske særlige undtagelsestilfælde, hvor individuelle forhold gør værnepligten til en ekstraordinært tyngende byrde for den pågældende, vil derfor ikke stride mod princippet om værnepligtens almindelighed.

I *udenlandsk lovgivning* kendes i en række lande (f. eks. Norge, Finland, England, U. S. A. og Schweiz) regler, hvorefter visse bestemte persongrupper (f. eks. præster, læger, visse statslige og kommunale tjenestemænd) på forhånd er fritaget for værnepligt.

I den *svenske* værnepligtslov af 30. december 1941 indeholdes dels nogle

særlige bestemmelser om fritagelsesadgang for særlige persongrupper og dels en ganske almindelig adgang til at meddele fritagelse, hvor særlige grunde taler derfor. Fritagelsen meddeles af kongen.

Den *belgiske* værnepligtslov af 15. juni 1951 indeholder ligeledes en række regler, hvorved bestemte persongrupper på forhånd er fritaget for værnepligt i fredstid. En niere almindelig fritagelsesadgang består imidlertid i en kombination med de i loven udtrykkeligt fastsatte udsættelsesregler, hvorefter værnepligtige mellem 19 og 23 år har ret til udsættelse for 1 år ad gangen, bl. a. såfremt de har afgørende forsørgerbyrder overfor forældre, bedsteforældre eller forældreløse søskende, eller hvis de er enkemænd med 1 eller flere børn; dersom værnepligtige af disse grupper ikke længere har ret til at få udsættelse, fordi de er fyldt 23 år, har de krav på fritagelse, forudsat at de stadig opfylder de øvrige betingelser for udsættelse.

Også efter den *franske* lovgivning er der adgang til administrativt at fritage familieforsørgere og sønner i børnerige familier for aftjening af værnepligt.

Man henviser iøvrigt til oversigterne over udenlandske værnepligtsregler (bilag 1).

Medens udvalget som fremhævet må anse det for absolut nødvendigt, at der i værnepligtsloven indføres en mulighed for, at fritagelse kan meddeles, er man på den anden side klar over, at denne mulighed — alene af hensyn til den fornødne dækning af forsvarets mandskabsbehov — må begrænses til alene at kunne finde anvendelse i *absolutte undtagelsestilfælde,* hvor kravet om værnepligtens aftjening ville være ligefrem *velfærdstruende* for den pågældende.

At denne betingelse virkelig foreligger, har man for det første ment at kunne sikre ved at udforme reglerne således, at fritagelse kun kan meddeles, når den værnepligtige har fået udsættelse et antal gange og nu efterhånden har nået en sådan alder, at hans forhold ikke længere kan påregnes forandret på en sådan måde, at indkaldelse kan ske uden fare for hans eller hans pårørendes velfærd. I lovudkastets §§ 27—28 har man derfor foreslået bestemt, at fritagelse først vil kunne meddeles, når den værnepligtige 3 gange efter udløbet af det år, hvori han fylder 26 år har fået meddelt udsættelse med indkaldelsen. Ved udløbet af den sidste af disse udsættelser vil den værnepligtige være fyldt 29 år, og der vil være en aldeles overvejende sandsynlighed for, at det udsættelsesbegrundende forhold ikke på afgørende måde vil kunne ændres; denne aldersgrænse harmonerer også med, at forsvaret næppe har større interesse i en indkaldelse til tjeneste i de egentlige værn og civilforsvarskorpset af værnepligtige, der er væsentlig ældre end ca. 30 år.

Betingelsen for, at udsættelse udover 31. december i det år, hvori den værnepligtige fylder 26 år, overhovedet kan meddeles, er i lovudkastets § 27 udtrykt således, at udsættelsen skal være af afgørende betydning for

den værnepligtiges eller hans pårørendes velfærd; denne betingelse må i henhold til § 28 stadig foreligge opfyldt på det tidspunkt, hvor der bliver tale om at meddele fritagelse. Man har ikke — som det i visse af de citerede udenlandske værnepligtslove er sket — fundet det rigtigt at forsøge i loven at opregne samtlige de situationer, hvor fritagelse er begrundet; det vil efter udvalgets mening kunne dreje sig om en sådan mangfoldighed af forhold, at en udtømmende angivelse på forhånd er umulig at foretage.

Under hensyn til den meget betydelige vigtighed af de heromhandlede afgørelser har man i lovudkastets § 29 endvidere stillet forslag om, at såvel spørgsmålet om udsættelse udover 31. december i det år, hvori de værnepligtige fylder 26 år, som spørgsmålet om eventuel fritagelse skal forelægges for det ovenfor side 53 omhandlede værnepligtsnævn, hvis sammensætnnig åbner mulighed for, at de forskellige synspunkter bedst muligt kan blive direkte repræsenteret ved sagens afgørelse.

Da tjeneste i hjemmeværnet næppe kan tænkes at virke velfærdstruende for nogen værnepligtig — bl. a. under hensyn til, at den normalt ikke forudsætter kasernering eller længere tids fraværelse fra hjemmet — har man dog i lovudkastets § 28 udtrykkeligt foreslået, at fritagelsen ikke skal omfatte pligten til at forrette sådan tjeneste.

Det er udvalgets opfattelse, at de i lovudkastets §§ 27—29 foreslåede regler samtidig med, at de som et højst nødvendigt korrektiv til værnepligtens tunge byrde gennemfører en fritagelsesadgang, dog tilvej eb ringer den nødvendige garanti for, at denne adgang ikke misbruges, og at den begrænses til kun at finde anvendelse i ganske ekstraordinære undtagelsestilfælde. Selvom det naturligvis er umuligt på forhånd at angive noget tal herfor, vil man antage, at antallet af værnepligtige, som der årligt kan blive tale om at fritage, vil blive af en størrelsesorden på højst 50; for forsvaret vil en årlig afgang af denne størrelse intet nævneværdigt betyde, hvorimod fritagelsen for hver enkelt af de pågældende vil betyde muligheden for at undgå ødelæggelse af meget væsentlige, personlige værdier.

C. Bytning m. v.

I den gældende værnepligtslovs § 22 indeholdes de nærmere regler for den såkaldte *nummerbytning*. Bytning af lodtrækningsnummer indenfor samme lodtrækningsområde kan efter disse regler ske mellem værnepligtige, som i samme udskrivningskreds er udskrevet på samme session, og som efter de dem meddelte vedtegninger er fundet tjenstdygtige i lige grad til samme arter af krigstjeneste både med hensyn til legemsbygning, derunder højden, og til den krævede livsstilling eller særlige uddannelse. Bytningen må dog ikke medføre fritagelse for indkaldelse til tjeneste eller indkaldelse til en anden garnison, ligesom den ifølge loven ikke kan foregå mellem værnepligtige, når nogen af dem ved dom er fundet skyl-

dig i en i den offentlige mening vanærende handling uden senere at have fået æresoprejsning.

Nummerbytningen, der først kan ske, efterhånden som fordelingen tilendebringes, skal berigtiges af udskrivningschefen og godkendes af indenrigsministeriet.

Udover denne i loven hjemlede rene nummerbytningsordning har der i praksis efterhånden udviklet sig en ordning, hvorefter de militære ministerier har tilladt bytninger også udenfor de i § 22 indeholdte begrænsninger, de såkaldte *vilkårsbytninger* — f. eks. således at bytning tillades mellem 2 værnepligtige, der er indkaldt til forskellige mødesteder, eller som tilhører forskellige indkaldelsesårgange.

For berigtigelse af bytningen samt for meddelelse af oplysning om indkaldelse erlægges et statskassen tilfaldende gebyr, der for tiden er fastsat til henholdsvis 5 kr. (for hver af de byttende) og 1 kr. Tilbud om eller ydelse af mellemkomst mod betaling til ordning af bytninger er forbudt.

Efter udvalgets opfattelse er der ikke tilstrækkelig grund til at opretholde særlige regler om en ret for de værnepligtige til at bytte nummer og vilkår. Indkaldelsestidspunkt, mødested o. s. v. bør i princippet endeligt afgøres ved den generelle fordeling, således at ændringer heri kun kan ske, hvor individuelle forhold i det enkelte tilfælde gør det begrundet. Ved bytning opnår de værnepligtige kun det samme, som de ville kunne opnå ved en ansøgning om udsættelse, henholdsvis tidligere indkaldelse, eller om indkaldelse ved et andet mødested, og det synes ikke rimeligt, at den omstændighed, at 2 værnepligtige med modsvarende ønsker tilfældigvis er kommet i kontakt med hinanden, skulle bevirke, at de som en *ret* kan opnå det ønskede frem for andre, uden at det undersøges, om de kan anføre anerkendelsesværdige grunde derfor. De hensyn, der hidtil gennem bytningsordningen er taget til de værnepligtiges ønsker, bør derfor efter udvalgets mening i de værnepligtiges egen interesse søges tilgodeset generelt på grundlag af fremkomne ansøgninger om tidligere indkaldelse, udsættelse, indkaldelse til et andet mødested o. s. v.

Udvalget har herefter ikke i lovudkastet medtaget regler om nummer- og vilkårsbytning; udviklingen har iøvrigt medført, at det eksisterende bytningsinstitut efterhånden har fået en temmelig ringe talmæssig betydning.

Man har ej heller fundet det rimeligt at opretholde den særlige regel om *gebyr for meddelelse af oplysning* om indkaldelse, mod hvilken der — efter udvalgets opfattelse med rette — fra tid til anden har været nogen kritik i offentligheden.

Denne regel, der blev lovhjemlet ved værnepligtsloven af 1912, står i sammenhæng med den samtidig givne bemyndigelse til at træffe bestemmelse om, at de hidtidige autoriserede nummerbytningskommissærers virksomhed skulle ophøre. Bytningskommissærernes autorisationer

tilbagekaldtes i løbet af efteråret 1912, hvorefter deres forretninger, lierunder oplysningsvirksomheden, overgik til udskrivningskredsene.

Når man dog samtidig opretholdt reglen om, at de værnepligtige for at få meddelt oplysninger om indkaldelsen skulle erlægge et gebyr, skyldtes dette utvivlsomt, at man har ønsket at sikre sig en mulighed for at begrænse den stigning i antallet af forespørgsler, som nyordningen eventuelt kunne forventes at ville afstedkomme.

I finansåret 1950/51 udgjorde de samlede gebyrer for nummerby**tiling** og for oplysninger 3.221 kr. (statsregnskabets § 5. V. S.), hvoraf vil ses, at oplysningsgebyrets økonomiske betydning for statskassen således er blevet yderst begrænset.

Efter udvalgets opfattelse er det ikke rimeligt at opretholde en regel om, at de værnepligtige skal betale et — ganske vist minimalt — beløb for lidt tidligere end ellers at få en oplysning om et forhold, der vedrører deres pligter overfor staten. Hertil kommer, at gebyret, der iøvrigt næppe har betydet noget væsentligt med hensyn til en begrænsning af antallet af forespørgsler, vil blive endnu mindre begrundet, dersom forvaltningsnævnets nedenfor i kapitel VI omhandlede forenklingsforslag gennemføres; anvendelsen af den i dette forslag forudsatte maskinelle teknik med hensyn til udsendelsen af indkaldelsesordrer m. v. vil muliggøre, at tidsrummet fra fordelingens afslutning (først da kan oplysninger overhovedet gives), og indtil de værnepligtige har udskrivningspassene i hænde, vil kunne nedbringes til et minimum.

Finansministeriet har i skrivelse af 9. marts 1951 over for indenrigsministeriet tiltrådt, at gebyret søges ophævet ved forslaget til en ny værnepligtslov.

8. **Udslettelse af lægdsrullen.**

Efter *de gældende* regler i værnepligtsloven kan de i lægdsrullen optagne værnepligtige påny blive udslettet af denne efter forskellige kriterier, hvoraf de vigtigste er kassation på sessionen (§ 18), senere kassation (efter fremstilling for en kassationskommission) ved vedkommende afdeling eller militære myndighed (§ 37), værnepligtstidens udløb (§ 34) eller den omstændighed, at de ikke er blevet behandlet til udskrivning før udgangen af det år, i hvilket de fylder 36 år (§ 36). En i lægdsrullen optagen person, der ikke længere er eller viser sig aldrig at have været værnepligten undergivet, vil naturligvis ligeledes være at udslette.

Om udslettelse efter værnepligtstidens udløb indeholdes i værnepligtslovens kapitel IX en række ret indviklede regler, hvis hovedindhold er følgende:

Det udskrevne mandskab hører ifølge værnepligtslovens § 32 i 16 år til hæren og søværnet, almindeligvis regnet fra 1. januar i det år, for hvilket udskrivningen er foregået (d. v. s. året efter sessionen). Ved de forskellige hærlove, jfr. således hærloven af 1937 § 98, stk. 2, blev der

givet adgang til at forlænge tjenestetiden for værnepligtige af hæren til 20 år, og senere er der ved hjemmeværnsloven og nu ved § 10 i forsvarsloven af 18. juni 1951 (personellet ved værnene, korpsene m. fl.) givet den regel, at hjemsendte værnepligtige af de militære værn, herunder hjemmeværnet, først slettes af lægdsrullen ved udgangen af det år, hvori de fylder 50 år.

§ 11 i lov nr. 152 af 1. april 1949 om civilforsvaret indeholder den regel, at personer, der er bestemt til indkaldelse til eivilforsvarskorpset, står til rådighed for dette indtil den 1. januar efter udløbet af 20 år efter den endelige sessionsbehandling.

I § 35 er det bestemt, at en værnepligtig, der efter at være udskrevet ved uberettiget bortrejse eller på anden måde en tid lang vilkårlig har unddraget sig værnepligten, ikke kan få regnet denne tid til gode, men vil have at aftjene sin fulde tjenestetid, dog at han i ethvert fald udslettes af rullen med udgangen af det år, i hvilket han fylder 48 år. I harmoni hermed har indenrigsministeriet med hensyn til udsættelse med aftjening af værnepligt til udskrevne værnepligtige fulgt den praksis kun at meddele dette »mod forandring af udskrivningsår«, således at tjenestetidens begyndelse blev udskudt i et til udsættelsen svarende tidsrum, dog (jfr. værnepligtslovens § 14) længst til udgangen af det år, hvori den pågældende fylder 25 år, jfr. indenrigsministeriets cirkulære af 21. februar 1941. At forandring af udskrivningsår derimod ikke kan ske i de tilfælde, hvor forsvarsministeriet meddeler udsættelse udover dette tidspunkt, er omtalt ovenfor side 98.

Omvendt gælder det i henhold til værnepligtslovens § 16, at værnepligtige, der udskrives efter tidligere at være forbigåede, opnår en afkortning i tjenestetiden på 1 år, svarende til forbigåelsens normale varighed.

Spørgsmålet om ret til udslettelse på grund af værnepligtstidens udløb kan ifølge § 34, stk. 2, af den værnepligtige forlanges afgjort af sessionen ved kendelse.

Værnepligtslovens regler om tjenestetidens beregning er, selv om de er ret detaillerede, ikke udtømmende, og supplerende bestemmelser med hensyn til fastsættelse af udskrivningsår i specielle tilfælde er derfor givet i indenrigsministeriets cirkulære af 21. februar 1941, jfr. også det med hjemmel i den midlertidige værnepligtslov udstedte cirkulære af 30. marts 1946 for sessionerne i 1945 og 1945/46. Spørgsmålet om fastsættelse af udskrivningsår afgøres ifølge værnepligtslovens § 9 af sessionen med dømmende myndighed.

Hele det sindrige system med fastsættelse og ændring af udskrivningsår har imidlertid mistet enhver betydning, efter at der ved hjemmeværnslovens § 9, jfr. forsvarslovens § 9, er givet adgang til at overføre et antal ikke mobiliseringspligtige årgange af hæren, søværnet og flyvevåbnet til hjemmeværnet. Disse værnepligtige ligesom andre hjemmeværnspligtige

(frinumre og udskrevne til hjemmeværnet) udslettes som nævnt under alle omstændigheder først af lægdsrullen med udgangen af det år, i hvilket de fylder 50 år, og der er efter udvalgets formening intet behov for bestemmelser om, at dette sene udslettelsestidspunkt i særlige tilfælde kan udskydes.

Det må efter udvalgets skøn være overladt til den specielle lovgivning (forsvarslovene, civilforsvarsloven) til enhver tid at træffe bestemmelse om, i hvilken alder pligten til at udføre de forskellige arter af tjeneste bør ophøre.

For at undgå, at værnepligtsloven nødvendigvis må ændres, dersom disse maksimumsaldersgrænser forandres, har man derfor i *lovudkastets § 31* indskrænket sig til at foreslå en regel, hvorefter de værnepligtige udslettes af rullen, når de opnår den i de til enhver tid gældende love om forsvarets, herunder hjemmeværnets og civilforsvarets, ordning fastsatte højeste alder for pligten til at udføre den tjeneste i forsvaret, hvortil de er eller bliver bestemt. De værnepligtige, der udslettes af rullen på grund af alder, bør som hidtil have ret til på forlangende at få udstedt et bevis herfor; beviset bør kun angive, at den pågældende er udslettet, men ikke at det er på grund af alder, jfr. om begrundelsen herfor nærmere ovenfor under 3. b. 4°. (side 82).

I lighed med bestemmelsen i den gældende værnepligtslovs § 38 er der i udkastets § 31, stk. 2, optaget en bestemmelse om, at ingen i tilfælde af krig eller truende fare derfor kan forlange sig udslettet af rullen på grund af alder, selvom han opfylder de derfor normalt fastsatte betingelser.

Med hensyn til bestemmelsen i værnepligtslovens § 36 henvises nærmere til bemærkningerne ovenfor side 84—85 (ad lovudkastets § 17).

De hidtidige regler om udslettelse på grund af tjenstudygtighed i værnepligtslovens §§ 18 (sessionen) og 37 (kassationskommissionen) er samlet i udkastets § 30.

Spørgsmålet om ret til udslettelse af rullen af grunde, der ikke vedrører tjenstdygtigheden, skal efter udvalgets forslag som hidtil af den værnepligtige kunne forlanges afgjort af sessionen ved kendelse, jfr. lovudkastets § 8.

9. Flytninger.

Efter *den nugældende regel* i værnepligtslovens § 41 skal den værnepligtige, som forlader det lægd, i hvis rulle han er optaget, for at tage varigt ophold andetsteds i landet, inden flytningen melde sin fraflytning for lægdsbestyreren (lægdsmanden eller lægdsforstanderen). Snarest og senest inden 8 dage, efter at fraflytningen er anmeldt, skal han endvidere melde sig til lægdsbestyreren for det tilflyttede sted og til ham opgive sin bopæl i det nye lægd, hvor han derefter optages i rullen.

Den, der uden at tage varigt ophold andetsteds, forlader lægdet for en længere tid end (5 uger, skal for lægdsbestyreren melde sin bortrejse. Såfremt han opholder sig 5 måneder eller derover i et lægd, i hvis rulle han ikke er optaget, skal han lade sig overføre til rullen for det sted, hvor han opholder sig.

Bopælsforandringer indenfor lægdet skal inden 8 dage efter bopælsforandringen af den værnepligtige anmeldes for lægdsbestyreren.

De nærmere regler om lægdsmændenes, lægdsforstandernes og udskrivningskredsenes forhold ved berigtigelsen af de anmeldte flytninger indeholdes i et af indenrigsministeriet udsendt cirkulære af 15. juli 1929.

Efter de gældende regler har således enhver i lægdsrullen optagen mand pligt til, hver gang han flytter, at foretage anmeldelse heroin såvel til folkeregistrene som til lægdsvæsenet. Denne ordning er udover det besvær, den pålægger de værnepligtige, yderligere forbundet med den væsentlige ulempe, at anmeldelsesreglerne (frister ni. v.) i forhold til lægdsvæsenet og folkeregistrene ikke er helt overensstemmende, hvilket giver nærliggende anledning til fejltagelser fra de værnepligtiges side.

Det er derfor forståeligt, at ordningen, navnlig i de senere år, har været genstand for en del offentlig kritik, og det har for udvalget under overvejelserne vedrørende en forenkling af udskrivningsvæsenets arbejdsformer været et af de væsentligste punkter at søge gennemført en rationalisering på dette område.

Udover selve hensynet til at gennemføre en lettelse for de værnepligtige er ønsket om en ændring i de gældende flytteregler også begrundet deri, at den gældende anmeldelsespligt til lægdsrullen, der har sin oprindelse i en tid, hvor et egentligt folkeregistersystem overhovedet ikke eksisterede, i virkeligheden ikke giver den fornødne sikkerhed for, at udskrivningsvæsenet kommer i besiddelse af oplysninger om alle flytninger. Den fuldstændige gennemgang af rullerne, der er blevet foretaget i forbindelse med de seneste almindelige folketællinger, ligesom iøvrigt også den kontrolgennemgang, som udskrivningskredsene fra tid til anden selv har foretaget, har vist, at anmeldelse af flytning til lægdsrullen i et meget betydeligt antal tilfælde er undladt, navnlig af værnepligtige, der har frinummer eller hører til de ældre aldersklasser, og som derfor af naturlige

grunde har haft en mindre tilskyndelse til at erindre at bringe også deres forhold til lægdsvæsenet i orden. For en virkelig sikring af forsvarssystemets effektivitet er det imidlertid absolut nødvendigt, at så vidt muligt enhver flytning straks bliver registreret i udskrivningsvæsenet — også forsåvidt angår frinumrene og de ældre årgange, der jo er hjemmeværnspligtige, indtil de udslettes af rullen; dette vil i endnu højere grad blive tilfældet, i det omfang tendensen mod en mere regional opbygning af forsvaret videreføres. Den fornødne sikkerhed vil efter udvalgets opfattelse kun kunne opnås gennem en ordning, hvorefter de til folkeregistrene anmeldte flytninger, forsåvidt angår værnepligtige, automatisk meddeles udskrivningsvæsenet.

Etableringen af et samarbejde mellem folkeregistrene og lægdsvæsenet vedrørende anmeldelse af de værnepligtiges flytninger har allerede i nogle år været overvejet indenfor udskrivningsvæsenet, og flere forslag har været fremsat. En virkelig rationel tilrettelæggelse af det ønskede samarbejde har det imidlertid under det eksisterende rullesystem været vanskeligt at opnå.

Som omtalt nedenfor i kapitel VI indeholder forvaltningsnævnets forslag til en forenkling af udskrivningsvæsenets administration en fuldstændig omlægning af den hidtidige rulleføring, og såfremt dette forslag gennemføres, vil samtidig muligheden for en rationel løsning af flytteproblemet være tilvejebragt.

Med hensyn til detaillerne i forvaltningsnævnets forslag om ordningen af samvirket mellem folkeregistrene og udskrivningsvæsenet, hvis principper er tiltrådt af det af indenrigsministeriet nedsatte folkeregisterudvalg, henvises iøvrigt til selve forslaget (bilag 2) og til bemærkningerne nedenfor i kapitel VI.

Udvalget, der af de fremhasvede grunde meget stærkt må gå ind for, at dette forslag gennemføres, har derfor i *lovudkastets § 33* stillet forslag om en regel, hvorved der pålægges folkeregistrene pligt til efter nærmere af indenrigs- og boligministeren fastsatte regler at underrette udskrivningsvæsenet om modtagne flytteanmeldelser for værnepligtige personer.

10. Rejser til udlandet m. v.

De *gældende regler* herom indeholdes i værnepligtslovens §§ 42—44.

Endnu *ikke i rullen optagne personer* kan i henhold til § 42 uden videre rejse til udlandet; hvis de vender tilbage inden udgangen af det år, hvori de fylder 32 år, og stadig er værnepligten undergivet, skal de melde sig til optagelse i rullen.

Værnepligtige, der er *optaget i rullen (eller skulle have været dette), men endnu ikke er udskrevet,* skal ifølge § 43 anmelde såvel deres afrejse som deres tilbagekomst for vedkommende lægdsforstander eller, såfremt de er forsynet med søfartsbog, for en mønstringsbestyrer. Denne regel

blev ændret ved den midlertidige værnepligtslov af 1945, således at de pågældende — dersom de var pligtige at møde på den nærmest forestående session — kun med indenrigsministeriets tilladelse kunne rejse ud af landet. Ved den midlertidige lovs seneste forlængelser (lovene af 11. december 1950 og 19. december 1951) har man dog pány lempet reglerne, således at en blot anmeldelse af udrejse og hjemkomst også i disse tilfælde i almindelighed er nok; indenrigsministeren er dog bemyndiget til efter forhandling med forsvarsministeren at bestemme, at værnepligtige, der er mødepligtige på nærmest forestående session, ikke uden indenrigsministeriets tilladelse kan rejse ud af landet. Sådan bestemmelse er ikke truffet.

Værnepligtige, der er *udskrevet, men endnu ikke mødt* til tjeneste, såvel som *hjemsendte* værnepligtige kan ifølge § 44 ikke rejse ud af landet, uden at henholdsvis indenrigsministeriets (for værnepligtige med søfartsbog dog en udskrivningschefs) eller forsvarsministeriets tilladelse dertil er dem meddelt. Afvigelse herfra kan i henhold til §'ens 2. stk. for de ikke mobiliseringspligtige årganges vedkommende træffes ved kgl. anordning. Ifølge den herom gældende anordning af 23. april 1946, jfr. indenrigsministeriets bekendtgørelse af 27. april 1946, kan hjemsendte værnepligtige af 9. og ældre årgange samt værnepligtige, der ikke inden udløbet af det 2. kalenderår efter det år, i hvilket de er udskrevet, er blevet indkaldt eller har fået udsættelse, rejse ud af landet mod blot at melde afrejse og hjemkomst til lægdsbestyreren.

For søfolks vedkommende er effektive kontrolregler med hensyn til overholdelsen af anmeldelsespligt eller pligt til at søge rejsetilladelse gennemført ved indenrigsministeriets bekendtgørelse af 30. september 1937, idet udmønstring til fart med fremmede skibe eller til fart med danske skibe udover danske havne kun kan ske, når mønstringsbestyreren har fundet den pågældendes forhold i denne henseende i orden. Over de til mønstringsbestyreren i henhold til værnepligtslovens § 43 foretagne anmeldelser skal han ved hver måneds udgang sende en fortegnelse til vedkommende udskrivningschef.

For andre værnepligtige gennemførtes ved justitsministeriets cirkulære af 17. november 1925 den kontrolforanstaltning, at rejsepas til værnepligtige kun kunne udstedes mod forevisning af dokumentation for, at der enten var foretaget behørig anmeldelse til udskrivningskredsmyndighederne eller indhentet egentlig tilladelse til udrejsen. Denne kontrolregel, der næppe heller havde større værdi, da den jo ikke ramte de rejser, der senere blev foretaget på det udstedte pas, er imidlertid ophævet ved justitsministeriets cirkulære af 19. april 1949.

Af de militære repræsentanter i udvalget er det blevet påpeget, at den afgørende interesse i reglerne på det herhenhørende område for værnene ligger deri, at det er nødvendigt til enhver tid at have fuldkommen klar-

hed over, hvilke af de værnepligtige der i en given situation ikke kan påregnes at være til rådighed. Dette formål kan i almindelighed fuldtud varetages af en regel, der kun går ud på, at afrejse og hjemkomst skal anmeldes.

Under særlige forhold må der dog være adgang til gennem indførelsen af et krav om egentlig rejsetilladelse at sikre sig mulighed for direkte at forhindre, at de værnepligtige i for stort tal forlader landet. Dette gælder såvel hjemsendte værnepligtige, værnepligtige, der er udskrevne, men endnu ikke mødt, som værnepligtige, der står umiddelbart foran at skulle møde på session, og som i visse situationer kunne tænkes fristede til at forlade landet, f. eks. for at undgå indkaldelse på et tidspunkt, hvor tjenestetiden er midlertidigt forlænget eller frinummerchancen særlig lille; det var synspunkter som disse sidste, der overvejende var baggrunden for rejsetilladelseskravet for endnu ikke sessionsbehandlede værnepligtige i den midlertidige værnepligtslov.

Gennemførelsen af dette standpunkt vil i forhold til den gældende værnepligtslov betyde, at det hidtidige krav om rejsetilladelse for udskrevne værnepligtige (§ 44) *under normale forhold* opgives og erstattes med en blot anmeldelsespligt. Efter udvalgets formening er der ingen betænkeligheder forbundet hermed, idet overholdelsen af rejsetilladelseskravet i virkeligheden hidtil — bortset fra søfolk — kun yderst mangelfuldt er blevet kontrolleret. Hertil kommer, at der alligevel ikke ville være nogen reel interesse i at ofre en militæruddannelse på de værnepligtige, der agter endeligt at forlade landet; i de tilfælde, hvor en værnepligtig ved bortrejse fra landet ulovligt søger at unddrage sig sin værnepligt, må en effektiv straffetrusel ved hans hjemkomst være den rette sanktion.

På den anden side må det tilstræbes, at man, når man under *ekstraordinære forhold* indfører et krav om rejsetilladelse, virkelig effektivt kan sikre, at det overholdes. Det må i denne henseende være nødvendigt, at der af paspolitiet ligefrem ved udrejsestederne føres kontrol med, at de værnepligtige har deres rejsetilladelse i orden.

Udvalget har herefter i *lovudkastets* § 34 stillet forslag om en regel, hvorefter enhver i rullen optagen værnepligtig, der rejser ud af landet eller tager hyre på fremmede skibe, skal anmelde såvel sin afrejse som sin hjemkomst til vedkommende lægdsforstander eller, såfremt han er forsynet med en søfartsbog, for en mønstringsbestyrer; de nærmere regler om anmeldelsen fastsættes af indenrigs- og boligministeren efter forhandling med forsvarsministeren.

Samtidig foreslås det med ekstraordinære forhold for øje, at indenrigs- og boligministeren bemyndiges til efter forhandling med forsvarsministeren at bestemme, at sådanne værnepligtige eller grupper af disse ikke uden særlig tilladelse kan rejse ud af landet eller tage hyre på fremmede skibe, forsåvidt de er udskrevne (hvad enten de endnu ikke er mødte eller er hjemsendte) eller pligtige at møde på nærmest forestående ses-

sioii. Med specielt henblik på søfolk finder man i denne forbindelse anledning til at bemærke, at et krav om rejsetilladelse, hvis et sådant indføres, formentlig normalt ikke bør omfatte værnepligtige, der tager hyre på danske skibe i udenrigsfart; de ekstraordinære forhold, der har motiveret rejsetilladelseskravet, vil antagelig ofte samtidig gøre det ønskeligt, at der i samfundets interesse lægges handelsflåden færrest mulige hindringer i vejen for at fremskaffe fornødent mandskab, og værnenes interesse i omgående og fuldstændig underretning om, hvilke værnepligtige der i et givet øjeblik ikke står til forsvarets rådighed, varetages jo på dette område tilstrækkeligt gennem mønstringsbestyrerens indberetningspligt.

Modsat forholdet med hensyn til flytninger, jfr. ovenfor under 9, består der ingen mulighed for generelt at lade oplysninger om værnepligtiges udenlandsrejser tilgå udskrivningsvæsenet fra folkeregistrene, idet der efter de gældende regler ikke er foreskrevet almindelig anmeldelsespligt til folkeregistrene med hensyn til rejser **til** udlandet; anmeldelsen må derfor ske til lægdsbestyreren (eventuelt mønstringsbestyreren). Alene for de tilfælde, hvor bopæl eller ophold her i landet opgives, er en anmeldelsespligt foreskrevet i folkeregisterbekendtgørelsen af 25. oktober 1924; om sådanne anmeldelser bør folkeregistrene til yderligere sikkerhed give lægdsvæsenet underretning.

11. Særlige regler om søfarende.

I værnepligtsloven, forskellige andre love og i en del administrative bestemmelser indeholdes en række særlige regler om søfolks forhold til værnepligtslovgivningen.

De vigtigste af disse særregler, der iøvrigt for størstedelens vedkommende allerede er mere udførligt omtalt i det foregående, er i korthed følgende:

Værnepligtslovens § *12,* hvorefter enhver med søfartsbog forsynet værnepligtig dels er berettiget til at møde på session udenfor det sted, hvor han står i rullen, og dels, såfremt han opfylder aldersbetingelserne ni. v. i § 10, er forpligtet dertil, så snart han under udmønstring ankommer til et sted, hvor der i øjeblikket holdes session.

Lov nr. 323 af 20. december 1924 om indkaldelse af værnepligtige til søværnet. I henhold til denne lov er værnepligtige, der opfylder betingelserne for på sessionen at få vedtegningen »Befaren«, eller som er søvante eksaminerede maskinister eller radiotelegrafister med certifikat (jfr. værnepligtslovens § 19, stk. 2, og lov af 16. juni 1945), men som ikke inden udgangen af det år, hvori de fylder 26 år (ved lov af 16. juni 1945 ændret til 20 år), har fremstillet sig for en session, forpligtede til ved deres tilstedeværelse her i landet på en tid, hvor session ikke afholdes, at underkaste sig bedømmelse ved søværnet eller for en udskrivningschef

eller på anden af indenrigsministeren nærmere fastsat måde. Yngre værnepligtige, der iøvrigt opfylder de samme betingelser, er berettigede til, når session ikke afholdes, på lignende måde at fremstille sig til bedømmelse. Der henvises om disse regler iøvrigt til bemærkningerne ovenfor under 4.

Værnepligtslovens §§ *19, sidste stk., og* 24, *sidste stykke* (som disse er ændret ved 1937-loven), der indeholder reglerne om betingelserne for og virkningen ved fordelingen af den særlige vedtegning »Befaren«. At disse særregler efter udvalgets opfattelse bør udgå af loven er begrundet ovenfor under 3. b. 5° og 5. 2°.

Værnepligtslovens § *26, stk. 2,* der giver en ved den midlertidige værnepligtslovgivning overflødiggjort særregel om indkaldelse allerede i sessionsåret af værnepligtige, der er udskrevet til søværnet, jfr. ovenfor under 6. 1°.

Værnepligtslovens §§ *29—31,* der indeholder reglerne om det ganske forældede stopningsinstitut, jfr. ovenfor under 6. 1°.

Værnepligtslovens § 45, hvorefter enhver værnepligtig, der udmønstres eller forlader landet for at sejle med fremmede skibe, skal være forsynet med en af vedkommende lægdsforstander udstedt søfartsbog.

Lov nr. 76 af 31. marts 1937 om for hyring og mønstring, ifølge hvis § 6 mønstringsbestyrerne skal føre tilsyn med, at skibsfører og skibsmandskab overholder værnepligtsloven og de i medfør af denne givne bestemmelser, jfr. indenrigsministeriets herom udstedte bekendtgørelse af 30. september 1937.

Udvalget har af praktiske grunde anset det for hensigtsmæssigt, at særreglerne om søfolks værnepligtsmæssige forhold, forsåvidt de ikke som ovenfor nævnt foreslås ophævet, samles i et særligt kapitel i loven.

I *lovudkastets kapitel XI (*§§ 35—*37)* har man derfor med visse ændringer optaget og sammenarbejdet de gældende regler i værnepligtslovens § 12 og i 1924-loven om søfolks ret og pligt til at fremstille sig til bedømmelse på og udenfor sessionen.

I udkastets § 35 har man således i det væsentlige uforandret optaget den i værnepligtslovens § 12, 1. pkt., indeholdte regel, hvorefter enhver med søfartsbog forsynet værnepligtig er berettiget til at møde på session udenfor det sted, hvor han står i rullen. Når man dog samtidig har opstillet den betingelse, at den pågældende skal dokumentere, at han har været forhyret i mindst 1 måned, skyldes det ønsket om at kunne undgå de i praksis ikke så sjældent forekomne tilfalde, hvor en værnepligtig, måske netop for at kunne nyde godt af reglen i værnepligtslovens § 12, har fået udstedt en søfartsbog, uden at han på nogen måde har haft til hensigt at gå til søs.

Den hidtidige særregel vedrørende udstedelse af søfartsbøger i værnepligtslovens § 45 er udgået i udvalgets lovudkast. Ifølge denne regel og

de gældende administrative bestemmelser (jfr. justitsministeriets cirkulære af 8. september 1905 og handelsministeriets cirkulære af 4. oktober 1947) kan søfartsbøger til værnepligtige personer over 18 år, der endnu ikke er udslettet af rullen, alene udstedes af vedkommende lægdsforstander, hvorimod de iøvrigt kan udstedes af enhver dansk mønstringsbestyrer, jfr. sømandsloven af 1. maj 1923 § 11, stk. 3.

Da lægdsforstanderiernes rulleføring fremtidig vil bortfalde, såfremt forvaltningsnævnets i kapitel YI omtalte forenklingsforslag gennemføres, vil det allerede af denne grund være ugørligt at opretholde den hidtidige regel, hvis begrundelse har været den, at der ved udstedelsen af søfartsbøger dels på grundlag af lægdsforstanderens rulle kunne indføres de fornødne værnepligtsmæssige oplysninger i bøgerne, dels kunne føres kontrol med, at de pågældende værnepligtige ikke havde uopfyldte eller umiddelbart aktuelle værnepligtsmæssige forpligtelser. Selv bortset herfra må det efter udvalgets opfattelse erkendes, at søfartsbøgernes værnepligtsmæssige betydning, der oprindelig var den overvejende, efterhånden er trådt noget i baggrunden for søfartsbøgernes andre funktioner, navnlig de erhvervsmæssige og sundhedsmæssige. Under hensyn hertil finder man det for det første mere rimeligt, at reglerne om udstedelse af søfartsbøger findes i sømandsloven i stedet for som nu i værnepligtsloven. Men dernæst er der efter udvalgets skøn overhovedet ingen grund til at opretholde den hidtidige regel om, at søfartsbøger til værnepligtige personer ikke kan udstedes af mønstringsbestyrerne; udskrivningsvæsenets interesse ligger overvejende deri, at der om søfartsbøgernes udstedelse og indretning gælder regler, der bedst muligt sikrer, at de fornødne værnepligtsmæssige oplysninger indføres i og til enhver tid klart fremgår af bogen.

Udvalget har overfor handelsministeriet givet udtryk for disse synspunkter. Den nødvendige lovmæssige hjemmel til udstedelse af søfartsbøger er herefter optaget i det af handelsministeriet den 17. januar 1952 i folketinget fremsatte forslag til en ny sømandslov (§ 11); det samme gælder det i værnepligtslovens § 45, sidste pkt., indeholdte forbud mod indførelse i søfartsbøgerne af skudsmål eller straffedomme.

I lovudkastets § 37, stk. 1, 1. og 2. pkt., har man dernæst optaget en til værnepligtslovens § 12, 2. pkt., svarende regel, hvorefter søfarende værnepligtige, der opfylder de almindelige betingelser for at være mødepligtige for sessionen (udkastets § 11, jfr. § 14), er forpligtede til at fremstille sig for sessionen, så snart de ankommer til et sted, hvor der i øjeblikket holdes en sådan.

I lovudkastets § 37, stk. 1, 3. pkt. og stk. 2—4, er endelig nogenlunde uændret indeholdt de hidtidige regler i 1924-loven om søfarendes ret og pligt til under visse betingelser at fremstille sig til bedømmelse for en udskrivningschef.

Medens indholdet af de søfarendes rettigheder og pligter på dette område i hovedsagen er medtaget i udkastet uændret fra de gældende regler,

har udvalget anset det for ønskeligt, at der foretages en ændret og mere ensartet afgrænsning af kredsen af de personer, som omfattes af de heromhandlede bestemmelser.

Som omtalt ovenfor under 1. b. og 2. b. 1°. er det i lovudkastets §§ 10 og 11 — i modsætning til den hidtidige uklarhed — foreslået udtrykkelig fastsat, at pligten til henholdsvis optagelse i lægdsrullen og til møde for session er afhængig af bopæl eller ophold her i landet. Da det for søfarende værnepligtige ofte vil kunne være noget tvivlsomt, om de må antages at have bopæl her i landet, og da en regel om pligt til optagelse i rullen og møde for session kun ville have teoretisk betydning, så længe de sejler på udlandet (eller med fremmede skibe), har man i udkastets § 36, stk. 1, foreslået, at det udtrykkeligt fastslås, at disse pligter ikke påhviler dem, sålænge sådan sejlads varer.

Denne regel bør efter udvalgets opfattelse gælde alle værnepligtige, der sejler i erhvervssejlads (altså også f. eks. kokke, hovmestre, fyrbødere o. s. v.). Omvendt bør den særlige pligt til i givet fald at fremstille sig til bedømmelse udenfor sessionen (udkastets § 37, stk. 1, 3. pkt.) gælde de samme persongrupper og ikke som nu kun »befarne«, søvante eksaminerede maskinister og telegrafister (1924-loven, jfr. 1945-loven).

Retten til at fremstille sig til bedømmelse udenfor sessionen (§ 37, stk. 2) bør på samme måde kun tilkomme de virkelige erhvervssøfolk, for hvem denne nødbetonede løsning er begrundet i deres sjældne tilstedeværelse her i landet. Derimod er der næppe nogen betænkelighed ved, at retten til at fremstille sig på session udenfor hjemlægdet (udkastets § 35) som hidtil omfatter alle værnepligtige med søfartsbog, uanset om de er sømænd af erhverv eller ikke; sessionsbehandlingen vil på grundlag af de i søfartsbogen indeholdte oplysninger almindeligvis kunne foretages på forsvarlig måde, således at reglen blot er en rimelig imødekommelse af disse væmepligtiges interesser.

I overensstemmelse med, at den de værnepligtige i henhold til værnepligtslovens § 14 hidtil tilkommende ret til at få udsættelse med udskrivningen indtil sessionen i det år, hvori de fylder 25 år, som omtalt ovenfor under 7. A. 1°. af udvalget foreslås ophævet, har man i lovudkastets § 37, stk. 1, 3. pkt., foreslået, at begyndelsestidspunktet for pligten til at fremstille sig til bedømmelse udenfor sessionen fastsættes til udgangen af det år, hvori de pågældende fylder 20 år, således som det allerede er sket ved den midlertidige værnepligtslov. De søfarende værnepligtige vil dog naturligvis som andre værnepligtige efter ansøgning kunne få udsættelse med udskrivning eller indkaldelse (og eventuelt fritagelse herfor) i henhold til udkastets § 11, stk. 2, og §§ 26-29.

Det bemærkes, at lovudkastet i sin helhed af udvalget har været forelagt for ministeriet for handel, industri og søfart, der intet har fundet at bemærke til de i kapitel XI indeholdte særlige regler om søfarende.

12. Frivillig tjeneste i forsvaret.

Værnepligtslovens § 4, stk. 1, bestemmer, at værnepligten kan opfyldes enten i hæren eller ved søværnet derved, at den værnepligtige efter udgangen af det år, hvori han fylder 18 år, i en vis tid efter de derom givne nærmere regler anvendes enten som frivillig eller udskreven i en af de tjenestegrene, der omhandles i lovene om hærens og søværnets ordning.

I § 4, stk. 2, bestemmes det yderligere, at ingen i fredstid udenfor de ved lov fastsatte undtagelser kan antages til tjeneste ved hæren eller søværnet som frivillig, medmindre han forud er funden tjenstdygtig af en session. Ovenfor under 4. er det nærmere omtalt, at det er antaget, at denne bestemmelse ikke udelukker, at aftjening af værnepligt — selv udenfor særlig lovhjemlede tilfælde — også kan anerkendes at foreligge, hvor den pågældende, inden han påbegyndte tjenesten, er fundet tjenstdygtig på anden betryggende måde end af en session.

I en lang årrække har søværnet i temmelig vid udstrækning anvendt adgangen til at antage unge mænd til frivillig tjeneste med den virkning, at de samtidig af tjener deres værnepligt; for hærens (flyvevåbnets) vedkommende er en tilsvarende fremgangsmåde i de senere år blevet anvendt med hensyn til mandskab til flyver- og flyvermekanikeruddannelse. Det har ikke været krævet, at de pågældende inden antagelsen skulle sessionsbedømmes, men ansøgerne er i stedet for blevet undergivet en særlig undersøgelse ved de militære myndigheders foranstaltning.

Den særlige adgang i henhold til værnepligtslovens § 15, stk. 2, til, når værnepligtige fremstiller sig for sessionen, inden de har opnået den sædvanlige udskrivningsalder, at foretage en foreløbig bedømmelse af dem uden en egentlig udskrivning med den virkning, at de kan antages som frivillige, er omtalt ovenfor under 3. b. 2°. (side 77—78).

I henhold til bemyndigelsen i værnepligtslovens § 4, stk. 1, har indenrigsministeriet efter forhandling med forsvarsministeriet — senest ved en skrivelse af 26. juni 1951 — givet nærmere regler for, i hvilken udstrækning den frivillige militære tjeneste vil kunne betragtes som aftjening af normal værnepligt. For at forebygge, at de værnepligtige forsøger at spekulere i adgangen til at melde sig til frivillig tjeneste, for hvilken der bl. a. lønningsmæssigt gælder gunstigere vilkår end for almindelig værnepligtstjeneste, har man som regel fastholdt, at der måtte kræves en noget længere frivillig tjeneste end varigheden af den normale indkaldelse til første uddannelse, for at denne kunne anses for aftjent; med hensyn til genindkaldelse til fortsat øvelse eller under ekstraordinære forhold deler de pågældende endvidere vilkår med øvrige værnepligtige af den årgang, hvortil de hører. Det har endelig som hovedregel været krævet, at hele den frivillige tjeneste skulle være udført efter udgangen af det år, hvori den værnepligtige fylder 18 år, men indenrigsministeriet har dog efter forhandling med forsvarsministeriet fraveget denne regel, hvor den pågæl-

dende efter de militære myndigheders skøn havde modtaget en fyldestgørende militær uddannelse.

Ved § 5 i lov af 18. juni 1951 om forsvarets ordning (personellet ved værnene, korpsene m. fl.) er der nu givet en almindelig regel om antagelse af værnepligtige til frivillig tjeneste (mathuddannelse) i forsvaret; de pågældende forpligter sig ved antagelsen til at forrette tjeneste i forsvaret i ca. 2 år efter mathskolern.es afslutning. I §'ens 2. stk. er det bestemt, at det efter nærmere i værnepligtsloven givne regler skal fastsættes, i hvilket omfang frivillig tjeneste som mathelever og mather kan træde i stedet for pligtig tjeneste.

Udvalget har herefter i *lovudkastets* § 5, *stk. 2,* stillet forslag om en hertil svarende regel, hvorefter værnepligten kan opfyldes ved frivillig tjeneste i forsvaret efter nærmere af indenrigs- og boligministeren efter forhandling med forsvarsministeren fastsatte regler. Man har ikke anset det for nødvendigt i selve loven at opretholde det hidtidige krav om, at i alt fald en del af den frivillige tjeneste skal falde efter udgangen af det år, hvori den værnepligtige fylder 18 år; i de fleste tilfælde vil dette krav være opfyldt, men der bør dog efter udvalgets mening være adgang til at anerkende, at værnepligten (1. uddannelse) er af tjent også i andre tilfælde, hvor den frivillige anses for at have modtaget en fyldestgørende uddannelse.

I de forudsatte nærmere regler må det udtrykkelig bestemmes, at frivillig tjeneste i hjemmeværnet og i civilforsvaret udenfor civilforsvarskorpset ikke kan betragtes som opfyldelse af værnepligten.

13. Straffebestemmelser m. v.

Straffebestemmelserne for overtrædelse af værnepligtsloven er af praktiske grunde i lovudkastet samlet i et særligt kapitel.

A. Tilsidesættelsen af følgende af lovens bestemmelser er foreslået belagt med straf:

a. Pligt til at anerkende modtagelsen af bevis for optagelse i **lægdsrullen.**

Som et led i det i kapitel VI omtalte forslag til forenkling af udskrivningskredsenes arbejdsforhold indgår en ordning, hvorefter de værnepligtige, der optages i lægdsrullen, skal anerkende at have modtaget et bevis herfor ved i udfyldt stand at tilbagesende et vedhæftet svarkort, jfr. herom nærmere forvaltningsnævnets forslag (bilag 2). Da svarkortets tilbagesendelse er et vigtigt led i det nye system, idet der, hvis kortet udebliver, må iværksættes en eftersøgning efter den pågældende værnepligtige, har man i lovforslagets § 38 stillet forslag om, at overtrædelse af denne tilbagesendelsespligt kan straffes med bøde.

b. Pligt til at fremstille sig for session (§§ 11, 13, 14, stk. 1 og 4, og 37, stk. 1, 1. pkt.) eller til bedømmelse for en udskrivningschef (§ 37, stk. 1, 3. pkt.).

De hidtidige regler om straf for udeblivelse fra session m. v. findes i værnepligtslovens § 13, jfr. § 1 i lov nr. 323 af 20. december 1924 om indkaldelse af værnepligtige til søværnet. Strafferammen er i almindelighed bøder fra 10 kr., jfr. § 6, stk. 1, i lov nr. 127 af 15. april 1930 om ikrafttræden af borgerlig straffelov m. m.; i gentagelsestilfælde, eller såfremt det sker i krigstid, henholdsvis kan og skal dog straffen for udeblivelse fra session fastsættes til hæfte eller fængsel indtil 6 mdr., jfr. § 7 i sidstnævnte lov. Under hensyn til, at værnepligtige, der udebliver fra sessionen m.v. i den hensigt at unddrage sig krigstjeneste, i henhold til § 127 i borgerlig straffelov kan straffes med fængsel indtil 2 år (under krig eller truende udsigt dertil indtil 6 år), har udvalget i udkastets § 39, stk. 1, foreslået, at anden udeblivelse fra session m. v. alene skal kunne straffes med bøde eller hæfte, medmindre det sker i krigstid eller under truende udsigt til krig, i hvilket tilfælde straffen kan fastsættes til fængsel indtil 2 år.

c. Skibsførers pligt til at udlevere de værnepligtige medlemmer af skibets besætning deres søfartsbøger til brug ved fremstilling for session m. v.

Den under straf af bøder ved § 39, stk. 2, foreslåede pligt for skibsførere til at udlevere de værnepligtiges søfartsbøger til brug ved fremstilling for session m. v. er hidtil blevet støttet på reglen i værnepligtslovens § 12, stk. 2. Man har fundet det rigtigst, at der gives en udtrykkelig regel herom, samt at en tilsvarende udleveringspligt fastsættes for de tilfælde, hvor værnepligtige besætningsmedlemmer er *berettigede* til at fremstille sig for session m. v., jfr. udkastets § 39, stk. 3.

d. Pligt til at møde efter indkaldelse til tjeneste i forsvaret.

Den hidtidige regel herom findes i værnepligtslovens § 28. Straffereglerne for udeblivelse fra møde findes for tiden i militær straffelov kap. 7, henholdsvis civilforsvarslovens § 41, og er, da det drejer sig om forhold efter mødedagen, i overensstemmelse med det almindelige synspunkt værnepligtslovgivningen uvedkommende. Justitsministeriet har da også i sin erklæring af 9. februar 1952 udtalt, at udkastets regel heroin (§ 40) må kunne udgå som overflødig.

Når udvalget desuagtet i sit udkast har bibeholdt den omhandlede regel, skyldes det, at netop indkaldelsen til tjeneste for den almindelige opfattelse er værnepligtens hovedindhold, og at man derfor må finde det rimeligt og praktisk, at der i værnepligtsloven — som også i 1912-lovens § 28 — indeholdes en udtrykkelig henvisning til, hvor straffebestemmelser-

ne for overtrædelse af denne pligt findes, jfr. også bemærkningerne nedenfor under C. om forældelse.

I henhold til udkastets § 25, 2. pkt., bærer den værnepligtige som hidtil, jfr. værnepligtsloven af 1912 § 28, stk. 2, selv risikoen for, at indkaldelsesordren som følge af bopælsforandring, bortrejse o. lign. ikke er kommet ham rettidigt i hænde.

e. Pligt til at foretage anmeldelse af afrejse fra og tilbagekomst til landet, eventuelt til at søge tilladelse til udrejse.

Bestemmelsen i udkastets § 41, stk. 1, svarer til værnepligtsloven af 1912 § 43, stk. 1.

For de ikke udskrevne værnepligtiges vedkommende opretholdes ved § 41, stk. 2, den hidtil efter den midlertidige værnepligtslov af 1945, jfr. lov nr. 491 af 19. december 1951, gældende regel. Ved udkastets § 34 har man som omtalt ovenfor under 10. foreslået den lempelse for udskrevne værnepligtige, at de fremtidig kun, når særlig bestemmelse derom af indenrigs- og boligministeren efter forhandling med forsvarsministeren er truffet, skal have tilladelse til at rejse til udlandet; til gengæld har man så for overtrædelser, *når* sådan særlig bestemmelse er truffet, foreslået straffen fastsat til hæfte eller i krigstid eller under truende udsigt til krig til fængsel indtil 2 år.

B. I lovudkastets § 42, stk. 1 og 2, er gentaget de hidtidige regler i værnepligtsloven af 1912 § 47, hvorefter sager angående overtrædelse af værnepligtsloven behandles som politisager, og hvorefter udskrivningschefen kan modtage bødetilbud fra den skyldige.

C. Om forældelse af strafansvar for overtrædelser af værnepligtsloven har udtrykkelige regler ikke tidligere været givet, og spørgsmålet har derfor måttet løses efter de almindelige regler i borgerlig straffelov om forældelse af overtrædelser af særlovgivningen.

De i udkastets §§ 38—39 og 41 omhandlede forseelser (undladelse af at tilbagesende svarkort, udeblivelse fra session ni. v., rejse til udlandet uden anmeldelse eller tilladelse) har alle i almindelighed karakteren af en fortsættelse af en ulovlig tilstand; udvalget har derfor fundet det ubetænkeligt udtrykkeligt at fastslå, at straffelovens almindelige forældelsesregler skal finde anvendelse på disse lovovertrædelser, hvilket iøvrigt også hidtil stedse er blevet statueret af retspraksis i medfør af straffelovens § 92, nr. 3, 2. pkt.

Med hensyn til de i § 40 omhandlede forseelser (udeblivelse fra møde efter indkaldelse) findes selve straf fehjeml en som fremhævet i de for de forskellige tjenestegrene gældende særlige love.

Under hensyn til, at en indkaldelsesordre lyder på møde til tjeneste en bestemt dag, er det usikkert, om det af domstolene vil blive anerkendt, at udeblivelse fra mødet har en sådan karakter af en fortsættelse af en

ulovlig tilstand, at forældelsens løb suspenderes. Det vil derfor kunne forekomme, at en mulighed for strafforfølgning (f. eks. fordi den værnepligtige opholder sig i udlandet) overhovedet først kommer til at foreligge på et tidspunkt, hvor forældelsesfristen er udløbet. At det i sådanne tilfælde skulle være udelukket at gennemføre en straffesag, vil i særlig grad komme til at virke uheldigt på baggrund af den i udkastets § 24, stk. 3, foreslåede regel, hvorefter indkaldelse til egentlig militærtjeneste eller tjeneste i civilforsvarskorpset ikke kan finde sted, efter at den værnepligtige er fyldt 32 år.

Man har derfor i udkastets § 43, stk. 2, stillet forslag om en regel, hvorefter forældelsen med hensyn til denne overtrædelse tidligst kan begynde at løbe fra det tidspunkt, den pågældende er mødt til tjeneste eller pligten hertil er bortfaldet ved hans udslettelse af lægdsrullen.

De foreslåede straffebestemmelser har med særligt henblik på forældelsesspørgsmålet været drøftet med det af forsvarsministeriet nedsatte udvalg til overvejelse af forslag til ændring af militær straffelov og militær retsplejelov, der har kunnet tiltræde den af værnepligtsudvalget foreslåede formulering af de herhenhørende regler.

D. Som følge af, at flytninger efter udkastet alene skal anmeldes til folkeregistrene, vil værnepligtige for undladt flytteanmeldelse fremtidig alene kunne straffes efter folkeregisterlovgivningens regler.

Optagelsen i lægdsrullen skal ligeledes efter udkastet fremtidig foregå gennem folkeregistrene uden nogen medvirken fra de værnepligtige, hvem man dog ved udkastets § 10, stk. 2, i visse tilfælde som en ordensregel har pålagt en subsidiær pligt til selv at melde sig til optagelse. Man har derimod ikke fundet det nødvendigt at fastsætte nogen strafsanktion for overtrædelse af denne pligt; det vil kun dreje sig om meget få tilfalde, og den pågældende vil, hvis han udebliver fra session eller indkaldelse, blive strafskyldig efter de derom gældende regler.

KAPITEL VI. FORENKLING AF UDSKRIVNINGSVÆSENETS FORRETNINGSGANG.

Foruden spørgsmålet om en revision af værnepligtslovgivningen har udvalgets kommissorium tillige omfattet en overvejelse af mulighederne for en forenkling af udskrivningskredsenes arbejdsforhold.

Som i kommissoriet angivet er denne overvejelse blevet foretaget i samarbejde med forvaltningsnævnets sekretariat, der, efter at de principielle retningslinier i nogle møder i udvalget var blevet fastlagt, har udarbejdet det som bilag 2 optagne forslag af 18. oktober 1951 til en omlægning af udskrivningsvæsenets daglige administration.

Idet der med hensyn til enkeltheder iøvrigt henvises til selve forslaget, skal følgende hovedpunkter i dette særligt fremhæves:

1. De værnepligtiges *optagelse i lægdsrullen* skal fremtidig foregå gennem *folkeregistrene,* således at de vairnepligtige — bortset fra enkelte undtagelsestilfælde, jfr. lovudkastets § 10, stk. 2, og ovenfor i kapitel V. 1. b. — fritages for selv at melde sig.

Optagelsen i lægdsrullen skal herefter foregå på den måde, at hvert folkeregister hvert år udfærdiger fortegnelser over samtlige mandlige personer indenfor kommunen, der i det pågældende kalenderår opnår den for optagelse i rullen fastsatte alder. Efter at hver enkelt værnepligtigs lægdsrullenummer er påført hans hovedregisterkort, fremsendes fortegnelserne til vedkommende udskrivningskreds, hvor en kritisk gennemgang foretages med henblik på frasortering af personer, der ikke måtte være dansk værnepligt undergivet.

2. Det hidtidige system med faste lægdsrulier (protokoller) erstattes af et *kartoteksystem.*

Derved at fortegnelserne fra folkeregistrene modtages eller overføres på stencils, muliggøres det, at der ved duplikering på een gang kan fremstilles flere sæt kartotekkort.

Der foreslås oprettet følgende hovedkartoteker:

stambladskartoteket, hvori hvert enkelt kort til stadighed å jourføres med nye oplysninger om den værnepligtige. Princippet i dette kartotek er, at hvert enkelt kort følger den værnepligtige, således at det altid (før fordelingen, efter mødet o. s. v.) befinder sig der, hvor han i det givne øjeblik værnepligtsmæssigt »hører til«,

lægdskortkartoteket, der findes hos hver lægdsbestyrer og indeholder kort for alle værnepligtige, der har bopæl eller ophold i vedkommende lægd,
registerkortkartoteket, der findes ved den udskrivningskreds, hvor den pågældende står i rullen. Dette kartotek tjener navnlig som opslagsregister til oplysning om, hvor stambladet m. m. for hver enkelt værnepligtig til enhver tid befinder sig,
helbredskortkartoteket, der danner grundlag for foretagelse af fordelingen af det udskrevne mandskab og for udfærdigelse af indkaldelsesordrer.

Lægdskort og registerkort fremsendes i tilfælde af flytninger til henholdsvis den tilflyttede lægdsbestyrer og udskrivningskreds. Dette i forbindelse med ophævelsen af lægdsforstanderiernes rulleføring bevirker, at det kan undgås, at man i en række forskellige ruller — som under det nuværende system — skal foretage indførsler (afskrifter) af samtlige og ofte meget omfattende lægdsrulleoplysninger om de flyttende værnepligtige.

3. Etablering af et *samarbejde mellem folkeregistrene og udskrivningsvæsenet vedrørende værnepligtig es flytninger m. v.*

En værnepligtigs lægdsrullenummer består i øjeblikket af 3 tal, der angiver henholdsvis den udskrivningskreds og det lægd, i hvis rulle han står, og et løbenummer samt et bogstav, der angiver, hvilket år han er optaget i det pågældende lægds rulle (f. eks. 1-1-M-4886). Således som rullesystemet hidtil har været anlagt, har lægdsrullebetegnelsens forskellige dele skullet ændres, hver gang en værnepligtig flyttede til henholdsvis et andet lægd og en anden udskrivningskreds; dette har i nogen grad vanskeliggjort etableringen af det længe ønskede samarbejde.

Efter det af forvaltningsnævnets sekretariat udarbejdede forslag skal lægdsrullenumret for en værnepligtig fremtidig bestå af to sæt tal, der forbliver uændrede uanset senere bopælsforandringer. Dette i forbindelse med overgangen til rulleføring i kartotekform, jfr. ovenfor under 2, muliggør, at et samarbejde mellem folkeregistrene og udskrivningsvæsenet med hensyn til værnepligtiges flytteanmeldelser kan etableres på den i afsnit IX i forvaltningsnævnets sekretariats forslag skitserede måde, der efter udvalgets skøn betegner en rationel løsning af dette vigtige og vanskelige spørgsmål.

Folkeregistrene vil herefter have pligt til at underrette udskrivningsvæsenet om alle flytninger, dødsfald m. v., der vedrører værnepligtige personer, d. v. s. personer, hvis hovedregisterkort i folkeregistret er forsynet med et lægdsrullenummer, jfr. ovenfor under 1.

Den af forvaltningsnævnets sekretariat udarbejdede skitse har været forelagt for indenrigsministeriets folkeregisterudvalg af 1945, der intet har haft at indvende imod de foreslåede principper for samarbejdet så-

vel med hensyn til optagelse i lægdsrullen som med hensyn til flytninger.

Selvom udskrivningsvæsenets forretningsgang, der i sin form i en lang årrække har været stort set uændret, dog har vist sig at besidde tilstrækkelig smidighed til fuldt ud tilfredsstillende at løse de særdeles store, nye arbejdsopgaver, der under og navnlig efter krigen har foreligget, må det dog efter udvalgets mening erkendes, at udskrivningsvæsenets arbejdsform på adskillige punkter hviler på forældede principper, hvorved det bl. a. forhindres, at de tekniske fremskridt fuldtud kan udnyttes. Dette gælder navnlig med hensyn til selve rulleføringen, der i sin hidtidige form (protokolsystem) i alt for høj grad medfører arbejder af rent manuel art for personalet, og denne mangel er blevet mere og mere fremtrædende, efterhånden som antallet af årlige flytninger er steget.

Udvalget må endvidere lægge den mest afgørende vægt på, at et samarbejde mellem folkeregistrene og udskrivningsvæsenet etableres med hensyn til optagelse i lægdsrullen og flytninger. Kun derved vil som tidligere omtalt en fuldt tilfredsstillende sikring af forsvarets interesse i en effektiv registrering kunne opnås, og hertil kommer — som ligeledes tidligere nævnt — det stærke hensyn til de værnepligtige.

Udvalget finder, at det af forvaltningsnævnets sekretariat udarbejdede forslag repræsenterer et værdifuldt grundlag for gennemførelsen af en gennemgribende rationalisering på udskrivningsvæsenets område.

Som det udtrykkelig bemærkes i forslaget, vil det formentlig være hensigtsmæssigt, at nyordningen gennemføres gradvis, således at i første omgang alene en enkelt årgang bliver omfattet af det nye system; der vil derved blive mulighed for i praksis at indvinde erfaringer, der eventuelt kan føre til ændringer i forslagets detailler, inden det sættes i kraft i fuldt omfang. Man finder anledning til at bemærke, at det efter udvalgets skøn næppe vil være muligt at påbegynde nyordningens gennemførelse allerede som i forslaget nævnt fra 1. september 1952, selv om en ny værnepligtslov måtte foreligge inden dette tidspunkt; gennemførelsen af den nye lov vil sandsynligvis i sig selv medføre sådanne forøgede arbejdsbyrder for udskrivningskredsene, at man næppe samtidig vil kunne overkomme rationaliseringens iværksættelse. Der henvises iøvrigt til den foreslåede overgangsregel i lovudkastets § 48 og bemærkningerne hertil.

Udvalget har ikke anset det for muligt på indeværende tidspunkt at angive, hvilke udgifter gennemførelsen af den foreslåede rationalisering vil medføre. Selv om der må påregnes i de første år at ville blive tale om visse ikke ubetydelige iværksættelsesudgifter (kartoteksmateriel, trykning af blanketter, overarbejdsbetaling for omskrivning af en årrækkes lægdsruller til kartotekkort o. s.v.), er der dog for udvalget ingen tvivl om, at der med ordningens gennemførelse vil være mulighed for over en årrække at opnå væsentlige besparelser.

UDKAST TIL LOV OM VÆRNEPLIGT.

Kapitel 1. Almindelige bestemmelser.

§ 1.

Stk. **1.** Enhver mand, der har dansk indfødsret, er værnepligten undergivet.

Stk. 2. Gensidig overenskomst med fremmed stat om fritagelse for værnepligt kan afsluttes, forsåvidt angår personer, der har statsborgerret såvel i vedkommende stat som her i landet.

§ 2.

Stk. 1. Personer, der har gennemgået uddannelse i en fremmed stats forsvar, kan helt eller delvis fritages for uddannelse i forsvaret. Begæring om fritagelse fremsættes overfor indenrigs- og boligministeren, der efter forhandling med forsvarsministeren forelægger sagen til afgørelse for det i § 9 omhandlede værnepligtsnævn.

Stk. 2. Hvor ganske særlige omstændigheder taler derfor, og overenskomst med en fremmed stat ikke er til hinder derfor, kan indenrigs- og boligministeren efter forhandling med forsvarsministeren tillade, at personer, der ikke i medfør af § 1 er værnepligten undergivet, under iagttagelse af de iøvrigt herfor gældende regler indtræder i tjeneste i forsvaret. Personer, hvem sådan tilladelse er meddelt, er med de fravigelser, indenrigs- og boligministeren efter forhandling med forsvarsministeren måtte fastsætte, underkastet værnepligten efter de herom almindeligt gtrldende regler, så længe de er bosat her i landet.

§ 3.

Stk. 1. Den, som for forsætlig lovovertrædelse ved dansk eller fremmed domstol er idømt ubetinget straf af fængsel i 5 måneder eller derover, kan udelukkes fra tjeneste i forsvaret, hvis det i det enkelte tilfælde skønnes, at den pågældende er karaktermæssigt uegnet til sådan tjeneste. Der skal i denne henseende lægges vægt på, om der må antages at være nærliggende fare for, at han vil begå alvorlige lovovertrædelser under en indkaldelse, påvirke de øvrige indkaldte værnepligtige i uheldig retning eller give anledning til disciplinære vanskeligheder eller forsinkelse eller besværliggørelse af uddannelsen. Udelukket er i ethvert fald den, som er dømt til arbejdshus, sikkerhedsforvaring eller psykopatforvaring.

Stk. 2. Den, der i henhold til bestemmelsen i stk. 1, 1. og 2. pkt, bliver udelukket fra tjeneste i forsvaret, kan til enhver tid, når mindst 1 år siden sidste afgørelse er hengået, fremsætte begæring om, at sagen herom må blive genoptaget.

Stk. 3. Afgørelse om udelukkelse eller om bortfald af denne træffes af sessionen efter nærmere af indenrigs- og boligministeren efter forhandling med forsvarsministeren og justitsministeren givne retningslinier.

§ 4.

Stk. 1. Ved »tjeneste i forsvaret« forstås i denne lov sådan tjeneste, der omhandles i de til enhver tid gældende love om forsvarets, herunder hjemmeværnets, ordning samt tjeneste i civilforsvarskorpset.

Stk. 2. Hvor ikke andet er fastsat, omfatter denne lov tillige værnepligtige, der i medfør af den derom gældende lovgivning er fritaget for militær tjeneste, fordi denne må anses for at være uforenelig med deres samvittighed.

Stk. 3. Hvor denne lov anvender udtrykket »landet«, forstås herved kongeriget Danmark med undtagelse af Færøerne og Grønland.

§ 5.

Stk. 1. Værnepligten opfyldes ved, at den værnepligtige efter de derom gældende regler anvendes som udskreven til tjeneste i forsvaret.

Stk. 2. Værnepligten kan endvidere opfyldes ved frivillig tjeneste i forsvaret efter nærmere af indenrigs- og boligministeren efter forhandling med forsvarsministeren fastsatte regler.

Kapitel II. Udskrivningsmyndighederne.

Stk. 1. Landet inddeles i udskrivningskredse, hvis antal og grænser fastsættes ved kgl. anordning. Udskrivningskredsene består af lægdsforstanderier (politikredse), der atter består af lægder. Lægdernes antal og grænser fastsættes af indenrigs- og boligministeren.

Stk. 2. Hver udskrivningskreds forestås af en udskrivningschef.

Stk. 3. Lægdsforstanderierne bestyres af vedkommende politimester. Udskrivningschefen i København er dog tillige lægdsforstander for København og Frederiksberg, og indenrigs- og boligministeren kan iøvrigt efter forhandling med justitsministeren trasffe bestemmelse om henlæggelse af lægdsforstanderier eller dele heraf under vedkommende udskrivningschefs bestyrelse.

Stk. 4. Hvert lægd bestyres af en **af** udskrivningschefen efter forhandling med **lægdsforstanderen** beskikket lægdsmand. I København varetages **lægdsforretningerne** dog af udskrivningschefen og i købstæderne af politimesteren. Indenrigs- og boligministeren kan iøvrigt træffe bestemmelse om, at bestyrelsen af lægder henlægges under udskrivningschefen eller — efter forhandling med justitsministeren — under lægdsforstanderen.

Stk. 5. Den nærmere ordning af hegdsvæsenet fastsættes af indenrigs- og boligministeren.

Stk. 1. I hver udskrivningskreds afholdes årlig efter indenrigs- og boligministerens nærmere bestemmelse een eller flere ordentlige sessioner, på **hvilke** der foretages bedømmelse og udskrivning af mandskab til tjeneste i forsvaret. Tiden og stedet for sessionerne fastsættes af indenrigs- og boligministeren.

Stk. 2. Den ordentlige session består af:

1. udskrivningschefen som formand,
2. i København, på Frederiksberg, i købstæderne og i de sønderjydske flækker: et af kommunalbestyrelsen af dens midte valgt medlem,
   i landdistrikterne: et af amtsrådet af dets midte valgt medlem,
3. lægdsforstanderen eller, hvor udskrivningschefen er lægdsforstander, politimesteren (politidirektøren i København),
4. lægdsmanden,
5. en officer.

Stk. 3. Til behandling af spørgsmål, der omhandles i § 8, udenfor tidsrum, hvor der afholdes ordentlig session i udskrivningskredsen, nedsættes for hver udskrivningskreds en fast session med sæde i den by, i hvilken udskrivningskredsens kontor er beliggende.

Den faste session består af:

1. udskrivningschefen som formand,
2. 2 af indenrigs- og boligministeren efter indstilling af Den danske Købstadforening (i København borgerrepræsentationen) og Amtsrådsforeningen i Danmark for de kommunale råds funktionsperiode udpegede personer, der skal være medlemmer af henholdsvis et byråd (borgerrepræsentationen i København) og et amtsråd indenfor udskrivningskredsen,
3. politimesteren (politidirektøren i København) på det sted, hvor sessionen har sit sæde,
4. en officer.

Stk. 4. De nærmere regler for sessionernes forretningsgang fastsættes af indenrigs- og boligministeren.

Stk. 5. Den lægelige undersøgelse af mandskabet foretages af dertil af indenrigs- og boligministeren beskikkede læger. De nærmere regler om lægeundersøgelsen og om foretagelse af undersøgelser af anden art fastsættes af indenrigs- og boligministeren.

Stk. 6. Kommunale bygninger og lokaliteter, der af udskrivningschefen findes egnede dertil, skal vederlagsfrit stilles til rådighed for afholdelse af sessionen. Vedkommende kommunalbestyrelse kan dog forlange spørgsmålet om, hvorvidt den pågældende bygning eller lokalitet af hensyn til dens benyttelse til andre formål bør fritages for at stilles til rådighed for sessionen, forelagt indenrigs- og boligministeren til afgørelse.

Stk. 1. Sessionen træffer afgørelse om en persons tjenstdygtighed. Disse afgørelser er endelige, jfr. dog § 12, stk. 1, 2).

Stk. 2. Sessionen afgør iøvrigt følgende spørgsmål:

a) om en person er værnepligten undergivet,
b) om en person i henhold til nærværende lovs §§ 10—11, jfr. §§ 36—37, er forpligtet til optagelse i rullen og til at fremstille sig til bedømmelse for session eller for en udskrivningschef,
c) om en person af grunde, der ikke vedrører tjenstdygtigheden og ikke henhører under d), er berettiget til at slettes af rullen, samt
d) om udelukkelse fra tjeneste i forsvaret i henhold til § 3, stk. 1, 1. og 2. pkt.

Stk. 3. De i stk. 2 nævnte spørgsmål kan af den værnepligtige eller af ethvert af sessionens medlemmer forlanges afgjort ved en af grunde ledsaget kendelse.

Stk. 4. Indenrigs- og boligministeren kan henvise spørgsmål af den i stk. 2 omhandlede art til afgørelse af sessionen ved kendelse.

§ 9.

Stk. 1. De af sessionen i medfør af § 8, stk. 2, a—c, trufne afgørelser kan prøves ved domstolene. Sag herom anlægges ved vedkommende landsret som første instans ved indenrigs- og boligministerens foranstaltning mod den person, som afgørelsen angår. Såfremt indenrigs- og boligministeren ønsker sagen prøvet, skal indbringelse ske senest 4 uger fra afgørelsens dato, medens den person, som sagen angår, skal fremsætte begæring overfor indenrigs- og boligministeren om sagens prøvelse for domstolene inden 4 uger fra det tidspunkt, da han ved forkyndelse eller anbefalet brev er blevet gjort bekendt med afgørelsen. Indenrigs- og boligministeren skal dog, hvis begæringen fremkommer senere, men inden 1 år er forløbet efter sessionens afgørelse, indbringe sagen for retten;

såfremt klageren ikke gør det antageligt, at de grunde, på hvilke begæringen støttes, først senere er blevet ham bekendt, eller at fristens oversiddelse iøvrigt skyldes grunde, som ikke kan tilregnes ham, skal retten afvise sagen.

Stk. 2. På begæring af den person, som sagen angår, skal retten beskikke ham en sagfører, jfr. iøvrigt retsplejelovens §§ 331 og 336.

Stk. 3. Den af sessionen i medfør af § 8, stk. 2, d), trufne afgørelse kan af den værnepligtige inden 4 uger fra det tidspunkt, da afgørelsen ved forkyndelse eller anbefalet brev er meddelt ham, og af ethvert af sessionens medlemmer inden 4 uger fra afgørelsen indbringes for værnepligtsnævnet. Indenrigs- og boligministeren kan dog undtagelsesvis, når særlige grunde taler derfor, indtil 1 år efter sessionens afgørelse tillade, at denne indbringes for værnepligtsnævnet.

Stk. 4. Værnepligtsnævnet består af en af kongen udnævnt formand, der ved udnævnelsen skal være landsdommer eller højesteretsdommer, og af 8 andre medlemmer, hvoraf 4 udpeges af rigsdagen, 2 af forsvarsministeren, 1 af indenrigs- og boligministeren og 1 af justitsministeren. Der udpeges det fornødne antal suppleanter. Samtlige valg gælder for 4 år.

Stk. 5. Værnepligtsnævnet træffer endvidere afgørelse i spørgsmål om fritagelse for og udsættelse med aftjening af værnepligt i henhold til §§ 2, stk. 1, og 27—28.

Stk. 6. Nævnets afgørelser, om hvilke der inden 8 dage skal gives den værnepligtige underretning ved anbefalet brev, er endelige, jfr. dog § 3, stk. 2. Nævnet kan dog efter den værnepligtiges eller udskrivningsmyndighedernes begæring tillade, at en af nævnet afgjort sag genoptages til fornyet afgørelse af henholdsvis sessionen (stk. 3) eller nævnet (stk. 5), når nye oplysninger, der findes af væsentlig betydning for sagen, tilvejebringes, eller der iøvrigt oplyses særlige omstændigheder, der gør det overvejende sandsynligt, at afgørelsen efter sessionens, henholdsvis nævnets, fornyede behandling vil blive ændret. Sessionens fornyede afgørelse kan indankes for værnepligtsnævnet efter de i stk. 3 givne regler.

Stk. 7. De i §§ 60 og 61 i lov om rettens pleje indeholdte regler finder tilsvarende anvendelse, forsåvidt angår inhabilitet hos nævnets medlemmer eller disses suppleanter.

Stk. 8. Den værnepligtige eller en med behørig fuldmagt udstyret repræsentant for denne har adgang til at overvære nævnets forhandlinger, bortset fra rådslagninger og afstemninger. Nævnets forretningsorden fastsættes af indenrigs- og boligministeren.

Kapitel III. Optagelse i lægdsrullen.

§ 10.

Stk. 1. Til brug ved de værnepligtiges optagelse i lægdsrullen tilvejebringes hvert år ved folkeregistrenes foranstaltning fuldstændige fortegnelser over alle mænd, der har bopæl eller ophold her i landet, og som i det pågældende år opnår en af indenrigs- og boligministeren fastsat alder, dog mindst 17 år. De nærmere regler for udarbejdelsen af de nævnte fortegnelser og deres afgivelse til udskrivningsvæsenet fastsættes af indenrigs- og boligministeren, der herunder kan bestemme, at de værnepligtige inden de derfor fastsatte frister og på foreskreven måde skal anerkende modtagelsen af bevis om optagelse i lægdsrullen.

Stk. 2. Værnepligtige, der er eller skulle have været optaget i et folkeregister her i landet på det tidspunkt, da de nævnte fortegnelser for deres aldersklasse er udarbejdet, men som ikke er blevet optaget på disse fortegnelser, skal, så snart dette er eller burde være blevet dem bekendt, selv melde sig til optagelse i lægdsrullen hos lægdsbestyreren på det sted, hvor de bor eller opholder sig. På tilsvarende måde skal personer, der først, efter at fortegnelserne for deres aldersklasse er udarbejdet, har bosat sig eller taget ophold her i landet eller er blevet værnepligt undergivet i henhold til kapitel I, straks selv melde sig til optagelse i lægdsrullen.

Stk. 3. Ingen er pligtig til at melde sig til optagelse i lægdsrullen efter sit fyldte 40. år.

Kapitel IV. Fremstilling for sessionen.

§ IL

Stk. 1. Pligten til at fremstille sig for den ordentlige session indtræder — jfr. dog § 36 — i det år, hvori en værnepligtig fylder 18 år, medmindre indenrigs- og boligministeren efter forhandling med forsvarsministeren bestemmer, at den først skal indtræde i et senere år. Det er dog en forudsætning, at den værnepligtige har bopæl eller ophold her i landet, og at han ikke allerede som frivillig forretter tjeneste i forsvaret eller har af tjent værnepligten.

Stk. 2. Indenrigs- og boligministeren bemyndiges til at tilstå værnepligtige udsættelse med at udskrives indtil den ordentlige session i det år, i hvilket de fylder 26 år, når det godtgøres, at en sådan udsættelse af hensyn til deres uddannelse eller af andre grunde vil være af særlig betydning for dem.

Stk. 3. Pligtige til at fremstille sig for den ordentlige session er endvidere:

1) udskrevne værnepligtige, der mindst $^1/_2$ år før sessionens begyndelse i udskrivningskredsen af sessionen eller anden myndighed er blevet erklæret for tiden tjenstudygtige, samt

2) værnepligtige, der af udskrivningschefen tilsiges, forsåvidt de har bopæl eller ophold her i landet.

§ 12.

Stk. 1. Berettigede til at fremstille sig for den ordentlige eller den faste session er:

1) værnepligtige, som i det år, i hvilket sessionen holdes, opnår en alder af mindst 18 år, og som ikke er endeligt sessionsbehandlede,

2) værnepligtige, der formener, at en dem tidligere meddelt tjenstdygtighedsbedømmelse bør ændres, samt

3) værnepligtige, der er erklæret for tiden tjenstudygtige, forsåvidt den af kassationsinyndigheden fastsatte frist for sessionsfremstilling er udløbet.

Stk. 2. Indenrigs- og boligministeren kan dog træffe bestemmelse om, at personer, der endnu ikke er pligtige til at møde på session, kun med udskrivningschefens tilladelse kan fremstille sig for en sådan.

Stk. 3. Begæring om fremstilling for sessionen skal indgives til vedkommende udskrivningskreds senest 10 dage før sessionsdagen.

§ 13.

Stk. 1. Fremstilling for den ordentlige session sker — jfr. dog §§ 35 og 37 — på det sted, hvor den værnepligtige står i rullen, medmindre udskrivningschefen tillader, at fremstilling sker andetsteds i udskrivningskredsen.

Stk. 2. En værnepligtig, der, førend sessionen på det sted, hvor han er optaget i rullen, er begyndt, flytter til et sted, hvor sessionen er afsluttet, er dog pligtig til at fremstille sig for sessionen på det sted, hvor han hidtil har stået i rullen, eller på et andet sted inden for den tilflyttede udskrivningskreds efter nærmere bestemmelse af chefen for denne.

§ 14.

Stk. 1. Værnepligtige, der fremstiller sig for sessionen, kan, dersom de ikke findes at være ubetinget tjenstdygtige (§ 16), forbigås med pålæg om at fremstille sig for en senere ordentlig session, såfremt de

a) endnu ikke er tilstrækkeligt udviklede,
b) lider af nogen svaghed eller sygdom, der antages at kunne hæves, eller
c) ikke har fremskaffet fyldestgørende bevisligheder for en af dem påstået eller af sessionen formodet svaghed eller sygdom.

Stk. 2. Værnepligtige, der efter tidligere at være udskrevet er blevet erklæret for tiden tjenstudygtige, kan dog ikke forbigås i henhold til stk. 1.

Stk. 3. De i henhold til stk. 1 forbigåede er derefter berettigede til at blive endeligt sessionsbehandlede på en ordentlig session inden udgangen af kalenderåret efter det år, i hvilket de — efter at pligten hertil er indtrådt efter § 11, stk. 1 — er mødt på session. Skyldtes forbigåelsen den i stk. 1 under c) anførte grund, kan de, såfremt de fornødne bevisligheder stadig ikke er fremskaffet, dog påny forbigås til den første ordentlige session i det følgende kalenderår.

Stk. 4. I de i stk. 1 under c) omhandlede tilfælde kan sessionen endvidere, såfremt forholdene gør det muligt, pålægge værnepligtige, der er mødepligtige i medfør af § 11, at møde påny ved samme session på det sted, hvor de står i rullen, medbringende de fornødne bevisligheder.

§ 15.

Udgifter i forbindelse med lægeundersøgelser, attestudstedelser m. v., der er foretaget efter pålæg af udskrivningsmyndighederne, godtgøres de værnepligtige efter regler, der fastsættes af indenrigs- og boligministeren efter indhentet tilslutning fra begge rigsdagens finansudvalg.

§ 16.

Stk. 1. Sessionen udskriver som ubetinget tjenstdygtig eller som betinget tjenstdygtig enhver værnepligtig, der ikke findes at have sådanne svagheder eller mangler, at han for stedse er uskikket til al tjeneste i forsvaret.

Stk. 2. Sessionen afgør endvidere, til hvilken tjeneste den værnepligtige skønnes egnet.

§ 17.

Stk. 1. Værnepligtige, der ikke er blevet endeligt sessionsbehandlede inden deres fyldte 30. år, kan alene udskrives til tjeneste i hjemmeværnet.

Stk. 2. Værnepligtige, der ikke er blevet endeligt sessionsbehandlede inden deres fyldte 40. år, kan ikke udskrives.

§ 18.

Stk. 1. Enhver værnepligtig, der udskrives, har adgang til på sessionen at udtale ønske om at blive indkaldt til at aftjene værnepligten. Der gives de værnepligtige, der udtaler sådant ønske, en særlig vedtegning i rullen herom. Har en værnepligtig ikke på sessionen udtalt sådant ønske, kan han senest 1 måned efter mødedagen på sessionen over for indenrigs- og boligministeren fremsætte begæring om meddelelse af tilsvarende vedtegning. Vedtegningen vil kunne hæves af indenrigs- og bolig-

ministeren, når den pågældende, inden han har modtaget indkaldelsesordre, godtgør, at der foreligger særlige grunde herfor.

Stk. 2. Enhver værnepligtig, der udskrives, har adgang til på sessionen at udtale sig om, til hvilken af de normale indkaldelsesterminer han tidligst ønsker at blive indkaldt. Der gives de værnepligtige, der udtaler sådant ønske, særlig vedtegning i rullen herom.

§ 19.

De nærmere regler, som sessionen skal iagttage ved bedømmelsen af det værnepligtige mandskabs tjenstdygtighed og ved den lodtrækning, som skal finde sted på den ordentlige session, fastsættes ved kgl. anordning efter indstilling af indenrigs- og boligministeren efter forhandling med forsvarsministeren.

§ 20.

En værnepligtig, der uden lovligt forfald udebliver fra den ordentlige session, for hvilken han er pligtig at fremstille sig, eller som under tilsvarende betingelser undlader at fremstille sig for en udskrivningschef (jfr. § 37, stk. 1), kan — når han træffes og af udskrivningschef en skønnes tjenstdygtig — straks eller senere efter sin tjenstdygtighed afgives til tjeneste i forsvaret.

Kapitel V. Fordelingen af det udskrevne mandskab.

§ 21.

På grundlag af reglerne i de love, der til enhver tid gælder for forsvaret, herunder hjemmeværnet og civilforsvaret, foretager forsvarsministeren efter forhandling med indenrigs- og boligministeren fordelingen af de udskrevne værnepligtige.

§ 22.

Stk. 1. Mandskabet fordeles således, at værnepligtige, der er udskrevet som ubetinget tjenstdygtige, udtages fremfor værnepligtige, der er udskrevet som betinget tjenstdygtige, og således at de lavere lodtrækningsnumre inden for hver af disse klasser udtages fremfor de højere. Skal de til samme tjeneste udtagne indkaldes i forskellige hold, tages lodtrækningsnumrene således i betragtning, at de, der har fået lavere lodtrækningsnumre, indkaldes før dem, der har fået de højere. Reglerne i nærværende stykke vil kunne fraviges i det omfang, dette er nødvendigt for gennemførelsen af de krav, som stilles om værnepligtige med særlig uddannelse eller livsstilling. Forsvarsministeren kan efter forhandling med indenrigs- og boligministeren bestemme, hvorvidt og i hvilket omfang værnepligtige med vedtegning efter § 18, stk. 1, vil kunne indkaldes frem-

for andre værnepligtige; forsåvidt angår civilforsvarskorpset træffes sådan bestemmelse af indenrigs- og boligministeren.

Stk. 2. Det kan ved den i § 19 nævnte anordning bestemmes, i hvilket omfang og efter hvilke regler værnepligtige, der er udskrevet som ubetinget tjenstdygtige, og som af sessionen findes særligt egnede, vil kunne udtages fremfor andre som ubetinget tjenstdygtige udskrevne værnepligtige.

Stk. 3. Værnepligtige, der er udskrevet som betinget tjenstdygtige til anvendelse i hjemmeværnet, kan ikke tildeles anden tjeneste.

§ 23.

Nærmere regler for den i §§ 21 og 22 omhandlede fordeling af de værnepligtige fastsættes ved den i § 19 nævnte anordning.

Kapitel VI. Mandskabets indkaldelse.

§ 24.

Stk. 1. På grundlag af den foretagne fordeling indkaldes det fornødne antal af de udskrevne værnepligtige.

Stk. 2. Foruden værnepligtige, der er udskrevet i tidligere år, kan indenrigs- og boligministeren efter forhandling med forsvarsministeren indkalde mandskab blandt de på sessionen i det pågældende år udskrevne værnepligtige.

Stk. 3. Værnepligtige, der ikke inden deres fyldte 32. år har påbegyndt aftjeningen af værnepligten, kan alene indkaldes til tjeneste i hjemmeværnet.

§ 25.

Indkaldelse foregår i reglen gennem den lægdsbestyrer, i hvis rulle den pågældende værnepligtige er indført, eventuelt ved møde hos lægdsbestyreren efter tilsigelse. Enhver værnepligtig er selv ansvarlig for, at bopælsforandringer, bortrejse og lignende ikke er til hinder for, at indkaldelsesordrer og andre meddelelser fra myndighederne vedrørende værnepligten kan komme ham i hænde rettidigt.

Kapitel VIL Udsættelse med og fritagelse for aftjening af værnepligt.

§ 26.

Indenrigs- og boligministeren bemyndiges til at tilstå værnepligtige udsættelse med aftjening af værnepligt indtil udgangen af det år, i hvilket de fylder 26 år, når det godtgøres, at en sådan udsættelse af hensyn til deres uddannelse eller af andre grunde vil være af særlig betydning for dem.

§ 27.

Stk. 1. Efter det i § 26 nævnte tidspunkt kan udsættelse med aftjening af værnepligt alene tilstås værnepligtige, der godtgør, at udsættelsen vil være af afgørende betydning for deres eller deres pårørendes velfærd.

Stk. 2. Udsættelsen meddeles for 1 år ad gangen og kan, såfremt de i stk. 1 nævnte forhold stadig foreligger, tilstås ialt 3 gange.

§ 28.

En værnepligtig, der i medfør af § 27 har opnået udsættelse 3 gange, kan, såfremt de i bestemmelsens 1. stk. nævnte forhold stadig foreligger, fritages for aftjening af værnepligt. Han er dog uanset sådan fritagelse pligtig at forrette tjeneste i hjemmeværnet.

§ 29.

Begæring om udsættelse eller fritagelse i henhold til §§ 27—28 fremsættes overfor indenrigs- og boligministeren, der efter forhandling med forsvarsministeren forelægger sagen til afgørelse for værnepligtsnævnet.

Kapitel VIII. Udslettelse af lægdsrullen.

§ 30.

Stk. 1. Værnepligtige, der af sessionen eller anden hertil berettiget myndighed skønnes at have sådanne svagheder eller mangler, at de for stedse er uskikkede til al tjeneste i forsvaret, udslettes af rullen, medmindre de findes egnede til tjeneste i civilforsvaret udenfor civilforsvarskorpset.

Stk. 2. Værnepligtige, der i henhold til § 3 udelukkes fra tjeneste i forsvaret, udslettes af rullen.

§ 31.

Stk. 1. Værnepligtige, der ikke i medfør af § 30 udslettes af rullen, forbliver i denne, til de opnår den i de til enhver tid gældende love om forsvarets, herunder hjemmeværnets og civilforsvarets, ordning fastsatte højeste alder for pligten til at udføre den tjeneste i forsvaret, hvortil de er eller bliver bestemt.

Stk. 2. I tilfælde af krig eller truende fare derfor kan ingen forlange sig udslettet af rullen på grund af alder.

§ 32.

Beviser for udslettelse af rullen i henhold til §§ 30—31 meddeles af udskrivningschefen efter nærmere af indenrigs- og boligministeren fastsatte regler.

Kapitel IX. Flytninger.

§ 33,.

Efter nærmere af indenrigs- og boligministeren fastsatte regler påhviler det folkeregistrene at underrette udskrivningsvæsenet om modtagne flytteanmeldelser for værnepligtige personer.

Kapitel X. Rejser til udlandet m. v.

§ 34.

Stk. 1. Enhver værnepligtig, der, efter at han har fået meddelelse om at være optaget i rullen, eller efter at han i henhold til § 10, stk. 2, skulle have meldt sig til optagelse i rullen, rejser ud af landet eller tager hyre på fremmede skibe, skal — udenfor tidsrum hvor han forretter tjeneste i forsvaret — melde såvel sin afrejse som sin tilbagekomst for vedkommende lægdsbestyrer eller, såfremt han er forsynet med søfartsbog, for en mønstringsbestyrer. De nærmere regler herom fastsættes af indenrigs- og boligministeren efter forhandling med forsvarsministeren.

Stk. 2. Indenrigs- og boligministeren kan efter forhandling med forsvarsministeren bestemme, at sådanne værnepligtige eller grupper af disse ikke uden særlig tilladelse kan rejse ud af landet eller tage hyre på fremmede skibe, for så vidt de er udskrevne eller pligtige at møde på nærmest forestående session.

Kapitel XI. Særlige regler om søfarende.

§ 35.

Enhver værnepligtig, der er forsynet med søfartsbog, er uanset bestemmelsen i § 13, stk. 1, berettiget til at møde på session uden for det sted, hvor han står i rullen, såfremt han godtgør, at han har en fartstid af mindst 1 måned.

§ 36.

Værnepligtige, der sejler i erhvervssejlads med fremmede nationers skibe eller med danske skibe i udenrigsfart, er, sålænge sejladsen varer, ikke pligtige til i henhold til § 10 at melde sig til optagelse i lægdsrullen eller til i henhold til § 11 at fremstille sig for sessionen.

§ 37.

Stk. 1. Værnepligtige, der omfattes af § 3(3, og som efter § 11, jfr. § 14, er mødepligtige for sessionen, skal fremstille sig for session, såfremt de ankommer til et sted her i landet, hvor der i øjeblikket afholdes en sådan. Sessionen skal da straks behandle dem udenfor tur. Ankommer de her til landet til et sted, hvor der ikke i øjeblikket afholdes session, skal

de, såfremt de i det pågældende år fylder mindst 21 år, fremstille sig til bedømmelse for en udskrivningschef.

Stk. 2. Værnepligtige, der opfylder de i stk. 1 nævnte betingelser, er, selvom de endnu ikke har nået den der omhandlede alder, berettigede til, når session ikke afholdes, på lignende måde at fremstille sig til bedømmelse.

Stk. 3. Værnepligtige, der bedømmes i henhold til foranstående, optages 1 rullen for det sted, hvortil de har deres nærmeste tilknytning her i landet.

Stk. 4. Den af udskrivningschef en i henhold til foranstående foretagne bedømmelse træder i stedet for sessionsbehandling.

Kapitel XII. Straffebestemmelser m. v.

§ 38.

Overtrædelse af en i medfør af § 10, stk. 1, fastsat pligt til at anerkende modtagelsen af bevis om optagelse i lægdsrullen straffes med bøde.

§ 39.

Stk. 1. Overtrædelse af de i §§ 11, 13, 14, stk. 1 og 4, og 37, stk. 1, 1. pkt., omhandlede pligter til at fremstille sig for session eller af den i § 37, stk. 1, 3. pkt., fastsatte pligt til at fremstille sig til bedømmelse for en udskrivningschef straffes med bøde eller hæfte. Sker det i krigstid eller under truende udsigt til krig, kan straffen fastsættes til fængsel indtil 2 år.

Stk. 2. Den skibsfører, som til en værnepligtig, der i medfør af kapitel XI er forpligtet til at fremstille sig til bedømmelse for en session eller for en udskrivningschef, nægter at udlevere en hos ham beroende, den værnepligtige tilhørende søfartsbog, straffes med bøde.

Stk. 3. Pa tilsvarende måde straffes den skibsfører, som, når skibet anløber havn her i landet, nægter at udlevere søfartsbogen til en værnepligtig, der i medfør af kapitel XI er berettiget til at fremstille sig som nævnt.

§ 40.

Den, der uden lovligt forfald udebliver fra møde efter indkaldelse til tjeneste i forsvaret, straffes efter de herom i vedkommende love nærmere givne regler.

§ 41.

Stk. 1. Overtrædelse af den i § 34, stk. 1, fastsatte pligt til at foretage anmeldelse af afrejse og tilbagekomst straffes med bøde.

Stk. 2. Den, der i de i § 34, stk. 2, angivne tilfælde rejser ud af landet uden særlig tilladelse, straffes med bøde. Såfremt han er udskrevet, kan

straffen stige til hæfte. I krigstid eller under truende udsigt til krig kan straffen fastsættes til fængsel indtil 2 år.

§ 42.

Stk. 1. Sager angående de i §§ 38—39 og 41 omhandlede overtrædelser behandles som politisager.

Stk. 2. Når straffen ikke kan antages at ville overstige bøde, kan udskrivningschefen modtage den skyldiges tilbud om at erlægge en passende bøde mod at undgå sagens videre forfølgning til dom.

§ 43.

Stk. 1. Et i medfør af §§ 38—39 og 41 samt for udeblivelse fra møde efter indkaldelse til tjeneste i forsvaret (jfr. § 40) forskyldt strafansvar bortfalder ved forældelse efter samme regler, som gælder for forældelse af strafansvar for overtrædelser af borgerlig straffelov.

Stk. 2. For så vidt angår den i § 40 omhandlede overtrædelse, kan forældelsesfristen tidligst løbe fra det tidspunkt, den pågældende er mødt til tjeneste i forsvaret, eller pligten hertil er bortfaldet ved hans udslettelse af lægdsrullen.

Kapitel XIII. Lovens ikrafttræden. Overgangsbestemmelser m. v.

§ 44.

Denne lov træder i kraft den 1. januar 1953, bortset fra de i §§ 10, 21 og 33 indeholdte regler, om hvis ikrafttræden der ved kgl. anordning efter indstilling af indenrigs- og boligministeren — for så vidt angår § 21 efter forhandling med forsvarsministeren — kan træffes bestemmelse.

§ 45.

En værnepligtig, der ved lovens ikrafttræden i henhold til den tidligere lovgivning er udelukket fra tjeneste i forsvaret som følge af straf, kan efter derom fremsat begæring anvendes til tjeneste i forsvaret, såfremt han opfylder de herfor iøvrigt fastsatte betingelser.

§ 46.

Værnepligtige, der ved lovens ikrafttræden er udslettede af rullen i henhold til § 36 i lov nr. 123 af 8. juni 1912 om værnepligt eller er berettigede hertil, kan ikke i henhold til § 17, stk. 1, udskrives til tjeneste i hjemmeværnet.

§ 47.

Værnepligtige, der ved lovens ikrafttræden er fyldt 30 år og endnu ikke har givet møde til tjeneste i forsvaret, vil kunne fritages for aftjening af værnepligt i henhold til § 28.

§ 48.

Stk. 1. Samtidig med lovens ikrafttræden ophæves lov nr. 123 af 8. juni 1912 om værnepligt, således som denne er ændret ved senere love. Indtil den i § 44 omhandlede bestemmelse ved kgl. anordning er truffet, har det dog sit forblivende ved de i disse love, herunder midlertidig lov nr. 284 af 16. juni 1945, jfr. lov nr. 491 af 19. december 1951, indeholdte regler om tidspunktet for og fremgangsmåden ved de værnepligtiges optagelse i lægdsrullen, om flytninger og om fordelingen af det udskrevne mandskab. Endvidere ophæves lov af 4. marts 1857 om nogle udskrivningsvæsenet vedkommende udgifters afholdelse af kongerigets finantser m. v. og lov nr. 323 af 20. december 1924 om indkaldelse af værnepligtige til søværnet.

Stk. 2. De i § 4, pkt. 14—15, i forordning af 26. juni 1844 angående fribefordringsvæsenet i Danmark fastsatte regler ophæves. Til lægdsmænd ydes godtgørelse af statskassen for afholdte befordringsudgifter samt time- og dagpenge efter nærmere af indenrigs- og boligministeren fastsatte regler.

Stk. 3. De i henhold til den tidligere værnepligtslovgivning udfærdigede bekendtgørelser m. m. vedbliver at være gældende, forsåvidt de ikke strider mod nærværende lov.

BEMÆRKNINGER TIL LOVUDKASTET.

Til kapitel I. Almindelige bestemmelser.

Til § 1.

Stk. 1. I henhold til §§ 1—2 i lov nr. 123 af 8. juni 1912 om værnepligt, som ændret ved lov nr. 152 af 7. maj 1937, påhviler værnepligten foruden mænd med dansk indfødsret tillige udlændinge, der erhverver fast hjem her i landet udenfor Færøerne eller Grønland; det er dog en forudsætning, at overenskomst med en fremmed stat eller undersåtligt forhold til en sådan ikke er til hinder derfor.

Som nærmere begrundet i betænkningens kapitel II må det imidlertid anses for at være bedre i overensstemmelse med folkeretlige principper og med hensynet til forsvarets interesser, at værnepligt — i lighed med, hvad der gælder efter de fleste udenlandske lovgivninger — alene pålægges mænd med dansk indfødsret.

I udkastet er endvidere udgået den hidtidige regel i værnepligtslovens § 1, 2. pkt., hvorefter personer, der er født på Færøerne eller Grønland, er fritaget for værnepligten, så længe de ikke erhverver fast hjem i den øvrige del af den danske stat, jfr. om begrundelsen herfor nærmere i betænkningen side 28. Bortfaldet af den gældende særregel vil ikke bevirke nogen forandring i de pågældende personers faktiske stilling i henseende til værnepligten.

Stk. 2. Bestemmelsen svarer til det ved lov nr. 152 af 7. maj 1937 indføjede 2. stk. i § 2 i værnepligtsloven af 1912.

Til § 2.

Stk. 1. Den foreslåede regel, der er ny, åbner mulighed for at undgå, at værnepligtige, der har gennemgået en tilfredsstillende uddannelse i en fremmed stats forsvar, skal indkaldes til fornyet uddannelse her i landet, hvilket ville være urimeligt og overflødigt. En tilsvarende regel findes bl. a. i Sverige. Der henvises iøvrigt nærmere til betænkningen side 28—29.

Stk. 2 giver omvendt indenrigs- og boligministeren adgang til efter forhandling med forsvarsministeren at tillade, at personer, der ikke efter de almindelige regler er dansk værnepligt undergivet, indtræder i tjeneste i forsvaret, jfr. nærmere betænkningens side 29. En tiisvarende regel har allerede under den nugældende værnepligtslov udviklet sig i praksis.

Til § 3.

Stk. 1. Der henvises om begrundelsen for den foreslåede regel til den nærmere redegørelse i betænkningens kapitel III (side 37—41).

I overensstemmelse med de med straffelovskommissionen førte forhandlinger vedrørende den foreslåede mindstegrænse — 5 måneders fængsel — for reglens anvendelsesområde vil det afgørende være, om den pågældende for forsætlig lovovertrædelse ved een dom er idømt ubetinget straf af fængsel i 5 måneder eller derover; det vil sige, at bestemmelsen finder anvendelse i de tilfælde, hvor straffedommen i medfør af *straffelovens* § *88* omfatter flere lovovertrædelser, men derimod ikke, såfremt der i henhold til *straffelovens* § *89* idømmes en tillægsstraf på mindre end 5 måneders fængsel for en forud for en tidligere dom begået lovovertrædelse — selvom den pågældende ved de 2 domme tilsammen har fået en straf på 5 måneders fængsel eller derover. På samme måde kan en fællesstraf i henhold til *straffelovens* § *57* ikke tages i betragtning, medmindre fællesstraf fen overstiger straffen efter den betingede dom med 5 måneders fængsel eller derover. løvrigt må det — når der foreligger en ubetinget dom til fængsel i 5 måneder eller derover — være tilstrækkeligt til at bringe bestemmelsen i anvendelse, at den pågældende er dømt for een eller flere forsætlige lovovertrædelser, uanset om han tillige er dømt for uforsætlige lovovertrædelser.

Ved den foreslåede regel afløses endvidere den tidligere, på dette område alt for tungt virkende regel med hensyn til virkningen af udenlandske straffedomme, jfr. straffelovens § 11, som ændret ved lov nr. 88 af 15. marts 1939, af en ordning, hvorefter det overlades til sessionen at skønne over, om der bør tillægges den udenlandske dom udelukkelsesvirkning.

Stk. 2. Det er ikke nogen betingelse for denne genoptagelsesadgang, at nye oplysninger m. v. tilvejebringes, jfr. derimod lovudkastels § 9, stk. 6, 2. pkt.

For de værnepligtige, der ved den nye lovs ikrafttræden er udelukket i henhold til den tidligere lovgivning, er en særlig overgangsregel givet ved lovudkastets § 45.

Stk. 3. Et udkast til de omhandlede nærmere retningslinier er optaget i betænkningen som bilag 5.

Til § 4.

Stk. 1. Det nærmere indhold af den tjeneste indenfor forsvaret, hvorved værnepligten opfyldes, må fastlægges og afgrænses af den til enhver tid gældende lovgivning om forsvarets og civilforsvarets ordning. For så vidt muligt at undgå, at fremtidige ændringer i denne lovgivning skal nødvendiggøre tilsvarende ændringer i værnepligtsloven, har man foreslået en elastisk legal definition af den betydning, hvori begrebet »tjeneste i forsvaret« anvendes i værnepligtsloven.

Stk. 2 giver udtryk for et princip, der, selvom det ikke har været di-

rekte udtalt, også under den hidtidige værnepligtslov har været gældende. Man finder det rigtigst, at det udtrykkelig i loven fastslås, at de almindelige værnepligtsregler, f. eks. om flytninger, udslettelse af lægdsrullen, udsættelse med og fritagelse for aftjening af værnepligt o. s. v., hvor ikke andet er fastsat, også finder anvendelse på værnepligtige, der efter den derom gældende lovgivning, jfr. for tiden lov nr. 187 af 20. maj 1933, er fritaget for militær tjeneste, fordi denne må anses for at være uforenelig med deres samvittighed.

Stk. 3. Af den foreslåede bestemmelse følger det, at færinger og grønlændere, selv om de principielt er værnepligten undergivet, jfr. bemærkningerne til § 1, stk. 1, ikke er pligtige til at melde sig til optagelse i lægdsrullen (§ 10) eller til at fremstille sig for session (§ 11), sålænge de bliver boende på Færøerne og i Grønland.

Til § 5.

Bestemmelsen svarer til reglen i § 4, stk. 1, i værnepligtsloven af 1912, idet man dog har udeladt den hidtidige begrænsning, at i alt fald en del af tjenesten skal falde efter udgangen af det år, hvori den værnepligtige fylder 18 år, jfr. nærmere betænkningens side 121.

Til kapitel IL Udskrivningsmyndighederne.

Der henvises til den nærmere redegørelse i betænkningens kapitel IV (side 42—54).

Til § 6.

I modsætning til den hidtidige regel i § 6 i værnepligtsloven af 1912 giver bestemmelsen adgang til, at ændringer i udskrivningskredsenes antal og grænser kan ske ved kgl. anordning. Samtidig åbnes der adgang til, at der administrativt kan træffes bestemmelse om, at lægdsforstanderier eller dele heraf henlægges under vedkommende udskrivningschefs bestyrelse, samt at lægder henlægges under vedkommende udskrivningschefs eller lægdsforstanders bestyrelse.

Til § 7.

Stk. 1 og 2 svarer til § 8, stk. 1 og 2, i værnepligtsloven af 1912, bortset fra, at man har anset det for tilstrækkeligt, at sessionen i København og på Frederiksberg tiltrædes af 1 kommunalbestyrelsesmedlem mod hidtil 2, idet til gengæld politimesteren (politidirektøren i København) skal være repræsenteret.

Stk. 3. Ved lovudkastet tillægges der i enhver henseende den faste session de samme beføjelser som den ordentlige session. Under hensyn til, at den faste session alene afholdes i de byer, hvor udskrivningskredsenes kontorer er beliggende, og til at lægdsmanden ikke er medlem af den,

er pligten til personligt at fremstille sig begrænset til kun at gælde den ordentlige session, jfr. lovudkastets § 11.

Stk. 6. Bestemmelsen erstatter de hidtidige regler i lov af 4. marts 1857.

Til § 8.

Stk. 1. Heri ligger, at sessionens skøn vedrørende en persons tjenstdygtighed — som hidtil — ikke kan prøves af domstolene. Hvis den værnepligtige selv ønsker det, vil sessionen derimod selv til enhver tid kunne ændre den tidligere afgørelse, jfr. lovudkastets § 12, stk. 1, 2).

Såfremt den værnepligtige ikke selv tager noget initiativ, må sessionen — bortset fra tilfælde, hvor den er blevet vildled t af urigtige eller manglende oplysninger fra den værnepligtige — være afskåret fra at omgøre tjenstdygtighedsbedømmelsen, hvis dette ville medføre, at muligheden for, at den pågældende skal indkaldes, skønnes at ville blive forøget, f. eks. derved, at hans vedtegning ændres fra betinget til ubetinget tjenstdygtig, jfr. § 16. Derimod vil sessionen, inden den pågældende er mødt, til enhver tid gennem den særlige tilsigelsesadgang efter udkastets § 11, stk. 3, 2), kunne tage tjenstdygtighedsspørgsmålet op til fornyet afgørelse, såfremt det oplyses, at den værnepligtige har en lidelse, der ikke blev erkendt på sessionen, eller som senere er kommet til eksistens. Under tjenesten har de militære kassationskommissioner m. v. en tilsvarende adgang til at ændre tjenstdygtighedsbedømmelsen.

Stk. 2. Sessionens afgørelser af de opregnede spørgsmål, der hidtil er blevet truffet med dømmende myndighed med appel direkte til højesteret, skal fremtidig efter den foreslåede bestemmelse kunne indbringes til prøvelse ved landsretten (a—c) eller indankes for værnepligtsnævnet (d), jfr. lovudkastets § 9.

Til § 9.

Stk. 1. Efter bestemmelsen skal den hidtidige ordning, hvorefter sessionens afgørelser af spørgsmål af retlig karakter kunne indankes for højesteret, afløses af en adgang til at få afgørelsen, bortset fra spørgsmål om udelukkelse som følge af straf, indbragt til prøvelse for vedkommende landsret som 1. instans.

Stk. 3. Det mere skønsmæssigt betonede spørgsmål om udelukkelse fra tjeneste som følge af straf skal ifølge bestemmelsen kunne indbringes for værnepligtsnævnet.

Stk. 6. Med udtrykket, at nævnets afgørelse er endelige, har det været tilsigtet, at domstolene som hovedregel skal være afskåret fra at tage stilling til afgørelsens indhold og alene vil kunne tage eventuelle påstande om, at den lider af formelle, forvaltningsretlige mangler, op til påkendelse.

Til kapitel III. Optagelse i lægdsrullen.

Der henvises til betænkningens kapitel V. 1. (side 57—60) og VI (side 125—27).

Til § 10.

Stk. 1. Bestemmelsen giver adgang til at etablere et samarbejde mellem udskrivningsvæsenet og folkeregistrene, således at de værnepligtige ikke fremtidig selv behøver at melde sig til optagelse i lægdsrullen. Med hensyn til tidspunktet for optagelse i rullen svarer bestemmelsen i det store og hele til værnepligtsloven af 1912 som ændret ved den midlertidige værnepligtslovgivning, jfr. senest lov nr. 491 af 19. december 1951.

Om bestemmelsens ikrafttræden henvises til bemærkningerne til §§44 og 48.

Stk. 2. Der er ikke fastsat noget strafansvar for undladelse af at opfylde denne subsidiære pligt til selv at melde sig til optagelse i lægdsrullen, jfr. betænkningens kapitel V. 13. (side 124). Den subsidiære anmeldelsespligt har derimod den virkning, at den pågældende bliver pligtig til at foretage anmeldelse om, eventuelt søge tilladelse til, rejser til udlandet m. m., jfr. lovudkastets § 34.

Til kapitel IV. Fremstilling for sessionen.

Der henvises til betænkningens kapitel V. 2—4 (side 60—88).

Til § 11.

Stk. 1. I modsætning til den hidtidige ordning efter § 10 i værnepligtsloven af 1912 overlader bestemmelsen det til indenrigs- og boligministeren efter forhandling med forsvarsministeren at fastsætte, til hvilket tidspunkt — dog tidligst i det år, de værnepligtige fylder 18 år — sessionsmødepligten skal indtræde. Ved den seneste forlængelse ved lov nr. 491 af 19. december 1951 af den midlertidige værnepligtslovgivning er der iøvrigt i forvejen tilvejebragt en lignende hjemmel til at pålægge de i 1933 fødte værnepligtige eller en del af disse pligt til at fremstille sig for session allerede i 1952.

Stk. 2. Bestemmelsen svarer til § 14 i værnepligtsloven af 1912 som ændret ved den midlertidige værnepligtslov nr. 284 af 16. juni 1945, jfr. lov nr. 491. af 19. december 1951, idet dog udsættelsen med sessionsmødet kan meddeles 1 år længere end efter de hidtidige regler. Der henvises til den nærmere redegørelse i betænkningen side 96—98.

Stk. 3. De her foreslåede bestemmelser svarer til reglerne i § 10, 6) og 7), i værnepligtsloven af 1912; fristen for pligten til fornyet fremstilling, efter at en værnepligtig er blevet erklæret for tiden tjenstudygtig, er dog nedsat fra 1 til $^1/_2$ år.

Til § 12.

Stk. 1. Bestemmelsen svarer til de hidtidige regler i § 11 i værnepligtsloven af 1912, idet der dog er givet adgang til at fastsætte et mindste tidsrum, der skal være udløbet, før værnepligtige, der er erklæret for tiden tjenstudygtige, har ret til pånyat fremstille sig for sessionen.

Stk. 2 svarer til den ved lov nr. 491 af 19. december 1951 foretagne ændring i § 6 i den midlertidige værnepligtslov af 1945.

Til § 13.

Stk. 1 giver lovhjemmel for den allerede i praksis udviklede adgang for udskrivningschefen til at tillade, at sessionsfremstilling sker uden for den værnepligtiges hjemlægd.

Stk. 2 er en ny regel, der giver mulighed for at ramme eventuelle forsøg på at unddrage sig sessionspligten ved bortflytning.

Til § 14.

Stk. 1. Bestemmelsen afløser reglerne i §§ 15 og 16 i værnepligtsloven af 1912, idet den hidtidige sondring mellem afvisning (af ikke-mødepligtige) og forbigåelse (af mødepligtige) har kunnet opgives, efter at spørgsmålet om afkortning i tjenestetiden (d. v. s. det antal år den værnepligtige står til rådighed) med de ved hjemmeværns- og forsvarsloven indførte nye regler om tidspunktet for udslettelse af lægdsrullen har mistet sin betydning.

Forbigåelse af den under c) omhandlede grund har hidtil savnet udtrykkelig lovhjemmel.

Stk. 3. Reglen i 1. pkt. svarer til den hidtidige regel i § 16 i værnepligtsloven af 1912. Hvor forbigåelsen skyldes, at den værnepligtige ikke har fremskaffet de fornødne bevisligheder, har man derimod (2. pkt.) fundet det rimeligt, at han påny kan forbigås til den første ordentlige session i det derefter følgende kalenderår.

Stk. 4. En tilsvarende regel har også hidtil været gældende i henhold til § 2 III i kgl. anordning af 25. februar 1938.

Til § 15.

Den foreslåede regel er ny. En tilsvarende ordning er i forvejen med bevillingsmyndighedernes tilslutning gennemført, forsåvidt angår refusion af udgifter til lægeattester m. v., der efter udskrivningsmyndighedernes henstilling er afholdt af ansøgere om antagelse til frivillig tjeneste i hjemmeværnet.

Til § 16.

Bestemmelsen svarer til § 19, stk. 1, i værnepligtsloven af 1912. I modsætning til den hidtidige ordning betragtes også værnepligtige, der alene findes egnede til tjeneste i hjemmeværnet, som *udskrevne,* jfr. udkastets § 4, stk. 1.

Til § 17.

I henhold til § 36 i værnepligtsloven af 1912 kan ingen udskrives efter udgangen af det år, hvori han fylder 36 år. Ved den foreslåede bestemmelse ændres aldersgrænsen således, at ingen efter det fyldte 30. år kan udskrives til tjeneste i de militære værn og korps eller til tjeneste i civilforsvarsko rpset; udskrivning til tjeneste i hjemmeværnet kan derimod ske indtil det fyldte 40. år.

Ved siden af værnepligtsloven gælder endvidere stadig de specielle regler i lov nr. 336 af 25. juni 1940, hvorefter personer, der ikke er blevet indkaldt til aftjening af værnepligten, samt kasserede også efter deres

fyldte 30. år vil kunne erklæres for egnede til civilbeskyttelsestjeneste; deltagelse i sådan tjeneste kan imidlertid ikke betragtes som aftjening af værnepligt, jfr. § 4 i den nævnte lov, hvorfor man har anset det for rigtigst, at disse regler fortsat holdes udenfor værnepligtsloven.

Til § 18.

Stk. 1 svarer til det ved lov nr. 123 af 7. maj 1937 til værnepligtslovens § 19 føjede 2. stk.

Stk. 2 er en lovfæstelse af en allerede i praksis gennemført ordning.

Til § 19.

Bestemmelsen svarer til §§ 20—21 i værnepligtsloven af 1912.

Til § 20.

Bestemmelsen afløser § 13, stk. 3, i værnepligtsloven af 1912 som ændret ved den midlertidige værnepligtslov nr. 284 af 16. juni 1945, jfr. lov nr. 491 af 19. december 1951.

Til kapitel V. Fordelingen af det udskrevne mandskab.

Der henvises til betænkningens kapitel V. 5 (side 88—92).

Til § 21.

Bestemmelsen gennemfører den ændring i den hidtil gældende ordning, at fordelingen af det udskrevne mandskab, der hidtil er varetaget af indenrigsministeriet, fremtidig foretages af forsvarsministeriet efter forhandling med indenrigs- og boligministeriet.

Til § 22.

Stk. 1 og 2 svarer i alt væsentligt til de hidtidige regler i § 24 i værnepligtsloven af 1912, som ændret ved lov nr. 152 af 7. maj 1937.

Stk. 3 skal forhindre, at værnepligtige, der alene er udskrevet til tjeneste i hjemmeværnet, ved supplering kan tildeles den mere byrdefulde tjeneste i de militære værn og korps eller i civilforsvarskorpset. Kasserede personer, der er erklæret for egnede til anvendelse til civilbeskyttelsestjeneste i henhold til lov nr. 336 af 25. juni 1940, jfr. bemærkningerne til § 17, vil i henhold til den specielle regel i § 9, stk. 2, i lov nr. 152 af 1. april 1949 om civilforsvaret ved supplering kunne indkaldes til tjeneste i civilforsvarskorpset.

Til § 23.

Bestemmelsen svarer til § 25 i værnepligtsloven af 1912 som ændret ved lov nr. 152 af 7. maj 1937.

Til kapitel VI. Mandskabets indkaldelse.

Der henvises til betænkningens kapitel V. 6 (side 92—95).

Til § 24.

Stk. 2 svarer til reglen i § 4 i den midlertidige værnepligtslov nr. 284 af 16. juni 1945.

Stk. 3. Denne regel, der er ny, finder, da den i første række er begrundet i forsvarets interesse i at undgå en indkaldelse af disse ældre værnepligtige, anvendelse selv i tilfælde, hvor den pågældende har unddraget sig værnepligten. Den bevirker dog naturligvis ikke, at et eventuelt for et sådant forhold forskyldt strafansvar bortfalder, jfr. med hensyn til spørgsmålet om strafansvarets forældelse bemærkningerne lil § 43.

Til § 25.

Bestemmelsen svarer til § 28, stk. 1, i værnepligtsloven af 1912.

Til kapitel VII. Udsættelse med og fritagelse for aftjening af værnepligt.

Der henvises til betænkningens kapitel V. 7 (side 96—109).

Til § 26.

Bestemmelsen er en lovfæstelse af den gennem en mangeårig praksis udviklede adgang til at meddele udsættelse med aftjening af værnepligten (indkaldelsen).

Til § 27.

Da aftjeningen af værnepligten i almindelighed bliver en stedse tungere byrde for de værnepligtige, efterhånden som de bliver ældre, bør udsættelse med indkaldelsen udover det i § 26 fastsatte tidspunkt kun tilstås i *ganske ekstraordinære undtagelsestilfælde;* det er dette, det har været hensigten at udtrykke med den opstillede betingelse, at udsættelsen skal være af afgørende betydning for den værnepligtiges eller hans pårørendes velfærd.

Til § 28.

Ved udløbet af den 3. udsættelse, hvorefter der kan blive tale om at meddele fritagelse, vil den værnepligtige i alle tilfælde være fyldt mindst 29 år. I sjældne tilfælde kan det forekomme, at en udskreven værnepligtig har nået en tilsvarende alder eller mere, uden at han dog som foreskrevet 3 gange af værnepligtsnævnet har fået tilstået udsættelse, fordi han er udeblevet fra indkaldelse med lovligt forfald, f. eks. på grund af ophold i udlandet, hvorfra han har været forhindret i at vende hjem; man har dog ikke fundet det påkrævet for disse tilfælde at give en særlig undtagelsesregel, jfr. herved bestemmelsen i lovudkastets § 24, stk. 3, hvorefter de pågældende med deres fyldte 32. år vil opnå en stilling, der svarer til fritagelse efter § 28.

Til § 29.

Det forudsættes, at indenrigs- og boligministeriet inden sagens forelæggelse, i det omfang det findes fornødent, fremskaffer supplerende oplysninger, dokumentation m. v. til støtte for nævnets afgørelse.

Til kapitel VIII. Udslettelse af lægdsrullen.

Der henvises til betænkningens kapitel V. 8 (side 109—11).

Til § 30.

Stk. 1. Bestemmelsen svarer til § 18 i værnepligtsloven af 1912.

Stk. 2. I modsætning til de tidligere regler er udelukkelse fra tjeneste i forsvaret som følge af straf ikke længere tidsbegrænset, jfr. lovudkastets § 3, og de pågældende bør derfor udslettes af lægdsrullen. Såfremt udelukkelsen senere ophæves, jfr. lovudkastets §§ 3, stk. 2, og 9, stk. 6, må den pågældende påny optages i rullen.

Til § 31.

Stk. 1. Da det må bero på de til enhver tid gældende love om forsvarets, herunder hjemmeværnets og civilforsvarets, ordning, i hvor lang en årrække de værnepligtige skal stå til rådighed, har man fundet det rigtigst, at værnepligtsloven med hensyn til tidspunktet for udslettelse af lægdsrullen indskrænker sig til en henvisning hertil.

Stk. 2 svarer til § 38 i værnepligtsloven af 1912.

Til § 32.

Der henvises til reglerne i §§ 18, 34, stk. 1, og 37 i værnepligtsloven af 1912.

Til kapitel IX. Flytninger.

Der henvises til betænkningens kapitel V. 9 (side 112—13).

Til § 33.

Bestemmelsen åbner adgang til i forbindelse med det af forvaltningsnævnets sekretariat udarbejdede forslag til en forenkling af udskrivningskredsenes arbejdsforhold at gennemføre et samarbejde mellem folkeregistrene og udskrivningsvæsenet, således at de værnepligtige fremtidig ikke længere skal anmelde flytninger også til lægdsvæsenet.

Til kapitel X. Rejser til udlandet m. v.

Der henvises til betænkningens kapitel V. 10 (side 113—16).

Til § 34.

Stk. 1. Efter de nugældende regler skal de værnepligtige, der er optaget i lægdsrullen, foretage anmeldelse af deres rejser til udlandet m. v., dog at de, såfremt de er udskrevne, skal søge *tilladelse* til udrejsen, medmindre de hører til 9. eller ældre hjemsendte årgang. Ved den foreslåede bestemmelse gennemføres under normale forhold den regel, at anmeldelse for samtlige kategorier af værnepligtige er tilstrækkelig.

Stk. 2. En tilsvarende adgang til under ekstraordinære forhold at ind-

føre krav om rejsetilladelse for værnepligtige, der skal møde på førstkommende session, blev indført ved den midlertidige værnepligtslovs forlængelse ved lov nr. 475 af 11. december 1950.

Til kapitel XI. Særlige regler om søfarende.

Der henvises til betænkningens kapitel V. 11 (side 116—19).

Til § 35.

Bestemmelsen svarer til § 12, stk. 1, 1. pkt., i værnepligtsloven af 1912, idet det dog for at forhindre misbrug er opstillet som betingelse, at den pågældende godtgør, at han har en fartstid af mindst 1 måned.

Til § 36.

Reglen svarer til den hidtidige retstilstand, men har ikke været direkte udtrykt i loven.

Til § 37.

Bestemmelsen i stk. 1, 1. og 2. pkt. svarer til reglen i § 12, stk. 1, 2. pkt., i værnepligtsloven af 1912, idet den dog kun omfatter værnepligtige, der sejler i erhvervssejlads, og ikke som hidtil enhver med søfartsbog forsynet værnepligtig.

Reglerne i stk. 1, 3. pkt., og stk. 2—4 afløser reglerne i lov nr. 323 af 20. december 1924 om indkaldelse af værnepligtige til søværnet, som ændret ved den midlertidige værnepligtslovgivning.

Til kapitel XII. Straffebestemmelser m. v.

Der henvises til betænkningens kapitel V. 13 (side 121—24).

Til § 38.

Af hensyn til en effektiv gennemførelse af den foreslåede nyordning af de værnepligtiges optagelse i lægdsrullen er det nødvendigt, at der under strafansvar pålægges dem pligt til ved tilbagesendelse i udfyldt stand af et særligt svarkort at anerkende, at de har modtaget bevis for at være optaget i lægdsrullen.

Til § 39.

Stk. 1. Efter de hidtidige regler i værnepligtsloven af 1912 § 13, jfr. § 1 i lov nr. 323 af 20. december 1924, er strafferammen for udeblivelse fra session m. v. i almindelighed bøder fra 10 kr.; i gentagelsestilfælde, eller såfremt det sker i krigstid, henholdsvis kan og skal dog straffen fastsættes til hæfte eller fængsel indtil 6 måneder.

Stk. 2 og 3. Værnepligtsloven af 1912 indeholdt ingen udtrykkelig regel om dette forhold.

Til § 40.

Bestemmelsen svarer til § 28 i værnepligtsloven af 1912.

Til § 41.

Stk. 1 svarer til § 43, stk. 1, i værnepligtsloven af 1912.

Stk. 2 svarer, forsåvidt angår ikke udskrevne værnepligtige, til § 2, stk. 3, i den midlertidige værnepligtslov af 1945, som ændret ved forlængelsesloven nr. 475 af 11. december 1950. For de udskrevnes vedkommende, der hidtil som hovedregel har skullet have tilladelse til udrejse, jfr. bemærkningerne til § 34, er straffen for udrejse uden tilladelse i henhold til værnepligtsloven af 1912 § 44, stk. 3, i fredstid bøder fra 20 kr. og i krigstid fængsel.

Til § 42.

Bestemmelsen svarer til § 47 i værnepligtsloven af 1912.

Til § 43.

Udtrykkelige regler om forældelse af strafansvar for overtrædelse af værnepligtsloven har ikke tidligere været givet, og det har derfor været overladt til retten at bestemme, om strafansvaret skulle bortfalde ved forældelse, jfr. straffelovens § 92, 3), 2. pkt.

Til kapitel XIIL Lovens ikrafttræden. Overgangsbestemmelser m. v.

De i lovudkastet indeholdte nye regler nødvendiggør, at der i forskellige henseender fastsættes særlige overgangsregler med henblik på allerede ved lovens ikrafttræden bestående forhold, jfr. bemærkningerne til §§ 45—47.

I modsætning til den hidtil gældende lovgivning pålægger lovudkastet alene mænd med dansk statsborgerret værnepligt, men man har ikke anset det for nødvendigt i denne anledning at foreslå særlige overgangsregler. Fremmede statsborgere og statsløse personer, der efter de hidtidige regler har været værnepligten undergivet, vil derfor ved lovens ikrafttræden blive frigjort for enhver værnepligtsmæssig forpligtelse i Danmark. Dette gælder uanset, om de allerede har gennemgået uddannelse i det danske forsvar, ligesom de, såfremt de på ikrafttrædelsestidspunktet forretter tjeneste, straks efter begæring må hjemsendes, jfr. dog § 2, stk. 2, hvorefter indenrigs- og boligministeren efter forhandling med forsvarsministeren kan tillade, at ikke værnepligtige personer indtræder i tjeneste i forsvaret.

De foreslåede straffebestemmelsers anvendelse på forseelser, der er begået før lovens ikrafttræden, nødvendiggør heller ikke særlige overgangsregler, da herhenhørende spørgsmål må afgøres efter de almindelige regler i borgerlig straffelovs § 3.

Det bemærkes, at man forudsætter, at overtrædelser af værnepligtsloven som hidtil kan danne grundlag for anholdelse, jfr. retsplejelovens §§ 769 og 771, uanset at disse sager behandles som politisager.

Til § 44.

Som nærmere i betænkningens kapitel VI omtalt forudsætter den fuldstændige gennemførelse af de i lovudkastets §§ 10, 21 og 33 indeholdte nye regler om fremgangsmåden ved de værnepligtiges optagelse i lægdsrullen, foretagelsen af fordelingen af det udskrevne mandskab og ordningen vedrørende de værnepligtiges flytteanmeldelser en gennemgribende omlægning af det hidtidige rullesystem samt etableringen af et samarbejde med folkeregistrene. Da dette omfattende arbejde ikke kan tilendebringes inden det foreslåede ikrafttrædelsestidspunkt for loven iøvrigt, er det foreslået, at en bestemmelse om disse reglers ikrafttræden kan træffes ved kgl. anordning efter indstilling af indenrigs- og boligministeren, for så vidt angår tidspunktet for fordelingsarbejdets omlægning efter forhandling med forsvarsministeren.

Til § 45.

Efter de hidtidige regler i § 3 i værnepligtsloven af 1912 bortfaldt udelukkelsen fra tjenesten i forsvaret som følge af straf, når 5 år var forløbet fra straffens udståelse, eftergivelse eller forældelse m. v. Da man efter udvalgets mening ikke bør give lovudkastets regel, hvorefter udelukkelsen fremtidig skal være definitiv, tilbagevirkende kraft med hensyn til de ved lovens ikrafttræden udelukkede værnepligtige, har man ved den foreslåede regel givet dem adgang til — selv om 5 års-fristen ikke er udløbet — at begære sig indkaldt til tjeneste i forsvaret, når de opfylder de herfor fastsatte betingelser (alder, tjenstdygtighed m. v.).

Til § 46.

Efter § 36 i værnepligtsloven af 1912 udslettes værnepligtige, der ikke er behandlet til udskrivning før udgangen af det år, hvori de fylder 36 år, af lægdsrullen. Da sådanne værnepligtige ikke hidtil har haft pligt til at forrette tjeneste i hjemmeværnet, er de ikke berørt af den ved hjemmeværnslovens § 9, jfr. forsvarslovens (personellet ved værnene, korpsene m. fl.) § 10, gennemførte regel om udslettelse af lægdsrullen tidligst med udgangen af det år, hvori de fylder 50 år.

Værnepligtige, der ved lovens ikraftræden er udslettet af rullen i medfør af den nævnte bestemmelse i værnepligtslovens § 36 eller er berettiget hertil, bør derfor ikke være omfattet af lovudkastets § 17, hvorefter værnepligtige af denne kategori fremtidig indtil deres fyldte 40. år skal kunne udskrives til tjeneste i hjemmeværnet.

Til § 47.

Efter den hidtidige lovgivning har der ikke været hjemmel til at meddele fritagelse for aftjening af værnepligt. Da sådan fritagelse efter lovens ikrafttræden også bør kunne tilstås værnepligtige, der opfylder lovens betingelser bortset fra de formelle regler i §§ 27—28, har man foreslået en hertil sigtende overgangsbestemmelse, der dog opstiller den betingelse,

at de pågældende ved lovens ikrafttræden skal være fyldt 30 år, svarende til den alder, de værnepligtige, der fremtidig i henhold til de nye regler kan fritages, i almindelighed vil have.

Til § 48.

Ved lovudkastets gennemførelse ophæves størstedelen af den hidtil gældende værnepligtslovgivning. Som det fremgår af bemærkningerne til § 44, kan de i §§ 10, 21 og 33 indeholdte regler imidlertid først træde i kraft, når en omlægning af det hidtidige rullesystem og etableringen af et samarbejde med folkeregistrene er gennemført.

Indtil bestemmelse om disse reglers ikrafttræden ved kgl. anordning er truffet, må det derfor have sit forblivende ved den hidtil gældende lovgivnings regler om tidspunktet for og fremgangsmåden ved de værnepligtiges optagelse i lægdsrullen, om flytninger og om fordelingen af det udskrevne mandskab. Følgende bestemmelser vil herefter i henhold til den foreslåede regel indtil videre fortsat være gældende:

1) § 7 i lov nr. 123 af 8. juni 1912 om værnepligt, som ændret ved § 5 i midlertidig lov nr. 284 af 16. juni 1945, jfr. lov nr. 491 af 19. december 1951. De værnepligtige skal herefter indtil videre fortsat selv melde sig til optagelse i lægdsrullen til et af indenrigs- og boligministeren nærmere fastsat tidspunkt, dog tidligst i november måned det år, i hvilket de fylder 17 år.

2) § 23 i lov nr. 123 af 8. juni 1912 om værnepligt, hvorefter fordelingen foretages af indenrigs- og boligministeren på grundlag af en af forsvarsministeren bifaldet plan.

3) § 41 i lov nr. 123 af 8. juni 1912 om værnepligt. De værnepligtige vil herefter indtil videre have pligt til efter de hidtil gældende regler at anmelde flytninger til lægdsbestyreren.

Ved lovudkastets ikrafttræden ophæves endvidere:

lov af 4. marts 1857 om nogle udskrivningsvæsenet vedkommende udgifters afholdelse af kongerigets finantser m. v., hvis regler om sessionens afholdelse i kommunale lokaliteter er afløst af lovforslagets § 7, stk. 6.

lov nr. 323 af 20. december 1924 om indkaldelse af værnepligtige til søværnet, hvis regler er afløst af lovudkastets § 37.

§ 4, pkt. 14—15, i forordning af 26. juni 1844 angående fribefordringsvæsenet i Danmark. I henhold til denne forordning har lægdsmænd og sognefogeder krav på befordringsgodtgørelse, når de møder på sessionen og afstanden til denne er over 1 mil; betalingen udredes for landdistrikternes vedkommende af amtsrepartitionsfonden. Denne forældede regel foreslås afløst af en ordning, hvorefter der for lægdsmænds møde på session m. v. af statskassen ydes befordringsgodtgørelse og time- og dagpenge.

SAMMENSTILLING

af de enkelte bestemmelser i den gældende værnepligtslovgivning (værnepligtsloven af 1912 med senere ændringer) og bestemmelserne i udvalgets lovudkast.

Gældende værnepligtslov	Udvalgets lovudkast
§ 1, 1. pkt.	§ 1, stk. 1
§ 1, 2. pkt.	Udgår
§ 2, stk. 1	Udgår
§ 2, stk. 2	§ 1, stk. 2
§ 3, stk. 1	§ 3, stk. 1
§ 3, stk. 2	Udgår
§ 4, stk. 1	§ 5
§ 4, stk. 2	Udgår
§ 5	Udgår
§ 6, stk. 1—3	§ 6 (bortset fra stk. 3, 2. pkt. og stk. 4, 3. pkt.)
§ 6, stk. 4	Udgår
§ 7, stk. 1—2	§ 10
§ 7, stk. 3	Udgår
§ 8	§ 7, stk. 1—2 og 4—5
§ 9, stk. 1—2	§ 8
§ 9, stk. 3	Udgår
§ 9, stk. 4	Udgår (men se § 9)
§ 10	§ 11, stk. 1 og 3, jfr. § 13, stk. 1
§ 11	§ 12, stk. 1
§ 12, stk. 1, 1. pkt.	§ 35
§ 12, stk. 1, 2. pkt.	§ 37, stk. 1, 1.—2. pkt.
§ 12, stk. 2	Udgår (men se § 39, stk. 2—3)
§ 13, stk. 1—2 og 4, l.pkt. samt 5	§ 39, stk. 1
§ 13, stk. 3 og 4, 2. pkt.	§ 20
§ 13, stk. 6	Udgår
§ 14, stk. 1 (jfr. lov 1945)	§ 11, stk. 2
§ 14, stk. 2—3	Udgår
§ 15, stk. 1	Udgår (se dog § 14)
§ 15, stk. 2—4	Udgår
§ 16, 1. pkt.	§ 14, stk. 1 (bortset fra c) og 3, 1. pkt.
§ 16, 2.—3. pkt.	Udgår
§ 17, stk. 1	§ 14, stk. 2
§ 17, stk. 2	Udgår
§ 18	§ 16, stk. 1, jfr. § 30, stk. 1
§ 19, stk. 1	§ 16
§ 19, stk. 2	§ 18, stk. 1

Gældende værnepligtslov	Udvalgets lovudkast
§ 19, stk. 3	Udgår
§ 20	§ 19
§ 21, stk. 1	§ 19
§ 21, stk. 2	Udgår
§ 22	Udgår
§ 23	§ 21
§ 24, stk. 1—2	§ 22, stk. 1—2
§ 24, stk. 3	Udgår
§ 25	§ 23
§ 26, stk. 1	§ 24, stk. 1
§ 26, stk. 2	Udgår
§ 26, stk. 3	Udgår (men se § 7, stk. 2, i lov nr. 277 af 18/6 1951 om forsvarets ordning)
§ 27	Udgår
§ 28, stk. 1	§ 25 (se også § 40)
§ 28, stk. 2—3	Udgår
§ 29—33	Udgår
§ 34, stk. 1	§ 31, stk. 1, jfr. § 32
§ 34, stk. 2	Udgår (men se § 8, stk. 2, c))
§ 35	Udgår (men se § 24, stk. 3)
§ 36	§ 17
§ 37	§ 30, stk. 1
§ 38	§ 31, stk. 2
§§ 39—40	Udgår
§ 41	Udgår (men se § 33)
§§ 42—44	§ 34, stk. 1, jfr. § 41, stk. 1 (se også § 10, stk. 2)
§ 45	Udgår (men se § 11, stk. 7—8, i det den 17/1 1952 på rigsdagen fremsatte forslag til ny sømandslov)
§ 46	Udgår
§ 47, stk. 1	§ 42, stk. 1
§ 47, stk. 2	Udgår
§ 47, stk. 3	§ 42, stk. 2
§ 47, stk. 4	Udgår
§§ 48—51	Overgangsregler m. v. i §§ 44—48.

Bestemmelser i udvalgets lovudkast, der ikke svarer til eller erstatter bestemmelser i værnepligtsloven af 1912 med senere ændringer.

§ 0j stk. [illegible] o
§ 4
§ 6, stk. 3, 2. pkt. og stk. 4, 3. pkt.
§ 7, stk. 3 og 5, 2. pkt.
§ 7, stk. 6 (jfr. dog lov af 4/3 1857)

§ 9 (jfr. dog 1912-loven § 9, stk. 4)
§ 12, stk. 2 (jfr. dog lov nr. 491 af 19/12 1951)
§ 12, stk. 3
§ 13, stk. 2
§ 14, stk. 1, c) og stk. 3, 2. pkt.
§ 14, stk. 4 (jfr. dog § 2 III i kgl. anordning af 25/2 1938)
§ 15
§ 18, stk. 2
§ 22, stk. 3
§ 24, stk. 2 (jfr. dog § 4 i lov nr. 284 af 16/6 1945)
§ 24, stk. 3 (jfr. dog 1912-lovens § 35)
§§ 26—29
§ 30, stk. 2
§ 34, stk. 2 (jfr. dog lov nr. 475 af 11/12 1950)
§ 36
§ 37, stk. 1, 3. pkt. og stk. 2—4 (jfr. dog lov nr. 323 af 20/12 1924 og lov nr. 284 af 16/6 1945)
§ 38
§ 39, stk. 2—3 (jfr. dog 1912-lovens § 12, stk. 2)
§ 41, stk. 2 (jfr. dog lov nr. 475 af 11/12 1950)
§ 43

OVERSIGT OVER UDENLANDSKE VÆRNEPLIGTSREGLER

A. Sverige.

A. Værnepligtsbestemmelserne.

I. Værnepligtsloven. Värnpliktslag af 30. december 1941 med ændringer af 2. juni 1950 og 25. maj 1951.

II. Administrative bestemmelser.

Kungl. Maj.ts förordning angående inskrivning och redovisning av värnpliktiga samt deras tjänstgöring m. m. (inskrivningsförordning) af 30. december 1941.

Kungl. Maj.ts kungörelse angående uppskov med tjänstgöring m. m. (uppskovskungörelse) af 18. juni 1949.

Kungl. Maj.ts kungörelse angående läkarbesiktning av värnpliktiga m. v. af 20. september 1951 (besiktningskungörelse).

ad I. Lovens administration henhører under försvarsdepartementet. Loven afløser værnepligtsloven af 30/6 1936.

a. *Værnepligtige* er:

Svenske mandlige statsborgere, der besidder den fornødne tjenstdygtighed, fra og med det kalenderår, i hvilket de fylder 19 år til og med det kalenderår, i hvilket de fylder 47 år. Hvis en svensk mand tillige er statsborger i en anden stat og har bopæl (»hemvist«) der, bestemmer kongen, hvorvidt værnepligt skal påhvile ham i Sverige. (Afgørelsen synes ifølge indskrivningsforordningen at bero på en individuel bedømmelse af graden af hans tilknytning til Sverige, bl. a. beherskelse af det svenske sprog, og til det andet land). Personer, der frivilligt indskrives som 17- eller 18-årige, er straks værnepligten undergivet.

I tilfælde af krig eller umiddelbar fare herfor består værnepligten for det indkaldte mandskab, så længe det behøves.

Kongen kan helt eller delvis fritage for indkaldelse til aftjening af værnepligt følgende persongrupper:

1) den, der naturaliseres som svensk statsborger i det kalenderår, da han fylder 25 år, eller senere.
2) den, som godtgør, at han har forrettet militærtjeneste i udlandet.
3) den, der på grund af langvarigt ophold udenfor riget ikke har fyl-

destgjort den ham påhvilende tjenestepligt, og som ved sin tilbagevenden til Sverige har opnået en alder af over 30 år.

4) den, der — uden at være omfattet af 1—3 — af særlige grunde bør fritages.

Fritagne for indkaldelse i fredstid er endvidere i henhold til indskrivningsforordningen værnepligtige, der tilhører den nomadiserende lapbefolkning.

Der findes ikke i den svenske værnepligtslov eller straffelov nogen bestemmelse om betydning af *straf* som udelukkende værnepligt.

b. *Tidspunkter for*

1. »Optagelse i rullen«.

Den svenske registreringsordning er udbygget efter moderne principper. Foreløbig omtales kun *lokalregistreringen,* der tilsigter at give et fuldstændigt overblik over den årlige værnepligtstilgang. Denne registrering er henlagt til den til indskrivningsområdets infanteriregiment knyttede indskrivningsekspedition og bringes i stand ved samarbejde med mandtalsorganerne.

Hvert år skal der af »pastorsämbetena« (i Stockholm »mantalsintendenten« og i Göteborg »mantalsdirektören«) oprettes indskrivningskort over enhver i kirkebøgerne m. v. i den pågældende »församling« m. v. opført svensk mand, der i det år, indskrivningsforretningen (d. v. s. sessionen) holdes, opnår en alder af 19 år eller mere, dog højst 47 år, og som ikke tidligere har fået et registreringsnummer som værnepligtig eller er blevet fritaget for aftjening af værnepligt. På kortet optages — foruden generalia — oplysninger om eksaminer, erhvervelse af flyver- eller radiotelegrafistcertifikat m. v., for så vidt sådanne oplysninger foreligger for vedkommende myndighed (skolemyndigheder m. v. har indberetningspligt).

Kortene sendes derefter inden 20. december til vedkommende »mantalsskrivningsförrättare« (i Göteborg vedkommende »pastorsämbete«), der sammenholder kortene med folkeregistrenes udvisende og foretager fornødne rettelser. Inden den 5. januar oversendes kortene fra den kontrollerende myndighed (i Stockholm direkte fra »mantalsintendenten«) til vedkommende »inskrivningschef«, idet det iagttages, at kortene er a jourført til og med den 31. december. Senere forandringer meddeles indskrivningschefen, efterhånden som de sker.

Til yderligere sikring af, at alle værnepligtige indskrives, skal også »sjömaiishusombudsmännen«, fængsler, arbejdsanstalter, opdragelseshjem m. v. hvert år indberette, hvilke unge mænd, der opnår 19 års alderen det påfølgende år af de henholdsvis i sjömanshusregistret og i anstalterne optagne personer.

Efter modtagelsen af indskrivningskortene opretter indskrivningsche-

fen registreringsplader, stamkort og lægekort samt indskrivningslister for hvert område, for hvilket der findes et særligt indskrivningsnævn. Samtidig tildeles der hver af de værnepligtige et registreringsnummer, som han beholder hele sin værnepligtstid, og som består af 3 med bindestreg adskilte tal, hvoraf det første er hans fortløbende nummer inden for indskrivningsområdet, det andet numret på det indskrivningsområde, hvor tildelingen af registreringsnumret er sket, og det tredie det kalenderår, i hvilket han fylder (eller er fyldt) 19 år. De fortløbende numre inddeles i serier, der alle begynder med 1, og som hver refererer sig til et bestemt kalenderårs 19-årige.

Registreringspladen er en præget metalplade, der indeholder alle relevante oplysninger, herunder til sin tid om indskrivningens resultat, og som stadig à jour-føres. Den er således indrettet, at der kan tages aftryk af hele pladens tekst eller af visse dele af den. Pladen og lægekortet sendes, efter at fordelingen er foretaget, til den militære afdeling, manden er tildelt.

Stamkortet supplerer registreringspladen, for så vidt som dette kort også indeholder de forældede (»historiske«) oplysninger om de værnepligtige.

Der foretages på intet tidspunkt nogen nøjere undersøgelse af selve spørgsmålet, om de pågældende overhovedet er værnepligtige (f. eks. svenske statsborgere).

2. Møde på session (»inskrivningsförrättning).

Den værnepligtige skal fremstille sig for sessionen det år, han fylder 19. Den, der først erhverver svensk statsborgerret, efter at han er indtrådt i værnepligtsalderen, skal fremstille sig på session året efter indfødsretserhvervelsen. Frivillige kan indskrives i det år, de fylder 17 eller 18, og de bliver derved værnepligtige. Der er intet til hinder for, at en værnepligtig fremstiller sig for sessionen uden for sit indskrivningsområde.

3. Indkaldelse.

Indkaldelsen sker normalt i indskrivningsåret eller året efter. Med hensyn til adgangen til *udsættelse* er der givet detaillerede regler, hvoraf som de vigtigste kan nævnes:

1) udsættelse gives kun for 1 år ad gangen og kan — bortset fra ganske særlige tilfælde — længst gives således, at den første aftjening begynder det år, den værnepligtige fylder 24.
2) udsættelse med 1. indkaldelse kan gives til:
   a) »sjömanshus«-indskrevne værnepligtige, der er udmønstret på udenrigs fart, eller som sandsynliggør, at de kan komme på navigationsskole til højere uddannelse,
   b) værnepligtige, der selv forvalter og bruger ham tilhørende fast ejendom eller selv driver ham tilhørende handels-, fabriks- eller

anden industriel virksomhed, for så vidt han ikke har været i stand til at få virksomheden passet under indkaldelsestiden,

c) værnepligtige, der har anden gyldig grund for udsættelse (f. eks. studier og forsørgerbyrder).

Med hensyn til udsættelse med genindkaldelser og indkaldelser til efteruddannelse gælder lempeligere regler.

3) Udsættelsen bevilges af den myndighed, hos hvilken den værnepligtige er tropsregistreret (se nedenfor under e).

4) Afgørelser af udsættelsesandragender kan appelleres ad den sædvanlige (militære) tjenestevej.

4. Udslettelse af rullen.

Værnepligtstiden er som nævnt til det 47. år. løvrigt udslettes de tjenstudygtige og de fritagne (jfr. foran under a).

c. *Flytning, rejsetilladelse, udvandring.*

Flytninger skal anmeldes enten for den myndighed, hvor den værnepligtige er »truppsregistreret« (jfr. nedenfor under e), eller til indskrivningschefen i det område, hvor han er optaget i folkeregistret. For sømænd skal adresseanmeldelser rettes til »sjömanshusombudsmannen«.

Med hensyn til rejser til udlandet er der ingen restriktioner, bortset fra at indkaldte værnepligtige ikke må udmønstres til udenrigs fart, hvis det forhindrer dem i at møde til tiden.

Udvandring kan, for så vidt værnepligtige angår, kun ske med kongens tilladelse.

Folkeregistermyndighederne og sømandshusene har pligt til at underrette vedkommende indskrivningschef om alle forandringer i de værnepligtiges adresser m. v.

d. *Sessionen (»inskrivningsförrättning«).*

Sessionen skal tage sin begyndelse ved månedsskiftet januar-februar, og det skal iagttages, at samtlige værnepligtige fra en »församling« så vidt muligt kan fremstille sig for sessionen på samme sted; i almindelighed skal 80—100 værnepligtige lægeundersøges pr. dag. Tid og sted bestemmes iøvrigt nærmere af lensstyrelsen, der også sørger for sessionens bekendtgørelse ved meddelelse i aviserne og ved opslag af plakater. Mindst 10 dage før sessionens begyndelse skal indskrivningschef en endvidere afsende en *personlig ordre til enhver af de mødepligtige,* hvis adresse er kendt.

Fritagne for personlig at fremstille sig på sessionen er:

1) værnepligtige, der er indskrevet i sømandshus, i nærmere fastsatte tilfælde,

2) værnepligtige, der har ansættelse eller studerer i udlandet og godtgør, at de er tjenstdygtige.

3) værnepligtige, der har forelagt sessionen klare beviser for, at de er tjenstudygtige,
4) værnepligtige, der iøvrigt har lovligt forfald og godtgør, at de er tjenstdygtige.

Sessionen (»inskrivningsnämnd«) består af indskrivningschefen (en regimentsofficer) som ordførende samt et antal ikke-militære medlemmer, ikke under 2 og mindst 1 fra hvert til indskrivningsområdet hørende landstingsområde (nærmest = amtsrådskreds) eller by. Normalt findes der kun 1 »inskrivningsnämnd« for hvert indskrivningsområde, men findes der undtagelsesvis 2 eller flere, udnævner kongen den ordførende i hvert nævn. De ikke-militære medlemmer vælges tillige med et tilsvarende antal suppleanter for 2 år af vedkommede landsting eller kommunalbestyrelse. Nævnet er beslutningsdygtigt, når ordføreren (hvis stemme i givet fald gør udslaget) og 2 medlemmer er til stede. Nævnet tiltrædes af 2 læger og andet nødvendigt personale.

I visse tilfælde kan udskrivningen foretages af indskrivningschefen på egen hånd; som de vigtigste eksempler kan nævnes: udskrivning af værnepligtige, der er udeblevet fra sessionsmøde, forbigåede værnepligtige, endnu ikke værnepligtige personer og iøvrigt andre udskrivningsforretninger, som efter de foreliggende omstændigheder ikke kan afvente førstkommende session.

Indskrivningsnævnets og indskrivningschefens afgørelse kan inden 20 dage påankes til indskrivningsrådet (jfr. nedenfor under B). Klagen har ikke suspensiv virkning, medmindre andet bestemmes.

På grundlag af lægeundersøgelsen henføres de værnepligtige efter deres legemsbeskaffenhed og helbredstilstand til een af følgende grupper:

a) bedømmelsesgruppe 1 }
» 2 } anvendelige til krigstjeneste
» 3 }
» 4 }
b) bedømmelsesgruppe T for tiden (»tilfälligt«) tjenstudygtige
c) bedømmelsesgruppe O — tjenstudygtige.

Værnepligtige af bedømmelsesgrupperne a. 1—4) deles igen efter en væsentlig på grundlag af deres uddannelse foretagen vurdering af deres anvendelighed i krigsorganisationen i 2 grupper:

1) gruppe K
2) værnepligtige i almindelighed.

Til gruppe K henføres:

1°. studenter og ligestillede (udførlig afgrænsning heraf gives i indskrivninssforordningen)

2°. søkaptajner og ligestillede (styrmænd, maskinister)
3°. værnepligtige, der er udskrevet før værnepligtsalderens indtræden
4°. visse andre værnepligtige med særlige livsstillinger.

Alle andre henføres til gruppen »værnepligtige i almindelighed«.

De værnepligtige, der henføres til bedømmelsesgruppe T, er fritagne for indkaldelse, men skal møde påny for næste session (eller, hvis indskrivningsnævnet bestemmer det, på et tidligere tidspunkt for indskrivningschefen alene, jfr. ovenfor). Endelig afgørelse af tjenstdygtigheden (henførelse til gruppe a) eller c)) skal ske senest det år, den pågældende fylder 22 år.

Kongen kan bestemme, at de værnepligtige, der henføres til bedømmelsesgruppen O, senere påny lægeundersøges, således at de kan indkaldes, hvis de findes tjenstdygtige.

Efter sessionens afslutning oprettes »inskrivningsböcker« for alle de værnepligtige, der er blevet udskrevet på sessionen. Bøgerne, der af indskrivningschefen sendes til de værnepligtige, indeholder alle værnepligtsmæssige generalia, herunder vedtegninger, bemærkning om tildeling med angivelse af mødedag, meddelt udsættelse m. v. Bøgerne føres stadig à jour med hensyn til ændringer i værnepligtsforholdene m. v. af vedkommende indskrivningschef, respektive chefen for vedkommende »förband« eller kompagni.

De fra folkeregistermyndighederne m. v. (jfr. ovenfor b 1) modtagne indskrivningskort forsynes med registreringsnummer, bemærkning om eventuel fritagelse samt for sømænds vedkommende tildeling, og kortene sendes derefter tilbage til de vedkommende myndigheder, der foretager noteringer i folkeregistrene.

På sessionen føres en »inskrivningslängd« (trykt ved hjælp af registreringspladerne), hvori opføres, hvad sessionen beslutter med hensyn til hver behandlet person; disse lister indsendes efter sessionens afslutning til det centrale værnepligtsbureau.

Der foretages ingen lodtrækning på sessionen.

e. *Fordeling.*

De værnepligtige tildeles et vist »förband« (d. v. s. et bestemt regiment, en bestemt orlogsstation eller flyveflotille) *eller* et vist »truppslag« (f. eks. kavalleriet, luftværnet, flåden, kystartilleriet, flyvevåbnet). De førstnævnte tilhører det bestemte »förband« hele deres tjenestetid, uanset hvor i Sverige de er hjemmehørende, medens de sidste tilhører det »forband« inden for vedkommende »truppslag«, som rekrutteres fra det indskrivningsområde, inden for hvilket de er optaget i folkeregistret.

Bortset fra, at visse særlig kvalificerede værnepligtige forlods udtages til specialtjeneste, stabstjeneste m. v., er reglen iøvrigt den, at værnepligtige af gruppe K tildeles »förband«, medens »værnepligtige i almindelighed« tildeles »truppslag«.

Når fordelingen er foretaget, kan de resterende 2 dele af det omfattende svenske registreringssystem etableres.

Foruden den overfor under b. 1 omtalte *lokalregistrering* består dette system af følgende registreringer:

a) *»truppsregistrering«*, der foregår ved det »förband«, de pågældende værnepligtige er tildelt, og som har til formål at skabe en fuldstændig oversigt over de værnepligtiges krigsmæssige placering.
b) den *centrale hulkortregistrering*, der sker ved det centrale værnepligtsbureau og omfatter hele krigsmagtens personel.

Registreringen direkte ved **»truppförbanden«** muliggør en gennemtænkt krigsplacering af hver enkelt værnepligtig allerede i fredstid. Indkaldelserne såvel **i** krig som i fred sker gennem den militære afdelings egen foranstaltning, og det er ikke nødvendigt at indkalde hele årsklasser eller dele af sådanne, idet systemet i forbindelse med den maskinelle udrustning giver mulighed for at indkalde visse bestemte afdelinger og visse bestemte personer.

I det centrale værnepligtsbui eau findes et hulkort for hver enkelt svensk værnepligtig, udarbejdet på grundlag af indsendte aftryk af truppregistreringsmyndighedernes registreringsplader. Hulkortene gøres til genstand for stadig statistisk (maskinel) behandling.

f. *Straffebestemmelser.*

Straffebestemmelserne er samlet i et særligt kapitel i slutningen af loven. Der er ikke hjemlet frihedsstraf **for** overtrædelse af værnepligtslovens bestemmelser, men de værnepligtige kan anholdes og bringes til stede ved sessionen og til påbegyndelse af tjenesten. Bøderne kan, når lensstyrelsens resolution derpå foreligger, umiddelbart inddrives.

ad II. Til vejledning for sessionerne udsendes hvert år en *indskrivningsinstruktion,* der på grundlag af det centrale værnepligtsbureaus beregninger angiver, hvilke krav der bør og kan stilles til udskrivning og fordeling til de forskellige våbenarter m. v.

B. Udskrivningsvæsenets organisation.

Den øverste ledelse af udskrivningsvæsenet (under forsvarsdepartementet) har det centrale værnepligtsbureau i Stockholm (CVB). Under denne centrale myndighed sorterer direkte de lokale myndigheder, for lokalregistreringens vedkommende indskrivningscheferne med deres indskrivningsekspeditioner og for »truppregistreringen«s vedkommende »truppförbandscheferne« med deres mobiliseringsaf delinger.

Landet er inddelt i 21 indskrivningsområder med hver deres **indskriv**ningschef (regimentsofficer).

Til behandling af klager over udskrivningsmyndighedernes beslutnin-

ger findes et indskrivningsråd i Stockholm, der består af en ordførende og 2 andre medlemmer (hvoraf 1 militær), der tillige med suppleanter udnævnes af kongen. Rådet skal tiltrædes af en af kongen udnævnt læge og af en officer fra CVB, ligesom en jurist skal tilforordnes som sekretær. I 1940 behandledes 641 klager, og i 150 tilfælde blev den påklagede afgørelse ændret.

B. Norge.

A. Værnepligtsbestemmelserne.

I. Værnepligtsloven. Lov om verneplikt og utskrivning af 21. juni 1929 med ændringer af 22/6 1934, 16/8 1946, 19/6 1947 og 2/4 1948.

II. Administrative bestemmelser. Utskrivningsreglement for landsforsvaret og sjøforsvaret af 23/8 1935 m. fl.

ad I. Værnepligtssagerne sorterer under forsvarsdepartementet.

a. *Værnepligtige* er:

»Enhver mandlig norsk statsborger, som har indfødsret, og som har den nødvendige tjenstdygtighed.«

Andre mænd, som er hjemmehørende i Norge, kan pålægges værnepligt i samme omfang, forsåvidt ingen konvention med eller undersåtligt forhold til fremmed stat er til hinder. Dog er disse udlændinge fritagne for militærtjeneste, sålænge Norge er i krig med deres fødeland.

Fritagne for værnepligt er:

1) gejstlige embedsmænd
2) præster
3) forstandere for anerkendte trossamfund uden for statskirken
4) lodsoldermænd og faste lodser
5) i tilfælde, hvor en broder er blevet dræbt eller lemlæstet i felten, er den næste broder fritaget for udskrivning.

Herudover kan kongen med Stortingets samtykke bestemme, at enkelte klasser af udskrevne, f. eks. tjenestemænd ved jernbanedriften og fagkyndige, som forudsættes at måtte vedblive i tilsvarende fagvirksomhed i krigstid, skal være fri for tjeneste i fred. Sådan bestemmelse var truffet for jernbanetjenestemænds vedkommende ved en kgl. resolution af 6. december 1929, der imidlertid igen er ophævet ved kgl. resolution af 24. august 1951.

Militærtjeneste i Norge, i United Kingdom, i Sverige og i Mil.org. i tiden 9/4 1940—31/12 1945 kan i et vist omfang godskrives som pligtig fredstjeneste, Forsvarsdep. 27/2 1946.

For indbyggere i Nordland, Troms og Finmark fylker kan kongen bevilge lempelser eller fritagelse.

I en lov af 24/6 1949 er der udtrykkeligt givet forbud imod, at arbejdere, der efter det 18. år har været ansat 3 måneder i en virksomhed, afskediges på grund af indkaldelse til militærtjeneste.

Der er ikke i værnepligtsloven regler om betydningen af *straf* som udelukkende værnepligt, idet der simpelthen i hvert enkelt tilfælde i dommen skal tages stilling til, om tab af ret til at gøre militærtjeneste skal idømmes som en tillægsstraf. Betingelsen for, at dette kan ske, er, at dommen går ud på fængsel eller på hæfte i mindst 3 år eller tab af offentlig tjeneste, og at den pågældende ved den strafbare handling har vist sig uværdig til at gøre militærtjeneste. Udelukkelsen gælder for et tidsrum af 10 år.

b. *Tidspunkter for*

1. Optagelse i rullen.

Enhver mand, der opholder sig i Norge mellem 1. og 15. januar i det år, hvori han fylder 19 år (før 1946: 20 år), skal melde sig til optagelse i rullen på det sted, hvor han hører hjemme. Værnepligtige, der ønsker at udskrives før den ordinære alder, kan optages tidligere. De 19-årige, der opholder sig i udlandet eller på udenrigsfart, skal melde sig til optagelse straks efter hjemkomsten.

2. Udskrivning.

Forsåvidt de ikke findes aldeles tjenstudygtige, skal alle værnepligtige udskrives i det år, hvori de opnår 19 års alder (tidligere 20), eller i det nærmest påfølgende, hvori udskrivning kan ske. Det kan tillades værnepligtige at lade sig udskrive tidligere, ligesom der i fredstid kan meddeles udsættelse i indtil 3 år, undtagelsesvis endnu længere.

3. Indkaldelse.

Indkaldelsen finder normalt sted året efter udskrivningen, idet dog kongen kan bestemme, dels at indkaldelse skal finde sted allerede i udskrivningsåret, og dels at der ved en eller flere afdelinger skal holdes rekrutskole hvert andet år med 2 årsklasser ad gangen.

Den, som uden egen skyld ikke er blevet udskrevet inden udløbet af det 7. værnepligtsår (herunder hjemvendte emigranter), bør så vidt muligt være fri for udskrivning i fredstid.

4. Slettelse af rullen.

Værnepligtstiden er 25 år, regnet fra 1. januar efter udskrivningen. For frivillige regnes værnepligtstiden fra 1. januar i det år, i hvis våbenøvelser de deltager, idet dog beregningen ikke kan begynde før 1. januar efter deres fyldte 18. år.

løvrigt foretages slettelse af rullen i tilfælde af kassation, udvandring

med tilladelse (jfr. c. 2 og 3 nedenfor) og det nævnte tilfælde med broders død m. v. i felten.

c. *Flytning, rejsetilladelser, udvandring.*

1. ikke udskrevne, indtil 1. januar i det år, hvori de fylder 19: ingen restriktioner. Kongen kan dog, hvis omstændighederne kræver det, i krigstid, eller når krig er at frygte, forbyde værnepligtige fra 1. januar i det år, hvori de fylder 18, at forlade riget eller det distrikt, hvori de opholder sig, eller at tage hyre i udenlandsk fart. En søfarende værnepligtig, der er blevet forbigået ved udskrivning på grund af fravær i udlandet, må, når han vender tilbage, ikke udmønstres i udenrigs fart udover næste session uden krigskommissærens tilladelse.

2. tiden mellem indrullering og session:

flytning: anmeldes til lensmannen (= sognefogden), henholdsvis politiet,

bortrejse fra hjemstedet for mere end 14 dage, rejse ud af riget eller udmønstring til udenrigs søfart: tilladelse hos lensmannen, henholdsvis politiet (ganske kurant),

udvandring: tilladelse hos lensmannen, henholdsvis politiet.

3. tiden mellem session og indkaldelse:

flytninger og rejser i indlandet i over 14 dage: anmeldes til krigskommissæren eller (efter 1/12 i udskrivningsåret) til den militære afdeling,

rejser ud af riget eller udmønstring til udenrigs søfart: tilladelse fra krigskommissær (militær afdeling),

udvandring: tilladelse fra krigskommissær eller højere udskrivningsmyndighed.

Anm.: fordelingen mellem afdelingerne er principielt geografisk, jfr. nedenfor under e, således at en mand, der efter udskrivningen flytter til et andet udskrivningsdistrikt, samtidig normalt skal overføres til en anden militær afdeling.

d. *Sessionen.*

De værnepligtige deles i søværnepligtige, der skal udskrives til søforsvaret, og landværnepligtige. Søværnepligtige er søfolk med en vis udenrigs farttid samt søfolk i indenrigs fart, fiskere og fangstmænd i den udstrækning, kongen med Stortingets samtykke bestemmer det.

Session afholdes *een gang om året* for hver af landets indrulleringskredse på et sted, der ligger så bekvemt som muligt, og senest samtidig med de første 14 dage af regimenternes rekrutskoler. Også andre værnepligtige end de til kredsen hørende er dog berettigede til at møde. Bekendtgørelsen sker ved plakater og korte annoncer i egnens dagblade.

Sessionen bestyres af en »utskrivningsnemndsjef«, der enten er krigskommissæren eller en for tilfældet udkommanderet officer. Bestyrelsen

kan dog, hvor det findes hensigtsmæssigt, overlades til et medlem af »innrulleringsnemnda«, ligesom sessionen på afsides liggende steder kan undlades, således at bedømmelsen skal foretages ved mødet på rekrutskolen. Indrulleringsnævnets medlemmer er til stede ved sessionen, men formanden og kredsforstanderen kan dog fritages. løvrigt kan enhver indkaldes til at afgive forklaring for sessionen.

Ved sessionen udfylder de værnepligtige et spørgeskema (uddannelse, erhverv, specielle færdigheder, ønsker m. h. 1. indkaldelse m. v.), og dette suppleres ved utskrivningsnemndsjefeus mundtlige eksamination. Først derefter foretages lægebedømmelsen af sessionslægen.

Samtlige sessioner i 1950 og 1951 har — efter at ordningen har været prøvet på en del af sessionerne i 1949 — været afholdt som såkaldte »forbedrede sesjoner«. Bedømmelsen på disse sessioner, der har omfattet en omhyggeligere lægebedømmelse og psykologiske prøver for samtlige værnepligtige, er blevet foretaget af et »klassifiseringsnemnd«, der i henhold til en af forsvarsministeriet udstedt foreløbig sessionsinstruks af 4. april 1951 består af en udskrivningsofficer, en læge og så vidt muligt en psykolog.

På grundlag af lægeundersøgelsen henføres de værnepligtige til en af følgende tj enstdygtighedsklasser:

1. stridsdygtige
   a) af 1. grad
   b) af 2. grad
2. hjælpedygtige
   a) brugbare til felthæreri (til tjeneste ombord)
   b) arbejdsdygtige, som ikke kan følge hæren (arbejdsdygtige til tjeneste i land)
3. udygtige.

Værnepligtige, der skønnes at kunne opnå tjenstdygtighed i løbet af 1 år, kan erklæres midlertidig udygtige og må så møde igen næste år, hvor afgørelse *skal* træffes.

Lægebedømmelsen skal endvidere indeholde oplysning om, til hvilken våbenart og tjenesteklasse den pågældende skønnes egnet.

Der foretages ingen lodtrækning.

Med Stortingets samtykke (eller i krigstid m. v. af kongen alene) kan der træffes bestemmelse om fornyet lægeundersøgelse og udskrivning af personel, der tidligere er slettet som udygtige.

e. *Fordeling:*

Det norske forsvar er delt i:

Hæren
Søforsvaret (marinen og kystartilleriet)
Luftforsvaret (flyvevåbnet og luftværnsartilleriet).

Forsvaret består af 2 opbud: linie og **landværn,** undtagen søforsvaret, som består af 1 opbud. De 25 års værnepligt aftjenes med 13 år i linien og 12 år i landværnet. Landværnet kan ifølge grundlovens § 25 ikke uden Stortingets samtykke anvendes uden for Norges grænser.

I udskrivningsøjemed er riget inddelt i udskrivningsdistrikter (18) — et for hvert infanteriregiment. Hovedreglen er, at hvert regiment rekrutteres fra vedkommende distrikt, men herfra kan dog administrativt afviges.

Når sessionerne er afsluttet og senest inden udgangen af september, indsender krigskommissæren (eller hulkortafdelingen for samtlige krigskommissærer) sessionsmaterialet til generalkrigskommissæren, der derefter i en *udskrivningsordre* til hvert krigskommissariat særskilt for hvert udskrivningsdistrikt bestemmer fordelingen mellem de forskellige forsvarsgrene, afdelinger m. v., som skal rekrutteres fra distriktet. Krigskommissæren videreekspederer udskrivningsordren til de vedkommende udskrivningsdistrikter og opstiller derefter en rulle over årets udskrevne til hver af de vedkommende militære afdelinger m. v.

Hvis det kun er nødvendigt at indkalde en del af en årgang, sker udvælgelsen ved en af *krigskommissæren* i overværelse af 2 vidner foretagen lodtrækning. Fordelingsordenen er iøvrigt omtrent som den danske (bedst kvalificerede først).

Krigskommissariatet fører derhos følgende ruller over personel af alle grader, som hører hjemme i kommissariatet:

A. Rulle over fastlønnede befalingsmænd

B. Rulle over værnepligtige udskrevne befalingsmænd af sergent- og højere grad

C. Rulle over korporaler og menige.

Rulle A og B føres kontinuerlig, så længe de varer, medens rulle C føres årgangsvis.

f. *Straffebestemmelserne* for overtrædelse af værnepligtsloven er samlet i 2 paragraffer sidst i loven. Frihedsstraf er alene hjemlet for forsøg på at unddrage sig udskrivning eller på at opnå en uberettiget fordel ved udskrivningen samt medvirken **til** disse forseelser. I forbindelse hermed er det bl. a. bestemt, at en person, om hvem der er grund til at frygte, at han påny vil unddrage sig udskrivning, kan afgives til almindelig arbejdstjeneste i et af forsvarets etablissementer i indtil 4 måneder uden afkortning i fredstjenestetiden, ligesom han, hvis han er søfarende, kan »stoppes« som nævnt under c. 1.

ad II. Administrative bestemmelser.

Der findes ikke som i Danmark et detailleret bedømmelsesregulativ, men de nødvendige direktiver indholdes alene i en »Vejledning i militær lægebedømmelse«. Højdekrav spiller tilsyneladende en underordnet rolle.

B. Udskrivningsvæsenets organisation.

I spidsen for udskrivningsvæsenet står *generalkrigskommissæren,* til hvem tillige er lagt forsvarets hulkortafdeling og forsvarets psykologiske afdeling.

Landet er delt i 7 krigskommissariater under en *krigskommissær* (stabsofficer) .

Til behandling af værnepligtsanliggender er der ved hvert krigskommissariat et *værnepligtsstyre,* bestående af vedkommende distrikts fylkesmann og krigskommissær.

Enhver afgørelse af værnepligtsstyret eller generalkrigskommissæren kan *indankes* for kongen eller indbringes for domstolene.

Krigskommissariatet deles i *indrulleringskredse* (normalt omfattende et lensmannsdistrikt eller en by), der styres af et indrulleringsnævn på 3 medlemmer, nemlig en officer (siden befrielsen dog en af kommunalbestyrelsen udnævnt person) som formand, lensmannen og kredsforstanderen (udnævnt af kommunalbestyrelsen). I Oslo varetages formandshvervet af en lønnet funktionær.

Indrulleringskredsen har tidligere igen været inddelt i *roder* med en af kommunalbestyrelsen udpeget skikket mand som forstander. Med hjemmel i loven er rodeforstanderinstitutionen imidlertid nu ophævet ved kgl. resolution af 24. november 1950, og dens opgave (navnlig de værnepligtiges optagelse i lægdsrullen) henlagt til lensmanden (politiet) og folkeregistrene.

Krigskommissiariatet (værnepligtsstyret) fører tilsyn med indrulleringen og rulleføringen og har tillige den opgave at påse, at de forskellige årgange under værnepligtstiden henholdsvis overflyttes til 2. opbud (landværnet) eller udgår af rullen.

Den 21. december 1951 har en dertil nedsat komité afgivet en betænkning, indeholdende et *udkast til en ny værnepligtslov.* Anledningen til komiteens nedsættelse var, at den norske forsvarskommission af 1946 i sit forslag til en ny forsvarsordning på en række punkter udtrykkeligt havde angivet de heraf følgende nødvendige ændringer i værnepligtsloven. Man fandt derfor anledning til samtidig at underkaste denne lov, der også i andre henseender var forældet, en almindelig revision.

En ny norsk forsvarsordning er imidlertid endnu ikke gennemført, og

det understreges udtrykkeligt i betænkningen, at dette har måttet føles som en væsentlig ulempe ved arbejdet med den nye værnepligtslov.

Af lovudkastets mere væsentlig ændringer af den gældende lov skal fremhæves:

Der indføres adgang til ved traktat at fritage personer med dobbelt statsborgerret for norsk værnepligt; i bemærkningerne henvises til den danske lovs regel herom.

Den hidtidige legale fritagelse af præster, lodsoldermænd, faste lodser samt værnepligtige, hvis ældre broder er død eller invalideret i felten, ophæves.

Omvendt indføres (med den svenske lov som mønster) adgang til administrativt at meddele hel eller delvis fritagelse til værnepligtige, der godtgør at have forrettet militærtjeneste i et andet land.

Den hidtidige regel, hvorefter værnepligtige, der uden egen skyld ikke er blevet udskrevet inden udløbet af det 7. værnepligtsår, så vidt muligt skal være fritaget for udskrivning i fredstid, bortfalder.

Samtidig foreslås til gengæld den regel, at pligt til »førsteoplæring« i fredstid bortfalder, hvis den ikke er påbegyndt inden udløbet af det år, hvori den værnepligtige fylder 28 år, eller, hvis forsinkelsen skyldes hans egen forsømmelse, 33 år. Disse værnepligtige kan dog eventuelt medtages ved genindkaldelser.

Den i praksis udviklede adgang til at meddele udsættelse med indkaldelse lovfæstes.

De hidtidige »værnepligtsstyrer«, der efterhånden havde mistet enhver reel betydning, bortfalder. For at bevare det civile indslag i udskrivningen ændres til gengæld indrulleringsnævnenes sammensætning således, at formanden, der hidtil har været en officer, nu skal være lensmanden. Samtidig skal den hidtil kommunevalgte kredsforstander erstattes af vedkommende folkeregisterfører.

Der pålægges kommunerne pligt til at fremskaffe sessionslokaler.

Ubetinget udskrivning af særlige persongrupper som søværnepligtige bortfalder.

Den gældende lovs rekursregel, hvorefter den, der mener sine rettigheder krænket, kan indbringe sagen for kongen *eller* for domstolene bortfalder med den begrundelse, at den er overflødig og kunne give anledning til den misforståelse, at de 2 rekursveje var alternative.

Der foreslås derimod *ingen* ændring af den gældende regel, hvorefter udlændinge administrativt *kan* pålægges værnepligt i Norge; som konklusion på en længere diskussion om dette spørgsmål fastslår betænkningen blot, at det må anses som gældende norsk ret, at fremmed statsborgerret ikke er til hinder for værnepligt i Norge. Det udtales dog udtrykkeligt, at »det er rimeligt og stemmende med vanlig international praksis at stille statsborgerret som den normale betingelse for værnepligt«, og »at der af hensyn til nordmænd i udlandet og vore internationale forbindel-

ser« er al grund til at udvise varsomhed ved praktiseringen af den fakultative regel, der i alt fald må forudsætte en vis fast tilknytning til og samhørighed med Norge.

Spørgsmålet om udelukkelse fra tjeneste i forsvaret på grund af straf omtales kun med en ganske kort henvisning **til,** at dette forhold er ordnet ved den udenfor værnepligtsloven liggende lovgivning.

C. **Finland.**

A. Værnepligtsbestemmelserne.

I. Værnepligtsloven. Värnpliktslag af 15. september 1950, ikraftrådt 1. januar 1951. — Tidligere værnepligtslov af 30. juni 1932.

II. Administrative bestemmelser. Förordning angående tillämpning af värnpliktslagen af 26. januar 1951.

ad I. Lovens administration sorterer under forsvarsministeriet.

a. *Værnepligtige* er:

Enhver finsk mand i alderen 17—60 år, der besidder den fornødne tjenstdygtighed. Udlændinge, der antages til finske statsborgere, er i værnepligtsmæssig henseende ligestillet med finskfødte, men er dog fritaget for *at fremstille sig på session,* hvis de i naturalisationsåret eller tidligere er fyldt 30 år.

Statsløse personer, der er fast bosiddende i Finland, kan af lensstyrelsen erklæres for værnepligtige.

Fritagne for værnepligt er:

1) naturaliserede udlændinge, der i deres hjemland har af tjent værnepligt i fredstid (fritagelsen forudsætter gensidighed og omfatter kun tjeneste i »aktiv trupp«)
2) finske statsborgere, der tillige er statsborgere i et andet land, og som ikke har fast bopæl i Finland (gensidighed forudsat).

For indbyggere på Åland gælder særlige lempelsesregler.

I værnepligtsloven er der udtrykkeligt forbud mod, at værnepligtige lønmodtagere udenfor visse administrativt afgrænsede tilfælde afskediges på grund af indkaldelse til militærtjeneste. Der er endvidere givet hjemmel for at yde statsunderstøttelse til indkaldte værnepligtiges pårørende.

Personer, der er dømt til tab af medborgerlig tillid eller er erklæret for ikke vidnedygtige, eller som er tiltalt for en forbrydelse, der kan medføre sådan følge, er udelukket fra at forrette militærtjeneste og kan i stedet for beordres til arbejde, der direkte eller indirekte gavner forsvarsmagten. Under mobilisering eller i tilfælde af krig eller fare derfor kan de pågældende dog indkaldes til militærtjeneste, når der er behov for det.

b. Tidspunkter for

1. Optagelse i rullen.

Hvert år inden udgangen af maj måned skal vedkommende »prästerskap« til staben for militærdistriktet indsende en fortegnelse over samtlige i »församlingen« indskrevne mænd, som i det pågældende år fylder 19 år. Tilsvarende forpligtelse påhviler enhver anden civilregister- eller mandtalsmyndighed samt ledelsen af fængsler og andre anstalter. Fortegnelsen skal udover sædvanlige generalia indeholde oplysning om skoleuddannelse, modersmål, straf, legemsfejl og sygdom — alt for så vidt oplysning herom foreligger for myndigheden.

2. Udskrivning.

Pligtige til at fremstille sig for session (»uppbåd«) er de værnepligtige, der i sessionsåret fylder 19 år. Hertil kommer alle, der tidligere er udeblevet fra session og ikke endnu er blevet særskilt bedømt, for så vidt de ikke er fyldt eller i det pågældende år vil fylde 30 år.

Det er *ikke* foreskrevet, at frivillige (der kan antages, når de er fyldt 17 år) skal sessionsbedømmes inden mødet; en lægeerklæring om deres helbredstilstand er tilstrækkelig.

Der er ingen regler om udsættelse med sessionsmødet, men i et vist omfang kan mødepligtige, der har *lovligt forfald,* give *møde ved stedfortræder;* dette gælder:

a) værnepligtige, der gennem lægeerklæring godtgør at være tjenstdygtige,
b) værnepligtige, der gennem lægeerklæring godtgør at være ganske og definitivt tjenstudygtige,
c) værnepligtige, der er bosat eller i deres erhverv opholder sig uden for Finland, og som gennem en af et finsk konsulat godkendt lægeattest godtgør, enten at de er tjenstdygtige, eller at de ikke er det.

3. Indkaldelse.

De udskrevne indkaldes til møde i det kalenderår, der følger efter sessionen, på de for påbegyndelsen af tjenesten fastsatte almindelige dage. Værnepligtige, der har fået udsættelse eller er lovligt udeblevet, skal møde til tjeneste på den almindelige indkaldelsesdag, der følger efter udsættelsens udløb eller hindringens bortfald, medmindre det bestemmes, at de skal møde straks.

Personer, der er udelukket på grund af straf, skal indtræde i tjenesten, når den i dommen fastsatte frist er udløbet.

Som almindelig begrænsning gælder dog den regel, at en værnepligtig, der ikke er indtrådt i aktiv tjeneste inden sit fyldte 30. år, ikke derefter kan forpligtes til det.

Udsættelse i højst 3 år med indtræden i aktiv tjeneste kan af chefen for vedkommende militærdistrikt meddeles til:

a) værnepligtige, der har en broder, der enten er i tjeneste eller er udskrevet hertil uden at have fået udsættelse.
b) værnepligtige, der ved indkaldelse ville lide alvorligt afbræk i studier eller anden uddannelse. I disse tilfælde kan udsættelsen, når der foreligger særlige grunde derfor, forlænges med højst 3 år.
c) værnepligtige, for hvem udsættelsen vil være af særlig betydning for varetagelsen af økonomiske anliggender.

Andragende om udsættelse skal normalt indgives senest på sessionsdagen.

4. Slettelse af rullen.

Værnepligtstiden vedvarer til udgangen af det år, i hvilket den værnepligtige fylder 60 år.

c. *Flytning, rejsetilladelser.*

Selve værnepligtsloven indeholder ingen regler herom, men de fornødne bestemmelser er givet ved »Tillämpningsförordningen«.

Følgende grupper af værnepligtige er underkastet kontrol:

1) alle, der hører til reserven,
2) de til landværnets I. kategori hørende, indtil de fylder 50 år,
3) de til landværnets II. kategori hørende, for så vidt de har fået særlig mobiliseringsforholdsordre,
4) de til landværnets III. kategori hørende, der har fået udsættelse med indkaldelse.

Kontrollen føres af stabene for militærdistrikterne og de dem underlagte *kredskontrollanter*, der hver dækker en lensmandskreds (= sognefogeddistrikt) eller en by.

Den kontrolleredes forpligtelser består i:

1) straks efter hjemsendelsen fra aktiv tjeneste at opgive sin adresse til vedkommende kredskontrollant,
2) at melde flytning til kredskontrollanten (hvis flytning til anden kontrolkreds: til tilflytningskontrollanten),
3) ved fravær fra kredsen i mere end 2 måneder at opgive midlertidig adresse eller person, der kan modtage meddelelser,
4) ved ophold i udlandet opgive sin adresse til det nærmeste finske konsulat.

Der findes ingen andre restriktioner for udenlandsrejser end den lige ovenfor under 4) nævnte; den pågældende hører fortsat til sit tidligere

militærdistrikt i Finland, eller — hvis han ikke har fast bopæl i Finland — til det distrikt, hvortil Helsingfors hører.

Chefen for militærdistriktet kan sammenkalde alle de kontrolunderkastede til et kontrolmøde.

Overtrædelse af bestemmelserne straffes med bøde eller fængsel indtil 3 måneder.

Til yderligere kontrol skal præsteskaberne og andre folkeregistermyndigheder til chefen for militærdistriktet indsende månedlige lister over dødsfald, navneforandringer og flytninger, for så vidt angår alle i registret optagne personer mellem 19 og 50 år.

d. *Sessionen.*

Sessionen (»uppbåd«) afholdes hvert år mellem 1. september og 1. november på et passende antal steder inden for hvert militærdistrikt.

På grundlag af de af folkeregisterinyndighederne indsendte fortegnelser (jfr. ovenfor under b 1) udarbejder staben for militærdistriktet sessionslister for hver kommune over samtlige sessionsmødepligtige. De værnepligtige er dog berettiget til at møde for sessionen i en anden kommune end den, i hvis sessionsliste de er optaget.

Sessionen bekendtgøres ved plakater.

Sessionskollegiet (»uppbådsnämnden«) er sammensat af 1) chefen for militærdistriktet eller en anden dertil beordret officer som ordførende, 2) sekretæren for sessionssagerne (»uppbådsärendena«) i militærdistriktet, samt 3) en repræsentant for hver kommune, som sessionen omfatter.

Sekretæren for sessionssagerne udnævnes af forsvarsmagtens hovedstab og skal være jurist eller en i værnepligtsspørgsmål velbevandret officer; han har — bortset fra sessionerne — den opgave at behandle de løbende værnepligtssager (han er »föredragande för värnpligtsärenden«), medens selve beslutningsretten i sagerne tilkommer chefen for militærdistriktet.

De kommunale medlemmer udpeges tillige med en suppleant af kommunalbestyrelserne og har alene stemmeret ved behandlingen af værnepligtige fra vedkommende kommune. Med denne begrænsning har hvert af sessionsmedlemmerne iøvrigt 1 stemme (samtlige medlemmer skal være til stede).

Sessionen tiltrædes desuden af en eller to af overlægen ved forsvarsmagten udnævnte bedømmelseslæger, der ikke har stemmeret.

Værnepligtige, der med eller uden lovligt forfald er udeblevet fra sessionen, kan indkaldes til senere bedømmelse enten på session eller *af et særligt kollegium, bestående af chefen for militærdistriktet, sekretæren for sessionssagerne og en særlig tilforordnet læge.* En tilsvarende bedømmelse kan, for så vidt staben for militærdistriktet finder det nødvendigt, anstilles med hensyn til de ovenfor under b. 2. b) nævnte værne-

pligtige, der er mødt ved stedfortræder og har fremlagt lægeattest for at være helt tjenstudygtige.

Ved besigtigelsen opretter lægen et besigtigelseskort, hvorpå den lægelige bedømmelse anføres. Lægens udtalelse er ikke bindende for sessionen, men udskrives en person, der efter lægernes mening er kassabel, skal særlig bemærkning herom gøres i sessionsprotokollen.

Sessionsbedømmelsen kan resultere i, at den værnepligtige:

a) erklæres duelig til tjeneste ved »aktiv trupp« (herunder enten til våbentjeneste eller hjælpetjeneste),
b) fritages for tjeneste ved »aktiv trupp« i fredstid på grund af legemlige eller åndelige mangler,
c) fritages for al værnepligt på grund af mere alvorlige legemlige eller åndelige mangler,
d) forbigås med pålæg om at fremstille sig til fornyet bedømmelse. Han skal udskrives eller endeligt kasseres senest det år, han fylder 25 år, og er ellers uden videre fritaget for aktiv tjeneste i fredstid.

De under d) nævnte værnepligtige, der er fritaget for aktiv tjeneste i fredstid, fordi de ikke inden deres 25. år er blevet endeligt bedømt, kan indkaldes i tilfælde af mobilisering, hvis de ved en ny besigtigelse findes tjenstdygtige.

Der findes ingen bestemmelser om lodtrækning på sessionen.

e. *Fordeling.*

Hverken i værnepligtsloven eller i forordningen indeholdes der nærmere regler om fordelingen, der udføres af forsvarsmagtens hovedstab, idet der blot er givet hjemmel til administrativ fastsættelse af de nærmere regler om forsvarsmagtens sammensætning med hensyn til de forskellige våbenarter og afdelingernes lokale placering.

Indkaldelse foretages af staben for militærdistriktet til de af forsvarsministeriet årligt fastsatte almindelige mødedage.

f. *Straffebestemmelserne*

er samlet i et særligt kapitel i slutningen af loven. Straffene er bøder, fængsel eller — for selvlemlæstelse i den hensigt at unddrage sig værnepligten — tugthus. For visse af forseelserne er der endvidere hjemlet indtil 60 dages forlængelse af tjenestetiden.

ad II. Administrative bestemmelser.

Sessionsbedømmelse foretages efter retningslinier, der er fastlagt i et »Besiktningsreglement«.

B. Udskrivningsvæsenets organisation.

I udskrivningsøjemed er landet inddelt i *militærdistrikter.*

Chefen for militærdistriktet har **til** opgave at drage omsorg for oprettelse af udskrivningslisterne, at fastsætte sessionsdagene og indkalde de sessionsmødepligtige til **bedømmelse,** at afgøre andragender om udsættelse o. lign., for så vidt de ikke bør behandles af sessionen, samt endelig i det hele at træffe afgørelse i forekommende værnepligtsspørgsmål.

Ved staben for militærdistriktet føres et kontrolregister over alle de kontrol underkastede værnepligtige i distriktet.

Som ankeinstans for klager over militærdistriktschefens og sessionens afgørelser fungerer *centralnævnet for udskrivningsvæsenet* i Helsingfors. Nævnet består af 2 af præsidenten udnævnte officerer af mindst stabsofficersgrad samt af 3 af statsrådet udnævnte civile medlemmer, hvoraf mindst 2 bør være jurister. Formanden og sekretæren skal udpeges blandt juristerne.

Beslutninger, der vedrører en værnepligtigs tjenstdygtighed, kan ikke påklages. Klager over afgørelser i andre spørgsmål har ikke suspensiv virkning.

Centralnævnets afgørelse er endelig.

D. **Schweiz.**

A. Værne pligtsbestemmelserne.

I. Værnepligtsloven. Militärorganisation der schweizerischen Eidgenossenschaft af 12. april 1907 med adskillige senere ændringer.

II. Administrative bestemmelser. Verordnung über die Aushebung der Wehrpflichtigen af 9/2 1934 med militærdepartementets supplerende bestemmelser. — Instruktion über die sanitarische Beurteilung der Wehrpflichtigen (1941).

ad I. Værnepligtssagerne er ifølge forbundsforfatningens art. 19 forbundssager og sorterer under militærdepartementet. Loven af 1907 omhandler tillige en lang række rent militære spørgsmål og er altså samtidig værnepligts- og forsvarslov (samt indkvarteringslov).

a. *Værnepligtige* er:

enhver mandlig schweizisk statsborger (forbundsforfatningens art. 18: »Jeder Schweizer ist wehrpflichtig«).

Værnepligten omfatter:

1) pligten til personlig at forrette militærtjeneste i de aktive tropper (»Auszug«), landeværnet og landstormen — *militærtjenestepligten,*

2) pligten til personlig at forrette tjeneste i en afdeling af hjælpetjenesten — *hjælpetjenestepligten,*
3) pligten til at betale erstatningsskatten — *militærskattepligten.* Denne pligt påhviler alle, der enten på grund af tjenstudygtighed eller af andre grunde (f. eks. officerer, der afskediges på grund af udueligheid) ikke opfylder militærtjenestepligten, indtil det fyldte 48. år; skatten fastsættes under hensyn til de værnepligtiges formue og indkomst og med en vis hensyntagen også til forældrenes formueforhold. Den kan retorsionsvis pålægges udlændinge (selvom disse jo ikke er værnepligtige).

Fritagne for militærtjenestepligten er:
1) medlemmer af forbundsrådet og forbundskansleren,
2) gejstlige, der ikke er udtaget til feltpræster,
3) læger m. v. ved offentlige hospitaler,
4) funktionærer ved straffeanstalter og medlemmer af organiserede politikorps, medmindre de udtages til feltpolititjeneste,
5) grænsegendarmer,
6) personale ved offentlige trafikindretninger og ved militærforvaltninger, for så vidt de pågældende er uundværlige i krigstilfælde.

For de 3 sidste gruppers vedkommende gælder fritagelsen dog først, når de pågældende har gennemgået rekrutskolen.

Forbundsforsamlingens medlemmer er under samlingerne fritaget for instruktionstjeneste, rekrutskole og repetitionskurser.

Med hensyn til personer, der er *straffet* for alvorlige forbrydelser, træffer militærdepartementet bestemmelse om udelukkelse fra militærtjeneste. Herudover kan der af militærretten træffes bestemmelse om udelukkelse fra militærtjeneste af den, der ved sin livsførelse har gjort sig uværdig til sit tilhørsforhold til hæren. De efter disse regler udelukkede personer kan dog i krigstilfælde anvendes til hjælpetjeneste.

b. *Tidspunkter for*

1. Optagelse i rullen.

»Militærorganisationen« indeholder om rulleføringen kun den regel, at de enkelte kantoner ved hjælp af nogle af dem udnævnte kredskommandanter fører en stamkontrol for de værnepligtige, der danner grundlaget for det samlede militære kontrolvæsen. De nærmere bestemmelser om kontrolvæsenets ordning fastsættes administrativt.

2. Udskrivning.

Sessionen (»die Aushebung«) finder sted i det år, i hvilket den værnepligtige fylder 19 år. Yngre frivillige har dog adgang til at fremstille sig. I krigstid eller under krigsfare kan forbundsrådet bestemme, at de 17- og 18-årige skal sessionsbehandles.

3. Indkaldelse.

Tidspunktet for indkaldelsen til aktiv tjeneste bestemmes af forbundsrådet; det er udtrykkeligt bestemt, at instruktionstjenesten, navnlig rekrutskolen, tidsmæssigt skal placeres således, at den forstyrrer de værnepligtige mindst muligt i deres borgerlige erhverv.

4. Slettelse af rullen.

Værnepligtstiden begynder med det år, i hvilket 20 års alderen opnås, og ender med det år, i hvilket 60 års alderen opnås. Frivillige, der indtræder i tjenesten på et tidligere tidspunkt, får ingen afkortning i værnepligtstiden.

c. *Flytning, rejsetilladelser.*

Fra sessionens afslutning og resten af værnepligtstiden skal flytning meldes til vedkommende sektionschef(er) og, for så vidt angår tildelte værnepligtige, tillige til pågældendes militære afdeling.

Til rejser til udlandet af længere varighed end et kvartal skal tilladelse indhentes hos kredskommandanten.

Kredskommandanten for hver kanton skal afkræve alle tilflyttede værnepligtige et bevis for, at de har opfyldt deres tjenestepligt.

d. *Sessionen.*

Den ordentlige session (»sanitarische Untersuchungskommission«) finder i reglen sted inden for tidsrummet fra begyndelsen af april til udgangen af september. Herudover findes der en del overordentlige sessioner: rekurssessionen til behandling af klager, ad hoc sessioner ved troppeafdelingerne, ekstraordinære sessioner til behandling af unge værnepligtige, der var i udlandet på sessionstidspunktet m. fl., den centrale sanitære specialsession til behandling af særlig vanskelige og vigtige tilfælde ni. fl. Af særlig interesse er de sessioner, der afholdes til behandling af sessionsmødepligtige, der opholder sig i udlandet; behandlingen foregår i disse tilfælde i vedkommende schweiziske konsulat og foretages af en »Vertrauensarzt«, der, hvis han er schweizisk militærlæge, endeligt afgør vedkommendes tjenstdygtighed og ellers indsender sin erklæring til overfeltlægen, der træffer beslutning om tjenstdygtighedsvedtegningen.

For den *ordentlige session* i hjemlandet kan — medmindre særlig tilladelse gives — kun de værnepligtige fremstille sig, der har bopæl i vedkommende sessionskreds.

Sessionen bekendtgøres af de kantonale militære myndigheder ved plakater, og hvor de lokale forhold tilsiger det, ved personlige mødeordrer.

Der tilkommer hver af de mødende et varmt måltid på sessionsdagen på det offentliges regning.

Sessionen ledes af en af militærdepartementet *for 1 år ad gangen* udnævnt sessionsofficer (stabsofficer). Til bistand har han:

1) vedkommende kredskommandant som repræsentant for de kantonale militære myndigheder,
2) divisionslægen med udkommanderede sanitetsofficerer,
3) gymnastikeksperter til brug ved de legemlige kapacitetsprøver,
4) sekretærer, hvoraf 2 stilles til rådighed og betales af vedkommende kanton,
5) 3—4 ordonnanser.

Tjenstdygtighedsbedømmelsen foretages *udelukkende* af militærlægen, medens sessionsofficerens opgave er dels i almindelighed at lede sessionen og dels at træffe bestemmelse om tildelingen af de tjenstdygtige, jfr. nedenfor under e.

Behandlingen tilrettelægges således, at der kan behandles 50—60 mand pr. dag.

Gangen i sessionsbehandlingen er fastlagt således:

1) gymnastiske øvelser (80 ni løb, længdespring, granatkast, klatring),
2) vejning, måling af højde, brystrumfang og overarmsdiameter, syns- og høreprøve, tandeftersyn,
3) almindeligt lægeeftersyn,
4) almindelig eksamination af de værnepligtige, hvorunder sessionsofficeren også bør søge at danne sig et skøn over den intellektuelle habitus. Egentlige intelligensprøver afholdes ikke for øjeblikket, men overvejes efter de foreliggende oplysninger indført.

Hvis det findes fornødent, kan sessionen udfærdige *henvisning* (lukket skrivelse) ***til*** *speciallæge, hospital eller poliklinik;* det er udtrykkelig bestemt, at regningen for disse undersøgelser betales af det offentlige.

På grundlag af prøverne og undersøgelserne gives een af følgende vedtegninger:

1) tjenstdygtig til indkaldelse til en hvilkensomhelst militær afdeling (undtagen flyvetropperne, med hensyn til hvilke der gælder særlige regler),
2) tjenstdygtig til indkaldelse til en bestemt militær afdeling (særlig vedtegning »will Dienst tun« kan meddeles værnepligtige, der ønsker indkaldelse trods forefunden kassationsgrund, for så vidt den ikke er absolut til hinder),
3) for tiden tjenstudygtig. Disse værnepligtige skal fremstille sig for den næste session, og endelig afgørelse må træffes senest på sessionen i det år, hvori 24 års alderen opnås,

4) tjenstdygtig til landstormen. Denne vedtegning kan dog normalt kun meddeles værnepligtige, der mindst har gennemgået hele rekrutskolen,
5) tjenstdygtig til hjælpetjeneste (bevæbnet eller ubevæbnet),
6) tjenstudygtig. Kriterium: af helbredsgrunde ikke længere i stand til at præstere regelmæssigt arbejde.

Den meget skrappe kassationsbetingelse belyses gennem en statistik for årene 1944—47, hvor gennemsnitlig 798 °/oo var tjenstdygtige, 48 °/oo for tiden tjenstudygtige (udsættelse), 120 °/oo egnet til hjælpetropperne, og 34 °/oo blev kasserede. I 1947 var der ialt 31.633 sessionsmødepligtige.

Forud for sessionen udleveres der hver af de mødepligtige en tjenestebog, hvori alle oplysninger vedrørende den pågældendes værnepligtsforhold anføres.

Sessionens beslutning kan *kasseres* af overfeltlægen, f. eks. hvis instruksens formelle bestemmelser er tilsidesat.

Afgørelsen er endvidere undergivet *rekurs* (uden suspensiv virkning) til en for hver territorialkreds nedsat rekurskommission, bestående af 3 sanitetsofficerer.

Sessionens og rekurskommissionens afgørelser kan endelig efter overfeltlægens bestemmelser tages op til *revision* ved en rekurskommission eller en overordentlig session i tilfælde, hvor det senere viser sig, at relevante omstændigheder for bedømmelsen var ukendte for sessionen, eller der senere viser sig nye omstændigheder, der ville have medført en ændret afgørelse, om de havde foreligget på sessionens tidspunkt. Revisionsbegæringen har suspensiv virkning.

e. *Fordeling.*

Landet er inddelt i divisionskredse, hvis grænser så vidt muligt falder sammen med de kantonale grænser, og som hver stiller mandskab til opstillingen af en division. Kantonerne inddeles igen i kredse af en sådan størrelse, at der fra hver kreds kan rekrutteres et infanteriregiment eller, hvis dette ikke er muligt, en bataillon eller et kompagni.

Fordelingen af de tjenstdygtige værnepligtige på de forskellige afdelinger er som nævnt *alene overladt til sessionsofficeren,* til hvis vejledning der i instruktionen indeholdes en detailleret oversigt over de krav, der stilles for tildeling til de forskellige våbenarter. Behovsangivelserne for de enkelte afdelinger udarbejdes af militærdepartementets generalstabsafdeling.

Tjenstdygtige værnepligtige, der i sessionsåret fylder 25, 26 eller 27 år kan selv vælge, om de vil udtages til en troppeafdeling eller til hjælpetjeneste (med deraf følgende militærskattepligt). Hvis de i sessionsåret fylder 28 eller mere, tildeles de hjælpetjenesten.

Fordelingen af de til hjælpetjeneste udskrevne værnepligtige foretages af kredskommandanten.

Værnepligtige, der erklærer, at de på grund af deres *religiøse overbevisning* ikke kan forrette våbentjeneste, tildeles sanitetsafdelingerne.

Der er ikke foreskrevet lodtrækning hverken på sessionen eller under fordelingen.

For forskellige kategorier af specialister kan der med henblik på en rationel fordeling blive tale om aflæggelse af *fagprøver,* hvilket dog normalt først finder sted efter mødet.

Efter endt fordeling sender sessionsofficeren rekrutlister til de forskellige afdelinger.

f. *Straffebestemmelserne*

for overtrædelse af såvel de værnepligtsmæssige som de rent militære forskrifter indeholdes i »Militärstrafgesetz vom 13. Juni 1927« med senere ændringer. De værnepligtige er allerede fra det øjeblik, de bliver sessionsmødepligtige, underkastet den militære straffelov, for så vidt angår selve pligten til at møde på sessionen og deres forhold under dennes varighed. Straffen for ulovlig udeblivelse er fængsel eller under kvalificerende omstændigheder tugthus.

ad II. Administrative bestemmelser.

Instruktionen for sessionsbehandlingen er meget udførlig (ca. 200 sider) og samler i eet alt, hvad der i Danmark er fastsat i regulativ, kgl. anordning og et flertal af cirkulærer og bekendtgørelser. Som tillæg til sessionsanordningen af 1934 udsendes der hvert år en særskilt »Verfügung« vedrørende den forestående session, der bl. a. indeholder udnævnelsen af de forskellige sessionsfunktionærer.

B. Udskrivningsvæsenets organisation.

Den øverste ledelse af militærforvaltningen og dermed af udskrivningsvæsenet er henlagt til forbundsrådet, der udøver den gennem *militærdepartementet.*

Til ledelsen af den kantonale kontrol med de værnepligtige udnævnes af vedkommende kanton en *kredskommandant* for hver rekrutteringskreds. Som regel er disse kredse igen delt i sektioner med hver en *sektionschef.* Kredskommandanten, resp. sektionschefen, repræsenterer den direkte kontakt med de værnepligtige, modtager flyttemeddelelser, udsteder rejsetilladelser o. s. v., jfr. ovenfor under c.

Kontrollen med udlandsschweizerne varelages af *direktionen for militærforvaltningen.*

Som centralorgan i sessionsanliggender fungerer »Abteilung für sanität«, der sorterer direkte under militærdepartementets generalstabsafdeling.

Militærskatten opkræves af vedkommende kanton, der indbetaler halvdelen til forbundet.

E. Belgien.

A. Værnepligtsbestemmelserne.

I. Værnepligtsloven. Loi sur 1a milice, 1e recrutement et les obligations de service af 15. juni 1951 (tidligere lov af 10. marts 1923, optrykt med senere ændringer 15. februar 1937).

Lovens ikrafttræden fastsættes af kongen.

II. Administrative bestemmelser.

1. I medfør af den tidligere lov er udstedt et »Arrété royal reglant l'application de 1a loi sur 1a milice, 1e recrutement et les obligations de service« af 29. juli 1937.
2. I henhold til den nye lov er udstedt et »Arrété royal determinant les infirmités et les maladies qui entrainent l'exemption ou l'ajournement des miliciens«.

ad I. Loven administreres af ministére de l'intérieur.

a. *Værnepligtig* er

enhver mandlig belgisk statsborger, der har den fornødne legemlige tjenstdygtighed. Der er dog taget forbehold om mulige undtagelser som følge af internationale overenskomster.

Fritaget for værnepligt i fredstid, men iøvrigt stillet i klasse med sin aldersårgang er:

1) den, der har mindst 5 søskende i live, forudsat at ingen af brødrene allerede tidligere har fået sådan fritagelse, samt at familiens indtægtsforhold ligger inden for visse i loven nærmere fastsatte, ret vide rammer.
2) den, der har mindst 3 brødre, der allerede har af tjent deres værnepligt, eller hvis fader, moder, broder eller søster er blevet dræbt i krig eller modstandskamp eller har været fængslet af politiske grunde i mindst 6 måneder.
3) den, der er blevet belgisk statsborger efter 31. december i det år, i hvilket han er fyldt 23 år, eller efter at han i sit hjemland har aftjent værnepligt.
4) den, der alene på grund af sin alder ikke længere har ret til at få den udsættelse, der er omtalt nedenfor under b. 3. b. og c. (forsørgerpligter og enkemænd med 1 eller flere børn), men iøvrigt opfylder de derfor gældende betingelser. Det samme gælder den, der på grund af sin alder ikke længere kan få den nedenfor under b. 3. h. omtalte udsættelse (bopæl i udlandet), for så vidt han fra sit 18. år har haft bopæl i udlandet.

5) den, der på grund af sin alder ikke længere har ret til den nedenfor under b. 3. a. omtalte udsættelse (visse stillinger i handelsflåden m. v.), for så vidt han i mindst 2 år har været indehaver af en sådan stilling.

Medmindre den fritagne dør eller gifter sig, vil andre medlemmer af hans familie ikke kunne få fritagelse under henvisning til forsørgerbyrder.

Udelukket fra at forrette militærtjeneste på grund af straf er:

1) den, der er blevet fradømt retten til at gøre militærtjeneste eller blevet dømt til militær degradation eller er blevet afskediget fra militærtjenesten på grund af disciplinære forseelser.
2) den, der er blevet idømt en »kriminel straf« (une peine criminelle), d. v. s. visse særlig strenge straf arter.
3) den, der ved een eller flere domme er idømt een eller flere ubetingede fængselsstraffe af tilsammen mindst 6 måneders varighed for tyveri, underslæb, bedrageri, blufærdighedskrænkelse, voldtægt, prostitution eller offentlig usædelighed.
4) den, der i udlandet er dømt for en forbrydelse, der efter belgisk ret ville medføre straf som foran, forudsat at den udenlandske doms rigtighed og legalitet er prøvet ved en belgisk domstol på den pågældendes hjemsted.

Afgørelsen om udelukkelse, der træffes af vedkommende conseil de milice, kan af den værnepligtige og af provinsens guvernør inden 15 dage indbringes for conseil supérieur de milice, jfr. nedenfor under B.

Endvidere *kan* den, der ved een eller flere domme er blevet idømt een eller flere ubetingede fængselsstraffe på tilsammen mindst 12 måneder for en hvilkensomhelst forsætlig overtrædelse af den belgiske straffelov eller af særlovgivningen, udelukkes.

Udelukkelsen er definitiv, men de pågældende er i tilfælde af hel eller delvis mobilisering stillet til rådighed for forsvarsministeren.

Værnepligten kan også aftjenes ved frivillig tjeneste efter det fyldte 16. år i et vist af forsvarsministeren nærmere fastsat tidsrum, der ikke må være kortere end den normale tjenestetid.

b. *Tidspunkter for*

1. Optagelse i rullen.

De kommunale myndigheder udarbejder fuldstændige fortegnelser over de unge belgiere og udlændinge, der i årets løb fylder 16 år, og som står tilmeldt kommunens folkeregister.

De værnepligtige belgiere tilhører herefter reserve de recrutement fra

1. januar i det år, de fylder 17, indtil det øjeblik de møder til tjeneste, eller deres værnepligt ophører.

En særlig navnefortegnelse (relevé nominatif) udarbejdes over udlændinge samt de belgiere, der i medfør af internationale overenskomster ikke må optages i rullen.

Hver enkelt optagen (såvel i reserve de recrutement som på relevé nominatif) skal underrettes om optagelsen. Klager over formodet uberettiget optagelse eller undladt optagelse (de sidste er de værnepligtige forpligtede til at fremsætte) skal indgives til de kommunale myndigheder, der træffer endelig afgørelse om spørgsmålet.

Udloendinge, der erhverver belgisk statsborgerret, inden de fylder 34 år, optages straks i rullen og henføres normalt til førstkommende årgang.

2. Udskrivning.

Det nærmere tidspunkt for de i lægdsrullen optagne værnepligtiges møde ved centre de recrutement fastsættes af indenrigsministeren, men dog tidligst til 1. juli i det år, i hvilket de pågældende fylder 18 år.

3. Indkaldelse.

De værnepligtige indkaldes normalt til aktiv tjeneste til et nærmere fastsat tidspunkt i det år, i hvilket de fylder 19 år. Efter begæring kan det dog, for så vidt de findes tjenstdygtige, tillades dem at møde allerede i det år, i hvilket de fylder 18 eller 19 år.

Indkaldelsesalderen er ved den nye lov nedsat fra 20 til 19 år, men det fremgår udtrykkeligt af lovens motiver, at dette alene skyldes vanskelighederne ved at skaffe tilstrækkeligt mandskab blandt de små fødselsårgange i disse år; man anser i virkeligheden ikke de 19årige for at være tilstrækkelig udviklede til militærtjenesten.

Værnepligtige mellem 19 og 23 år har ret til *udsættelse* for 1 år ad gangen, såfremt de enten:

a. er officerer i handelsflåden, elever på søfarts- og fiskeriskoler, maskinister, fyrbødere eller matroser i flåden, koffardifarten eller fiskeriflåden, mineingeniører o. lign.
b. har afgørende forsørgerbyrder over for forældre, bedsteforældre eller forældreløse søskende,
c. er enkemænd med et eller flere børn,
d. har en broder, der på samme tid er indkaldt eller skal indkaldes til militærtj eneste,
e. er den først indkaldte i en familie med mindst 5 børn i live,
f. godtgør, at en udsættelse vil have betydning for deres studie- eller læreforhold,
g. er uundværlige i en landbrugs-, industri- eller handelsvirksomhed, som de driver for egen eller forældres regning, eller
h. har bopæl uden for landets grænser.

Hvis det samlede antal udsættelsesandragender, der skal indgives indenfor visse administrativt fastsatte frister, efter indenrigsministerens og forsvarsministerens overensstemmende skøn tillader det, imødekommes de alle samtidigt. Dette bekendtgøres i »Moniteur Beige«, og underretning gives de interesserede.

I modsat fald forelægges andragenderne for vedkommende conseil de milice, der under appeladgang til conseil supérieur de milice træffer afgørelse om dem (se om disse organers sammensætning m. v. nedenfor under B).

4. Slettelse af rullen.

Værnepligtstiden er 15 år regnet fra den 1. januar i det år, i hvilket den pågældende indkaldes (normalt det 19. år). Værnepligtsmæssige forpligtelser påhviler dog — bortset fra mobilisering og fra unddragelse af forpligtelserne — ingen længere end til den 31. december i det år, i hvilket han fylder 38 år.

c. *Flytning, rejsetilladelse, udvandring.*

Værnepligtige, der hører til 1a reserve de recrutement, jfr. foran b. 1, skal anmelde bopælsforandringer til de kommunale myndigheder på det sted, hvor han er optaget i rullen.

Herudover indeholder loven hjemmel til at fastsætte de nødvendige regler til sikring af muligheden for hurtig genindkaldelse af hjemsendte værnepligtige.

Enhver værnepligtig, der er optaget i reserve de recrutement, og som rejser ud af landet for længere tid end 1 måned, skal ligeledes anmelde afrejse- og hjemkomstdato for de kommunale myndigheder, ligesom han skal opgive en person, til hvem meddelelser med bindende virkning for den værnepligtige kan sendes.

Den, der optages i rullen, medens han bor i udlandet, skal så vidt muligt på tilsvarende måde opgive en person i Belgien, til hvem meddelelser kan sendes.

d. *Sessionen.*

Samtlige den pågældende årgangs værnepligtige indkaldes til et nærmere fastsat tidspunkt efter 1. juli i det år, i hvilket de fylder 18 år, til at møde ved nogle såkaldte »centres de recrutement et de selection«, hvor de forbliver i højst 6 dage. I løbet af denne tid, i hvilken de har militær status, og som til sin tid fradrages i den militære tjenestetid, foretages der en meget indgående undersøgelse af dem såvel lægeligt som psykisk (skriftlige intelligensprøver, matrixprøver, regneprøver og individuelle interviews).

Chefen for rekruteringscentrets lægetjeneste giver herefter hver værnepligtig en af følgende bedømmelser:

fundet egnet til tjeneste,
forbigået som for tiden uegnet,
kasseret som definitivt uegnet.

Hvis det findes begrundet, kan der træffes bestemmelse om, at den værnepligtige, inden bedømmelsen afgives, i højst 15 dage skal indlægges til undersøgelse på et militært hospital.

Værnepligtige, der på grund af sygdom og lignende ikke har kunnet møde ved rekruteringscentret indenfor dettes funktionstidsrum, skal ved vedkommende conseil de revisions foranstaltning underkastes lægeundersøgelse i hjemmet.

Hvis den af rekruteringscentrets læge foretagne bedømmelse falder ud til, at den værnepligtige er *kassabel*, skal han fremstilles for vedkommende conseil de revision til endelig afgørelse. Bortset fra tilfælde, hvor uegnetheden er ganske manifest, kan endelig kassation kun ske, hvis den pågældende enten er blevet forbigået 1 gang for samme lidelse som den nu påberåbte eller 2 gange for andre lidelser.

Forbigåelse kan højst ske 3 gange, idet den pågældende derefter skal enten udskrives eller kasseres.

Når undersøgelsen ved rekruteringscentret er afsluttet, hjemsendes de værnepligtige, hvorefter de, der er fundet egnede, må afvente deres indkaldelse til militærtjeneste.

Medens bedømmelsen af de værnepligtiges tjenstdygtighed således som hovedregel foregår i rekruteringscentrene, har værnepligtige, der af en eller anden grund anser sig for t jens tu dygtige, dog adgang til at indgive andragende om forinden at fremstille sig for vedkommende conseil de revision (om dettes sammensætning m. v. se nedenfor under B) til bedømmelse med henblik på kassation eller forbigåelse. Hvis konsiliets lægelige medlemmer er i tvivl om, hvilken afgørelse der bør træffes, kan det bestemmes, at andrageren skal indlægges på et militært hospital til undersøgelse i højst 15 dage.

Conseil de revision's afgørelser er ikke genstand for appel, men kan indbringes for højesteret til eventuel kassation, jfr. nedenfor under B.

Værnepligtige, der har bopæl i udlandet, kan i visse tilfælde fremstille sig til bedømmelse ved de belgiske konsulater.

e. *Fordeling.*

Af fordelingsregler indeholder loven kun følgende:

Til tjeneste ved et særligt for dem reserveret uddannelsessted i sundhedstjeneste m. v. tildeles i fredstid:

1) præster af visse i forfatningen fastsatte religioner,
2) medlemmer af visse religiøse brodersamfund,
3) visse missionærer af anerkendte religioner, der virker i udlandet,
4) teologiske studerende m. v.

Værnepligtige, der er gift eller har mange børn, har en særlig fortrinsret til at blive indkaldt til garnisoner i nærheden af deres hjemsted.

Bortset fra disse mere almindelige regler foretages hele fordelingsarbejdet på grundlag af de meget detaillerede og skematisk registrerede oplysninger, der fås om hver enkelt værnepligtig under undersøgelsen af ham på rekruteringscentret, jfr. ovenfor under d.

Der findes ingen regler om lodtrækning m. v. I regeringens lovforslag indeholdtes detaillerede regler om, i hvilken rækkefølge de værnepligtige skulle betragtes som frinumre, hvis der var udskrevet flere, end der var brug for; kriteriet var antallet af brødre, der tidligere havde været indkaldt. Disse regler udgik imidlertid under lovforslagets behandling i Chambre des Representants.

f. *Straffebestemmelserne* findes i et kapitel i slutningen af loven.

Værnepligtige, der ikke er blevet optaget i rullen inden udløbet af det år, hvori de fylder 18 år, eller udebliver fra rekruteringscentret, kan straks, når forholdet opdages, bringes for centret og indkaldes, hvis de findes tjenstdygtige, til aktiv tjeneste i mindst 3 år. Hvis opdagelsen først sker efter 31. december i det år, i hvilket de fylder 38 år, sker der dem dog intet.

Værnepligtige, der udebliver efter indkaldelse til aktiv tjeneste, betragtes og straffes som desertører efter den militære lovgivning.

Forskellige straffebestemmelser er givet for forsætlig selvbeskadigelse, svigagtige oplysninger over for sessionen o. lign.

ad II. Administrative bestemmelser.

Loven rummer adskillige bemyndigelser. En del af de gældende administrative bestemmelser er dog udstedt med hjemmel i den gamle lov.

B. Udskrivningsvæsenets organisation.

Lægdsvæsenet er, som det fremgår af foranstående, i alt væsentligt henlagt til de kommunale myndigheder.

Af *conseils de milice,* hvis opgave det er at afgøre sager om udsættelse, fritagelse, kassation og udelukkelse, findes der ialt 9, eet for hver provins, beliggende i dennes hovedby. Conseils de milice består af en af kongen udnævnt underretsdommer som formand samt af en tjenestemand fra skattevæsenet og af en officer, der udpeges af hhv. indenrigsministeren og finansministeren.

Conseils de milice's samlinger fastsættes af indenrigsministeren. Udenfor samlingerne skal formanden på forlangende af provinsens guvernør sammenkalde konsiliet til at tage stilling til ekstraordinære udsættelser, fritagelsessager eller udelukkelsesspørgsmål.

Konsiliets afgørelser træffes ved stemmeflerhed; før et andragende af-

slås, eller en udelukkelse besluttes, skal den værnepligtige have lejlighed til selv eller ved fuldmagt at fremsætte sine synspunkter. Afgørelserne skal være motiverede og skal inden 8 dage meddeles de interesserede samt provinsens guvernør.

Conseil de milice's afgørelser kan af den værnepligtige og af provinsens guvernør inden 15 dage ved skriftlig begæring over for indenrigsministeren indankes for *conseil supérieur de milice,* der har sæde i Bruxelles og består af en appelretsdommer som formand, en højtstående officer og en embedsmand fra finansdepartementet. Som rådgivende sekretær for rådet fungerer en af indenrigsministeren udnævnt embedsmand. Afgørelse må ikke træffes, uden at den værnepligtige har været indkaldt til at forklare sig.

Til at træffe afgørelse i sager, hvor værnepligtige ansøger om fritagelse eller forbigåelse under henvisning til deres legemlige tilstand, samt i kassationssager, der forelægges af rekruteringscentrene, findes i hver provins et *conseil de revision.* Dette conseil består af en underretsdommer som formand, en militærlæge og en af formanden udpeget civil læge; den sidste skal så vidt muligt være forskellig for hver dag, rådet er i funktion, hvis han ikke selv er indforstået med at fungere i en længere periode.

Konsiliets samlinger fastsættes af indenrigsministeren, men det kan udenfor disse samlinger indkaldes af formanden til afgørelse af løbende sager.

Såvel conseil supérieur de milice's som et conseil de revision's afgørelse kan af den værnepligtige og af indenrigsministeren indbringes for *højesteret* (Cour de cassation), der, hvis den finder anledning til underkendelse (kassation), hjemviser sagen til ny behandling ved conseil de milice supérieur, sammensat af andre medlemmer, eller ved et andet conseil de revision. Såfremt den nye afgørelse påny annulleres af højesteret med samme begrundelse som den første underkendelse, må den myndighed, hvortil sagen nu sendes tilbage, rette sig efter højesterets synspunkt.

F. Frankrig.

A. Værnepligtsbestemmelserne.

I. Værnepligtsloven. Loi relative au recrutement de l'armée af 31/3 1928.

II. Administrative bestemmelser. Instruction provisoire sur l'aptitude au service militaire (udstedt af forsvarsministeriet) m. fl.

ad I. Værnepligtssagerne sorterer under Ministére des Armées.

a. *Værnepligtig* er enhver mandlig fransk statsborger, hvis legemlige uegnethed ikke behørigt er dokumenteret. Ikke-franske mænd, der ikke godtgør at være i besiddelse af nogen anden statsborgerret, og som bor i Frankrig, er ligeledes fransk værnepligt undergivet; hvis de i mindst 8 år

er blevet opdraget hos en fransk familie eller har gået i fransk skole, indkaldes de til et fransk regiment, men ellers til særlige regimenter for udlændinge.

For franskmænd, der er født og bosat uden for Europa og Nordafrika, kan der administrativt bestemmes lempelser i eller bortfald af værnepligten.

I værnepligtsloven findes yderligere en bestemmelse, der pålægger enhver mandlig fransk statsborger, der ikke er værnepligtig, og som ikke er absolut legemligt uegnet dertil, pligt til i krigstilfælde at stille sig til rådighed for staten til at udføre arbejde indenfor administration eller økonomi.

Fritagne for værnepligt er visse kategorier, der har deltaget i krigen 1939—45, i modstandskampen eller på en eller anden måde er ofre for krigen. Herudover er der ved formentlig årlige love (i materialet senest lov af 15/4 1949) gennemført omfattende legale fritagelser for aktiv tjeneste, hvoraf kan nævnes:

1) værnepligtige, der er udskrevne til hjælpetjeneste,
2) familiefædre,
3) enkers og forladte hustruers ældste søn og ældste søn i en familie med 7 eller flere børn,
4) den ældste af forældreløse søskende.

Ved samme lov er der endvidere givet hjemmel til administrativt at fritage (under formen »anteciperet orlov«) andre familieforsørgere og sønner af familier med 5 eller flere børn.

Udelukkede fra at forrette militærtjeneste på grund af straf er:

1) den, der er idømt en »kriminel straf« (»une peine criminelle«, d. v. s. dødsstraf, tvangsarbejde, deportation, fæstningsarrest, tugthus, landsforvisning, tab af borgerret),
2) den, der er idømt fængselsstraf på mindst 2 år og samtidig helt eller delvis er frakendt de borgerlige rettigheder,
3) personer, der i udlandet er dømt for en forbrydelse, der efter fransk ret ville medføre »une peine criminelle« eller fængsel i mindst 2 år, forsåvidt dommens legalitet er fastslået ved en fransk domstol på den pågældendes hjemsted,
4) den, der er idømt mindst 3 måneders fængsel for opfordring til desertering eller for støtte eller tilskyndelse til insubordination,
5) den, der ved 2 eller flere domme er idømt tilsammen mindst 3 måneders fængsel for fornærmelser eller bagvaskelse over for hæren eller søværnet eller for at have forsøgt at påvirke militære personer til at svigte deres militære pligter eller deres lydighed over for deres foresatte.

Udelukkelsen er definitiv, men de pågældende er i hele det tidsrum, i hvilket de ville have været forpligtede til aktiv tjeneste, og i tilfælde af mobilisering stillet til rådighed for krigs- eller koloniministeriet. De **vil** som hovedregel blive anvendt i de afrikanske kolonier.

Herudover findes forskellige regler, hvorefter personer, der er idømt mindre (ikke udelukkende) straffe, indkaldes til visse særlige **troppe**-afdelinger.

Den, der ikke godtgør at have fyldestgjort sine militære forpligtelser, kan ikke deltage i offentlige funktioner, herunder stemme ved valg. I loven indeholdes desuden visse regler om fortrinsret ved ansættelse i statsstillinger for personer, der frivilligt har af tjent mere end den fastsatte tjenestetid, og om tjenestetidens medregning i ancienniteten i stillinger under staten.

Værnepligten kan også aftjenes ved frivillig tjeneste efter det fyldte 18. år.

b. *Tidspunkter for*

1. Optagelse i rullen.

Hvert år tilvejebringer de kommunale myndigheder en fuldstændig fortegnelse over de unge franske mænd, der bor i kommunen, og som i årets løb fylder 20 år. Fortegnelsen udarbejdes dels på grundlag af de pågældendes anmeldelse og dels efter folkeregistrene.

Listen skal være foreløbig afsluttet den i. februar, for så **vidt** angår de unge, der fylder 20 år inden den 1. juni i vedkommende år (liste A), og senest den 1. februar det følgende år, for så vidt angår dem, der fylder 20 år senere end 1. juni (liste B) (eks.: født 4/8 1930: optages på **1950-listen** senest 1/2 1951 under B.).

Personer, der efter opnået myndighedsalder (21 år) i henhold til lovgivningen enten kan frasige sig en ved fødslen erhvervet fransk statsborgerret eller omvendt ved ensidig erklæring kan erhverve en sådan, optages dog først i rullen i det år, i hvilket de opnår myndighedsalderen, medmindre de forud har afgivet en erklæring om at ville bibeholde eller erhverve den franske statsborgerret efter opnået myndighedsalder.

Personer, der naturaliseres eller generhverver fransk statsborgerret, optages i rullen for det derefter følgende år; de indkaldes til samme tidspunkt som denne årgang, men kan dog ikke holdes til aktiv tjeneste ud over deres 30. år (for fædre til 2 eller flere børn det 27. og for fædre til 1 barn det 28. år).

Personer, der ved en fejltagelse eller på grund af deres eget forhold ikke i rette tid er blevet optaget i rullen, optages i første rulle, der udarbejdes efter forholdets opdagelse, medmindre de da er fyldt 49 år. De bliver dog fri for enhver militær tjenestepligt samtidig med deres aldersårgang

2. Udskrivning.

På et eller andet tidspunkt efter optagelsen i rullen, men inden 1. indkaldelsesdato (15/4 det følgende år), tilsiges de værnepligtige til at fremstille sig for sessionen (conseil de revision), der rejser fra sted til sted indenfor sit område.

Udsættelse med sessionsmødet kan i visse tilfælde meddeles.

3. Indkaldelse.

Værnepligtige, der er fyldt 20 år inden 1. juni i indskrivningsåret (liste A), kaldes til møde inden for de sidste 14 dage af april det følgende år, medens værnepligtige, der er fyldt 20 år senere end 1. juni i indskrivningsåret (liste B), indkaldes indenfor de sidste 14 dage af oktober det følgende år. Indkaldelsesalderen ligger altså fra ca. 20 år 11 mdr. til ca. 21 år 5 mdr.

I fredstid kan udsættelse med indkaldelse meddeles sessionsbehandlede værnepligtige indtil deres 25. år, når andragendet begrundes med underholdsforpligtelser, studier, læreforhold, hensynet til den landbrugs-, industri- eller handelsvirksomhed, i hvilken den pågældende er ansat, eller ophold i udlandet. Udsættelsen kan i visse tilfælde udstrækkes til det 27. år, men bortfalder i krigstid. En særlig regel bestemmer, at den yngste af 2 brødre, der hører til samme årgang, har krav på udsættelse, indtil den ældste broder hjemsendes fra aktiv tjeneste.

Uanset meddelt udsættelse deler de pågældende værnepligtige vilkår med deres oprindelige årgang.

Udsættelsen meddeles af sessionen, om fornødent i en ekstraordinær samling i oktober måned.

I selve værnepligtsloven indeholdes iøvrigt en række regler om ydelse af understøttelse til den værnepligtiges pårørende under indkaldelsen.

4. Slettelse af rullen.

Værnepligtstiden er 28 år regnet fra mødedagen. Udslettelse finder derfor sted henholdsvis den 15/4 og den 15/10 i det år, den værnepligtige opnår 49 års alderen.

c. *Flytning, rejsetilladelse, udvandring.*

Enhver flytning skal inden en måned anmeldes til politimyndighederne på tilflytningsstedet og noteres i indtegningsbeviset. Rejser (også indenlandske) af over 4 måneders varighed skal på tilsvarende måde anmeldes til politiet på den pågældendes bopælssted.

Hvis en værnepligtig ønsker at bosætte sig i udlandet, skal han dels på samme måde have sit indtegningsbevis påtegnet inden afrejsen og dels efter ankomsten til bestemmelsesstedet gøre anmeldelse til det nærmeste franske konsulat, over for hvilket han tillige skal anmelde forandringer i sin udenlandske bopæl. De pågældende må rejse hjem, hvis de bliver indkaldt til aktiv tjeneste eller mobiliserings tjeneste.

(i. *Sessionen.*

Forud for eller i forbindelse med selve sessionsmødet foretages der en lægelig undersøgelse af de værnepligtige af en *kommission* (commission médicale), bestående af mindst 3 militære læger, hvoraf 1 er militærlæge af reserven, bosat udenfor vedkommende arrondissement (nærmest = politikreds).

Den fysiske undersøgelse er ret indgående, bl. a. udregnes for hver værnepligtig en særlig koefficient for vedkommendes robusthed (en funktion af den respiratoriske og inspiratoriske brystvidde, højden og vægten). Den psykologiske undersøgelse indskrænker sig i almindelighed til det indtryk, lægen kan danne sig ved samtalen med den værnepligtige; de groveste tilfælde (imbecile, stærkt debile, åbenlyse psykopater) udskilles straks alene på denne måde, medens de mere tvivlsomme tilfælde henvises til individuel undersøgelse af en psykiater.

Den lægelige undersøgelse angår i det hele følgende punkter:

den alm. tilstand	E
synet	V
hørelsen	A
overekstremiteter, brystkasse m. v.	S
underekstremiteter, underliv m. v.	I
intelligensen	F
karakteren	X

På hvert område giver kommissionen den værnepligtige en af følgende koefficienter:

fortrinlig egnet til al tjeneste	1
egnet til den overvejende del af al fronttjeneste og til forskellig specialtjeneste	2
egnet til visse former for fronttjeneste, men til al etape- og arriéretjeneste	3
egnet til visse former for arriéretj eneste	4
uegnet til al tjeneste	5

Hvis en mindre grad af tjenstdygtighed skyldes en lidelse, der kan hæves, tilføjes til koefficienten et T (hvis anvendt i forbindelse med koefficient 5: svarende til forbigåelse).

De forskellige koefficienter stilles op i et skema, der anskueliggør den pågældendes samlede anvendelsesmuligheder. Der er på forhånd fastsat bestemte krav for de forskellige våbenarter; skemaet for en værnepligtig, der kan bruges til fronttjeneste som radiotelegrafist, kan f. eks. se således ud:

Vægt	Højde	E	V	A	S	I	F	X
		2	2	2	2	3	1	1

Lægerne er ikke medlemmer af sessionen (1e conseil de revision), der består af:

1) som formand præfekten for vedkommende department (nærmest = amt) eller i hans forfald en af ham udpeget funktionær fra departementets administration,
2) et medlem af »amtsrådet« (conseil generale du departement), der *ikke* må være den repræsentant, som er valgt af den canton (nærmest = herred), hvori sessionen foregår,
3) et medlem af rådet for vedkommende arrondissement (underafdeling af departementet), der ligeledes ikke må være cantonens egen repræsentant,
4) en officer.

I tilfælde af stemmelighed gør formandens stemme udslaget.

Udskrivningschefen og nogle repræsentanter for de lokale kommunale myndigheder bistår sessionen, men er ikke medlemmer af denne.

Der findes i almindelighed 1 session for hvert departement, men antallet kan forøges i tilfælde af mobilisering.

Sessionen rejser i almindelighed rundt til hver enkelt canton indenfor departementet, men kan dog med krigsministerens godkendelse bestemme, at værnepligtige fra en canton (mod godtgørelse af rejseomkostningerne) skal fremstille sig for sessionen i en anden canton.

Sessionen træffer på grundlag af lægernes bedømmelse den endelige afgørelse om den værnepligtiges henførelse til en af disse kategorier:

1°. egnet til våbentjeneste,
2°. egnet til hjælpetjeneste,
3°. fremstilles til senere, fornyet bedømmelse (forbigås),
4°. uegnet til og fritaget for enhver tjeneste.

De kasserede skal fremstille sig for en kassationskommission på det tidspunkt, da deres årgang overføres til 1. reserve. Findes de tjenstdygtige, må de fremover dele vilkår med deres årgang.

Værnepligtige, der af sessionen er henført til kategori 3°, må fremstille sig for ny session det følgende år. Hvis de ikke da enten udskrives (i hvilket fald de deler vilkår med deres årgang) eller kasseres, kan de forbigås endnu 1 år, men skal da endeligt bedømmes.

Værnepligtige, der udebliver fra sessionen, henføres uden videre **til** kategori 1°. De tilsiges derefter til 14 dage før mødedagen at fremstille sig for en kassationskommission til bedømmelse.

Sessionens afgørelser er som hovedregel endelige, men kan dog (uden suspensiv virkning) indbringes for Gonseil d'État, når der påberåbes kompetenceoverskridelser eller ulovmedholdelighed.

Hvis en afgørelse forudsætter stillingtagen til den værnepligtiges borgerlige stilling eller rettigheder, bør sessionen enten udsætte afgørelsen eller forsyne den med fornødent forbehold, indtil det civilretlige spørgsmål kan afgøres af de almindelige domstole.

Sessionen kan endelig i et vist omfang omgøre sine afgørelser.

e. *Fordeling.*

Fordelingen af de udskrevne værnepligtige mellem hær og flåde og disses forskellige afdelinger foretages af »Service de recrutement«, der sammenholder behovsoplysningerne fra de enkelte våbenarter om personel af forskellige kategorier med den disponible mandskabsstyrke.

Ved fordelingen tages foruden til den lægelige bedømmelse hensyn til de værnepligtiges uddannelse og livsstillinger.

Det skal i videst mulig udstrækning påses, at navnlig gifte værnepligtige med børn og enkemænd med børn indkaldes til den nærmeste garnison ved deres hjemsted.

Tildeling til flådeafdelinger uden for Europa og Middelhavet og til de koloniale tropper forudsætter i almindelighed den værnepligtiges samtykke.

For elever fra universiteter, læreanstalter og højere skoler gælder særlige fordelingsregler med henblik på de pågældendes anvendelse som officerselever; de pågældende skoler gennemfører i en vis udstrækning en forberedende militær uddannelse af eleverne.

f. *Straffebestemmelserne.*

I et særligt kapitel sidst i loven indeholdes straffehjemlen for overtrædelser af værnepligtsloven.

Undladelse af at melde sig til optagelse i rullen eller møde for sessionen samt medvirken hertil straffes med fængsel fra 1 måned til 1 år.

Udeblivelse fra møde efter indkaldelse eller medvirken hertil straffes med fængsel fra 1 til 5 år og fratagelse af de borgerlige og politiske rettigheder (i krigstid tugthus eller eventuelt strengere straffe efter den militære straffelov).

Hvis de pågældende ikke efter de ovenfor under a. fremstillede regler herefter er udelukkede fra militærtjeneste, indkaldes de påny til aftjening af værnepligten ved særlige afdelinger.

For så vidt en læge har medvirket til de nævnte overtrædelser, kan straffen for ham stige til det dobbelte, og han kan idømmes tillægsbøder.

ad II. Administrative bestemmelser.

Den nævnte »Instruction provisoire sur l'aptitude au service militaire«

indeholder dels en ret detailleret anvisning for fremgangsmåden ved den lægelige undersøgelse på sessionen, herunder en meget udførlig liste over, hvilken betydning der skal tillægges forskellige sygdomme, og dels en skematisk oversigt over, til hvilken art af militærtjeneste de med forskellige lægelige vedtegninger forsynede værnepligtige egner sig.

B. Udskrivningsvæsenets organisation.

Organisationsspørgsmålene er kun fomdsætningsvis berørt i loven. Så vidt det kan ses, er der en udskrivningschef for hver militær subdivisions område (underafdeling af en region).

Udskrivningschefen opretter på grundlag af sessionslisterne for subdivisionens område en rulle (registre matricule) over alle værnepligtige, der er sessionsbehandlet i de enkelte cantoner, jfr. ovenfor under A. b 1. 1 denne rulle, der for hver årgang ligesom de kommunale ruller er delt i 2 afdelinger (A og B), noteres alle værnepligtsmæssige oplysninger om den pågældende (indkaldelse, overførelse til reserven o. s.v.).

Rullen er iøvrigt delt i følgende grupper:

1. Egnede til militærtjeneste
2. Egnede til hjælpetjeneste
3. Inde til frivillig tjeneste
4. Udelukkede på grund af straf
5. Forbigåede
6. Udsættere
7. Kasserede og fritagne.

De værnepligtige, der optages i subdivisionens rulle, får udleveret et indtegningesbevis. Når de hjemsendes fra aktiv tjeneste, får de ligeledes udleveret et bevis herfor. Disse beviser skal til enhver tid føres à jour ved forevisning for udskrivningschefen.

G. England.

A. Værnepligtsbestemmelserne.

I. Værnepligtsloven. National Service Act, 1948 (30/7) med ændringer ved National Service (Amendment) Act, 1948 (16/12). Loven er tidsbegrænset således, at den ikke finder anvendelse på personer, der fylder 18 år efter den 31/12 1953; kongen kan dog med parlamentets godkendelse foretage en forlængelse.

II. Administrative bestemmelser. The National Service (Miscellaneous) Regulations, 1948.

ad I. Værnepligtsloven administreres af Ministry of Labour and National Service.

a. *Værnepligtige* er:

Mandlige britiske statsborgere i alderen 18—26 år, der har fast bopæl i Storbritannien. Studieophold o. lign. i England betragtes ikke som fast bopæl, og personer fra dominions eller andre dele af imperiet bliver først værnepligtige, når de har haft bopæl i Storbritannien i mindst 2 år.

For personer med dobbelt statsborgerret har man administrativt gennemført den lempelse, at deres eventuelle indkaldelse til militærtjeneste, hvis de ønsker det, kan suspenderes, indtil de fylder 21 år, idet de nemlig først på dette tidspunkt opnår habilitet til at søge om løsning fra deres britiske statsborgerskab.

Fritagne for værnepligt er:

1) personer, hvis bopæl i Storbritannien alene skyldes deres ansættelse i regerings tjeneste for nogen del af dominions, britiske protektorater m. v.,
2) præster,
3) Personer, der i henhold til den særlige derom gældende lovgivning er erklæret for sindssyge eller åndssvage eller er registreret som blinde (de pågældende skal altså ikke på session og bliver ikke engang optaget i rullen).

I lovens part II (§§ 35—54) gives der udførlige regler om forbud mod afskedigelse på grund af indkaldelse til militærtjeneste og pligt til genantagelse efter hjemsendelse. Sanktionerne er straf og erstatningspligt. Sager af denne art afgøres af »Reinstatement Committees« med appelmulighed til en særlig dertil udpeget dominer.

Der findes ingen regler om betydningen af *straf.*

b. *Tidspunkter for*

1. Optagelse i rullen.

Ministeriet udsender med mellemrum (normalt et kvartal) påbud til de mandlige personer, der er fyldt mindst 17 år og 8 måneder, om på en bestemt dag at melde sig til optagelse i lægdsrullen på det nærmeste udskrivningskontor; sømænd (men ikke fiskere) skal dog melde sig til et »mercantile marine office«. De mødende skal medbringe deres »national registration identity cards«. Efter ansøgning kan frivillige optages i rullen, når de er fyldt 17 år og 2 måneder.

De værnepligtige får ved registreringen udleveret et indtegningsbevis, som de er pligtige til på ethvert tidspunkt efter anmodning fra en uniformeret politibetjent at forevise (enten straks eller inden 2 dage på vedkommende politistation).

2. Udskrivning.

Sessionen (»medical examination«) begynder normalt i ugen efter registreringen og fortsætter med pauser indtil næste registreringsdag. De

ældste af de nyregistrerede undersøges først, hvorved man opnår, at alle de værnepligtige sessionsbehandles i praktisk talt samme alder, nemlig 18 år og 2 måneder.

Udsættelse med sessionsbehandlingen kan undtagelsesvis meddeles.

3. Indkaldelse.

Indkaldelsesordrerne udsendes normalt mellem 4 og 6 uger efter sessionsbehandlingen og lyder på møde ca. 14 dage senere.

Frivillige kan efter registrering og sessionsbehandling indkaldes, når de er fyldt 17 år og 6 måneder.

Udsættelse kan gives til studenter, lærlinge og i tilfælde, hvor en indkaldelse (ellers) ville være velfærdstruende. Hvis ministeren *ikke* bevilger et udsættelsesandragende, skal det forelægges en særlig kommission (»Military Service (Hardship) Committee«), hvis afgørelse af såvel den værnepligtige som ministeren kan indbringes for en særlig dommer.

I kritiske situationer kan såvel adgangen til at søge udsættelse som allerede meddelte udsættelser administrativt suspenderes.

4. Slettelse af rullen.

Værnepligtstiden er som nævnt fra 18 års fødselsdagen til 26 års fødselsdagen (for læger og tandlæger gælder en 30 års grænse, og i udsættelsestilfælde forlænges værnepligtstiden tilsvarende). Det er dog ikke foreskrevet, at de pågældende herefter skal udslettes af rullen, og bestemmelsen er i det hele formentlig blot en fastsættelse af det tidsmæssige omfang af pligten til at forrette militærtjeneste *under normale forhold.*

c. Flytning, rejsetilladelser.

Flytninger skal såvel før indkaldelse som efter hjemsendelse omgående meldes til vedkommende lokale registreringskontor; anmeldelsen sker ved pr. post at indsende en særlig blanket, der findes i indtegningsbeviset.

Om nødvendigheden af rejsetilladelse er der ikke givet regler.

d. *Sessionen.*

De registrerede indkaldes ved personlige mødeordrer til møde for sessionen med normalt 6 — og ikke mindre end 2 — dages varsel. Sessionerne (»medical boards«) afholdes på en række steder ud over landet, og rejseudgifter og tabt arbejdsfortjeneste i anledning af sessionsmødet refunderes de værnepligtige.

Sessionen består af højst 5 og mindst 3 af ministeren udnævnte læger; i krigstilfælde kan sessionen dog fungere, selv om kun 1 eller 2 sådanne læger er til rådighed.

På grundlag af lægebedømmelsen klassificeres de værnepligtige således:

Grade I: værnepligtige, hvis helbredstilstand og udvikling er fuldt normal, og som kan udholde legemlige anstrengelser, der svarer til deres alder.

Grade II: værnepligtige, der på grund af mindre skavanker ikke kan placeres i grade I, men som iøvrigt ikke lider af fremskredne organiske sygdomme, hører og ser godt, har almindelig muskulær udvikling og kan udholde legemlige anstrengelser, der ikke er altfor strenge. I tilfælde, hvor udelukkelse fra grade I alene skyldes mangler ved syn eller underekstremiteter, gives tillægsvedtegning »a«.

Grade III: værnepligtige med fremtrædende fysiske defekter eller generende følger af overstået sygdom.

Grade IV: værnepligtige med fremskredne organiske sygdomme eller af andre grunde for stedse uskikkede til henførelse under grade III.

Det er altså ikke på forhånd fastslået, hvilken vedtegning der medfører fritagelse for indkaldelse på grund af manglende tjenstdygtighed.

De værnepligtige, der skønnes anvendelige, bliver efter lægebedømmelsen underkastet interviews af særligt dertil uddannede officerer med henblik på muligheden for at udtage dem til specialtjeneste.

Sessionen kan om nødvendigt pålægge værnepligtige at møde pány for en senere session, og den kan forlange, at de underkaster sig specialundersøgelser.

e. *Fordelingen* foretages af ministeriet (of Labour and National Service) på grundlag af det fra sessionerne modtagne materiale. Der vil i videst muligt omfang blive taget hensyn til de værnepligtiges under registreringen fremsatte ønsker om at komme til en bestemt forsvarsgren (flåde, kystdefension, hær eller luftvåben). løvrigt er der ikke givet særlige bestemmelser om fordelingen.

f. *Straffebestemmelserne* er placeret spredte steder i loven i forbindelse med de enkelte påbud. Straffene er bøder og fængsel indtil 2 år. I tilfælde af undladt sessionsmøde kan den pågældende efter retskendelse arresteres og af politiet bringes til stede ved sessionen på et af ministeriet fastsat tidspunkt, dog ikke senere end 7 dage efter arrestationen.

B. Udskrivningsvæsenets organisation.

Udover hvad der foran er omtalt, indeholder materialet intet til nærmere belysning heraf.

H. U.S.A.

A. *Værnepligtsbestemmelserne.*

I. Værnepligtsloven. Universal Military Training and Service Act af 19. juni 1951.

II. Administrative bestemmelser. Adskillige sæt »Selective Service Regulations«, der stadig suppleres og ændres.

ad I. Værnepligtssagerne sorterer under et særligt direktorat »Selective Service System«, der er direkte ansvarligt over for præsidenten.

a. *Værnepligtige* er:

Enhver mandlig amerikansk statsborger og enhver anden mandlig i U. S. A. fast bosat (»admitted for permanent residence«) person i alderen 18 til 26 år. Endvidere påhviler værnepligten principielt fremmede mænd, der — selvom de ikke har fast bopæl — har opholdt sig i U. S. A. i mere end 1 år.

Fritagne for værnepligt er:

1) fremmede mænd, der ikke har »permanent residence«, og som før indkaldelsen ansøger om fritagelse. De pågældende er derefter udelukkede fra nogensinde at erhverve amerikansk statsborgerret.
2) fremmede diplomater m. fl. og deres familier, forsåvidt de ikke er »admitted for permanent residence«.
3) personer, der under den sidste verdenskrig har forrettet tjeneste i nærmere fastsatte tidsrum i U. S. A.s eller med U. S. A. allierede nationers væbnede styrker. Denne fritagelse gælder kun i fredstid.
4) præster og teologiske studerende.
5) eneste overlevende søn i familier, hvor een eller flere sønner eller døtre er blevet dræbt i aktiv tjeneste i U. S. A.s væbnede styrker.

Om *betydningen af straffedomme* gælder den regel, at personer, der er kendt skyldig i en forbrydelse, for hvilken straffen *kan blive* livsstraf eller fængsel over eet år, er udelukket fra at blive indkaldt til aftjening af værnepligt.

I et særligt afsnit i loven indeholdes en række udførlige bestemmelser til sikring af, at hjemsendte værnepligtige i almindelighed kan vende tilbage til deres tidligere arbejde i såvel offentlige som private virksomheder.

b. *Tidspunkter for*

1. Optagelse i rullen (»registration«).

Enhver mand, der har bopæl i U. S. A., og som på den dag eller de dage, registreringen fastsættes til at skulle finde sted, er mellem 18 og 26 år, er forpligtet til på de tider og steder, der bestemmes af præsidenten,

personligt at fremstille sig til registrering, forsåvidt dette ikke tidligere er sket.

Enhver person, der ville have været registreringspligtig, hvis han havde opholdt sig i U. S. A. på det relevante tidspunkt, er forpligtet til at melde sig til registrering senest 5 dage efter, at han derefter ankommer til U. S. A.

2. Udskrivning (»classification«).

Som det nærmere omtales nedenfor under d) er sessionsprocessen i U. S. A. ikke en enkelt afsluttet akt, men det første skridt til foretagelse af en bedømmelse tages faktisk umiddelbart efter registreringen gennem udsendelse af spørgeskemaer til de registrerede, derefter følger klassifikationen, og først til sidst i processen foretages den egentlige bedømmelse med den værnepligtiges personlige fremmøde.

3. Indkaldelse.

Enhver værnepligtig kan indkaldes til uddannelse og tjeneste i tiden fra han er fyldt $18^1/_2$ år, til han fylder 26 år.

Udsættelse med indkaldelse kan ifølge loven meddeles — for eet år ad gangen — i adskillige tilfælde, hvoraf som de vigtigste kan nævnes:

1) til personer, hvis beskæftigelse må anses for at være af livsvigtig betydning,
2) til personer, for hvem en udsættelse vil have betydning af hensyn til andre, der underholdes af dem,
3) til personer, der er fysisk, psykisk eller moralsk uudviklede.

Udsættelsen meddeles af sessionen (local board). Personer, der har fået udsættelse, vedbliver med at være undergivet tjenestepligten indtil deres fyldte 35. år.

Udsættelse tilkommer endvidere elever i højere skoler, indtil de fylder 20 år, og studenter ved universiteter og læreanstalter indtil udgangen af vedkommende semester.

4. Slettelse af rullen.

Når de registrerede med opnåelsen af 26 års alderen træder ud af værnepligtsforholdet, overflyttes de til en særlig gruppe i registreringssystemet, jfr. nedenfor under d.

c. *Flytning, rejsetilladelse.*

Den registrerede skal til enhver tid holde udskrivningsvæsenet underrettet om sin adresse.

Rejsetilladelse til udlandet kan meddeles af local board, hvis den skønner, at den værnepligtiges fravær ikke kommer i strid med hans værnepligtsmæssige forpligtelser.

d. *Sessionen.*

Umiddelbart efter registreringens afslutning udsender local board et spørgeskema til samtlige registrerede, idet der begyndes med de ældste af disse.

Samtidig gives der hver registreret en lægdsrullebetegnelse (»Selective Service Number«), bestående af 4 sæt tal, der angiver staten, vedkommende local board, fødselsåret og et løbenummer.

Spørgeskemaet skal tilbagesendes inden 10 dage i besvaret stand.

På grundlag af de foreliggende besvarelser og oplysninger, der eventuelt yderligere indhentes fra de værnepligtige eller fra andre myndigheder, foretager local board en klassifikation af samtlige registrerede i følgende klasser:

Klasse I.

I—A: Anvendelige til militærtjeneste.

I—A—O: Personer, der af samvittighedsgrunde kun vil forrette nonkombattanttjeneste.

I—C: Personel af de væbnede styrker og visse andre organisationer inden for forsvaret.

I—O: Personel af reserven og studenter, der frivilligt underkaster sig militæruddannelse.

I—S: Studenter, der har fået udsættelse.

I—W: Personer, der af samvittighedsgrunde er overført til civilt arbejde.

Klasse II.

II—A: Personer, der får udsættelse på grund af deres civile beskæftigelse (bortset fra landmænd).

II—C: Personer, der får udsættelse på grund af deres beskæftigelse ved landbruget.

Klasse III.

III—A: Personer, der får udsættelse på grund af andres afhængighed af dem.

Klasse IV.

IV—A: Personer, der er blevet hjemsendt efter mere end 3 års tjeneste. Eneste overlevende søn.

IV—B: Embedsmænd, der har udsættelse ifølge lov.

IV—C: Udlændinge.

IV—D: Præster og teologiske studerende.

IV—F: Personer, der af fysiske, mentale eller moralske årsager er uegnede.

Klasse V.

V—A: Personer, der er over den værnepligtige alder, og som ikke er i aktiv tjeneste (klasse I—C).

Ved klassifikationen skal de registrerede placeres i den lavest mulige klasse, hvis betingelser de opfylder (V—A er den laveste klasse).

Straks efter klassifikationens afslutning sendes en skriftlig meddelelse om resultatet til hver enkelt af de klassificerede, der ved inden 10 dage skriftligt at begære det kan opnå adgang til personligt (men ikke med sagfører) at fremstille sig for local board for at fremsætte sine synspunkter vedrørende den skete klassificering; local board skal derefter påny overveje spørgsmålet og sende en fornyet meddelelse om udfaldet til den pågældende.

På dette stadium af udskrivningsprocessen foretages en lægelig undersøgelse af de værnepligtige kun, når enten den pågældende hævder at lide af en kassationsbegrundende, udokumenteret sygdom eller svaghed, eller local board selv får mistanke herom.

Efter klassifikationens afslutning, men før indkaldelsen skal samtlige personer, der er registrerede i klasse I—A eller I—A—O, derimod underkastes en lægelig sessionsbedømmelse (armed forces physical examination). I overensstemmelse med nærmere direktiver fra de centrale udskrivningsmyndigheder skal local board med mellemrum tilsige et bestemt antal af disse registrerede til at møde til lægeundersøgelse på fastsat sted og tid; tilsvarende tilsigelse kan også sendes til personer, der er registrerede i andre klasser, hvis local board antager, at deres indkaldelse i løbet af kortere tid kan blive aktuel.

Værnepligtige, der på sessionstiden befinder sig langt borte fra deres hjemsted, kan få tilladelse til at fremstille sig til bedømmelse inden for en anden local boards område.

Selve sessionsbedømmelsen foregår for et rent militært forum, og de civile udskrivningsmyndigheder har intet med det at gøre.

Klassifikationen er aldrig endelig, men kan altid *omgøres* efter den værnepligtiges egen begæring eller på udskrivningsmyndighedernes initiativ, hvad enten det skyldes urigtige oplysninger ved klassifikationen eller en senere indtrådt ændring i den pågældendes status.

Enhver klassifikation og enhver beslutning, der tages af en local board, bortset fra spørgsmålet om den værnepligtiges fysiske eller mentale tilstand, kan af den værnepligtige selv og af de højere udskrivningsmyndigheder (efter indstilling af appeal agent, jfr. nedenfor under B) forlanges forelagt et særligt appelorgan, der skal findes i hver enkelt stat (appeal board). For den værnepligtige er der fastsat en appelfrist på normalt 10 dage, og appellen har opsættende virkning med hensyn til en eventuel indkaldelse.

Appellen indgives skriftligt til vedkommende local board, der inden 5 dage videresender den til appeal board med sine bemærkninger.

Appeal board's klassifikation er endelig, medmindre betingelserne for *appel til præsidenten* er til stede. Appel til præsidenten kan iværksættes dels af de højere udskrivningsmyndigheder, når de finder det af national

interesse eller nødvendigt for at undgå en uretfærdighed, dels af den værnepligtige selv, for så vidt han er blevet registreret i klasse I—A, I—A—O eller I—O, og appeal boards afgørelse heraf er truffet med dissens.

Med hjemmel i loven er præsidentens behandling af disse appelsager delegeret til et særligt organ »National Selective Service Appeal Board«, jfr. nedenfor under B.

e. *Fordeling.*

Chefen for hver enkelt stats udskrivningsvæsen (State Director of Selection Service) indsender til den centrale udskrivningsmyndighed (Director of Selective Service) periodiske opgørelser over det samlede antal registranter i klasserne I—A og I—A—O inden for statens område.

På grundlag af disse opgørelser fordeler Director of Selective Service de fra forsvarsministeren (The Secretary of Defence) modtagne mandskabsrekvisitioner til hæren, søværnet og luftvåbnet på de enkelte State Directors, der igen foretager den videre fordeling på de enkelte local boards inden for staten.

Den nærmere fordeling mellem de forskellige våben og specialafdelinger foregår formentlig først efter mødet, idet det i loven blot bestemmes, at de værnepligtige skal tildeles en bestemt kaserne eller enhed.

Indkaldelsesordrerne udsendes med posten.

f. *Straffebestemmelserne* for overtrædelse af lovbestemmelserne er samlet i et særligt kapitel i loven. For unddragelse eller nægtelse af at lade sig registrere eller at møde til tjeneste eller medvirken dertil kan straffen blive bøde indtil 10.000 dollars eller fængsel indtil 5 år. Det er endvidere udtrykkeligt bestemt, at en overtræder af værnepligtsloven, der er mellem $18^1/_2$ og 26 år gammel, udsætter sig for uden hensyn til sine forhold iøvrigt at blive registreret i eller overført til en af klasserne I—A eller I—A—O.

ad. *II. Administrative bestemmelser.*

De nævnte »Selective Service Regulations« indeholder dels meget udførlige detailbestemmelser om forretningsgangen (blanketter, indberetninger o. s. v.) og om bedømmelsen (bl. a. en fuldstændig liste over kassationsbegrundende sygdomme og legemsmangler), dels en række bestemmelser af materiel rækkevidde i overensstemmelse med bemyndigelser i loven.

B. Udskrivningsvæsenets organisation.

I spidsen for U. S. A.s samlede udskrivningsvæsen står en af præsidenten med senatets samtykke udnævnt og direkte over for ham ansvarlig Director of Selective Service.

For hver enkelt stat findes der dernæst en af vedkommende guvernør udnævnt State Director of Selective Service.

Udskrivningsvæsenets personale består iøvrigt enten af civile eller af tilkommanderede officerer.

Hver State Director skal inddele sin stat i mindre kredse (local board areas) med højst 100.000 indbyggere og normalt svarende til eet eller nogle enkelte »amter« (counties).

For hver kreds skal der findes et særligt organ — en »session«- *(local board),* hvis medlemmer (mindst 3) udnævn es af præsidenten. Local boards opgave er at afgøre alle værnepligsspørgsmål, herunder foretage klassifikationen på grundlag af de besvarede spørgeskemaer, medens selve den lægelige bedømmelse som nævnt i alt væsentligt er et rent militært anliggende.

Medlemmerne skal have bopæl i vedkommende kreds, være over 30 år og må ikke være knyttet til de væbnede styrker.

Præsidenten kan udpege egnede civile *læger,* der kan stå til rådighed for en eller flere local boards til vejledning om lægelige tvivlsspørgsmål.

Det juridiske element repræsenteres af en af præsidenten for hver kreds udnævnt *appeal agent,* der skal påse lovgivningens overholdelse og varetage såvel det offentliges som de værnepligtiges interesser, om fornødent ved appel til appeal board.

For hver stat skal der findes et appelorgan — *appeal board,* der normalt skal bestå af 5 af præsidenten udnævnte medlemmer. For at sikre en alsidig repræsentation er det bestemt, at medlemmerne så vidt muligt skal være en arbejder, en arbejdsgiver, en læge, en jurist og en landmand. De skal være mindst 30 år og må ikke være knyttet til de væbnede styrker.

Til at udøve den præsidenten tilkommende øverste appelmyndighed er der i september 1951 blevet etableret en særlig *»National Selective Service Appeal Board«,* der består af 3 af præsidenten udnævnte medlemmer, der ikke må være tilknyttet de væbnede styrker.

Bilag 2.

Forslag

til

indenrigsministeriets udvalg af 9. december 1948 til overvejelse af spørgsmålet om en revision af værnepligts lovgivningen m. v.

vedrørende

udskrivningsvæsenets daglige administration

Udarbejdet af forvaltningsnævnets sekretariat.

INDHOLD

Side

I. Udskrivningsvæsenets organisation 209
1. Udskrivningsmyndighederne .. 209
2. Fordelingen 209
3. Folkeregistrene 209

II. Optagelse i lægdsrullen 210
1. Lægdsrullenummer 210
2. Oprettelsen af lægdsrullekartotekerne 210
3. Kritisk gennemgang af lægdsrulleoplysningerne 212
4. Tilendebringelsen af optagelsen i lægdsrullen 213

III. Session 214
1. Tilrettelægningen af sessionerne 214
2. Sessionsafholdeisen 215
3. Sessionsbehandlingen 216
4. Forretningsgang under sessionsbehandlingen 217
5. Forretningsgang efter daglig sessionsaf holdelse 218
6. Forretningsgangen på udskrivningskredsenes kontorer under sessionsrejsen 218
7. Forretningsgang på udskrivningskredsenes kontorer efter at sessionerne er afholdt **219**

Side

IV. Fordeling af mandskabet 220
1. Den endelige fordeling 220
2. Forretningsgangen på udskrivningskredsenes kontorer efter at fordelingen af mandskabet er tilendebragt 220

V. Indkaldelsen 220

VI. Hjemsendelsen 220

VII. Ekstraordinær indkaldelse 223

VIII. Slettelse af lægdsrullen 223
1. Slettelse i medfør af værnepligtslovens §§ 1 og 3 223
2. Slettelse på grund af tjenstudygtighedsvedtegning på sessionerne — kasserede 224
3. Slettelse på grund af dødsfald. 225
4. Slettelse på grund af alder 228

IX. Flytninger 229
1. Flytninger indenfor samme udskrivningskreds 230
2. Flytninger til en anden udskrivskrivningskreds 233

X. Sagsbehandling ved udskrivningsvæsenet 234

XI. Søfarende 238

XII. Overgangsbestemmelser 238

I. UDSKRIVNINGSVÆSENETS ORGANISATION

1. Udskrivning smy ndighederne.

Værnepligtsloven administreres af indenrigs- og boligministeren. Landet inddeles i 7 udskrivningskredse, der indenfor hver politikreds (lægdsforstanderi) atter inddeles i lægder. Hver udskrivningskreds forestås af en udskrivningschef. Lægderne bestyres af en af udskrivningschefen beskikket lægdsmand, købstadslaigderne dog af vedkommende politimester (lægdsforstander). Udskrivningschefen i København er dog tillige lægdsforstander for København og Frederiksberg, og indenrigs- og boligministeren kan iøvrigt efter forhandling med justitsministeren træffe bestemmelse om henlæggelse af andre lægdsforstanderier eller dele heraf under vedkommende udskrivningschef; dette tager navnlig sigte på lægdsforstanderiforretningerne i de købstæder, hvor udskrivningskredsene har deres domicil (København, Roskilde, Svendborg, Aarhus, Aalborg, Rønne og Sønderborg).

Udskrivningscheferne er formænd for sessionerne, der afgør de i loven nærmere angivne værnepligtsspørgsmål. En del i loven nærmere angivne afgørelser, der ikke vedrører bedømmelsen af en persons tjenstdygtighed, kan indbringes til prøvelse ved domstolene (vedkommende landsret som første instans). Sessionernes afgørelse med hensyn til spørgsmål om udelukkelse fra tjeneste i forsvaret som følge af straf er dog undergivet anke til værnepligtsnævnet, der tillige træffer afgørelse i visse udsættelsessager samt med hensyn til fritagelse for aftjening af værnepligt.

2. Fordelingen.

Den endelige fordeling af mandskabet, efter at sessionen har udskrevet dette, foretages af forsvarsministeriet efter forhandling med indenrigs- og boligministeriet.

3. Folkeregistrene.

Landets kommunale folkeregistre samarbejder med udskrivningsvæsenet, således at det enkelte folkeregister står i forbindelse med den af de 7 udskrivningskredse, i hvis geografiske område folkeregistret er beliggende.

II. OPTAGELSE I LÆGDSRULLEN

1. Lægdsrullenummer.

En persons lægdsrullenummer, som altid forbliver uændret uanset senere bopælsforandringer, består af to sæt tal. Det første angiver lægdsrulleårgang og udskrivningskredsens nummer og det andet den værnepligtiges personlige nummer. Lægdsrullenummeret skrives f. eks. 512-345.

Udskrivningskredsene tildeler hvert folkeregister et antal fortløbende lægdsrullenumre. På grundlag af statistiske opgørelser over antallet af mandlige personer i den for optagelse i lægdsrullen fastsatte alder, fordelt på de enkelte kommuner, beregner udskrivningskredsene det antal lægdsrullenumre, som det enkelte folkeregister skal tildeles, idet der i antallet af lægdsrullenumre er tillagt et erfaringsmæssigt udregnet antal overskydende numre. Indenfor hver udskrivningskreds påbegyndes personnumrene med nr. 1 for hver årgang.

2. Oprettelsen af lægdsrullekarlotekerne.

a) Den ***normale*** *årgang.*

Udskrivningskredsene fremsender hvert år den 1. september til hvert enkelt folkeregister i landets købstads- eller sognekommuner enten lægdsrullelister eller særlige lægdsrullekort, hvilket nærmere aftales mellem det enkelte folkeregister og udskrivningskredsen. Lægdsrullelisterne er beregnet for de folkeregistre, der ønsker at afgive lægderulleoplysningerne (se nærmere nedenfor) i håndskrift, medens lægdsrullekortene kan benyttes af de folkeregistre, der anvender skrivemaskiner, idet disse særlige lægdsrullekort er duplikatorstencils, der har kartotekkortfacon ca. 11 X 7 cm.

Forinden fremsendelsen af lægdsrullelister eller lægdsrullekort til de respektive folkeregistre noteres antallet af tildelte lægdsnumre af udskrivningskredsen ud for det enkelte folkeregisternavn i en på udskrivningskredsen beroende nummerkontrolbog.

Når folkeregistrene modtager lægdsrullelisterne eller kortene, udfyldes disse med lægdsrulleoplysninger for hver enkelt mandlig person, der i det pågældende kalenderår opnår den for optagelse i lægdsrullen fastsatte alder.

På grundlag af folkeregistrenes hovedregisterkort udfyldes lægdsrullelisterne eller lægdsrullekortene med følgende oplysninger:

Lægdsrullenummer, som fortløbende tildeles de enkelte personer.
Fornavne.
Efternavn.
Erhverv (livsstilling m. v.).
Fuldstændig adresse (der anføres altid tillige kommune samt amt og evt. husbondens adresse).
Fødselsdato og -år.

Fødested (sogn eller kommune samt amt).
Ægteskabelig stilling.
Statsborgerforhold.
Faderens, eventuelt moderens, navn i det omfang oplysning herom er tilgængelig.
Lægdets nummer i overensstemmelse med adressen.

Folkeregistrene overfører det den enkelte person tildelte lægdsrullenummer til vedkommendes hovedregisterkort, hvorpå det noteres i en rubrik øverst til højre.

Efter at alle folkeregistrenes hovedregisterkort er gennemgået, og lægdsrullelisterne eller -kortene er ført à jour pr. 1. oktober, tilbagesendes disse straks efter denne dato til de n udskrivningskreds, hvorfra de er modtaget.

Dersom folkeregistrene ved gennemgangen af hovedregisterkortene skulle bemærke, at en person, der allerede det foregående år eller tidligere har opnået den for optagelse i **lægdsrullen** fastsatte alder, men som endnu ikke er fyldt 40 år, ikke har fået lægdsrullenummer, opføres denne person på lægdsrullelisterne eller -kortene med et NB foran det ham **nu** tildelte lægdsrullenummer.

Umiddelbart efter, at udskrivningskredsene har modtaget lægdsrullelisterne eller lægdsrullekortene fra folkeregistrene, fremtages nummerkontrolbogen. Det kontrolleres, at alle folkeregistre har returneret det fremsendte materiale, hvorefter de benyttede lægdsrullenumre indføres ud for det enkelte folkeregisternavn i kontrolbogen.

Udskrivningskredsene afskriver derefter de modtagne lægdsrullelister på lægdsrullekort (stencils), hvorefter samtlige stencils benyttes til trykning af følgende kartotekkort:

1. Stamblad.
2. Lægdskort.
3. Indtegningskort m/ svarkort.

Stambladene sorteres i lægdsrullenummerorden og opbevares i kartotekfiberkasser mærket: STAMBLADE og årgang.

Lægdskortene og indtegningskortene sorteres hver for sig i lægdsnummerorden og opbevares adskilt med skillekort for hvert lægd i kartotekfiberkasser mærket henholdsvis: LÆGDSKORT og årgang og INDTEGNINGSKORT og årgang.

De benyttede stencils makuleres, medens lægdsrullelisterne opbevares 1 år.

b) Frivillige.

En person, der ønsker at komme på session før den normale alder, må inden 10 dage før sessionsafholdelsen henvende sig til vedkommende udskrivningskreds, hvor han straks **vil** blive optaget i lægdsrullen.

Udskrivningskredseii tildeler ham et lægdsrullenummer indenfor den årgang, der bliver sessionsbehandlet, og lægdsrullenummeret noteres i nummerkontrolbogen. Udskrivningskredseii udfærdiger stamblad, lægdskort og indtegningskort, hvilket sidste straks udleveres til den frivillige, mod kvittering på svarkortet. Stamblad, lægdskort og svarkort (registerkort) behandles på samme måde som den normale årgangs kartotekkort. Det pågældende folkeregister får af udskrivningskredsen særskilt meddelelse om den frivilliges lægdsrullenummer.

c) Personer, der er blevet idømt betinget eller ubetinget frihedsstraf.

Alle udskrivningskredsene modtager hver måned fortegnelser over mandlige personer i alderen fra 15 til 50 år, der er blevet idømt betinget eller ubetinget frihedsstraf.

Forsåvidt de straffede personer har modtaget indtegningskort og derved fået lægdsrullenummer, fremgår dette af fortegnelsens oplysninger, og straffeoplysningerne noteres straks på de respektive stamblade, dersom disse beror på udskrivningskredsens kontor. I modsat fald udfyldes et straffeblad, der fremsendes til enten forsvarsministeriet eller indenrigsministeriet (disses værnepligtskontorer).

Det pågældende værnepligtskontor drager omsorg for, at såvel straffeblad som den straffede værnepligtiges stamblad returneres til udskrivningskredsen.

Straffeoplysningerne noteres på stambladet, hvorefter den førstkommende session — forsåvidt angår ubetingede domme — træffer afgørelse om, hvorvidt der skal tildeles den værnepligtige § 3-vedtegning. Den trufne afgørelse noteres såvel på stambladet som på straffebladet.

Får den værnepligtige tildelt § 3-vedtegning arkiveres stambladet i kartoteket mærket: ARKIV, medens straffebladet fremsendes til værnepligtskontoret. I modsat fald fremsendes stambladet til værnepligtskontoret, medens straffebladet makuleres.

De straffede personer, der ikke har fået lægdsrullenummer, og som har bopæl indenfor udskrivningskredsen, optages straks i lægdsrullen.

Udskrivningskredsen tildeler den straffede et lægdsrullenummer indenfor den årgang, som han efter sin alder vil komme til at tilhøre, og lægdsrullenummeret noteres i nummerkontrolbogen for den pågældende årgang. Udskrivningskredsen udfærdiger stamblad, som arkiveres i lægdsrullenummerorden i en kartotekfiberkasse mærket: STRAF.

Det pågældende folkeregister får af udskrivningskredsen særskilt meddelelse om den straffedes lægdsrullenummer.

Fortegnelserne makuleres efter afbenyttelsen.

3. Kritisk gennemgang af lægdsrulleoplysningerne.

I hver af udskrivningskredsene gøres derefter stambladene til genstand for en kritisk gennemgang, for at de personer, der ikke er dansk værnepligtslov undergivet m. m., kan slettes af lægdsrullen.

a) Statsborgerforhold.

På grundlag af folkeregistrenes oplysninger vedrørende statsborgerforhold træffer udskrivningscheferne i langt de fleste tilfælde afgørelse om slettelse af lægdsrullen af personer i medfør af værnepligtslovens § 1. Tilfælde, der måtte give anledning til tvivl, forelægges sessionerne.

Med hensyn til forretningsgangen ved slettelse af lægdsrullen og sagsbehandling henvises til afsnit VIII og X.

b) Frihedsstraffe (betinget eller ubetinget).

Fra kartoteket mærket: STRAF fremtages den pågældende årgangs stamblade. På grundlag af disse udfærdiges lægdskort og indtegningskort m/ svarkort.

4. Tilendebringelsen af optagelsen i lægdsrullen.

Efter gennemgangen af stambladene sorteres kartotekkortene i lægdsnummerorden i kartotekfiberkasser mærket: VÆRNEPLIGTIGE og årgang.

På stambladene noteres alle yderligere oplysninger, der under sagsbehandling, sessionsbehandling og senere værnepligtsfremtid måtte fremkomme vedrørende de pågældende værnepligtige. Ligeledes noteres herpå fremtidige adresseforandringer etc., således at stambladene til stadighed holdes à jour.

Lægdskortene fremsendes 1. november til de respektive lægdsmænd, der arkiverer disse årgangsvis i lægdsrullenummerorden i kartotekfiberkasser mærket: LÆGDSKORT og årgang.

Indtegningskortene med vedhæftede svarkort fremsendes 1. november til hver enkelt værnepligtig person pr. post i en rudekuvert sammen med en returkuvert og et oplysningshefte. Oplysningsheftet indeholder oplysninger om de problemer, der kan opstå for den værnepligtige i anledning af den »militære« tjenestealders indtræden.

De værnepligtige skal efter modtagelsen af indtegningskortet returnere det fremsendte svarkort i returkuverten i underskrevet stand som bevis for, at meddelelse om optagelse i lægdsrullen er modtaget.

Ved modtagelsen i udskrivningskredsene af svarkortene datostemples de respektive stamblade, og svarkortene, der fremtidigt kaldes registerkort, arkiveres i lægdsrullenummerorden i kartotekskuffer mærket REGISTER og årgang. Registeret benyttes fremtidig som opslagskartotek og skal give oplysning om, hvor det centrale kartotekkort for den enkelte værnepligtige, stambladet, befinder sig på et bestemt tidspunkt.

Med hensyn til flytteregistreringer vedrørende den årgang, der i øjeblikket optages i lægdsrullen, henvises til afsnit IX: Flytninger.

Svarkortene skal være returneret til udskrivningskredsene inden en nærmere angivet dato. Efter denne dato gennemgås på hver udskrivningskreds stambladskartoteket for at finde frem til de værnepligtige, der ikke har indsendt svarkortet rettidigt.

Til disse værnepligtige fremsendes pr. post en **erindringsskrivelse 0111** straks at indsende svarkortet. Stambladene for disse værnepligtige forsynes med en rød celluloidfane.

Ved modtagelsen af svarkortene i udskrivningskredsene, efter at erindringsskrivelsen er fremsendt, datostemples de respektive stamblade, og den røde fane aftages. Svarkortene arkiveres sammen med de øvrige svarkort i lægdsrullenummerorden i kartoteksskufferne mærket: REGISTER og årgang.

Dersom enkelte alligevel undlader at indsende svarkort indenfor den givne tidsfrist, fremtages de stamblade, der i kartoteket endnu bærer denrøde fane. Udskrivningskredsene udfylder på grundlag af disse stamblade en undersøgelsesblanket for hver enkelt værnepligtig, og blanketterne tilsendes de respektive politimestre, der derefter drager omsorg for indsamlingen af de resterende svarkort.

Angående eventuel tiltale og bødeforelæg se under X. (sagsbehandling) .

III. SESSION

1. Tilrettelægningen af sessionerne.

Hvert år i **begyndelsen** af januar måned, inden hvilken dato samtlige svarkort skal være modtaget fra de værnepligtige, tilrettelægges **af hver udskrivningskreds** selve sessionsafholdelseme på de forskellige sessionssteder. Tilrettelægningen omfatter:

a. Fastlæggelsen af sessionsrejserne for udskrivningsmyndighederne, sessionslægen, sessionspersonalet m. v.
b. Fastlæggelsen af sessionsmødedagene på de enkelte sessionssteder samt klokkesiet og mødested på de enkelte mødedage, samt
c. Udarbejdelse, trykning og udsendelse af sessionsplakaterne.

ad a.

Sessionsrejserne fastlægges efter fornoden forhandling med de interesserede parter.

ad b.

For at få et nogenlunde ligeligt antal værnepligtige til at møde de enkelte dage, foretager hver udskrivningskreds en optælling af stambladene for hvert lægd.

Fra kartoteket mærket: UDSÆTTELSE (se nærmere X., sagsbehandling) fremtages stamblade m. v. for de værnepligtige, der foruden den normale årgang skal møde til session i det pågældende år. Disse stamblade sorteres i lægdsnummerorden, hvorefter de nedsættes i kartoteket: VÆRNEPLIGTIGE under de respektive lægder **for** den normale sessionsårgang.

På et skema påtrykt den enkelte udskrivningskreds **lægdsnumre** og

lægdernes navne anføres ud for hver enkelt antallet af stamblade i kartoteket: VÆRNEPLIGTIGE.

ad c.

På grundlag af ovennævnte skema udarbejdes derefter de enkelte sessionsplakater, idet der udarbejdes en detailleret sessionsplakat for hvert lægdsforstanderi, eventuelt for flere lægdsforstanderier, afhængig af disses størrelse, og med angivelse af, i hvilke byer og på hvilke dage sessionerne indenfor den enkelte udskrivningskreds iøvrigt afholdes.

Sessionsplakaten for det enkelte lægdsforstanderi omfatter: a) mødested, b) mødetid (dato og klokkesiet) og c) de mødende lægder udtrykt i lægdsnavnet (sognenavne i landdistrikter), samt d) generelle retningslinier for de værnepligtige.

Dersom værnepligtige fra et lægd skal møde på flere dage eller på forskellige tider af dagen, angives foruden lægdets navn også, hvilke lægdsrullenumre der skal give møde ved anførelse af første og sidste nummer den ene eller de enkelte dage og betegnelsen: Resten fra det og det lægd (sognekoramune) den sidste dag.

Udskrivningskredsene drager omsorg for, at sessionsplakaterne bliver trykt og afleverer sessionsplakaterne til politimestrene, der foranlediger disse uddelt til ophængning fra en bestemt dag i alle landets kommuner samtidig med, at indenrigsministeriet foranlediger, at radioavisen en uge igennem opfordrer de værnepligtige til at gennemlæse de ophængte plakater. Udskrivningskredsene udsender tillige sessionsplakaterne til sessionens medlemmer og til de øvrige udskrivningskredse. En uge før sessionsafholdelsen ophænges sessionsplakaten påny i det pågældende lægdsforstanderi.

Umiddelbart før selve sessionsrejsens tiltrædelse samler udskrivningskredsene alle formularer og skemaer m. v., som er nødvendige for rent praktisk at kunne gennemføre sesssionsafholdelserne, såsom stambladene fra kartoteket: VÆRNEPLIGTIGE, oprettede sager for værnepligtige, hvori der skal træffes afgørelser på sessionerne, helbredskort, ansøgningsskemaer og vejledningsskemaer for de værnepligtige, behovsskemaer, livsstillingsskemaer, statistikblanketter m. v.

Lægdsmændene medtager på sessionerne deres lægdskort for de sessionsmødende, ligesom lægdsmændene drager omsorg for, at de værnepligtige får underretning om mødested og mødetid. Dette sidste gælder kun de mindre landlægder, idet det forudsættes, at de øvrige værnepligtige igennem radioen og ved gennemlæsning af sessionspiakaterne selv kan orientere sig om mødested og mødetid.

2. *Sessionsafholdelsen.*

Når de værnepligtige møder til sessionen, instrueres de af en sessionsmedhjælper mundtligt om fremgangsmåden i sessionsafholdelsen, ligesom

de værnepligtige får lejlighed til at stille spørgsmål. Derefter udleverer sessionsmedhjælperen til hver værnepligtig et kombineret helbredskort og oplysningskort, som de enkelte udfylder så fyldestgørende som muligt, eventuelt bistået af sessionsmedhjælperen.

På grundlag af stambladene fra kartoteket: VÆRNEPLIGTIGE kalder sessionsmedhjælperen de mødende frem i den orden, hvori stambladene er sorteret i kartoteket, d. v. s. i lægdsrullenummerorden indenfor hvert lægd. Sessionsmedhjælperen kontrollerer derefter på grundlag af stambladene de udfyldte helbredskort og påser navnlig, at lægdsrullenummeret herpå er i overensstemmelse med de respektive stamblade. Desuden kontrolleres, at de værnepligtige har medtaget deres indtegningskort samt almindelig fødselsattest eller dåbsattest, på grundlag af hvilke den værnepligtiges navn eventuelt korrigeres på stambladene.

Dersom der er mødt værnepligtige, der ikke er blevet kaldt op, herunder tidligere sessionsbehandlede værnepligtige, der ønsker at blive kasseret, fremtages disses stamblade, og deres papirer kontrolleres som ovenfor nævnt.

Sidstnævnte værnepligtige skal dog 10 dage forinden sessionen underrette udskrivningskredsen om, at de agter at møde.

I tilfælde af, at der er udeblevet værnepligtige, der skulle have givet møde på sessionen den bestemte dag, noterer sessionsmedhjælperen datoen for sessionsafholdelsen i en særlig rubrik — udeblevet — på de pågældendes stamblade, men disse forbliver i kartoteket i samme rækkefølge, som de stod.

Sessionsmedhjælperen afleverer stambladene såvel for de værnepligtige, der har givet møde, som for de udeblevne holdvis til udskrivningschefen, medens de værnepligtige selv medtager det udfyldte helbredskort, indtegningskortet, eksamensbeviser, svendeprøvebeviser, lægeerklæringer m. v., og eventuelt andre papirer til brug for bedømmelsen af den værnepligtiges tjenstdygtighed m. v. under selve sessionsbehandlingen.

3. Sessionsbehandlingen.

For hver værnepligtig påbegyndes sessionsbehandlingen, efter at eventuelle psykologiske prøver for samtlige den pågældende dag mødende værnepligtige er afsluttet, med højdemåling, og højden noteres af en sessionsmedhjælper på helbredskortet. Derefter foretages der synsprøve og lægeundersøgelse, og resultatet af disse prøver noteres af sessionslægen på helbredskortet. Den værnepligtige sessionsbehandles til sidst af udskrivningschefen i forening med den øvrige sessionskommission.

Udskrivningschefen gennemser helbredskortet, eventuelt eksamenspapirer og erklæringer m. v., og fremtager den værnepligtiges stamblad. På grundlag af de enkelte oplysninger og samtale med den værnepligtige tildeler udskrivningschefen den værnepligtige en tjenstdygtighedsvedtegning i overensstemmelse med anordningen og regulativet vedrørende det

værnepligtige mandskabs tjenstdygtighed. Udskrivningschefen noterer vedtegningen på helbredskortet.

Til sidst trækkes der lod for de værnepligtiges vedkommende, der er blevet udskrevet på sessionen, og lodtrækningsnummeret noteres på den sessionsbehandledes helbredskort. Værnepligtige, der er forbigået (herunder for tiden tjenstudygtige), kasseret eller får udsættelse, skal ikke trække lod.

Den værnepligtige får derefter udleveret sit indtegningskort, eksamensbeviser m. v. og lodtrækningsnummeret. Dette forevises ved udgangen som kontrol for, at han er blevet sessionsbehandlet. De øvrige værnepligtige foreviser deres indtegningskort.

Efter endt sessionsbehandling af et lægd gennemgås stambladene for de udeblevne med vedkommende lægdsbestyrer, der får pålæg om at opfordre de udeblevne til at give møde på sessionen en af de førstkommende sessionsdage.

4. *Forretningsgang under sessionsbehandlingen.*

Sessionsbehandlingen for de fremmødte værnepligtige resulterer i følgende gruppedeling:

a) udskrevet til militærtjeneste,
b) udskrevet til C.-F.-korpset,
c) indstillet til C.A.-tjeneste eller indstillet til sundheds- eller hjælpetropperne,
d) udskrevet til C.B. (civilbeskyttelsestjeneste) og/eller Hv. (hjemmeværnet),
e) kasserede (ej G.B. og ej Hv.) samt slettede af lægdsrullen i henhold til værnepligtsloven §§ 1 og 3,
f) forbigåede (herunder for tiden tjenstudygtige) og udsættere.
g) udeblevne.

Efter at sessionsbehandlingen er tilendebragt, afleverer udskrivningschefen helbredskortet og det tilsvarende stamblad til sessionssekretæren, hvorefter denne fra helbredskortet afskriver udskrivningschefens vedtegninger og lodtrækningsnummeret på stambladet. Helbredskortet afleveres derefter til lægdsmanden for den pågældende værnepligtige, og denne afskriver ligeledes vedtegninger og lodtrækningsnummer på det tilsvarende lægdskort. Helbredskortet opbevares særskilt, indtil sessionen den pågældende dag er tilendebragt. Stambladet for de værnepligtige, der falder ind under punkterne a), b) og c), arkiveres i lægdsrullenummerorden indenfor hver lægd i en kartotekfiberkasse mærket: FORDELING.

Stamblade og lægdskort for de værnepligtige, der falder ind under punkt d), forsynes ligeledes med udskrivningschefens vedtegninger, hvor-

efter **stambladene** arkiveres i lægdsrullenummerorden i en kartotekfiberkasse mærket: C.B. — Hv.

Værnepligtige, der på sessionen kasseres som uegnet til al tjeneste i forsvaret eller efter sessionens bestemmelse skal slettes i henhold **til** værnepligtslovens §§ 1 og 3, får deres indtegningskort **påstemplet:** slettet af lægdsrullen (dato . .). På grundlag af helbredskortets vedtegning overstemples det tilsvarende stamblad SLETTET og vedtegning, hvorefter det danner grundlag for makulering af det tilsvarende lægdskort. Helbredskortet opbevares særskilt, medens stambladet arkiveres i lægdsrullenummerorden indenfor hvert lægd i kartotekfiberkassen mærket: SLETTEDE.

Værnepligtige, der falder **ind** under punkt f) og således atter skal møde **på** session, **får** deres **indtegningskort** stemplet: FORBIGÅET eller udsættelse **på** sessionen . . (dato) . . og får udleveret en blanket, som udfyldes af sessionen og skal medbringes sammen med lægeerklæringer m. v. på den aftalte session. Helbredskortets notater afskrives på det tilsvarende stamblad og lægdskort.

Helbredskortet og stambladet opbevares midlertidigt i lægdsrullenummerorden i en kartotekfiberkasse mærket: FORBIGÅEDE. Kartotekkortene medtages på sessionsrejsen.

Stamblade for værnepligtige, der er udeblevet fra sessionen, opbevares midlertidigt i lægdsrullenummerorden i en kartoteksfiberkasse mærket: UDEBLEVNE. Stambladene medtages på sessionsrejsen.

5. *Forretningsgang efter daglig sessionsafholdelse.*

Efter hver dags sessionsafholdelse udarbejdes på grundlag af helbredskortene for de fremmødte værnepligtige en mødestatistik fordelt på våbenarter, C.F., CA., C.B. — Hv. og Slettet. Denne mødestatistik opsummeres for hver sessionsafholdelse og giver et overblik over, hvormange værnepligtige der hidtil er blevet udskrevet til de forskellige tjenestegrene eller slettede. Ved at sammenholde sluttallene med et fra forsvarsministeriet eller indenrigsministeriet modtaget behovsskema over ønsket udskrevet antal værnepligtige til tjenestegrenene kan udskrivningschefen for hver udskrivningskreds kontrollere, at der udskrives det antal værnepligtige, der er behov for.

Samtidig med udarbejdelsen af mødestatistikken sorteres helbredskortene i 3 grupper: Fordeling, C.B. — Hv. og Slettede. Helbredskortene og stambladene bundtes og mærkes FORDELING, C.B. —HV. og SLETTEDE og afleveres på udskrivningskredsens kontor.

(i Forretningsgangen på udskrivningskredsenes kontorer under sessionsrejsen.

På udskrivningskredsenes kontorer modtages stamblade og helbredskort for sessionsbehandlede værnepligtige bundtet som ovennævnt. Såvel

stamblade som helbredskort sorteres hver for sig i de under pkt. 4 nævnte grupper: a), b), c), d) og e), hvorefter kortene arkiveres i **lægdsrulle**-nummerorden i kartotekfiberkasser mærket de ovennævnte gruppebetegnelser med anførsel af henholdsvis STAMBLADE og HELBREDSKORT foran gruppebetegnelsen.

På grundlag af stambladene påstemples de respektive registerkort de ovennævnte gruppebetegnelser.

7. Forretningsgang på udskrivningskredsenes kontorer efter at sessionerne er afholdt.

Stambladskartotekerne behandles således:

a) Udskrevet til militær tjeneste,
b) — - C.F.-korpset og
c) indstillet til C.A.-tjeneste, sundheds- eller hjælpetropper.

forbliver på udskrivningskredsenes kontorer, indtil den endelige fordeling i værnepligtskontorerne er tilendebragt.

d) Udskrevet til C.B. og/eller Hv. forbliver på udskrivningskredsenes kontorer, indtil de rekvireres af vedkommende myndighed.
e) Kasserede (ej C.B. og ej Hv.) samt slettede af lægdsrullen i henhold til værnepligtslovens §§ 1 og 3 danner grundlag for slettelse af lægdsrullen. Se under **VIII.**
f) Forbigåede (herunder for tiden tjenstudygtige) og udsættere nedsættes i kartoteket mærket: UDSÆTTELSE i lægdsrullenummerorden indenfor det årstal, hvori de pågældende skal møde på session. De tilsvarende registerkort påstemples UDSÆTTELSE og årstal på grundlag af stambladene.
g) Udeblevne danner grundlag for udfærdigelse af undersøgelsesblanketter for hver enkelt værnepligtig. Stambladene datostemples i en rubrik herfor, og undersøgelsesblanketterne tilsendes de respektive politimestre, se nærmere under X.

Resultatet af de rejste sager mod de udeblevne, der ved politiets hjælp er blevet eftersøgt, vil blive, at de pågældende skal møde på session et bestemt år. Denne afgørelse noteres på stambladene, og disse danner grundlag for påstempling af de tilsvarende registerkort: UDSÆTTELSE og årstal, hvorefter stambladene nedsættes i kartoteket mærket: UDSÆTTELSE i lægdsrullenummerorden indenfor det årstal, hvori de pågældende skal møde på session.

Helbredskortene for a) fremsendes hvert år den 1. august til den endelige fordeling til forsvarsministeriets værnepligtskontor, medens helbredskortene for b) og c) fremsendes til indenrigsministeriets værnepligtskontor til fordeling.

Helbredskortene for d) og e) forbliver på udskrivningskredsenes kontorer.

Helbredskortene for f) sammenheftes med de respektive stamblade og forbliver sammen med disse stående i kartoteket mærket: UDSÆTTELSE.

Til sidst gennemgås samtlige den ny årgangs registerkort, for at man kan kontrollere, at alle værnepligtige, der er blevet optaget i lægdsrullen, er blevet behandlet, idet registerkortene skal være forsynet med stempelpåtegning. Dersom enkelte skulle være glemt, oprettes en sag for de pågældende, således at årsagen hertil kan blive opklaret og de pågældende komme til at møde på den næste session.

IV. FORDELING AF MANDSKABET

1. Den endelige fordeling.

Den endelige fordeling af mandskabet foretages dels af forsvarsministeriets dels af indenrigsministeriets værnepligtskontor, og forslag herom vil blive fremsat senere.

Fordelingen foretages på grundlag af de fra udskrivningskredsene modtagne helbredskort.

Helbredskortene for de værnepligtige, der skal indkaldes til forsvaret, danner grundlag for udarbejdelsen af indkaldelsesordrer, hvorefter helbredskortene arkiveres i lægdsrullenummerorden i værnepligtskontoret. Indkaldelsesordrerne fremsendes den 1. december hvert år til de respektive udskrivningskredse.

Helbredskortene for de værnepligtige, der ikke skal indkaldes til forsvaret (frinummerordningen), fremsendes ligeledes den 1. december hvert år til de respektive udskrivningskredse.

I indenrigsministeriets værnepligtskontor foretages fordelingen af de værnepligtige, der skal indkaldes til C.F., eller som efter forhandling med forsvarsministeriet er overført til C.A. Helbredskortene for disse værnepligtige danner grundlag for udarbejdelsen af indkaldelsesordrer, hvorefter helbredskortene arkiveres i lægdsrullenummerorden i værnepligtskontoret. Indkaldelsesordrerne fremsendes den 1. december hvert år til de respektive udskrivningskredse.

Helbredskortene for de værnepligtige, der har trukket frinummer indenfor indenrigsministeriets tjenestegrene, fremsendes den 1. december hvert år til de respektive udskrivningskredse.

'2. Forretningsgangen på udskrivningskredsenes kontorer efter at fordelingen af mandskabet er tilendebragt.

Hvert år den 1. december modtager udskrivningskredsene fra henholdsvis forsvarsministeriets og indenrigsministeriets værnepligtskontor indkaldelsesordrerne for de værnepligtige, der skal aftjene deres værnepligt, og helbredskortene for de værnepligtige, der har trukket frinummer.

På grundlag af indkaldelsesordrerne udtages de tilsvarende stamblade

fra kartotekerne mærket: MILITÆR samt C.F. og G.A., og disse opbevares midlertidigt i lægdsrullenummerorden i kartotekfiberkasser mærket henholdsvis F.V. for de værnepligtige, der skal indkaldes til forsvaret, og I.V. for de værnepligtige, der skal indkaldes til C.F. og C.A.

Indkaldelsesordrerne danner derefter grundlag for påstempling af de tilsvarende registerkort, idet registerkort for værnepligtige, der skal indkaldes til forsvaret, stemples Indkaldt til FORSVARET, medens registerkortene for de øvrige værnepligtige, der skal indkaldes, stemples Indkaldt til C.F. henholdsvis C.A. Der foretages endvidere påstempling af mødedato og -sted (afdeling m. v.).

På grundlag af helbredskortene udtages de tilsvarende stamblade fra de samme kartoteker, og disse påstemples FRINUMMER og nedsættes i lægdsrullenummerorden i kartoteket mærket: C.B. — HV. og årgang.

Helbredskortene danner derefter grundlag for påstempling af de tilsvarende registerkort: FRINUMMER.

De nævnte stambladskartoteker (MILITÆR, C.F. og C.A.) skulle derefter være tømt. Dersom der er modtaget indkaldelsesordrer eller helbredskort for værnepligtige, hvis stamblade ikke forefindes på en udskrivningskreds kontor, fremsendes de efter de værnepligtiges adresser til en anden udskrivningskreds.

Hvert år den 15. december fremsendes indkaldelsesordrerne igennem lægdsforstanderne til de respektive lægdsmænd.

Lægdsmændene påstempler på samme måde som udskrivningskredsene de tilsvarende lægdskort henholdsvis: MILITÆR, C.F. og C.A. på grundlag af indkaldelsesordrerne.

Lægdsmændene drager omsorg for, at indkaldelsesordrerne afleveres til de værnepligtige inden 1. januar.

Udskrivningskredsene opbevarer kartotekerne mærket henholdsvis F.V. og I.V., indtil ca. 14 dage før de værnepligtige skal give møde. Da der er flere årlige mødetidspunkter, fremsendes til henholdsvis forsvarsministeriet og indenrigsministeriets værnepligtskontor hver gang kun stamblade for de værnepligtige, der nu skal give møde.

Udskrivningskredsene arkiverer derefter helbredskortene for såvel frinumrene som for C.B. — Hv. og slettede i lægdsrullenummerorden i en kartotekfiberkasse mærket: HELBREDSKORT.

På udskrivningskredsenes kontorer forefindes derefter følgende kartoteker for værnepligtige, der er blevet optaget i lægdsrullen forrige år og tidligere:

a) REGISTER indeholdende registerkort for samtlige personer, der har fået tilsendt indtegningskort, ordnet årgangsvis i lægdsrullenummerorden.

b) C.B. — HV. indeholdende stamblade for værnepligtige, der på sessionerne er udskrevet til C.B. og/eller Hv., samt stamblade for

værnepligtige, der har trukket frinummer, ordnet årgangsvis i lægdsrullenummerorden.

c) ARKIV indeholdende stamblade for værnepligtige, der er blevet kasseret (ej C.B. og ej Hv.), samt stamblade for personer, der er slettet i henhold til værnepligtslovens §§ 1 og 3, ordnet årgangsvis i lægdsrullenummerorden.

d) UDSÆTTELSE indeholdende stamblade, eventuelt tillige helbredskort, for værnepligtige, der har fået udsættelse med udskrivning, samt stamblade og helbredskort for værnepligtige, der er forbigåede (herunder for tiden tjenstudygtige), ordnet i lægdsrullenummerorden indenfor det år, hvori de skal give møde på session.

e) HELBREDSKORT indeholdende helbredskort for værnepligtige, hvis stamblade er arkiveret i ovennævnte kartotek b), samt slettede, ordnet årgangsvis i lægdsrullenummerorden.

f) STRAF indeholdende stamblade for personer, der er blevet optaget i lægdsrullen før den normale alder som følge af idømt betinget eller ubetinget frihedsstraf, ordnet årgangsvis i lægdsrullenummerorden.

Hos hver lægdsbestyrer forefindes et kartotek indeholdende lægdskort for samtlige værnepligtige, der har fået tilsendt indtegningskort, med undtagelse af slettede.

V. INDKALDELSEN

Efter at de værnepligtige har modtaget indkaldelsesordrer fra lægdsmændene, påhviler det de værnepligtige at give møde på det sted og til den tid, som er påtrykt indkaldelsesordrerne.

Dersom de værnepligtige efter at have modtaget indkaldelsesordre ønsker at blive indkaldt på et andet tidspunkt eller til en anden tjenestegren, må de hos lægdsmændene afhente en ansøgningsblanket, som udfyldes og fremsendes til de respektive udskrivningskredse, der videresender ansøgningerne til indenrigsministeriets værnepligtskonlor (se nærmere X., sagsbehandling).

VI. HJEMSENDELSEN

Når de værnepligtige har af tjent deres værnepligt, får de ved hjemsendelsen udleveret en soldaterbog, en orlogsbog eller C.F.-tjenestebog, der er udfærdiget ved deres personelkontor, og som indeholder oplysning om deres fremtidige værnepligtsforhold.

Da udskrivningsvæsenet ikke skal medvirke i anledning af hjemsendelsen, vil der senere fremkomme et detailleret forslag om denne forretningsgang.

VII. EKSTRAORDINÆR INDKALDELSE

Da udskrivningskredsene ikke medvirker ved ekstraordinære indkaldelser, vil der senere fremkomme forslag til en detailleret forretningsgang herom sammen med forslaget vedrørende fordeling af mandskabet og hjemsendelsen.

VIII. SLETTELSE AF LÆGDSRULLEN

Værnepligtige, der er blevet optaget i lægdsrullen, kan atter slettes af følgende grunde:

1. Slettelse på grund af værnepligtslovens §§ 1 og 3,
2. — - — - tjenstudygtighedsvedtegning,
3. — - — - dødsfald og
4. - - alder,

medens værnepligtige, der på grund af **frinummerordningen,** og værnepligtige, der bliver fritaget for aftjening af værnepligten, ikke slettes af lægdsrullen, førend en af ovennævnte 4 grunde berettiger dem hertil.

1. Slettelse i medfør af værnepligtslovens §§ 1 og 3.

På udskrivningskredsenes kontorer gennemgås for hver enkelt værnepligtig de oplysninger, som er modtaget fra folkeregistrene, for at de personer, der ikke er dansk værnepligtslovgivning undergivet, straks kan slettes. Gennemgangen foretages på grundlag af de udfærdigede stamblade, og i de tilfælde, hvor værnepligtslovens §§ 1 og 3 kommer til anvendelse, overstemples de pågældende stamblade SLETTET og vedkommende §.

De tilsvarende indtegningskort m/ svarkort overstemples SLETTET **og** dato, og lægdskortene makuleres. **Indtegningskortet** fremsendes til den værnepligtige, og svarkortet, der nu kaldes registerkort, fremsendes til folkeregisteret, medens de tilsvarende stamblade forsynes med en sort kontrolfane.

På folkeregistrene danner de overstemplede registerkort grundlag for påstempling af et SL ovenpå lægdsrullenummeret på de pågældende personers hovedregisterkort.

Dette SL, der er en forkortelse for slettet, bliver af folkeregistrene i tilfælde af, at en person flytter fra et folkeregisterområde — kommune — til et andet, anført på flyttemeddelelsen i stedet for personens lægdsrullenuramer. Tilflytningskommunen overfører flyttemeddelelsens oplysninger på personens nyoprettede hovedregisterkort, der således ligeledes vil bære et SL **i** rubrikken for lægdsrullenummeret, hvoraf folkeregistret kan se, at den pågældende person har været optaget i lægdsrullen, og derfor ikke ved næste års optagelse skal medtages, og at personens flytteregistreringer og død ikke skal meddeles til udskrivningsvæsenet.

Folkeregistrene datostempler de overstemplede registerkort som bevis for, at de er blevet behandlet, og returnerer kortene til den udskrivningskreds, hvorfra de er modtaget.

På udskrivningskredsenes kontorer udtages på grundlag af de overstemplede registerkort de tilsvarende stamblade. Kontrolfanen fjernes, og registerkortet arkiveres i lægdsrullenummerorden i den udskrivningskreds, der har udfærdiget det, i kartoteksskufferne mærket: REGISTER og årgang.

Stambladene arkiveres ligeledes i den udskrivningskreds, som har udfærdiget stambladet, i lægdsrullenummerorden i en kartoteksfiberkasse mærket: ARKIV og årgang.

2. Slettelse på grund af tjenstudygtighedsvedtegning.

a) Session.

Værnepligtige, der på sessionerne kasseres (ej C.B. og ej Hv.), får på sessionerne påstemplet deres indtegningskort SLETTET på sessionen . . (dato) … De pågældendes stamblade overstemples SLETTET og vedtegning. Stambladene og helbredskortene afleveres til de respektive udskrivningskredses kontorer, hvor de danner grundlag for overstempling SLETTET på sessionen . . (dato) . . på de tilsvarende registerkort. Derefter nedsættes stambladene i lægdsrullenummerorden i kartotekfiberkassen mærket: SLETTET og årgang.

Ved kontrolgennemgangen af den ny årgangs registerkort (se III, 7) udtages de registerkort, der er overstemplet SLETTET, og sorteres i folkeregisterorden, hvorefter de fremsendes til de enkelte folkeregistre samtidig med, at de respektive stamblade forsynes med en sort kontrolfane.

På folkeregistrene danner registerkortene grundlag for påstempling af et SL ovenpå lægdsrullenummeret på de pågældende personers hovedregisterkort.

Folkeregistrene datostempler de overstemplede registerkort som bevis for, at de er blevet behandlet, og returnerer kortene til den udskrivningskreds, hvorfra de er modtaget.

På udskrivningskredsenes kontorer fremtages på grundlag af de overstemplede registerkort de tilsvarende stamblade. Kontrolfanen fjernes, og registerkortet arkiveres i den udskrivningskreds, der har udfærdiget det, i lægdsrullenummerorden i kartoteksskufferne mærket REGISTER og årgang.

De overstemplede stamblade og helbredskort arkiveres ligeledes i den udskrivningskreds, som har udfærdiget dem, i lægdsrullenummerorden i kartotekfiberkassen mærket henholdsvis ARKIV og årgang og HELBRED SKORT og årgang.

b) Efterkassation.

For de værnepligtiges vedkommende, der efterkasseres, fremsendes

stambladene og helbredskortene til de respektive udskrivningskredse fra værnepligtskontorerne overstemplet: SLETTET og vedtegning.

Dersom efterkassationen foretages på en session, må udskrivningskredsene rekvirere vedkommendes stamblad, idet den værnepligtige 10 dage før sessionsafholdelsen skal anmelde, at han vil give møde.

På grundlag af stambladene fremtages af registret de tilsvarende registerkort, der overstemples: SLETTET. Stambladene forsynes med en sort kontrolfane, medens registerkortene fremsendes til de respektive folkeregistre.

På folkeregistrene danner de overstemplede registerkort grundlag for påstempling af et SL ovenpå lægdsrullenummeret på de pågældende personers hovedregisterkort.

Folkeregistrene datostempler de overstemplede registerkort som bevis for, at de er blevet behandlet, og returnerer kortene til den udskrivningskreds, hvorfra de er modtaget,

På udskrivningskredsenes kontorer fjernes kontrolfanen fra de tilsvarende stamblade.

Helbredskortene fremsendes til de respektive lægdsmænd, der makulerer de tilsvarende lægdskort og derefter tilbagesender helbredskortene.

De overstemplede stamblade, helbredskort og registerkort arkiveres derefter i den udskrivningskreds, som har udfærdiget disse, i lægdsrullenummerorden i henholdsvis kartotekfiberkassen mærket: ARKIV og årgang, HELBREDSKORT og årgang og kartoteksskufferne mærket REGISTER og årgang.

3. Slettelse på grund af dødsfald.

Ved dødsfald af værnepligtige personer, der ikke er slettet af lægdsrullen, påhviler det folkeregistrene at drage omsorg for, at udskrivningsvæsenet underrettes derom. Om danske, der dør i udlandet, modtages underretning fra udenrigsministeriet.

Folkeregistrene udfærdiger dødsblanketter for hver enkelt værnepligtig med angivelse af den værnepligtiges lægdsrullenummer, efternavn, adresse med tilføjelse af lægdets nummer og dødsdag. Folkeregistrene fremsender daglig dødsblanketterne til den udskrivningskreds, i hvis geografiske område det enkelte folkeregister er beliggende.

På udskrivningskredsenes kontorer udtages på grundlag af dødsblanketterne de tilsvarende registerkort, som overstemples: DØD og dato. Samtidig konstateres af registerkortenes notater, hvor de tilsvarende stamblade beror. Dødsblanketterne sorteres i tre bunker:

a) Værnepligtige, der endnu ikke er mødt til aftjening af værnepligten.
b) Frinumre, C.B. og/eller Hv.
c) Værnepligtige, der af tjener eller har af tjent værnepligten.

ad a) Stamblade for værnepligtige, der endnu ikke er mødt til aftje-

ning af værnepligten, beror på udskrivningskredsenes kontorer, men i flere forskellige kartoteker afhængig af det givne tidspunkt.

1) Efter at stambladene er udfærdiget, og indtil disse har dannet grundlag for den kritiske gennemgang, forefindes stambladene i lægdsrullenummerorden i kartoteket mærket: STAMBLADE og årgang.

På grundlag af dødsblanketterne udtages de tilsvarende stamblade, som overstemples: DØD og dato. Derefter fremtages de tilsvarende indtegningskort og lægdskort. Lægdskortene og det egentlige indtegningskort makuleres, medens svarkortet overstemples: DØD og dato. Stamblade og svarkort (registerkort) arkiveres i den udskrivningskreds, der har udfærdiget disse, i lægdsrullenummerorden i henholdsvis kartotekfiberkassen mærket ARKIV og årgang og kartoteksskufferne mærket REGISTER og årgang.

2) Efter at den kritiske gennemgang er afsluttet, og indtil sessionsrejsen påbegyndes, er stambladene opbevaret i lægdsnummerorden i kartoteket mærket: VÆRNEPLIGTIGE og årgang.

På grundlag af dødsblanketterne udtages de tilsvarende stamblade, som overstemples: DØD og dato. Dødsblanketterne fremsendes til de respektive lægdsmænd, der makulerer såvel disse som de tilsvarende lægdskort.

De overstemplede stamblade og registerkort arkiveres som under 1).

3) Fra sessionsrejsen påbegyndes og indtil selve sessionsafholdeisen, beror stambladene i kartoteket mærket: VÆRNEPLIGTIGE og årgang, men kartoteket er medtaget på sessionsrejsen.

Dødsblanketterne for disse værnepligtige afleveres eller fremsendes til sessionen. Denne udtager af kartoteket de tilsvarende stamblade og returnerer såvel dødsblanketter som stamblade til udskrivningskredsens kontor.

På udskrivningskredsens kontor overstemples stambladene DØD og dato. Dødsblanketterne fremsendes til de respektive lægdsmænd, der makulerer såvel disse som de tilsvarende lægdskort.

De overstemplede stamblade og registerkort arkiveres som under 1).

4) Efter sessionsafholdelsen for de enkelte værnepligtige, og indtil helbredskortene indsendes til henholdsvis forsvarsministeriets og indenrigsministeriets værnepligtskontor, opbevares stambladene på udskrivningskredsenes kontorer i lægdsrullenummerorden i kartoteker mærket henholdsvis: MILITÆR, C.F., CA., C.B. — HV. og SLETTET.

På grundlag af dødsblanketterne udtages de tilsvarende stamblade og helbredskort, som overstemples: DØD og dato. Dødsblanketterne fremsendes til de respektive lægdsmænd, der makulerer såvel disse som de tilsvarende lægdskort.

Helbredskortene makuleres af udskrivningskredsene, medens de overstemplede stamblade og registerkort arkiveres som under 1).

5) Under fordelingsarbejdet i værnepligtskontorerne, og indtil den endelige fordeling er tilendebragt, og udskrivningskredsene har modtaget indkaldelsesordrerne, beror stambladene ligeledes på udskrivningskredsenes kontorer i kartotekerne mærket henholdsvis: MILITÆR, C.F., CA., og C.B. — HV.

På grundlag af dødsblanketterne udtages de tilsvarende stamblade og registerkort, som overstemples DØD og dato, og registerkortene forsynes med en kontrolfane (gul for indenrigsministeriets og grøn for forsvarsministeriets værnepligtskontor). Dødsblanketterne indsendes til det respektive værnepligtskontor, som tilbagesender såvel dødsblanketterne som de tilsvarende helbredskort.

Dødsblanketterne fremsendes derefter til de respektive lægdsmænd, der makulerer såvel disse som de tilsvarende lægdskort.

På udskrivningskredsenes kontorer fjernes kontrolfanen fra de tilsvarende stamblade på grundlag af de modtagne helbredskort. Helbredskortene makuleres af udskrivningskredsene, medens de overstemplede stamblade og registerkort arkiveres som under 1).

6) Efter at udskrivningskredsene har modtaget indkaldelsesordrerne, og indtil stambladene indsendes til henholdsvis forsvarsministeriets og indenrigsministeriets værnepligtskontor, hvilket sker ca. 14 dage før mødedatoen, beror stambladene i kartotekerne mærket henholdsvis F.V., I.V. og C.B. — HV.

Forretningsgangen ved slettelsen svarer til den under 5) beskrevne.

7) Stamblade for værnepligtige, der på sessionerne forbigås, og stamblade for værnepligtige, der er udeblevne på sessionerne, opbevares i to kartoteker mærket henholdsvis: FORBIGÅEDE og UDEBLEVNE, men disse kartoteker er medtaget på sessionsrejsen.

Dødsblanketterne for disse værnepligtige behandles som under 3) beskrevet, dog tilføjes, at eventuelle sagsakter ligeledes makuleres.

8) Stamblade for værnepligtige, der har fået udsættelse med sessionsbedømmelsen, beror på udskrivningskredsenes kontorer i kartoteket mærket: UDSÆTTELSE.

Dødsblanketterne for disse vairnepligtige behandles som under 2) beskrevet, dog tilføjes, at eventuelle sagsakter ligeledes makuleres.

9) Stamblade for værnepligtige, der er blevet optaget i lægdsrullen før den normale alder som følge af idømt frihedsstraf, beror på udskrivningskredsenes kontorer i kartoteket mærket: STRAF.

Dødsblanketterne for disse værnepligtige danner grundlag for overstempling af de tilsvarende stamblade: DØD og dato, hvorefter stambladene arkiveres i lægdsrullenummerorden i kartotekfiberkassen mærket: ARKIV og årgang i den udskrivningskreds, der har udfærdiget stambladet, medens dødsblanketterne makuleres.

ad b) **Stamblade** for værnepligtige, der **har** trukket frinummer, samt **stamblade** for værnepligtige, der er udtaget til C.B. — Hv., beror på udskrivningskredsenes kontorer i kartoteket mærket: C.B. — HV. og årgang. De respektive stamblade udtages af kartoteket og overstemples: DØD og dato.

Dødsblanketterne fremsendes til de respektive lægdsmænd, der makulerer såvel disse som de tilsvarende lægdskort. De overstemplede stamblade og registerkort arkiveres i den udskrivningskreds, som har udfærdiget disse, i lægdsrullenummerorden i henholdsvis kartotekfiberkassen mærket ARKIV og årgang og kartoteksskufferne mærket: REGISTER og årgang.

ad c) Stamblade for værnepligtige, der aftjene r eller har af tjent værnepligten, beror enten i forsvarsministeriets eller i indenrigsministeriets **værnepligtskontor,** alt eftersom de værnepligtige gør eller har gjort tjeneste indenfor hæren, søværnet eller flyvevåbnet eller indenfor C.F. og C.A.

De pågældende registerkort forsynes med en kontrolfane **(gul for** indenrigsministeriets og grøn for forsvarsministeriets værnepligtskontor), hvorefter dødsblanketterne fremsendes til et af værnepligtskontorerne, og disse foranlediger såvel dødsblanketterne som de tilsvarende stamblade og helbredskort returneret til den pågældende udskrivningskreds.

På udskrivningskredsenes kontorer fjernes kontrolfanen fra de tilsvarende registerkort på grundlag af dødsblanketterne. De modtagne stamblade overstemples af udskrivningskredsene: DØD og dato, hvorefter dødsblanketterne fremsendes til de respektive lægdsmænd, der makulerer såvel disse som de tilsvarende lægdskort.

De modtagne helbredskort inakuleres af udskrivningskredsene, medens de overstemplede stamblade og registerkort arkiveres i den udskrivningskreds, som har udfærdiget disse, i lægdsrullenummerorden i henholdsvis kartotekfiberkassen mærket: ARKIV og årgang og kartoteksskufferne mærket: REGISTER og årgang.

4. *Slettelse på grund af alder.*

Hvert år den 1. april modtager udskrivningskredsene fra forsvarsministeriets og indenrigsministeriets værnepligtskontorer stamblade for værnepligtige, der det forrige kalenderår har nået den alder, som ifølge de derom gældende regler medfører, at de skal slettes af **lægdsrullen.**

Stambladene, der fra værnepligtskontorernes side er overstemplet: SLETTET, fremsendes til de respektive udskrivningskredse i overensstemmelse med de værnepligtiges adresser.

På udskrivningskredsenes kontorer udtages stambladene for den samme årgang fra kartotekerne mærket: C.B. — HV. Udskrivningskredsene overstempler disse stamblade: SLETTET.

De tilsvarende registerkort udtages og sorteres derefter på hver af udskrivningskredsenes kontorer i folkeregisterorden i overensstemmelse med de værnepligtiges adresser, hvorefter registerkortene fremsendes til de respektive folkeregistre.

Folkeregistrene foretager slettelse af lægdsrullenumrene på de respektive personers hovedregisterkort ved at overstemple lægdsrullenummeret med et SL. Registerkortene datostemples og returneres derefter til den udskrivningskreds, hvorfra de er modtaget.

Dersom et folkeregister skulle modtage registerkort for værnepligtige, som ikke har hopæl i den pågældende kommune, returneres disse kort i en særskilt kuvert sammen med de øvrige.

På udskrivningskredsenes kontorer sorteres registerkortene i lægdsnummerorden og fremsendes til de respektive lægdsmænd, der makiilerer såvel disse som de tilsvarende lægdskort.

De overstemplede stamblade arkiveres i den udskrivningskreds, som har udfærdiget stambladet, i lægdsrullenummerorden i kartotekfiberkassen mærket: ARKIV og årgang.

Eventuelle registerkort, der er blevet fremsendt til et folkeregister, hvor den værnepligtige ikke havde bopæl, fremsendes til det rigtige folkeregister, der behandler kortet som ovenfor nævnt.

Kartoteket ARKIV opbevares i 15 år, efter at den normale årgang er blevet slettet af lægdsrullen på grund af alder. Derefter makuleres stambladene.

IX. FLYTNINGER.

Fra det tidsunkt, hvor en person er blevet optaget i lægdsrullen, nærmere betegnet fra 1. oktober hvert år for hver ny årgang, og har fået lægdsrullenummer, påhviler det folkeregistrene at drage omsorg for, at udskrivningsvæsenet holdes å jour med flytteregistreringer for værnepligtige, indtil disse slettes af lægdsrullen.

Udskrivningskredsene fremsender på forlangende af folkeregistrene flytteblanketter, hvorpå folkeregistrene noterer enhver flytning, som værnepligtige anmelder.

Der udfærdiges en blanket for hver værnepligtig, og folkeregistrene noterer den flyttendes lægdsrullenummer og efternavn, samt den hidtidige adresse med tilføjelse af lægdets nummer og den ny adresse.

Ved flytninger indenfor et folkeregisterområde — kommunen — noteres tillige lægdets nummer i overensstemmelse med den ny adresse.

Dersom den opgivne tilflytningsadresse skulle blive ændret, påhviler det det »fraflyttede« folkeregister at udfærdige en ny flytteblanket med angivelse af alle tre adresser med tilføjelse af lægdets nummer som ovenfor nævnt.

Flytteblanketterne fremsendes daglig fra landets folkeregistre til den

af de 7 udskrivningskredse, i hvis geografiske område det fraflyttede folkeregister er beliggende.

På udskrivningskredsenes kontorer noteres på flytteblanketterne udskrivningskredsens nummer i overensstemmelse med den ny adresse, hvorefter disse sorteres i to bunker:

1. Flytninger indenfor samme udskrivningskreds og
2. Flytninger til en anden udskrivningskreds.

1. Flytninger indenfor samme udskrivning skr eds.

På grundlag af flytteblanketterne fremtages de tilsvarende registerkort, hvoraf ses, hvor de tilsvarende stamblade befinder sig. På flytteblanketterne noteres med forkortelser de oplysninger, som fremgår af registerkortene, som forsynes med en blå kontrolfane, og som påføres det »fraflyttede« lægds nummer.

Flytteblanketterne sorteres derefter i tre bunker på grundlag af de fra registerkortene påførte notater:

a) Værnepligtige, der endnu ikke er mødt til aftjening af værnepligten.
c) Værnepligtige, der af tjener eller har af tjent værnepligten.
b) Frinumre og C.B. — Hv.

ad a. Stamblade for værnepligtige, der endnu ikke er mødt til aftjening af værnepligten, beror på udskrivningskredsenes kontorer, men i flere forskellige kartoteker afhængig af det givne tidspunkt (se nedenfor under 1)—9).

Udskrivningskredsene fremsender først flytteblanketterne til de fraflyttede lægdsmænd, medmindre lægdsmændene endnu ikke har modtaget lægdskort; se nedenfor under 1) og 9). På grundlag af flytteblanketterne udtager lægdsmændene de tilsvarende lægdskort af deres kartotek og tilbagesender såvel flytteblanketter som de tilsvarende lægdskort.

Dersom flytningen foregår indenfor samme lægd, retter lægdsmanden adressen på det tilsvarende lægdskort og tilbagesender kun flytteblanketten.

På udskrivningskredsenes kontorer fjernes på grundlag af de fra lægdsmændene modtagne flytteblanketter og lægdskort de på registerkortene anbragte kontrolfaner, hvorefter udskrivningskredsenes kontorer påfører de ny adresser på de respektive lægdskort, der derefter fremsendes til de »tilflyttede« lægdsmænd. Udskrivningskredsene påfører samtidig lægdskortet eventuelt manglende oplysninger.

Dersom den »tilflyttede« lægdsmand finder den ny adresse ukorrekt, rettes adressen på lægdskortet, og lægdsmanden underretter derefter udskrivningskredsen herom.

1) Efter at stambladene er udfærdiget, og indtil disse har dannet grundlag for den kritiske gennemgang, forefindes stambladene i lægdsrullenummerorden i kartoteket mærket: STAMBLADE og årgang.

På grundlag af flytteblanketterne fremtager udskrivningskredsen de tilsvarende stamblade, lægdskort og indtegningskort af de respektive kartoteker, og udskrivningskredsene påfører den ny adresse, hvorefter kortene atter sættes på plads i kartotekerne. Flytteblanketterne makuleres efter afbenyttelsen.

2) Efter at den kritiske gennemgang er afsluttet, og indtil sessionsrejsen påbegyndes, er stambladene opbevaret i lægdsnummerorden i kartoteket mærket: VÆRNEPLIGTIGE og årgang.

På grundlag af flytteblanketterne, der er modtaget fra lægdsmændene, fremtages de tilsvarende stamblade af kartoteket, og udskrivningskredsene påfører den ny adresse, hvorefter stambladene nedsættes i kartoteket i lægdsrullenummerorden under det lægd, som den ny adresse henhører under. Flytteblanketterne makuleres efter afbenyttelsen.

3) Fra sessionsrejsen påbegyndes indtil selve sessionsafiioldelsen, beror stambladene ligeledes i kartoteket mærket: VÆRNEPLIGTIGE og årgang, men kartoteket er medtaget på sessionsrejsen.

Flytteblanketterne for disse værnepligtige afleveres eller sendes til sessionen. Denne fremtager af kartoteket de tilsvarende stamblade og påfører den ny adresse, hvorefter stambladene nedsættes i kartoteket i lægdsrullenummerorden i det lægd, som den nye adresse henhører under.

Dersom dette lægd allerede er blevet sessionsbehandlet, nedsættes stambladet med henvisning til værnepligtslovens § 13,2 under det »fraflyttede« lægd, idet den værnepligtige har pligt til at møde på sessionen sammen med dette lægd.

Flytteblanketterne makuleres efter afbenyttelsen.

4) Efter sessionsafholdelsen for de enkelte værnepligtige, og indtil helbredskortene indsendes til henholdsvis forsvarsministeriets og indenrigsministeriets værnepligtskontorer, opbevares stambladene på udskrivningskredsenes kontorer i lægdsrullenummerorden i kartoteker mærket: henholdsvis MILITÆR, C.F., CA., C.B. — HV. og SLETTET.

På grundlag af flytteblanketterne fremtages de tilsvarende stamblade samt helbredskort fra de respektive kartoteker, og på begge kartotekkort påfører udskrivningskredsene den ny adresse. Begge kartotekkort nedsættes i kartotekerne på samme plads, hvorfra de blev fremtaget. Flytteblanketterne makuleres efter afbenyttelsen.

5) Under fordelingsarbejdet i værnepligtskontorerne, indtil den endelige fordeling er tilendebragt, og udskrivningskredsene har modtaget indkaldelsesordrerne, beror stambladene ligeledes på udskrivningskredsenes kontorer i kartotekerne mærket henholdsvis: MILITÆR, C.F., C.A. og C.B. — HV.

På grundlag af flytteblanketterne fremtages de tilsvarende stamblade af kartotekerne, og udskrivningskredsene påfører den ny adresse, hvor-

efter stambladene nedsættes i kartotekerne på samme plads, hvorfra de blev taget frem.

Flytteblanketterne for disse værnepligtige fremsendes til et af værne**pligtskontorerne,** og disse foranlediger adresserne rettet på de respektive helbredskort.

6) Efter at udskrivningskredsene har modtaget indkaldelsesordrerne, og indtil stambladene indsendes til henholdsvis forsvarsministeriets og indenrigsministeriets værnepligtskontor, hvilket sker ca. 14 dage før mødedatoen, beror stambladene i kartotekerne mærket henholdsvis F.V., I.V. og C.B. — HV.

Forretningsgangen svarer til den under 5) beskrevne.

7) **Stamblade** for værnepligtige, der på sessionerne forbigås, og stamblade for værnepligtige, der er udeblevet på sessionerne, opbevares i to kartoteker mærket henholdsvis: FORBIGÅEDE og UDEBLEVNE, men disse kartoteker er medtaget på sessionsrejsen.

Flytteblanketterne for disse værnepligtige afleveres eller sendes til sessionen. Denne fremtager af kartotekerne de tilsvarende stamblade og påfører den ny adresse, hvorefter stambladene nedsættes i kartotekerne på samme plads, hvorfra de blev fremtaget. Flytteblanketterne **makuleres** efter afbenyttelsen.

8) Stamblade og evt. helbredskort for værnepligtige, der har fået udsættelse med sessionsbedømmelsen, beror på udskrivningskredsenes kontorer i kartoteket mærket: UDSÆTTELSE.

På grundlag af flytteblanketterne fremtages de tilsvarende stamblade og evt. helbredskort af kartoteket, og udskrivningskredsene påfører den ny adresse, hvorefter kortene atter sættes på plads i kartoteket. Flytteblanketterne makuleres efter afbenyttelsen.

9) Stamblade for værnepligtige, der er blevet optaget i lægdsrullen før den normale alder som følge af idømt frihedsstraf, beror på udskrivningskredsenes kontorer i kartoteket mærket: STRAF.

På grundlag af flytteblanketterne fremtages de tilsvarende stamblade, og udskrivningskredsene påfører den ny adresse, hvorefter stambladene atter sættes på plads i kartoteket. Flytteblanketterne makuleres efter afbenyttelsen.

ad b). Stamblade for værnepligtige, der har trukket frinumre, samt stamblade for værnepligtige, der er udtaget til C.B. — Hv., beror på udskrivningskredsenes kontorer i kartoteket mærket: C.B. — HV. og årgang. Udskrivningskredsenes forretningsgang svarer til den under a) beskrevne for udsættere.

ad c). Stamblade for de værnepligtige, der af tjener eller har af tjent værnepligten, beror enten i forsvarsministeriets eller i indenrigsministeriets værnepligtskontor.

Udskrivningskredsene fremsender flytteblanketterne til de respektive lægdsmænd, som på grundlag af flytteblanketterne udtager de tilsvarende lægdskort af deres kartotek og tilbagesender såvel de modtagne flytteblanketter som de tilsvarende lægdskort.

Dersom flytningen foregår indenfor samme lægd, retter lægdsmanden adressen på det tilsvarende lægdskort og tilbagesender kun flytteblanketten.

På udskrivningskredsenes kontorer fjernes på grundlag af de fra lægdsmændene modtagne flytteblanketter og lægdskort de på registerkortene anbragte kontrolfaner, hvorefter udskrivningskredsenes kontorer påfører de ny adresser på de respektive lægdskort, der derefter fremsendes til de pågældende »tilflyttede« lægdsmænd. Udskrivningskredsene påfører samtidig lægdskortet eventuelt manglende oplysninger.

Dersom den »tilflyttede« lægdsmand finder den ny adresse ukorrekt, rettes adressen på lægdskortet, og lægdsmanden underretter derefter udskrivningskredsen herom.

Flytteblanketterne fremsendes derefter til et af værnepligtskontorerne, og dette foranlediger adresserne rettet på de respektive stamblade.

2. Flytninger til en anden udskrivning skr eds.

På grundlag af flytteblanketterne udtages de tilsvarende registerkort, hvoraf ses, hvor de tilsvarende stamblade befinder sig. På flytteblanketterne noteres med forkortelser de oplysninger, som fremgår af registerkortene. Det fraflyttede lægds nummer påføres registerkortene.

Registerkortene fremsendes sammen med det øvrige materiale, der måtte befinde sig i udskrivningskredsens varetægt — stamblade, helbredskort, lægdskort, indtegningskort, sagsakter m. v. — til den »tilflyttede« udskrivningskreds, medens flytteblanketterne fremsendes til de respektive »fraflyttede« lægdsmænd. Dersom lægdskort ikke er udsendt til lægdsmændene, sendes flytteblanketterne direkte til den »tilflyttede« udskrivningskreds. De »fraflyttede« lægdsmænd udtager de tilsvarende lægdskort og videresender såvel flytteblanketterne som de tilsvarende lægdskort til den »tilflyttede« udskrivningskreds.

Den »tilflyttede« udskrivningskreds arkiverer registerkortene i lægdsrullenummerorden i kartoteket mærket: REGISTER og årgang efter at have forsynet disse med en blå kontrolfane. Når lægdskort og flytteblanketter modtages fra den »fraflyttede« lægdsmand, fjernes kontrolfanen på de tilsvarende registerkort, hvorefter den »tilflyttede« udskrivningskreds påfører den ny adresse på de respektive lægdskort. der derefter fremsendes til de pågældende »tilflyttede« lægdsmænd.

Dersom den »tilflyttede« lægdsmand finder den ny adresse ukorrekt, rettes adressen på lægdskortet, og lægdsmanden underretter den »tilflyttede« udskrivningskreds herom.

Flytteblaiiketterne sorteres derefter i tre bunker på grundlag af de fra registerkortene påførte notater:

a) Værnepligtige, der endnu ikke er mødt til aftjening af værnepligten.
b) Frinumre og G.B. — Hv.
c) Værnepligtige, der af t jener eller har af tjent værnepligten.

ad a). Den »tilflyttede« udskrivningskreds behandler derefter det modtagne materiale på samme måde, som når det drejer sig om flytninger indenfor samme udskrivningskreds, jfr. ovenfor 1. a) 1)—9).

ad b). Den »tilflyttede« udskrivningskreds påfører de ny adresser på stambladene og arkiverer disse i lægdsrullenummerorden i kartotekfiberkasser mærket: C.B. — HV.

ad c). Den »tilflyttede« udskrivningskreds fremsender flytteblanketterne til et af værnepligtskontorerne, og dette foranlediger adresserne rettet på de respektive stamblade.

X. SAGSBEHANDLING VED UDSKRIVNINGSVÆSENET.

Den normale fremgangsmåde ved indtræden af den militære tjenestealder — optagelse i lægdsrullen som 19 årig, sessionsbehandling som 20 årig og indkaldelse til aftjening af værnepligten som 21 årig — vil i en række tilfælde blive fraveget, hvorfor det vil være nødvendigt at oprette en sag, for at forskellige spørgsmål kan finde deres afgørelse.

Endelig afgørelse i sagerne træffes i det væsentlige af følgende myndigheder, idet disse myndigheders kompetence nærmere er fastsat i værnepligtslovgivningen:

a) Udskrivningscheferne
b) Sessionen
c) Indenrigsministeriets værnepligtskontor
d) Forsvarsministeriets værnepligtskontor
e) Værnepligtsnævnet.

Enhver skriftlig, mundtlig eller telefonisk henvendelse angående værnepligtsspørgsmål rettes til den udskrivningskreds, som den pågældende værnepligtige hører til, eventuelt gennem hans lægdsbestyrer. Udskrivningskredsene drager omsorg for, at der ved sådanne henvendelser, når det ikke drejer sig om almindelige forespørgsler, udfærdiges en ansøgningsblanket.

I det tilfælde, hvor en sag rejses på udskrivningskredsenes initiativ, udfærdiger udskrivningskredsene en undersøgelsesblanket.

Sagens journalnummer er lægdsrullenummeret, og sagen journaliseres på vedkommende persons registerkort med angivelse af indgået dato og sagens indhold for indgående sager og udgået dato og adresse for udgående sager.

Sagerne tilrettelægges af udskrivningskredsene, hvorefter de forelægges den kompetente af de ovennævnte myndigheder til afgørelse ved fremsendelse af blanketterne. Sagen behandles på grundlag af blanketterne, og afgørelserne noteres herpå og på stambladet.

Af den række forskellige sager, der kan komme til behandling hos udskrivningsmyndighederne, skal følgende nærmere omtales:

1. Sager vedrørende statsborgerforhold ni. v. (værnepligtslovens § 1).
2. Bødesager.
3. Udsættelse med sessionsbedømmelsen.
4. Udsættelse med indkaldelse.

ad 1. Udskrivningschefen kan i langt de fleste tilfælde træffe afgørelse, om en værnepligtig, der er optaget i lægdsrullen, atter skal slettes af denne ifølge værnepligtslovens § 1.

Ved den kritiske gennemgang af stambladene, jfr. afsnit II, 3, fremtages stamblade for værnepligtige, der formodes ikke at være danske statsborgere, til forelæggelse for udskrivningschefen. I de tilfælde, hvor der kan opstå tvivl, udfærdiges undersøgeisesblanketter, og samtidig påsættes det tilsvarende stamblad en rød kontrolfane, og stambladet datostemples i en rubrik herfor.

Undersøgelsesblanketten fremsendes til vedkommende politimester, der foranlediger den værnepligtige afhørt. De modtagne oplysninger noteres på blanketten, og denne forelægges herefter udskrivningschefen til resolution.

Går afgørelsen ud på, at den værnepligtige skal optages i lægdsrullen, fjernes kontrolfanen fra det pågældende stamblad, som derefter datostemples. Blanketten og evt. sagsakter arkiveres i udskrivningskredsens sagsarkiv i lægdsrullenummerorden.

Skal den værnepligtige slettes af lægdsrullen, foretages slettelsen som under afsnit VIII beskrevet.

Dersom udskrivningschefen træffer bestemmelse om, at sagen skal forelægges indenrigsministeriet, fremsendes blanketten hertil, og stambladet forsynes samtidig med en gul kontrolfane.

Når svaret er modtaget, fjernes kontrolfanen, og en af de ovenfor beskrevne fremgangsmåde følges.

ad 2. Det er pålagt de værnepligtige at foretage forskellige handlinger (at indsende svarkort, at møde på session, at møde til aftjening af værnepligten, at søge rejsetilladelse o. s. v.), hvis undladelse kan medføre bødestraf.

Hvis sagen ikke er tilstrækkeligt oplyst, og derfor kræver nærmere undersøgelse, udfærdiger udskrivningskredsen en undersøgelsesblanket til vedkommende politimester, der så foranlediger den værnepligtige eftersøgt og afhørt. Det pågældende registerkort — eller eventuelt stamblad —

datostemples i en særlig rubrik og forsynes med en rød kontrolfane. Politimesteren noterer undersøgelsens resultat på blanketten, der tilbagesendes til udskrivningskredsen. Den røde kontrolfane fjernes, og udskrivningschefen resolverer.

Går afgørelsen ud på, at den værnepligtige skal idømmes en bøde, udfærdiges — ligesom i de tilfælde, hvor sagen straks er fuldt oplyst — en bøderesolution in triplo. Originalen sendes til vedkommende politimester til inddrivelse, duplikatet sendes, eventuelt afleveres til den værnepligtige og triplikatet til 3. hovedrevisorat.

Der gøres notat på stambladet om bøderesolutionen.

ad 3. De værnepligtige kan, når særlige grunde taler herfor, ansøge om udsættelse med sessionsbedømmelsen. Af oplysningsheftet fremgår, hvordan de værnepligtige skal forholde sig, dersom de vil søge om udsættelse, idet de hos lægdsmændene eller på udskrivningskredsene må afhente en udsættelsesblanket, som skal udfyldes og indsendes til udskrivningskredsene inden 10 dage før sessionsafholdeisen i den pågældende købstad.

Når udskrivningskredsene modtager udsættelsesblanketterne, datostemples de respektive registerkort. Udsættelsesblanketterne verificeres med de respektive stamblade, hvorefter blanketterne afleveres til udskrivningschefen.

Udskrivningschefen træffer i langt de fleste tilfælde afgørelse om bevilling af ansøgningen og noterer den trufne afgørelse på blanketten.

Skal den værnepligtige møde på session som normalt, datostemples det pågældende registerkort, og udskrivningskredsen udfærdiger standardbrevkort til den værnepligtige.

Bevilges der den værnepligtige udsættelse, danner udsættelsesblanketten grundlag for påstempling af det respektive stamblad og registerkort: UDSÆTTELSE og årstal — det år, han skal møde på session — og stambladet arkiveres derefter i lægdsrullenummerorden årgangsvis i kartotekfiberkassen mærket: UDSÆTTELSE og årgang, hvorefter der udfærdiges et udsættelsesbrevkort til den værnepligtige, der har fået udsættelse, med angivelse af, hvilket år den værnepligtige nu skal møde på session. Udsættelsesblanketten fremsendes derefter til den pågældende lægdsmand, og det pågældende registerkort påsættes en blå kontrolfane.

Lægdsmanden noterer på grundlag af blanketten på det tilsvarende lægdskort: UDSÆTTELSE og år og arkiverer lægdskortet i en kartotekfiberkasse mærket: UDSÆTTELSE og årgang i lægdsrullenummerorden årgangsvis, medens blanketten datostemples og returneres til udskrivningskredsen og arkiveres på udskrivningskredsens kontor i sagsarkivet i lægdsrullenummerorden, efter at kontrolfanen er fjernet fra registerkortet.

Lægdsmanden medtager på sessionen såvel den normale årgangs lægds-

kort som den tilsvarende årgangs lægdskort fra kartoteket: UDSÆTTELSE og årgang.

Dersom sagen efter sin beskaffenhed skal forelægges for indenrigsministeriets værnepligtskontor, fremsendes blanketten hertil, medens det tilsvarende registerkort forsynes med en gul kontrolfane. **Værnepligtskon**toret noterer den trufne afgørelse på ansøgningsblanketten, der arkiveres.

Når udskrivningskredsen modtager ministeriets svar, fjernes den gule kontrolfane fra registerkortet, hvorefter forretningsgangen følger en af de ovenfor beskrevne fremgangsmåder.

Dersom den værnepligtige, der een gang har fået udsættelse, ansøger om yderligere udsættelse, gentages forretningsgangen.

ad 4. Værnepligtige, der er blevet sessionsbehandlet, kan når særlige grunde taler herfor, ansøge om udsættelse med indkaldelse. På udskrivningskredsene eller hos lægdsmændene må de værnepligtige afhente en udsættelsesblanket, som skal udfyldes og indsendes til udskrivningskredsen.

Når udskrivningskredsen modtager udsættelsesblanketterne, datostempples de respektive registerkort og forsynes med en gul kontrolfane. Udsættelsesblanketterne verificeres med de respektive stamblade, som opbevares i de forskellige kartoteker, hvilket ses af registerkortet, hvorefter blanketterne med udskrivningschefens udtalelse indsendes til indenrigsministeriets værnepligtskontor.

Indenrigsministeriet meddeler den trufne afgørelse direkte til den værnepligtige. Genpart heraf fremsendes til den pågældende udskrivningskreds.

Dersom den ønskede udsættelse bevilges, og dersom helbredskortet befinder sig i forsvarsministeriet eller i indenrigsministeriet (for C.F. og C.A.), tilbagesendes helbredskortet sammen med genparten til den pågældende udskrivningskreds.

Når udskrivningskredsen modtager ministeriets svar, fjernes den gule **kontrolfane** fra registerkortet. Er udsættelse ikke blevet bevilget, arkiveres ministeriets svarskrivelse i sagsarkivet i lægdsrullenummerorden. Bevilges der derimod den værnepligtige udsættelse med indkaldelsen, udtages det pågældende stamblad af vedkommende kartotek, hvilket ses af registerkortet, og det pågældende **helbredskort** sammenheftes med stambladet.

Begge kartotekkort nedsættes, efter at det pågældende registerkort er blevet påstemplet UDSÆTTELSE og årstal — det år han skal give møde —, i lægdsrullenummerorden årgangsvis i kartotekfiberkassen mærket: UDSÆTTELSE og årgang.

Ministeriets svarskrivelse fremsendes derefter til den pågældende lægdsmand, og registerkortet påsættes en blå kontrolfane. Lægdsmanden noterer på grundlag af skrivelsen på det tilsvarende lægdskort: UDSÆT-

TELSE og år og arkiverer lægdskortet i kartotekfiberkassen mærket UDSÆTTELSE og årgang i lægdsrullenummerorden årgangsvis. Skrivelsen returneres til udskrivningskredsen og arkiveres på udskrivningskredsens kontor i sagsarkivet i lægdsrullenummerorden, efter at kontrolfanen er fjernet fra registerkortet.

XI. SØFARENDE.

a) Optagelse i lægdsrullen.

Forretningsgangen for søfolk svarer til den foran omtalte.

b) Session.

Søfolk er fritaget for at give møde på sessionerne sammen med deres normale årgang, dersom de på dette tidspunkt sejler i udenrigsfart eller på fremmede skibe.

Det påhviler mønstringsbestyrerne ved udmønstringen at henlede ikke-sessionsbehandlede søfolks opmærksomhed på deres pligt til — når de ankommer her til landet — at fremstille sig på sessionen eller, dersom der ikke for tiden afholdes session, for udskrivningscheferne.

Sessionerne eller udskrivningscheferne behandler de fremmødte søfolk på sædvanlig måde og tildeler dem tjenstdygtighedsvedtegning eller kasserer dem. Dette og lægdsrullenummeret, hvilket fremgår af deres indtegningskort, noteres i søfartsbogen og på et af sessionen eller udskrivningscheferne udfærdiget stamblad. Såvel stambladet som helbredskortet fremsendes til den udskrivningskreds, hvortil de pågældende har deres nærmeste tilknytning her i landet, og her behandles stambladet og helbredskortet på sædvanlig måde.

XII. OVERGANGSBESTEMMELSER.

Den foreslåede nyordning har i princippet intet tilfælles med den tidligere indenfor udskrivningsvæsenet gældende fremgangsmåde.

Nyordningen må derfor træde i kraft samtidig for alle værnepligtige, såvel de værnepligtige, der er informeret om den gamle fremgangsmåde, som de værnepligtige, der optages i lægdsrullen, efter at nyordningen er trådt i kraft.

Da der kan opstå visse overgangsbesværligheder ved nyordningens ikrafttræden, foreslås det at lade nyordningen gennemføre fra 1. september 1952 for den årgang, som da skal optages i lægdsrullen, medens nyordningen først træder i kraft for samtlige værnepligtige fra 1. september 1953.

Med hensyn til de praktiske overgangsbestemmelser vil der fremkomme forslag, efter at nyordningen er vedtaget i værnepligtsudvalget.

Forvaltningsnævnets sekretariat, den 18. oktober 1951.

Thorsen.

/ *Bent Rygner,*
fm.

Værnepligtsudvalget. **Bilag** 3.

København, den 15. juni 1950.

Til
krigsministeriet.

Under arbejdet i det af indenrigsministeriet nedsatte udvalg til revision af værnepligtslovgivningen ni. v. er man blevet opmærksom på, at en række af de i værnepligtsloven med tilhørende administrative bestemmelser indeholdte regler efter deres indhold naturligt må siges at høre hjemme i den militære lovgivning og derfor antagelig til sin tid af udvalget vil blive foreslået udtaget af værnepligtslovgivningen ni. v.

Under hensyn til det ønskelige i, at den fornødne koordination mellem den militære lovgivning og værnepligtslovgivningen kan tilvejebringes samtidig med resultatet af det arbejde, der iøvrigt for tiden udføres i henholdsvis forsvarskommissionen og værnepligtsudvalget, har man imidlertid fundet det hensigtsmæssigt allerede nu at gøre krigsministeriet bekendt med de regler af den nævnte art, man foreløbig er bleven opmærksom på.

Idet man hoslagt fremsender en oversigt over disse bestemmelser, skal man tillade sig at udbede sig en udtalelse fra krigsministeriet om, hvorvidt dette er enigt i, at de pågældende regler udgår af værnepligtslovgivningen og eventuelt optages i den militære lovgivning, ligesom man ville sætte pris på at modtage underretning, for så vidt der efter krigsministeriets skøn i den militære lovgivning på tilsvarende måde måtte findes regler, der efter deres indhold naturligt hører hjemme i værnepligtslovgivningen m. v.

Det tilføjes, at ligelydende skrivelse samtidig hermed er tilsendt marineministeriet.

P. U. V.
K. O. Møller.

/ *Folmer Nielsen,*
sekr.

Oversigt over de regler inden for værnepligtslovgivningen med tilhørende administrative bestemmelser, der efter deres indhold naturligt hører hjemme i den militære lovgivning.

Værnepligtsloveri:

§ *26, stk. 3:* »Ingen værnepligtig kan imod sin vilje befales til at være befalingsmandsoppasser.«

§ *27:* Bestemmelser om genindkaldelser (der henvises til krigsministeriets j.nr. 7. kt. 2-3-49/1672 og 5. kt. 120-1-3/49).

§ *32:* Tjenestetiden, **jfr.** hærlovens § 98, stk. 2. **I værnepligtsloven** bør dog bibeholdes en blanketbestemmelse, der henviser til de nærmere regler om tjenestetiden i de militære love, civilforsvarsloven og **lov** om **værnepligtiges** anvendelse til civilt arbejde.

§§ *39—40:* Om mønstringer og fritagelse for tjeneste i borgervæbninger og politikorps (begge bestemmelser er iøvrigt formentlig helt overflødige).

§ 44: Meddelelse af rejsetilladelse **til** værnepligtige af hærens og søværnets mandskab er jo et militært anliggende, men det er vel et spørgsmål, om reglen alligevel ikke for oversigtens skyld bør stå i værnepligtsloven sammen med de øvrige bestemmelser om rejsetilladelser. Dette vil formentlig iøvrigt i nogen grad afhænge af den endelige formulering af reglerne om rejsetilladelse.

Kgl. anordning af 25/2 1938:

Kapitel 3. (§§ 16—28). De regler, der af de militære myndigheder skal iagttages ved bedømmelse af mandskabets tjenstdygtiglied.

Andre bestemmelser:

Kgl. anordning af 23/4 1946 § 1, for så vidt angår rejsetilladelse til værnepligtige af hæren og søværnet, jfr. ovenfor om værnepligtslovens § 44.

Et koordineringsspørgsmål, der må observeres, opstår også med hensyn til adgangen til at lade udskrevne værnepligtige, der ikke er bestemt til indkaldelse, aftjene værnepligten ved hæren eller søværnet, når de ønsker det (hærlovens § 88, stk. 1, søværnslovens § 42, sidste stk., værnepligtslovens § 19, stk. 2). På tilsvarende måde må formuleringen af reglerne om fordelingen (hærlovens § 11, anordningens § 12) stemme overens.

Krigsministeriet.
Slotsholmsgade 10
København K.

Nr. 5. kt. 120.1-1/50.
Den 18/9 1950.

Til værnepligtsudvalget.

Ved skrivelse af 15/6 1950 har udvalget fremsendt oversigt over de regler inden for værnepligtslovgivningen, der efter deres indhold efter udvalgets mening naturligt hører hjemme i den militære lovgivning, og samtidig bedt krigsministeriet om en udtalelse om, hvorvidt dette måtte være enigt i, at de nævnte regler udgår af værnepligtslovgivningen og eventuelt optages i den militære lovgivning. Udvalget ønskede endvidere at modtage underretning om, hvorvidt der efter krigsministeriets skøn i den militære lovgivning på tilsvarende måde findes regler, der efter deres indhold naturligt hører hjemme i værnepligtslovgivningen.

Således foranlediget skal man meddele, at krigsministeriet vil kunne tiltræde og har taget til efterretning de af udvalget fremsatte synspunkter, for så vidt angår regler og bestemmelser m. v., der bør uddrages af værnepligtsloven og de hertil knyttede anordninger og administrative bestemmelser og henføres til den militære lovgivning.

Ministeriet vil endvidere kunne tiltræde udvalgets udtalelser vedrørende koordineringen af bestemmelserne i den nuværende hærlovs § 88, 1. stk., samt i værnepligtslovens § 19, 2. stk. om frivillige indkaldelser (Ø-vedtegning). På tilsvarende måde bør bestemmelserne om fordelingen af de værnepligtige (hærlovens § 11, anordningens § 12) formentlig koordineres, men da dette problem for tiden er under overvejelse, vil krigsministeriet ikke for nærværende kunne udtale sig herom, ligesom man heller ikke er i stand til at kunne udtale sig om, hvorvidt den hele værnepligtsmasse under en eller anden form vil blive indkaldt til uddannelse, eller om man i fremtiden må regne med et vist antal frinumre.

For så vidt angår bestemmelser m. v. i den militære lovgivning, der efter deres indhold naturligt henhører under værnepligtslovgivningen, **vil** ministeriet have opmærksomheden henvendt herpå ved den forestående lovgivning, men skal allerede nu pege på de i den nuværende hærlovs § 11, sidste afsnit, indeholdte bestemmelser om udtagelse af værnepligtige til indkaldelse i rækkefølgen I x, I og II og tildels efter civiluddannelse. Disse bestemmelser vil eventuelt kunne udgå af forsvarslovene og optages i værnepligtsloven og dertil knyttede anordninger m. v.

P. M. V.
V. Jacobsen.

/ *S. Jensen.*

Justitsministeriet. **Bilag 4.**
Slotsholmsgade 10,
København K., den 9. februar 1952.

Brev-nr. 915.
J.nr. 6.K. 1951-37 3.

Til værnepligtsudvalget.

I skrivelse af 20. juni 1951 har værnepligtsudvalget anmodet justitsministeriet om en udtalelse vedrørende et af udvalget udarbejdet foreløbigt udkast til en ny værnepligtslov og et foreløbigt udkast til cirkulære til samtlige udskrivningskredse vedrørende spørgsmålet om udelukkelse fra tjeneste i forsvaret som følge af straf m. v.

I denne anledning skal man, idet man henviser til stedfunden mundtlig forhandling, udtale følgende:

For så vidt angår den af udvalget skitserede ordning af spørgsmålet om udelukkelse fra tjeneste i forsvaret som følge af straf m. v., skal man henvise til den vedlagte skrivelse af 31. oktober 1951 fra straffelovskommissionen og til de af straffelovskommissionen foreslåede ændringer i lovudkastet og cirkulæreudkastet, som justitsministeriet kan tiltræde.

Sessionens afgørelse af de i § 8, stk. 2, nævnte spørgsmål med undtagelse af spørgsmålet (d) »om udelukkelse fra tjeneste i henhold til § 3« bør efter justitsministeriets formening kunne prøves af domstolene. Sag herom bør anlægges ved vedkommende ret som første instans ved indenrigsministeriets foranstaltning. Efter justitsministeriets formening bør sagen anlægges ved underretten. Såfremt man fra udvalgets side som nævnt under den mundtlige forhandling lægger afgørende vægt på, at sager af denne art behandles ved landsretten, skal justitsministeriet dog efter omstændighederne ikke modsætte sig dette. Idet § 8, stk. 2, pkt. c, for tydelighedens skyld foreslås formuleret: »om en person af grunde, der ikke vedrører tjenstdygtigheden og ikke henhører under d, er berettiget til at slettes af rullen«, kunne § 9, stk. 1, herefter affattes således:

»De af sessionen i medfør af § 8, stk. 2 a-c, trufne afgørelser er undergivet prøvelse ved domstolene. Sag herom anlægges ved vedkommende underret (landsret) som første instans ved indenrigsministeriets foranstaltning mod den person, som afgørelsen angår. Såfremt indenrigsministeriet ønsker sagen prøvet, skal indbringelse ske senest 4 uger fra afgørelsens dato, medens den person, som sagen angår, skal fremsætte begæring over for indenrigsministeriet om sagens prøvelse for domstolene inden 4 uger fra det tidspunkt, da han ved forkyndelse eller anbefalet brev er blevet gjort bekendt med afgørelsen. Indenrigs- og boligministeriet skal dog, hvis begæringen fremkommer senere, men inden 1 år er forløbet efter sessionens afgørelse, indbringe sagen for retten, der skal afvise sagen, medmindre den ankende gør antageligt, at de grunde, på

hvilke begæringen støttes, først senere er blevet ham bekendt, eller at fristens oversiddelse iøvrigt skyldes grunde, som ikke kan tilregnes ham.

På begæring af den person, som sagen angår, skal retten beskikke ham en sagfører, jfr. iøvrigt retplejelovens §§ 331 og 336.

De øvrige af sessionen i medfør af § 8, stk. 2, trufne afgørelser kan af den værnepligtige inden 4 uger fra det tidspunkt, da den trufne afgørelse ved forkyndelse eller anbefalet brev er meddelt ham, og af ethvert af sessionens medlemmer inden 4 uger fra afgørelsen indbringes for det nedenfor omhandlede værnepligtsnævn. Indenrigs- og boligministeriet kan dog undtagelsesvis, når særlige grunde taler derfor, indtil 1 år efter sessionens afgørelse tillade, at denne indbringes for værnepligtsnævnet.«

Som følge af de af justitsministeriet foreslåede ændringer bør udtrykket »med dømmende myndighed« udgå af § 8.

Det forudsættes, at der i lovudkastets § 7, stk. 3, nr. 3, sigtes til politimesteren i den politikreds, i hvilken udskrivningskredsen har kontor, men det henstilles, at dette finder udtryk i bestemmelsen.

I lovudkastets §§ 38*) og 41, stk. 2. bør angives et maksimum for den foreslåede straf af fængsel, jfr. herved straffelovens § 127.

Lovudkastets §§ 39**) og 40***) kan efter justitsministeriets formening udgå som overflødige.

I § 41, stk. 2, bør ordene »eller, såfremt han er udskrevet, med hæfte« erstattes af ordene »såfremt han er udskrevet, kan straffen stige til hæfte«.

Opmærksomheden henledes på, at det bør fastsættes, hvornår en værnepligtig, der i henhold til den tidligere lovgivning er udelukket fra tjeneste i forsvaret, kan fremsætte begæring om genoptagelse af sin sag, jfr. lovudkastets § 3, stk. 2.

Man skal henstille, hvorvidt justitsministeriet bør være repræsenteret i værnepligtsnævnet under hensyn til de resocialiseringsspørgsmål, der skal henhøre under dette.

Det tilføjes, at justitsministeriet er sindet, når værnepligtsudvalgets betænkning foreligger, at indhente en udtalelse fra retsplejeudvalget om de bestemmelser i udkastet, der vedrører retsplejeordningen.

P. *M.* V.
Boas.

/ *Chr. Ludvigsen.*
fg. '

* § 39 i det endelige udkast.

** § 40 i det endelige udkast.

*** Bestemmelsen, der fastsatte bødestraf for overtrædelser af flyttereglerne, uanset om tillige straf er forskyldt for de iøvrigt for anmeldelser til folkeregistret gældende regler, er udgået i det endelige udkast.

København, den 31. oktober 1951.

Til justitsministeriet.

I skrivelse af 13. oktober 1951 (6. ktr. j.nr. 1951-37[3]) har justitsministeriet anmodet straffelovskommissionen om en udtalelse angående et af indenrigsministeriets værnepligtsudvalg udarbejdet udkast til nye **regler** om udelukkelse fra tjeneste i forsvaret som følge af straf.

Efter at spørgsmålet har været genstand for forhandling i kommissionen, hvorunder repræsentanter for værnepligtsudvalget har haft lejlighed til at uddybe de synspunkter, som ligger bag udkastet til værnepligtslovens § 3 og til et vejledende cirkulære, skal straffelovskommissionen udtale følgende.

Som det er justitsministeriet bekendt, har kommissionen allerede tidligere taget stilling til det foreliggende spørgsmål, idet man i betænkningen angående fortabelse af rettigheder som følge af straf har givet udtrykfor den opfattelse, at adgangen til at gøre militærtjeneste ikke bør begrænses af nogen almindelig vandelsregel. Efter at værnepligtsud valget indgående har overvejet spørgsmålet, har straffelovskommissionen anset det for rettest ikke på forhånd at føle sig bundet af sin tidligere indstilling. Man har i den forbindelse lagt vægt på, at værnepligtsudvalget — skønt det ikke har kunnet følge forslaget om **at** udelade en vandelsregel — dog har taget sit udgangspunkt i overvejelser, der er nær beslægtede med kommissionens principielle synspunkter med hensyn til fortabelse af rettigheder som følge af straf.

Uagtet kommissionen indser, at værnepligtsudvalget har tilsigtet at skabe en smidigere ordning end den gældende, med en generel fakultativ adgang til udelukkelse fra tjeneste på grundlag af oplysninger om den enkelte lovovertræders egnethed, er man dog noget betænkelig ved udkastets formulering af reglerne herom.

Det må først fremhæves, at § 3 i udkastet til en ny værnepligtslov er egnet til at muliggøre en strengere retstilstand end den gældende, navnlig på to punkter: fængselsstraffe på under 4 måneder kan i modsætning til tidligere begrunde en udelukkelse af den straffede, og ungdomsfængsel, der hidtil har været sidestillet med de nævnte kortere frihedsstraffe, inddrages nu under den almindelige fakultative ordning.

Det vil bero på praksis, om retstilstanden inden for de foreslåede rammer faktisk skal blive strengere. Med henblik på praksis har udvalget foreslået en udførlig vejledning i et cirkulæreudkast, der opregner forskellige grupper af sanktioner og lovovertrædelser. Det er kommissionens

opfattelse, at dette cirkulære vil kunne føre til en praksis, der er lidet ønskelig.

Der må lægges størst vægt på den bestemmelse, som indeholdes i cirkulæreudkastets afsnit II, B, stk. 2, og som angiver de hensyn, der skal begrunde en afgørelse om udelukkelse, navnlig den nærliggende mulighed for uheldig påvirkning af andre, for disciplinære vanskeligheder eller besværliggørelse af uddannelsen.

Kommissionen har overvejet, om disse hensyn kan tilgodeses ved regler om kassation i stedet for gennem en lovregel om udelukkelse specielt begrundet i en idømt straf eller anden retsfølge. Det er navnlig med styrke gjort gældende, at karaktermæssige defekter kan forekomme både hos straffede og ustraffede personer på en sådan måde, at de pågældende er uegnede til at gøre tjeneste i forsvaret, og at der derfor burde gennemføres en almindelig militærpsykologisk undersøgelse med henblik på kassation af uegnede personer. For en sådan undersøgelse kan akterne i en straffesag kun være af begrænset værdi, og der må i hvert fald lægges megen vægt på de oplysninger, som tilvejebringes vedrørende de domfældtes opførsel under afsoning.

Værnepligtsudvalgets repræsentanter har principielt sluttet sig til det nævnte synspunkt, men har samtidig fremhævet, at de praktiske forudsætninger for en sådan ordning foreløbig ikke vil være til stede, og at der selv bortset herfra er stærke betænkeligheder overfor tanken om at udskille straffede personer ved kassation.

Straffelovskommissionen har herefter ikke ment at burde forkaste en regel om forhåndsudelukkelse af visse straffede personer. En sådan regel bør imidlertid ikke kunne blive strengere end de gældende, og det bør undgås, at der efter enhver dom til ubetinget fængsel m. v. for forsætlig lovovertrædelse skal gives underretning til udskrivningsmyndighederne og iværksættes undersøgelse af den straffedes egnethed. Disse hensyn kan imødekommes ved en regel, der begrænser muligheden for udelukkelse til visse straffedomme og inden for dette område lægger vægten på den dømtes egnethed.

Som konklusion af disse overvejelser ønsker straffelovskommissionen at stille forslag om følgende ændringer.

Dom til arbejdshus, sikkerhedsforvaring og psykopatforvaring for en forsætlig lovovertrædelse skal altid udelukke fra tjeneste. Det må påregnes, at man selv efter en konkret bedømmelse kun i sjældne tilfælde ville komme til andet resultat.

Derimod bør ungdomsfængsel i sig selv, ligesom hidtil, ikke kunne begrunde udelukkelse.

Med hensyn til almindelige ubetingede fængselsstraffe for forsætlige lovovertrædelser bør der sondres mellem straffe på 5 måneder eller derover og kortere straffe. De sidstnævnte bør ikke i noget tilfælde kunne

bevirke udelukkelse; man **vil** herved opnå, at et system af indberetninger og undersøgelser på dette område kan spares, og at ordningen ikke bliver strengere end den gældende. Hvor højere straffe er idømt, skal muligheden for udelukkelse derimod være til stede. Når det foreslås at sætte grænsen ved fængsel i 5 måneder (medens den tilsvarende grænse nu er 4 måneder), er det begrundet med, at straffe af den nævnte størrelse som regel afsones i statsfængsel, og at man derfor normalt vil kunne indhente erklæring fra statsfængslet til brug ved afgørelsen. Det bemærkes herved, at afgørelsen om udelukkelse ikke bør træffes i tilknytning til dommens afsigelse, men først efter at fængselsvæsenet har indvundet de fornødne erfaringer. Der vil sikkert i praksis kunne træffes en ordning, hvorefter udskrivningschefen giver vedkommende fængselsmyndighed en rimelig tid til at afgive erklæring.

Kommissionen har i et vedlagt udkast formuleret de lovbestemmelser, som følger af foranstående. Den i cirkulæreudkastets afsnit II, B, indeholdte vejledning er optaget i lovteksten med nogle ændringer i formuleringen. Cirkulæreudkastets afsnit II, C-E, udgår. Man har iøvrigt ikke **i** alle enkeltheder gennemgået, hvilke ændringer i cirkulæreudkastet der kan blive tale om.

Udover de foran behandlede spørgsmål skal kommissionen henlede opmærksomheden på, at det udfra de samme hensyn, som ligger til grund for forslaget om afskaffelse af de private straffeattester, må anses for særdeles ønskeligt, at det undgås, at kassationsattesterne giver oplysning om grundene til kassationen eller udelukkelsen, selv om dette kun sker ved en henvisning til regulativbestemmelser.

Straffelovskommissionen har taget stilling til spørgsmålet om, hvorvidt der overfor sessionernes afgørelser om udelukkelse bør være rekurs **til** værnepligtsnævnet eller til domstolene. Der har i kommissionen været nogen stemning for at følge det sidstnævnte alternativ, som stemmer med den ordning, der er indført ved rettighedsloven med hensyn til adgangen til at opnå offentlig autorisation eller godkendelse. Da værnepligtsnævnet alligevel skal oprettes med henblik på andre funktioner, og da det **vil** rumme en særlig sagkundskab og måske i praksis gøre rekursen lettere for de værnepligtige, har man dog ikke ønsket at stille forslag om nogen ændring på dette punkt.

Efter lovudkastets § 9, stk. 2, skal værnepligtsnævnets formand opfylde retsplejelovens betingelser for at udnævnes til landsdommer. Kommissionen mener, at formanden ved sin udnævnelse bør være landsdommer eller højesteretsdommer, og at dette bør finde udtryk i loven. — Der har i kommissionen været rejst spørgsmål om, med hvilken begrundelse det i lovudkastets § 9, stk. 1, er foreslået, at ethvert af sessionens medlemmer skal kunne indanke en sessionsafgørelse for værnepligtsnævnet. Kommissionen har dog ikke taget nærmere stilling til denne regel.

Det bemærkes endelig, at værnepligtsudvalgets repræsentanter har givet deres tilslutning til straffelovskommissionens ændringsforslag til lovteksten og i det hele har tiltrådt de foran udviklede synspunkter.

P. K. V.
Stephan **Hurwitz**

/ *Knud Waaben.*

Udkast. Bilag 5.

Cirkulære om udelukkelse fra tjeneste i forsvaret som følge af straf m. v.

(Til værnepligtsnævnet, samtlige udskrivningschefer, lægdsforstandere og lægdsmænd.)

I henhold til § 3 i lov nr. af 1952 om værnepligt kan den, som for forsætlig lovovertrædelse ved dansk eller fremmed domstol er idømt ubetinget straf af fængsel i 5 måneder eller derover, udelukkes fra tjeneste i forsvaret, hvis det i det enkelte tilfælde skønnes, at den pågældende er karaktermæssigt uegnet til sådan tjeneste, idet der må antages at være en nærliggende fare for, at han vil begå alvorlige lovovertrædelser under en indkaldelse, påvirke de øvrige indkaldte værnepligtige i uheldig retning eller give anledning til disciplinære vanskeligheder eller forsinkelse eller besværliggørelse af uddannelsen.

Udelukket er i ethvert tilfælde den, som er dømt til arbejdshus, sikkerhedsforvaring eller psykopatforvaring.

Afgørelse om udelukkelse i de førstnævnte tilfælde træffes af sessionen, jfr. lovens § 8, stk. 2, eventuelt — såfremt den værnepligtige eller et af sessionens medlemmer forlanger det — i form af en af grunde ledsaget kendelse.

I medfør af lovens § 9, stk. 3, kan sessionens afgørelse inden 4 uger —• undtagelsesvis med indenrigs- og boligministeriets tilladelse inden 1 år — af den værnepligtige og af ethvert af sessionens medlemmer indankes for værnepligtsnævnet, hvis afgørelse er endelig, medmindre nævnet efter begæring undtagelsesvis senere tillader sagens genoptagelse, jfr. § 9, stk. 6. Udelukkelsesspørgsmålet kan dog til enhver tid, når mindst 1 år fra den sidste afgørelse herom er forløbet, af den værnepligtige begæres genoptaget til behandling af sessionen, jfr. § 3, stk. 2.

De tidligere værnepligtsloves regel om automatisk udelukkelse fra militærtjeneste som følge af straffe af en vis størrelse er således ved den nye lov afløst af en smidig ordning, hvorefter afgørelsen om udelukkelse — bortset fra domme til arbejdshus, sikkerhedsforvaring eller psykopatforvaring — træffes i hvert enkelt tilfælde af sessionen efter samtlige foreliggende oplysninger. Samtidig er den hidtidige tidsbegrænsning af udelukkelsen bortfaldet.

Med den nye regel er det tilsigtet at åbne mulighed for at forene de modstående hensyn til på den ene side forsvarets interesse i i videst mulig udstrækning af hensyn til uddannelsen og af hensyn til de øvrige værne-

pligtige at undgå indkaldelse af karaktersvage personer og til på den anden side de unge straffede personers resocialisering, der i visse tilfælde kan tænkes fremmet ved en indkaldelse til tjeneste i forsvaret.

II.

I medfør af lovens § 3, stk. 3, fastsættes efter forhandling med forsvarsministeriet og justitsministeriet herved følgende retningslinier for behandling og afgørelse af spørgsmål om udelukkelse fra tjeneste i forsvaret som følge af straf m. v.

Såfremt en værnepligtig idømmes en af de i § 3, stk. 1, omhandlede fængselsstraffe, påhviler det chefen for den udskrivningskreds, i hvis rulle den pågældende føres, at foranledige spørgsmålet om hans udelukkelse fra tjeneste i forsvaret forelagt den ordentlige eller faste session **til** afgørelse.

Forelæggelsen for sessionen bør dog udskydes, indtil afsoningen af den idømte straf er påbegyndt, og der derefter er hengået et sådant tidsrum, at en fyldestgørende erklæring til brug for afgørelsen efter fængselsmyndighedernes skøn vil kunne afgives på grundlag af de om den pågældendes karakteregenskaber m. v. under afsoningen gjorte iagttagelser. Med henblik herpå må udskrivningskredsen straks efter modtagelsen af strafindberetningen fra politimesteren gennem denne underrette vedkommende fængselsmyndighed om, at erklæring til sin tid ønskes af hensyn til den dømtes værnepligtsforhold.

Sessionens afgørelse vil være at træffe i et efter afslutningen af dagens øvrige sessionsforretninger afholdt møde, om hvilket den værnepligtige så vidt muligt senest 8 dage forud ved udskrivningskredsens foranstaltning underrettes.

Såfremt den værnepligtige er afskåret fra personlig at give møde for sessionen, skal der gives ham adgang til at lade sig repræsentere ved en med behørig fuldmagt udstyret person.

Bortset fra tilfælde, hvor det på grund af lovovertrædelsens særlige grove karakter i forbindelse med den af fængselsmyndighederne afgivne erklæring må anses for utvivlsomt, at udelukkelse af den pågældende skal ske, bør straffesagens akter fremskaffes. Udover de i straffeakterne indeholdte personlige oplysninger (eventuel mentalerklæring, undersøgelse i henhold til straffelovens § 56, stk. 2, skoleerklæringer m. v.) kan der af sessionen indhentes nærmere oplysninger fra skole m. v. Der bør ved afgørelsen tillægges den af fængselsirryndighederne afgivne erklæring væsentlig betydning, og såfremt sessionens bedømmelse ikke falder sammen med fængselsmyndighedernes, bør der gives en repræsentant for disse lejlighed til at afgive en supplerende erklæring eller til at udtale sig mundtligt over for sessionen.

Sessionens afgørelse i disse sager må foretages efter en omhyggelig af-

vej else af, med hvilken indbyrdes vægt de modstående hensyn i det enkelte foreliggende tilfælde gør sig gældende.

Ved skønnet må der i højere grad lægges vægt på en bedømmelse af lovovertræderens personlighed end på straffens størrelse, således at afgørelse om udelukkelse kun bør træffes, hvor sessionen skønner, at den pågældende af de i loven fremhævede grunde er karaktermæssigt uegnet til tjeneste i forsvaret.

Udenlandsk dom, der efter sessionens skøn svarer til dom til fængsel i 5 måneder eller derover, arbejdshus, sikkerhedsforvaring eller psykopatforvaring, kan uanset reglen i straffelovens § 11 af sessionen tillægges udelukkelsesvirkning.

Uanset at afgørelsen om udelukkelse således ganske er overladt til sessionernes frie skøn over samtlige i det enkelte tilfælde foreliggende individuelle omstændigheder, finder man dog anledning til at henlede opmærksomheden på følgende lovovertrædelser, hvis særlige relation til værnepligtsforholdet — lovens minimumsbetingelser naturligvis forudsat opfyldt — som regel gør en bestemt løsning af udelukkelsesspørgsmålet nødvendig:

Overtrædelse af militær straffelovs 6. kapitel (forbrydelser mod krigsmagtens kampdygtighed) må i almindelighed medføre udelukkelse, da lovovertrædelser af denne karakter gør den pågældendes tjeneste i forsvaret uantagelig. Udelukkelse bør derimod kun ganske undtagelsesvis bestemmes ved overtrædelse af den militære straffelovs § 43, idet den pågældende værnepligtige derved ville opnå netop det, hans lovovertrædelse tilsigtede; tilsvarende betragtninger gør sig gældende ved overtrædelser af samme lovs §§ 44—45, borgerlig straffelovs § 127 og værnepligtsloven, jfr. dennes § 39, stk. 1, 2. pkt., og § 41, stk. 2, 3. pkt.

Dom for overtrædelse af § 8 i lov nr. 187 af 20. maj 1933 om værnepligtiges anvendelse til civilt arbejde må af hensyn til den særlige strafudmålingsregel, hvorefter absolut nægtelse af at udføre det civile arbejde skal resultere i en til tjenestetiden svarende fængselsstraf, aldrig af sessionen tillægges udelukkende virkning.

Værnepligtige, der *ved sessionens afgørelse* udelukkes fra tjeneste i forsvaret, skal inden 3 dage efter afgørelsen ved kredsens foranstaltning underrettes om udelukkelsen, hvortil anvendes den som bilag 1 viste blanket, der afsendes som anbefalet brev. Når fristen for anke til værnepligtsnævnet er udløbet, uden at anke er iværksat, udslettes den pågældende af lægdsrullen, hvorom der meddeles ham et bevis, der intet må indeholde om grunden til udslettelsen, jfr. den som bilag 2 viste blanket.

Værnepligtige, der som følge af dom til *arbejdshus, sikkerhedsforvaring eller psykopatforvaring* udelukkes fra tjeneste i forsvaret, udslettes, når fristen for anke af dommen er udløbet, af lægdsrullen, og der meddeles dem bevis herfor som ovenfor angivet.

I tilfælde, hvor sessionen har truffet afgørelse om, at den værneplig-

tige, uanset at han er idømt en af de i værnepligtslovens § 3 omhandlede frihedsstraffe, *ikke* skal udelukkes fra tjeneste i forsvaret, gives der ham på tilsvarende måde og indenfor samme frist underretning herom ved anvendelse af den som bilag 3 viste blanket.

De nævnte blanketter vil fremtidig på sædvanlig måde kunne rekvireres som skematisk papir henholdsvis nr. (bilag 1), nr. (bilag 2) og nr. (bilag 3).

Bilag 6.

Hærens maj-hold 1948 (10.112 mand), søværnets årgang 1948 (4.040 mand). lait 14.152 mand.

For udfyldelsen af de udsendte spørgeskemaer var angivet følgende vejledning:

Skema I omfatter *kun* værnepligtige, der inden mødet er idømt frihedsstraf.

I den lodrette kolonne under A opføres for hver forbrydelsesgruppe det antal værnepligtige af de ved afdelingen *i maj 1948 mødte,* der ifølge foreliggende oplysninger, navnlig den fra kredsen modtagne hovedfortegnelse, inden mødedagen er straffet for den pågældende forbrydelse med enten ungdomsfængsel (opføres under a) eller anden frihedsstraf (fængsel eller hæfte — opføres under b). Disse værnepligtige medregnes altså under A, hvad enten de senere er blevet straffede under tjenesten — og derfor tillige skal medregnes under B — eller dette ikke er tilfældet.

I de lodrette kolonner under B opføres *det antal værnepligtige af de under A opførte,* der under tjenesten blev straffet ved en civil domstol eller disciplinært (arbitrært). Straffens art (fængsel, hæfte eller bøde) og størrelse er uden betydning, men de pågældende opføres under a eller under b, alt efter som deres straf før mødet bestod i ungdomsfængsel eller anden frihedsstraf. Også værnepligtige, der kasseredes eller iøvrigt hjemsendtes, inden uddannelsen var afsluttet, medregnes under B, hvis de blev straffet under tjenesten. I rubrikken: »Kaserneuorden 1« opføres det antal tilfælde, hvor disciplinærstraf er blevet anvendt over for mindre berigelsesforbrydelser, men hvor betegnelsen »kaserneuorden« alligevel er benyttet. »Kaserneuorden 2« omfatter de øvrige (egentlige) tilfælde af kaserneuorden.

Det bedes iagttaget, at værnepligtige, der inden mødet var straffet for flere forskellige forhold, kun medregnes eet sted under kolonne A, så vidt muligt under rubrikken for det forhold, der må anses for hovedforbrydelsen. På tilsvarende måde medregnes værnepligtige, der under tjenesten er blevet straffet for flere forskellige forhold, kun eet sted under kolonne B.

Skema II omfatter *kun* værnepligtige af de ved afdelingen *i maj 1948 mødte,* der *ikke* var straffede inden mødedagen, men som under tjenesten ved en civil domstol blev idømt straf for eu eller flere af de på skemaet opførte forbrydelser. Straffens art (fængsel, hæfte eller bøde) og størrelse er uden betydning.

I de lodrette kolonner opføres under vedkommende forbrydelsesgruppe den pågældendes lægdsrullebetegnelse ifølge den fra udskrivningskredsen modtagne hovedfortegnelse. Også værnepligtige, der kasseredes eller iøvrigt hjemsendtes (f. eks. i medfør af værnepligtslovens § 3), inden uddannelsen var afsluttet, medregnes, hvis de under tjenesten blev straffet for en borgerlig forbrydelse.

Skema I: Straffede før mødet.

		A. Antal værnepligtige, der **inden** mødet er idømt: a) Ungdomsfængsel b) Anden frihedsstraf	B. Antal af disse, der **under tjenesten** er straffede (uanset straffens art) for: Tyveri	Bedrageri og underslæb	Andre berigelsesforbrydelser	Brugstyveri	Dokumentfalsk	Uagtsomt manddrab	Vold og legemsbeskadigelse	Sædelighedsforbrydelse	Andre civile forbrydelser	Rømning	Kaserneuorden 1	Kaserneuorden 2	Absentation	Lydighedsnægtelse	Pligtforsømmelse	Andre militære forseelser	B. ialt
Tyveri	a	14	1		1										6			2	10
(§ 276)	b	120	8	1	4	1				1			4	2	38	1	4	10	74
Bedrageri og underslæb	a																		
(§§ 278—79)	b	10			2										2	1	1	1	7
Andre berigelsesforbrydelser	a	4													1		1		2
(§§ 277, 280—88)	b	38		2	1							1	1		7	3	1	3	19
Brugstyveri	a																		
(§ 293)	b	12											1		4	2		1	8
Dokumentfalsk	a																		
(§§ 171—79)	b	2													1		1		2
Uagtsomt manddrab	a																		
(§ 241)	b	1											1						1
Vold og legemsbeskadigelse	a	6												1	3				4
(§§ 244—49)	b	15	1				1								4			1	7
Sædelighedsforbrydelse	a	1																	
(§§ 216—36)	b	5												1	2				3
Andre civile forbrydelser (Overtrædelse af straffelovstillæget medtages **ikke**).	a																		
	b	36	1								1	1		1	13		1	1	19
Ialt....		264	26									130							156

Skema II: Hidtil ustraffede, der under tjenesten er blevet straffede for borgerlige forbrydelser.

Tyveri (§ 276)	Underslæb og bedrageri (§§ 278—79)	Andre berigelses-forbrydelser (§§277,280--88)	Brugstyveri (§ 293)	Dokument-falsk (§§ 171—79)	Uagtsomt manddrab (§ 241)	Vold og legems-beskadigelse (§§ 244—49)	Sædeligheds-forbrydelse (§§ 216—36)	Andre civile forbrydelser	Ialt
18	7	14	3		1	8	1	6	58

VÆRNEPLIGTSUDVALGET **Bilag 7.**

København, den 22. november 1949.

Til indenrigsministeriet.

I den hoslagt tilbagefølgende skrivelse af 26. september 1949 (2. k.k.j. nr. 198/1948) har indenrigsministeriet udbedt sig en udtalelse fra udvalget i anledning af en fra krigsministeriet modtaget henstilling om, at de psykologiske prøver for det værnepligtige mandskab, der forsøgsvis er blevet afholdt ved sessionerne i 1947—49 i 1. og 2. udskrivningskreds, fra og med sessionen i 1950 udvides til at omfatte samtlige udskrivningskredse.

I denne anledning skal udvalget bemærke følgende:

De med tilslutning fra folketingets finansudvalg ved sessionerne i 1947—49 i de 2 udskrivningskredse forsøgsvis afholdte psykologiske prøver har haft til formål at søge fastslået, i hvilket omfang det gennem prøverne ville være muligt allerede på sessionen at frasortere de intellektuelt uegnede, at udfinde de særligt intelligente med henblik på en hensigtsmæssig fordeling af disse mellem de forskellige våben og at tilvejebringe et grundlag for de militære afdelingers forhåndsbedømmelse af de mødende rekrutters intellektuelle udrustning.

Til nærmere belysning af det ved intelligensprøverne indvundne materiale er der yderligere ved sessionen i 1949 i 2. udskrivningskreds gennemført en af Københavns universitets psykologiske laboratorium foranstaltet særlig undersøgelse i form af interviews af ca. 130 af de værnepligtige, der opnåede de dårligste resultater ved prøverne. En af lederen af disse særlige undersøgelser, cand. psyk. P. B. Johansen, udarbejdet beretning om de ved forsøget opnåede resultater vedlægges.

Det er udvalgets opfattelse — således som det også fremhæves af krigsministeriet — at det allerede på baggrund af det indtil nu foreliggende erfaringsmateriale kan fastslås, at afholdelse af intelligensprøver på sessionen er en nødvendig forudsætning for gennemførelsen af en rationel udskrivning og fordeling af det værnepligtige mandskab. Tendensen i den moderne militære udvikling går i stigende grad i retning af en gennemført specialisering med hensyn til uddannelse og krigsmæssig placering, og samtidig hermed voker kravet om med så stor sikkerhed som muligt at kunne udvælge de værnepligtige til netop de militære opgaver, som de ikke blot efter deres fysiske og uddannelsesmæssige, men i mindst lige så høj grad efter deres intellektuelle egenskaber er bedst egnet **til.**

Det er efter udvalgets mening af afgørende betydning, at den intelligensmæssige undersøgelse af det værnepligtige mandskab foretages allerede på sessionen, idet man gennem den derved muliggjorte frasortering af intellektuelt uegnede, der muligvis ellers ville blive udskrevet og ind-

kaldt, dels opnår at spare de **militære** værn for betydelige udgifter til en spildt militær uddannele af værnepligtige, der senere må kasseres på grund af intellektuelle mangler, og dels undgår, at de pågældende til ingen nytte rives ud af deres civile erhverv.

Det kan i denne forbindelse oplyses, at den gennemsnitlige udgift til uddannelse af en værnepligtig ved hæren og søværnet er ca. 15 kr. pr. dag, og at det må påregnes, at der under den nuværende ordning ofte vil hengå op imod 90 dage efter mødedagen, inden den intellektuelle mangel er så godt konstateret, at man kan skride til kassation af den pågældende, således at der altså for hver sådan efterkassation påføres staten en udgift på op imod 1.350 kr. Selv om man endnu ikke på det foreliggende erfaringsgrundlag er i stand til med tilstrækkelig nøjagtighed talmæssigt at angive, i hvor stort omfang de intelligensmæssige undersøgelser vil hidføre en begrænsning i efterkassationernes antal, synes det hævet over enhver tvivl, at prøvernes indførelse på alle sessioner vil betyde en endog meget betydelig årlig økonomisk besparelse for de militære værn.

De for udvalget foreliggende oplysninger om erfaringerne fra udlandet med hensyn til intelligensundersøgelser af det på sessionen fremmødende værnepligtige mandskab synes ligeledes i afgørende grad at indeholde en bekræftelse på disse undersøgelsers værdi. Det kan således særligt med henblik på den rent økonomiske side af spørgsmålet nævnes, at den svenske »Försvarets kommandoexpedition« har udtalt, at alene udskillelsen af værnepligtige med mentale mangler betyder en besparelse, der flere gange overstiger de med hele den militærpsykologiske virksomhed forbundne omkostninger.

Den af krigsministeriet og marineministeriet under 3. april 1948 nedsatte kommission til behandling af militærpsykologiske spørgsmål går i sin afgivne betænkning ind for ønsket om en almindelig gennemførelse af intelligensprøver på sessionerne, men stiller herudover videregående forslag om etablering af et militærpsykologisk institut til koordinering af hele den psykologiske virksomhed, der tager sigte på de værnepligtiges rette placering, udtagelse af befalingsmændene m. v.

Efter udvalgets opfattelse bør den almindelige indførelse af de psykologiske prøver på sessionerne imidlertid ikke afvente den eventuelle gennemførelse af disse videregående forslag, der beror på afslutningen af forsvarskommissionens arbejde og på uddannelsen af det nødvendige antal militærpsykologer.

Med særligt henblik på spørgsmålet om muligheden for allerede nu ved samtlige sessioner at gennemføre de omtalte *supplerende undersøgelser* i form af interviews af de værnepligtige, der opnår de dårligste resultater ved de skriftlige prøver, har udvalget forhandlet med repræsentanter for Københavns universitets psykologiske laboratorium.

Det er herved blevet oplyst, at det må antages at ville være forbundet

med betydelige vanskeligheder på indeværende tidspunkt til gennemførelsen af disse interviews at fremskaffe det fornødne antal fuldt uddannede psykologer. Under hensyn hertil og til de med gennemførelsen af de supplerende interviews under denne form forbundne betydelige udgifter må udvalget i forståelse med psykologisk laboratoriums repræsentanter mene, at man foreløbig bør indskrænke sig til en gradvis indførelse af interviews.

Under den nævnte forhandling blev det fra psykologisk laboratoriums side stærkt fremhævet, at det for intelligensundersøgelsernes effektivitet er af afgørende betydning, for det første at det ved de årlige sessioner indvundne materiale underkastes en indgående efterfølgende statistisk-videnskabelig analyse, der må forestås af en kvalificeret statistiker i samarbejde med psykologisk laboratorium og med den fornødne medhjælp til beregningsarbejdet til rådighed, og for det andet at de anvendte prøver til stadighed bearbejdes under hensyn til de indvundne erfaringer og fornyes i det omfang, deres indhold efterhånden bliver for almindeligt kendt.

Under henvisning til foranstående må udvalget anse det for påkrævet, at psykologiske undersøgelser af det værnepligtige mandskab i form af skriftlige intelligensprøver og interviews af værnepligtige, der herved opnår dårlige resultater, i overensstemmelse med de angivne retningslinier fra og med sessionen i 1950 indføres som et fast led i sessionsbehandlingen i samtlige udskrivningskredse, og at der samtidig skabes mulighed for, at det herved indvundne materiale kan underkastes en efterfølgende statistisk analyse.

På grundlag af de for prøverne ved sessionerne i 1947—49 i 1. og 2. udskrivningskreds foreliggende tal kan de samlede udgifter anslås at ville andrage:

Honorarer, dagpenge m. v. til ledere og medhjælpere ved de skriftlige intelligensprøver	ca.	55.000	kr.
Leje af lokaler	»	16.000	»
Interviews	»	10.000	»
Honorar til statistiker	»	5.000	»
Medhjælp til statistiker	»	5.000	»
Udarbejdelse af prøvehefter	»	4.000	»
Trykning af prøvehefter	»	5.000	»
lait	ca.	100.000	kr.,

hvorved bemærkes, at intelligensprøvernes indførelse ikke vil medføre nogen væsentlig forlængelse af sessionstiden.

P. U. V.
K. O. Møller

Folmer Nielsen
seler.